

Gonda Júlia *Liebele lánya* című kötete a legutóbbi években keletkezett versei válogatása. Egyfajta visszatekintés s átfogó életrajzi vázlat is, némileg fókuszba állítva a zsidó-magyar, magyar-zsidó kettős identitás bonyolultságát, traumatikusságát, meghatározó lényegét, s egyben mindezek kimondásában megnyilvánuló fájdalmas szépségét s feloldást az örök emberiben.

LIEBELE LÁNYA

Gonda Júlia

Gonda Júlia

LIEBELE LÁNYA

Gonda Júlia 1943-ban született Makón, a Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán végzett 1966-ban magyar-orsz nyelv és irodalom szakon.

A makói József Attila Gimnáziumnak volt diákja és visszatérve ide, harminc évig tanára, a diákszínpad vezetője. Nyugdíjazása után foglalkozott újságírással is, egy ideig irodalmi rovatot vezetett. Írásai jelentek meg különböző lapokban, antológiákban.

A holokauszt 80. évfordulóján
a zsidó áldozatok emlékére, különösképp apám emlékére.

Emlékük legyen bekötve az élet kötelékébe!

Gonda Júlia

Liebele lánya

M a k ó
2 0 2 5

*„hát itt vagyok
Liebele lánya: Aviva
a Kedves Tavaszra
kinek lánya Remény: Tikva
unokája meg az erős
Sámson...”*

(Rabbik utóda – részlet)

APAIDÉZÉS
Levél apámhoz

Apámat, kit nem ismertem –
mindenütt csak őt kerestem

Kerestem őt földön égen
fűben fában fellegekben
regényekben levelekben
legendákban riportokban
apaszívű mosolyokban
sivár télben virágzásban
sikolyokban suttogásban
sötétségben sápadt fényben
tanulmányok erdejében

S nem találtam földön-égen...

Mindenütt csak egy halott –
De ott van ő, hol én vagyok.

S most, hogy lassan utolérem
s mivel én őt túl is éltem
s így én lennék tán korosabb
Apám! Ideje, hogy megszólítsalak
hogyan végre beszéljek tevéled:

Mért nem volt drágább a te drága élted?
Mindig hiányoztál, s hányszor csalt törbe a hiányod!
Mire jutottam nélküled – látod már, ugye látod?!
Kiraboltak. Kiraboltál! – bánod már, ugye bánod.
Mért nem szöktél meg, mért nem voltál bátor?
Neked élni kellett volna, élni, mindenáron!
Te szelíd voltál. Mért hagytad, hogy győzzenek a vadak?
Mért, hogy a törpék letíporjanak
Téged, ki szellemével mindenhol kiviláglott...

Jaj, apám, kereslek, s csak szavakat találok!

Jaj, apácskám, mit is mondjak...

Legutóbb, legutoljára a karjaidban
csak gügyögni tudtam
kezem arcodon játszott
s te – mesélik – megcsodáltad
bennem az embert, azt a kis jószágot:
„milyen parány, s mily tökéletes”

Mért hagytad, hogy letarolják emberségedet?
Mért hagytad, hogy megalázzák benned a csodát?!
Mért nem fordultál ellenük legalább?!
Ha többen voltak, s ha erősebbek is –
Mért nem próbáltad meg a lehetetlent is...

Vagy összetört szemüveged a bánya kemény kővén
s nem láhattad körülötted, mint pusztul a fény
hogyan torzul el a világ?!

Mért nem szóltál őreidre legalább?!
Hogy térjenek észre, „emberek” vagyunk
Kis és nagy csodák!

Nem tudtad, hogy valahol
lágerek, országok mélyén
vár rád a lányod
kinek keze arcodon játszott...

Olyan kicsi voltam – olyan szóvalan
nem kiálthattam át országokat:
Apa! Meg ne halj!
Ne hagyj megölni magad!

S hagytad.
Vagy ellenálltál? Persze, hasztalan
Rád zúdult a Semmi – nem tudni hol
Az a „tarkólövés” – a költő előtti –
tán épp a tiéd volt...

Jaj, apuka, jaj, apukám!
Meggyilkolt szavaktól vérzik a szám

Nem volt nekem *édesapám*.

*

Mit vétettem, s ő mit vétett?!

Épp azt sírtam ki, hogy *élet*
s köröttem dúlt a *balál*

Mért nem mondott senki *állj-t*?!

Éppen, hogy csak élni kezdtem
halni vitték, kiből lettem

Most nem tudom, ki vagyok
mert nem tudom, ő ki volt
s azt se, vagyok-e igazán

Félig én is vele égtem
ezerkilencszáznegyvennégyben
nem sokkal születésem után

(1977. május 16.)

Versek

2012 – 2025

[Macskakő
2012]

A NAP SÜT

*„nem úgy van most, mint volt régen,
nem úgy van most, mint volt régen,
nem az a nap süt az égen,
nem az a nap süt az égen”
(népdal)*

A nap süt
Ugyanúgy, mint gyerekkoromban
a diófa tövében ülve a fűben
madárcsicsergésben fölöttem
anyám mocorgásában a házból
ugyanaz a nap
de diófa kivágva
fű letarolva
anyám teste föld alatt
és én se vagyok már ugyanaz
mint aki a diófának dőlve
a nap alatt

DE HOL VANNAK A MADARAK?

Csak csivitelésüket hallani
fölöttem, mindenütt

de nem látni
csak nyújtózó ágakat
a fák lelkét
s fölötte a csivitelést
a kéklő ég alatt –
mint a *látthatatlan hang*
betölti a parkot
hol vagytok
ti égi madarak?
néha megrebben egy ág
gyors röptében megmutatkozik
ég s föld között valami
de oly gyors és tűnékeny, mint az álom
aztán belesimul mimikriként egy faágba

figyelek
hátha észrevesz

NEM...

Nem tudhattad
már tudjuk
hazád fiai
ergo testvéreid
taszíthatnak ki belőle
s lökhetnek orvul
veled kiásatott
földje alá

nem tudhatjuk
mit gondoltál
utoljára
sárral kevert vér
megszáradt...
halált virágozott...

és én sem tudhatom
hogyan az én apámat
ugyanabban a menetben
mikor, hol, ki, hova
miért...

csak azt tudom
mikor megtudtam
hogyan te
kik által
kiszaladtam
az órámról
tanításod közben

s tanítványaim azóta
se tudják
miért

Nem akartam, hogy
vádolva érezzék magukat
rokonaik által elkövetett
bűnökért

NE TAGADD LE

ne tagadd le, úgyis tudják
s amit el akarsz felejteni
kétszeresen van az agyadban
attól nem tudod felejteni
mert épp azt akarod

lásd én csak akkor gondolok rá
ha épp felmerül

de épp úgy nem gondolok
folyton arra
hogyan zsidó vagyok

mint ahogy arra se
hogyan
magyar
és
ember

EZ A GYEREK

ez a gyerek nagyon okos
azaz bölcs – látni
mint egy öreg talmudtudós
(még a kéztartása is
imádkozó)

mi mindent hozott magával
mi minden összegződött benne!
apáink, nagyapáink,
ősapáink, ősanyáink
mindenki érte volt
az idők végeláthatatlanságában

és most itt van
hosszú útról érkezve
micsoda teherrel
és micsoda gazdagsággal

látom az arcán, a gesztusaiban
valamennyiü(n)ket
kiket nem is ismerhettem
minden elődjét

miközben ő
egyedi, egyéni
csakis *ön maga*

Isten hozott kisöreg
meg a Minden

vigyél engem is
és adódj majd tovább...

MACSKAKŐ

ülök az idők macskakövén
valójában a biciklim tetején
azaz inkább az időtlenségben
ahol nincs semmiféle macskakő
se Savaria se Aquincum
se a huszadik évem se a hetvenedik
2012. december 21-én
ami persze hogy nem a világvége
legfeljebb egy új etap kezdete
ami nálam már húsz éve elkezdődött
de most itt ülök a *Semmiben*
közben már egy kávéházban
ristrettóm kavargatva
de inkább az *Örökkévalóságban*
és tudom *nincs* idő
ahol nincs *ott* se *itt*
de érzem, hogy vagyok
és voltam
és leszek
nem *itt* és nem *ott*
de mindig – valahogy
és nem sehol
inkább: *mindenütt*

[Csupasz
lélekkal
2013]

ISTENKÖZELBEN

Isten közelében akkor voltam
amikor és ahol a szerelmeim –
istenítettem volna őket?
Vagy magam kerültem
isteni állapotba?
Oly mindegy
oly távoli
ma már!
Rég nem vagyok szerelmes
De tudom: szerelmesnek *kéne* lenni –
az Életbe...
Most és mindörökre

EGY KÖNYV ?

»*A szegény kisöregasszony panaszaiból*«

Bíztatgatják, írjon már egy könyvet, az életéről
Hányan várják, kíváncsiak rá!
Az egész város szereti (nem hiszi!)
ahol felnőtt, ahol tanított
(ahonnan deportálták is, de az rég volt
ki emlékezne rá?, hiszen kétévesen se)
És most, a hátralevő kis időt
azzal töltse, hogy megírja
mi volt az életében
ami mostanra elfogyóban
s még ezzel is lopja meg?!
Inkább élne, mint írna...
Egyiket se csinálta eleget
s főleg elég jól.
De mégis csak
élni lenne fontosabb
mint elkezdni egy úgyis
befejezhetetlen történetet
Az élete meg már elkezdődött
valahogy – már több mint hetven éve.
Legalább azt fejezhesse be. Méltón.
Vagy tán épp egy könyv lenne az?

MINDEN ÉS / VAGY SEMMI

az *Én*, nem csak én
hanem a világ
ami örök –
az én kimúlik (belőle)
könnyebb elhinni
hogy minden vagyok
vagy inkább: leszek
mint semmi

bár valahol
e kettő ugyanaz

BIZTATÁS (FENTRŐL?)

nem vagy egyedül
sose vagy egyedül
mert része az egésznek

ami azt is jelenti:
voltál és leszel

AZ ÉLET ÉRTELME

mi az élet értelme?
van?
hát persze:
ha és amit adsz neki

TÖREDÉKHELYESBÍTÉS

Akkor Isten belerúgott – vélte
pedig csak magába botlott

A KARMA IDEJE

Akinek van lelkiismerete
annak van karmája
azaz önbüntetése
már itt és most
Persze lelke
mindenkinek van
valahol
(ha nem is ismeri)
S semmi se történhet
nyomtalanul
és következménytelen
valamikor

CSUPASZ LÉLEKKEL

„nem érinti meg a lelkem” –
mondtam valamire, álmomban
fel is ébredtem rá
ezzel az egy mondattal a fejemben
másra nem is igen emlékszem
arra is homályosan
hogy mi *nem* érinti meg a lelkem
– álmomban
a valóságban szinte minden...
ezt a mondatot is csak háritásként mondtam
ne kíméljenek (valamivel)
de valójában az is megérintetett...

*azt hiszem, csupasz lélekkal élek
minden hozzám...*

UTAZÁS

robog a vonat
menetiránynak háttal
hagyom el helyem
utazom haza
így élek-halok

visszanézve
előremenne is

előre is
vissza
emlékezve

csoda, ha elővesz
az utazási rosszullét?

de hol is
a *hazám?*!

mégis csak
Kerouac Útonjának volt igaza
meg annak a zsidó viccnek...
(mi szerint ott a legjobb)

ANYÁM ELVESZTEGETETT SZAVAI

anyám beszélt
mint az áradat
de nem figyeltem
eléggé rá

visszahozhatatlan
elvesztegetett szavak
odalettek
a felejtés kódében

de néha
maga is
mélyen
hallgatott

ki tudja
miről

olyankor
szomorú volt

NAPSÜTÖTTE,
KÓSSZA GONDOLATOK

Jó itthon!
ülni a szökőkútnál
a napsütésben

mint hajdan az udvarunk diófájánál a kis fehér padon

csukott szemem mögött ugyanazokat az aranyló
energianyálábokat látom
és egy furcsa gondolat jön a fejembe
miközben nem gondolok semmire
se előre, se holtra, de
*legyen lelkük bekötve
az élet kötelékébe...*
merthogy valójában a lelkük él
itt vannak... Ők is... körülöttünk... bennünk
bár lehetnek máshol is, bárhol

aztán eszembe jut anyám...
a halála után
mintha nem is ő lett volna
a mosolya mögött
csak a formája, burka
mintha a tartalom
hiányzott volna

mert hiányzott is
azaz már nem a testében volt
az essenciája, a lényege, a lelke?
már körülöttem, bennem...
felleltem...

s erőt adott...

...

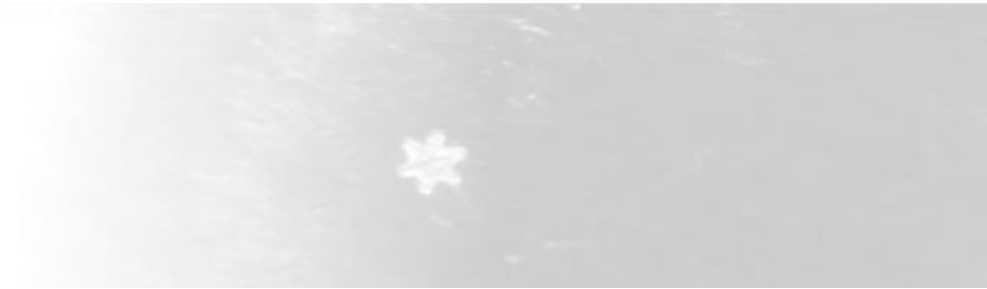
az ősök emlékezetét őrizzük
a DNS-ünkbe írva...
örököljük őket...
s örökítjük újra

és most
a simogató napsütésben inkább
minden őszünk legifjabb utódjára
az unokánkra gondolok

a nap ugyanúgy ontja melegét
önzetlen szeretettel
mint ő:
tündöklő napsugaram

HULL A HÓ A KABÁTOMRA

fehér-feketén
égből hullt Dávid-csillag
földre üzenet

ÖRÖKANYAPANASZ

halálra szülünk
bocsássátok meg nekünk
élet ára ez

egyetlen vigasz
továbbadjátok ti is
unokáinknak

az életet

MIT HAGYTAK RÁD A SZÁZADOK?

hogy más vagy
mint a többiek
de ezt titkolni kell
hogy nem vagy más
mégis *ők* döntenek el
hogy az, s ettől
tényleg más leszel
s hogy néha leplezd
néha kérkedj vele
ha bántanak
s ha te is néha
bántanál
hogy visszavágj

mit hagytak rád?
a szégyent, a leplezést
az idegenség érzetét
hogy nem lehetsz otthon
sehol, a hazádban se
hogy *ők* mondják meg
hol a hazád, s hogy van-e
hol sose jártál
hol senkit se ismersz
és nem ismernek
téged se –
ezt ismered hazádnak
honnán gyerekként űztek el
ők, kik tán kevésbé ismerik
kik kevesebbet tettek érte
mint te, az „*ősidegen*”
irodalmát, nyelvét tanítottad
s még szereted is
reménytelen

mit hagytak rád?
apátlanságod félárvaságát
elrabolt, elpusztított apát
résztvevlenséget eziránt
s újabban
letagadást

mit hagytak rám?
szemeim szomorúságát
Bárány ősök megvádolt ártatlanságát –
Mariska nagymama deportálásutáni korai halálát
később remek gyerekei otthonelhagyását –
Löwinger nagypapa templom- és iskolaalapítását
városának, hazájának bő adakozását, beleroppanását
családi háza államosítását, temploma lerombolását –
szegények ügyvédje Gonda nagypapa
jótékonyosságát, elszegényedését, önfeláldozását –
Barber Franciska „mamaja” zongoraművészi elnémulását
színházából elűzött fia után Hollandiába vonulását
másik fia (apám) elvesztését s annak lányával (velem)
csak levélbeli fájdalmas szeretetű kapcsolattartását:
„Drága Nagymamám!” megvakulását, elgázolását –

értelmetlen halálba küldött apám: néhai Gonda Károly
logika értelméről irt tanulmányát, még gimnazistaként
Goethérről, Varázshegyről Nyugatbéli eszmefuttatását
életműtorzóját, munkaszolgálatát, legyilkolását –
drága jó anyám: Löwinger Dusi (Ladányi Ida)
numerus clausus miatti tovább nem tanulását
számos virágrajzát, kisgyerekekével (velem)
haláltorkába deportálását, öröközvegységét
kiváló dolgozóságát és szorongását –
aggodalmaim feneketlen árkát
apátlanságom útvesztő magányát
apai menedéknek örökös hiányát

...

s jaj, unokám!
mit hagyunk rád?
egy hazug világot
mely épp letagadni készül
mit büként-bajként ránk hagyott?
jöhetne már az a Messiás
akárhogy hívják, egyre megy
akár Jézus másodszer
az a szegény zsidó gyerek
a mi Jeshuánk
akire nem rakható vád
se mindaz a bűn
mit elkövettek itt
az ő nevében is

igazi reményünk
újszülött lehetne
vagy inkább
ki eddig
meg se fogant
és semmi köze ahhoz
mit ránk hagytak a századok
de jaj, génjeiben már ott lesz
mindaz, ami volt és ami lett
jól mondta komor költőnk
*az emberfaj sárkányfog-vetemény
és nincsen remény, nincsen remény*

mit hagytak ránk az ezredek?
az „istengyilkosság” otromba vádját
pedig Jeshua-Jézus is embernek
(s zsidónak) született
igen, „Isten fia”, de meg is hagyta:
hogymindenki Isten gyermeke
volna –
valóban, az lehetne
ha nem feszítenénk
egymást azóta is
különböző keresztekre...

T. M. VESZTESÉGEI NYOMÁN

Mindenki elmegy
Minden barátunk
S elvisznek belőlünk
egy-egy darabot
A végén már csak
emlékeink maradnak
s legvégül
már mi is
csak emlékek
vagyunk

LÁNC, LÁNC

tavas lett kívül
belül még fagyott szíved
nem olvad naptól

nem olvad naptól
annyira függsz másoktól
levél vagy egy fán

levél vagy egy fán
de még ősz előtt lehullsz
mert benned tél dúl

mert benned tél dúl
mégis örülsz a nyárnak
ha megperzselt is

ha megperzselt is
mégiscsak olyan szép volt
életed nyara

életed nyara
télbe fordulva is fűt
emlékezni jó

emlékezni jó
elmúlt forró nyarakra
ha dermeszt a tél

ha dermeszt a tél
aludni vágyom én már
de jaj, nem szabad

de jaj, nem szabad
kimondani semmit se
csönd a hű barát

[A mi
történelmünk
2014]

VONATOKON

a vonaton
Pestről jövet
zaklatott
vagyok

de nincs értelme
már tudom
(bár egy vonat
mindig zakatol)
úgyhogy hirtelen
megnyugszom
a nyugalanságban

akár a tenger
a hullámaiban

ahogy régen
Nizzából jövet
a vonatablakból
ráláttam

...

és
ma már
tudom
a tenger is
én
vagyok

nem csak
a hullám

(így hát
megnyugszom
önmagamban is)

FORDÍTOTT

Néha elfelejtem
hogy nem élnek
a halottaim...
anyám, nagynéném
nagybátyám...
lehet is, hogy élnek?

Néha elfelejtem
hogy élek!

FANYAR

a holokausztot túlélte kétévesen
már csak a hetvenedik évfordulóját kéne

A HÍD

Az ősök tisztelete
és Isten tisztelete
nálam egybemosódik
azon a hosszú folyosón
mi a legvégén Hozzá
vezet.

Szeretem az utódaim is
magától (magamtól) értetődően
hiszen belőlem (is) lettek
s viszik tovább őseim
vonalát.

Most már csak azt a
kis rozoga hidat
kellene...

Mi én vagyok.

QUO VADIS, 1944

Hová mennek?

Dávid-csillaggal kabátjukon
vagonok mentén... már hetven éve
csak mennek
Hová?
Quo vadis?

idesodródott elém
fotó a nettengerben
forrása nincs
most bámulom

dobogó szívvel
elakadó lélegzettel

a középső alak
lehet(ne) apám
a szemüvege, a bajsza
akár egyetlen képén
tartóban asztalomon

csak az arca ott simább
és szelídebb
itt beesett, borostás
szájsarkában lemondás
előre néz, úgy
hogy nem néz sehova
se oldalra (mint a többiek)
se lefelé (mint mellette
egy öreg)

csak megy fásultan
közönnyel
mintha köze se lenne
ahhoz, amibe került

szegény apám!
vagy bárki más
csillagos üldözött...

quo vadis?
hová? Hová!

TÚL

kezdem megérteni
kik eltitkolták
gyerekeik előtt
hogyan zsidók

még ha így potenciális
antiszemita lettek is
(ki nem az?)

nem lehet ezzel
a teherrel élni

el kellene már
ezt az egészet
felejtetni

de mindig minden
emlékeztet rá

még ha magad előtt is
titkolnád

nem tudod

aztán rájössz

nem is akarhatod

csak az lehetsz, ami

a baj az, hogy
ha „zsidó” –
mások szemében
csak az

pedig
leginkább
ember
vagy

MÁR MEGINT VÖRÖSMARTYVAL
HADA KOZOM?!

Ez a város
már rég nem
az a város
amibe születél

tehát ne hidd
hogy itt kell
hálnod is

az ország se az
ami akkor volt
(nem is baj!)

És a világ?
Semmi se!

Te se.
De azért
légy hű
a változó világhoz
s legfőképp önmagadhoz
e változások közepén

Kell egy archimedesi pont
legalább ott, legbelül
ha nem is kimozdítani a világot
de megszilárdítani saját helyed
függetlenül a külső
földrajzi s egyéb
koordinátáktól

legyen az a helyed

a világ meg *„badd forogjon
keserű levében”*
a maga útján –
te is

de azért
*„lesz még egyszer ünnep
a világon”*

akárhogyis

HOLOKAUSZT KONFERENCIÁN

Hetven év
Egy emberöltő
Mehánnyák-vetik
Hogy is volt
Akkor
Tudósok, politikusok
Mindenütt
S egy-egy tébláboló
Túlélő
De rájuk már
Senki se figyel
Önmagukat is
Túlélte
Felesleges és
Zavaró
Tényezők
Akik még
A szívükkel
Emlékeznek
S fárasztják őket
A száraz adatok
(Még élő áldozatok.)

HANS ÉS TONIO A 9-ES BUSZON

Hans Hansennel
és Tonio Krögerrel
utaztam a 9-es buszon.
Igaz, a szelíd, szőke Hanst
most Zalánnak szólította
fekete üstökű, élénk barátja,
ki ugyanúgy csüngött rajta,
mint Thomas Mann alkotta mása...
Edzésre mentek.
A Margit hídnál leszálltak.
Tonio még visszánézett
a fura öregasszonyra,
aki valami íróról beszélt,
s hogy olvassák el
majd, ha megnőnek
az elbeszélését...
mi róluk szólna

HŰSÉG A HŰTLENEKHEZ

hű voltál a városhoz
melyben születted
bár '44-ben elüldözött

anyádhoz
bár kissé megkötött
s már rég nincs

de álmaidban is
aggódsz érte
ha soká nem telefonál

pedig lányod az
hozzá is hű vagy
bár eloldott egy párszor

de gyakran hív
s azt mondja szeret

hű vagy magadhoz
legalábbis ebben a
mások iránti hűségben

a munkahelyedhez
volt iskoládhoz
pedig nem becsült eléggé
csak kihasznált
diákként, tanárként

az íráshoz
pedig nem publikálsz
és nem ostromolsz kiadókat
csak firkálsz a világba

a becsülethez
pedig ez nem kelendő
manapság

Maga vagy a hűség
azaz a sziklaszilárd
kimozdíthatatlanság

vagy lehet, hogy
csak kényelmes és lusta
a változtatáshoz?

Ó, nem!
Csak a rosszra rest!

STRASSHOF, 1944, 2014

Azok a sínek ugyanazok
de most turistabusszal érkezem,
nem marhavagonban
s anyám nem fogja a kezem
a leszálláskor
könnyes a szemem

Egy gyűröttszirmú, megtépázott
piros pipacs a sínek mellett
megriaszt
égetőn tűz a nap
Kér vizet? – Nem
hadd szomjazzam
mint akkor rég
hetven éve
másfél évesen

Kavicsokat rakok
az emlékmű szélére
egyet hazaviszek
anyám sírjára
ki már nincs velem
de hazahozott
hősiesen
Auschwitztól
menekítve meg

Felnőtt a kisgyerek
Megöregedett
Emlékei sincsenek
Csak azok a sínek...

*

Kinek fáj, ami nekem?
Ki tudja, mi fáj nekem?
Fájt-e akkor így –
nem hiszem.
Most fáj az is,
ami akkor nem.

Hetvenszeresen

ANDRÁSSY ÚTI SÉTÁK

Helyettük is sétálok
itt az Andrássy úton
Velük beszélgetek
ahogy egykor ők is
egymással:
két testvér
apám és öccse
operaelőadások után

Elférnek mellettem
széles az út –
különben is
nekik már
nem kell hely –
Bennem vannak
és szerte mindenütt

Néha válaszolnak is
Főleg a nagybátyám
akivel valóban róhattam
utakat Genfben, Nizzában
Portorozban, Bécsben
és egyszer Budapesten is...
Az ő mélymeleg hangját
jól ismerem, apámét nem
(mint ahogy őt magát sem)
bár – mondják – neki is
szép orgánuma volt
hiszen az Operában dalolt
De én vele sose sétálhattam
Hiszen pár hónaposan
még nem tudtam járni
csak a karjában ülni

de kiszakította onnan
a munkaszolgálati behívó
Borba, meg minket is
anyámmal a deportálás
Strasshofba, Terezínbe,
honnan aztán visszatérve
Budapesten, hiába vártuk...

Talán őt kerestem
akkor is, mikor elcsatangoltam
az óvoda kapujából
egy szombat délután
talán az *Andrássy* útra is
de ő nem jött szembe velem
semmilyen úton sem
eltűnt a bori halálmenetben

S táncos öccse vissza Nyugatra
hol vendégül láthatott
mintegy lányaként
mikor már felnőttem
apa helyett apaként
s mesélte kettejükről
hogy rótták ifjan
operaelőadások után
az *Andrássy* utat...
hol mindig rájuk gondolok
ha arra járok
és sétálok helyettük is
lassuló s meg-megálló
botladozó léptekkel
mert ilyenkor mindig
összeszorul a szívem

ÖRÖK ÁLDOZAT

levették a keresztről
s ő visszavetette magát
a véres szegekre

AKI VÁR
ÉS AKIT VÁRNAK

Én voltam mindig az
aki vár
talán ezért is
mentem mindig el
én előbb
mint a másik

De azt hiszem
a születésem
jobban várták
mint én
ki három napig
kínoztam
maradhatnékossal –
vajúdó anyám

Háború volt.
Vége.
Túléltük.
Bár férj
és apa nélkül.

Azóta anyám sincs.

De van lányom és

egy fiúunokám.
(kiköpött apám)

És most megint
maradhatnékom lett

Pedig lehet

hogy odaát

már várnak...

HAZÁTLANABB

hazátlanabb mint
egy hontalan
bolygó zsidó

de hát az!

kit hűtlen hazája
egyszer már elüldözött
de ő visszajött
még gyerekként
hogyan rájőjön öregem

ő mindig és mindenhol
hazátlan hontalan
idegen

BOTLÁSOK

ha fáradt vagy
nem emeled a lábad
netán csoszogsz
ne csodálkozz
ha kis szintkülönbség is
megbotlaszt a
macskaköveken

sőt
lépten-nyomon
akár
magadba is
botolhatsz
immár

de ne is csodálkozz
egész életedben
magad voltál
önmagad
legnagyobb
akadálya

átléphetetlen

NAGYAPA ABLAKA

Megvilágítja a nap
káprázik a táj
a bibliai Jeruzsálem!
Nem messze – közel...

Látom
láttam is már kiskoromban,
a makói neológ templomban

Most valahonnan
előkerültek régi fotók
a régi zsinagógáról
Az ablaké is
rajta nagyapa neve
rég volt mikor
kibetűztem
a templom hátsó
sorából
visszanézve
meg az előcsarnok
emléktábláján az
alapítók közt is

Mellette
a másik
nagyobb táblán:
mártírok közt
apám neve...

Ezek a képek is itt
meg a régi zsinagóga
építés közben, száz éve
kupola nélkül *még*
s kupola nélkül *már*
ötvenegy évre rá

Mert lerombolták...

Kik?!
kérdzte egy mai
nyíltarcú gyerek

A kérdést ne feledd!

Sőt, kérdezd meg azt is
nagyapád jeruzsálemi
ablaka hova lett?

A fotó fakó
hova lettek a színek?

...

S hová lettek az
emberek
akik valaha megtöltötték
az ablakos falakat...
s imádkoztak a kupola
szent ege alatt...

Senkit nem támaszt fel
az emlékezet

RÉGI, CSALÁDI CSOPORTKÉP ELŐTT

„ők én vagyok már” (József Attila)

középen ülnek a dédszülők
Löwinger Salamon és
Rosenfeld Jozsefa
köröttük a gyerekek, heten
(két lány, öt fiú)
feleségekkel, férjekkel
előttük az unokák

de anyám még meg se született,
sőt, nagypapa még el se vette nagymamát
itt a képen első felesége, ki már beteg
lányuk, a későbbi féltestvér előttük áll
édesek a gyerekek
milyen büszke tartásban ülnek
gazdag ruháikban szüleik
és milyen tekintélyes a nagyszülőpár

milyen keveset tudok róluk!
pedig anyám mesélt
a kedves *Lóri tantíról*
kinél nyaralt Baján
fiuk zeneszerző lett talán...
nem figyeltem rá
s most már nincs kit faggassak

itt még meg se születtek
nagypapa későbbi gyerekei
összesen két fiú, négy lány
és egy unokát se ért meg
az első akkor született, mikor
ő elment, neki már dédunokái vannak
valahol Görögthonban

de ilyen csoportképünk már sose lesz

szétszóródtak a *Löwingerék*
szerteszét a nagyvilágban
s ki tudja merre, hova lettek
hányan lettek oda

*

csak én maradtam itt
őrizni képeik
s továbbadni majd unokámnak
ki majd annyit se tud róluk
mint én
pedig
az egyik fehérgalléros kisfiúra
hogyan hasonlít...
s szépapja, a dédapám
benne is él
tovább...

ARANKA NÉNI MEGKÖVETÉSE

*Nem tudott megöregedni
Nem tudta ehivselni
hogy öreg lett...*
mondogatták a családban
Aranka néniről
mintegy magyarázatul
miért is dobhatta el
magától az életet

Pedig előtte
kapott egy
vészjósló leletet
Nem egyszerűen
élni nem akart
öregem
hanem csak
betegem nem –
halál elől
halálba ment
Mi várna rá
betegem
megjédhetett
Hiszen egyedül élt

Mindig elegánsan
tetőtől talpig
ondolált-festett haján kalap
angol kosztümben tipegett
trottőr sarkú cipőiben
kesztyűs kezét felfelé tartva
abban volt a Sportszelet
mit nekem vett
s hozott be a konziba
Szegeden
hova bejártam
hetente kétszer –
találkozás ürügyén
mert egyedül élt

Özvegy tanító néni
ki engem is mindig
dirigált
és szidta egyre jóanyám
hogy rosszul nevel
gyerek ne ülbessen
mindig a jobb helyen
moziban sem, sorszáleken
(de hát már akkor zavart
a klausztrofóbiám
és az önérzetem)

És a konzi aulájában
a padon ülve
hegedű óra előtt
nem Aranka néniére és
sportszeletére vágytam
hanem a fiúk társaságára
egy legyeskedett is körülöttem
egyet meg mindig én lestem
s Aranka néni elmaradt...

Egyszer, a Kárász utcán
még beszélünk vele
pontosabban nem én
csak a nővére
pótnagyanyám
keményen akart hűgába
lelket önteni
szedje már össze magát
én meg ugráltam mellőle el
mert nem bírtam
a nyavalygást
már akkor sem...

Aztán jött a hír:
Aranka felakasztotta magát
Az ablakilincsre
Nylonharisnyával
Mint mondtam:
mindig adott az eleganciára
még a halálban is.

Volt egy kis társbérője
a *Kati*
nagyon szerette
de a gyerekparalízis járvány
kiskorában elvitte
abban az évben
mikor a Balatonra anyám
épp e járvány miatt
nem engedett
(nem értettem,
bőgtem is eleget)
Szeretném remélni
hogy odaát
a kis Kati
rátalált
mert nem lehet
élni, de halni se
szeretetlen
S szégyellem most magam
és annyira bánt, hogy
nem tudtam elnézni neki
se erős szigorát
se gyengeségeit

Már tudom,
tényleg
nem olyan könnyű
vénen
az élet
s nem olyan könnyű
megöregedni se
tán szépen nem is lehet...

szegény Aranka néni
bocsáss meg nekem...

ERZSI NÉNI

folyton könyvet olvasott...

Erzsi néni
nagyanyám húga
élete vége felé
kis otthonában
tetőtől talpig
szép ruhában
kifogástalan hajkoronával
szálegyenes testtartásával
ült mély foteljában
kezében egy nyitott könyvvel

Akármikor mentem hozzá
mindig így találtam
folyton könyvet olvasott
egyiket a másik után

egy spirál füzetben
róluk listát vezetett
kalligrafikus, hosszúkás
szabályos betűivel

mind életrajzi regény volt
nem is értettem
miért

...

Már értem én –
ülök egy mély fotelban
most
és olvasok

és Erzsí nénire
gondolok...

s hogy meg kéne írni
az ő élete történetét is

drámaibb lenne
akármelyiknél
miket egykoron
olvasott

ERZSI NÉNI ÉLETE

elejéről
nem sokat tudok
nagyanyám húga volt...
magáról nem beszélt sose
egyedül élt
de másokért
mintha
az lenne a küldetése

Pedig volt saját családja is
de ifjú férjét
elvitte a világháború
a „hősi halál”
szépreményű
kislányukat meg
tizenöt évesen
az agyhártyagyulladás
mit osztálytársától kapott el
kit korrepetált

Nagyanyámnak segített
nevelni a gyerekeket
aztán a deportálás után
ápolta nagybeteg hűgát

Ő szívós volt
csak egyszer mutatta
játékából gyengének magát
mikor ugráltam
nagyanyám ágya végében
aki fáradtan odaszólt neki:
Vedd már le azt a kölyköt!
de ő azt mondta: *Nem bírom*
csak hogy én átláttam a szitán
s cinkosan fülébe súgtam:
Ugye szereted ezt a kis kölyköt?
később mesélte sokszor
ezt a régi esetet
de sohase mondta
hogyan szeretett...

Csak törődött velem
mikor anyám betegeskedett
s főzte finom főzelékeit
mikor diétáznom kellett
még verset is írt helyettem
(bár nem kértem)
és dicsért fűnek-fának
még a szegedi
főrabbinak is –
meg vigasztalt
mikor bántottak
az osztálytársaim
azzal, hogy
„irigyek”
tán, hogy
növelje
önbizalmam
mi valóban
nemigen volt

Alig várta
hogymint gimnáziumba menjek
aztán, hogy egyetemre
hogyan váltsam reményeit
de első egyetemi évem
megkeserítette...

Hirtelen omlott össze
fájt a gyomra
keveset evett

Későn operálták meg

Másnap
összeaszalódva
elvesztem
kórházi ágya
lepedőjén
középen
csak annyit mondott
keserűn felnézve rám
hogy *nagyon fáj*

A professzor velem
közölte a szörnyű tényt
megette a rák
már a félgyomrát
így nincsen remény

De másnap
értetlenül álltam
az üres ágy előtt
nem fogtam fel
hova lett
az a kicsi test...

Azóta is keresem...

De mondta egyszer
hogy addig él
amíg emlékezem rá
s biztos is benne
hogy én fogok...

Igaza volt

A MI TÖRTÉNELMÜNK

Az ember él, éldegél
aztán egyszer csak rádöbben
hogy a történelemben...
aztán még később arra is
hogy meghamisítják
az életét, őt magát –
mert a történelem
mi vagyunk
mi játszunk
velünk játszatják
a nemtanúk meg később
átírják tetszésük szerint
megírják hazugságaikat
s közben azt mondják
az életünk volt hazugság

De nem számít
így járhatnak majd ők is
csakhogy ez nem vigasz

De ki törődik azzal
mi igaz

ISTEN HALLGAT

Isten nem válaszolhat...
A válasz maga a kérdés
lehetne csak

Isten csak hallgat
nem válaszolhat

a válasz te vagy

ÖREG, ÖRÖK MAROSOM

Én láttalak már
első nyaramon
ott ültem gyékényen
a partodon
aztán következő nyáron
valahol távol
egy lágerben
a halál partjaira
vetetten
idegenben

De visszajöttem
mert itt születtem
partodon, Marosom
anyám hazahozott
mert ő is itt
s mi hűek vagyunk
a hűtlenekhez is...

Aztán itt halt meg
nem sokkal
a deportálásunk után
betegesen hazatérve
nagyanyám
ő is kijárt hozzád
törzsvendég
szalmakalappal fején
míg tehetette
de a deportálás után
csak fekvésre futotta ereje
aztán már arra se
egyszer vitték csak le
a kertbe
hova valaha
húsz orgonabokrot ültetett...

Most itt ülök
újra partodon
én is
hűen hozzád hűtlenem
vized apadatlanul folyó
s én lassan kiszáradó
de maradtam, ki voltam

belül ifjú s bohó
hozzád szóló:
te csak folyj csendesen
(mint abban a dalban
mit még anyámtól tanultam)
borulj a vállamra kedvesem...
s susogjanak parti fái
mik közt számháborúztam
egykor – kis úttörőkatona
a tábora most újraépült
gyönyörű...

De semmi se a régi
csak a folyó és a fák
bár azok is
új levelekkel
s új vizekkel
mert az élet
megy tovább...

Partodon állok
ugyan mire várok
s mióta már
az öröklétre tán
pedig már abban vagyok
abban vagyunk valamennyien...

Múlunk s maradunk
akárcsak te, kedvesem
örök Marosom
te vén folyó
s mégis sose elfolyó
új vízceppjei sodrásában
a változás változatlanságában
megmaradó
a régi, de újhajtású fák
susogásában
titkokat eláruló...

*

S nem is várok
már semmit
csak vagyok
most
és mindörökre
mint minden élő
a Mindenséggel
eljegyezve
elválaszthatatlanul...

Ide is fekszem melléd
öreg folyóm
a szabad ég alatt
már sose leszek
egyedül se
egymagam

...

és egyszer elhozom
ide az unokám
ő a Duna partján született
akár az apám
hasonlít is rá
ahogy én is

Így folytatódunk hát
mi is tovább
ahogy folynak
a folyók

Jól ki van ez találva

Igen, a folyók
a természet
tudja, mi a dolga
csak az ember
olykor
belerondít
beleszemetel
folyóba
s emberéletekbe is
mikor elveszi
idő előtt

s erőszakkal
istent játszva
nem a természet
rendje szerint

s harcol, verseng
eloroz
nem elég neki
mit a természet kioszt

Fekszem itt a Maros partján
kemény a pad
homokja jobb lenne megint,
legfeljebb egy gyékény rajta
mint amin akkor ültem
negyvenhárom nyarán
(elején születtem)
mikor már megvoltak
elvesztésünkre írt
kemény törvényeik
(a Maros erről
mit se tehetett)
s nyomán következő
nyaramon el is
hurcoltak oda
hol nem volt folyópart...
sőt semmi part, csak örvény
(de anyám jól tudott úszni
s engem is kihúzni)

Most akkora az unokám
mint akkor én...
legyen boldog
békés élete

Bármilyen folyó
mentén!

ISTENI SZERELEM

A szerelem – lelkiállapot
tárgya – másodlagos
amit érzel – az a tied
s nem ő
akibe úgy véled
beleszeretsz
bárki lehet
mert a világ az
vagy az Isten
s olyankor sejteted
milyen lehet ő
és mekkora
mindig elérhetetlen
de olyan jó
nyújtózni feléje
utána kapaszkodva
mikor szerelmes
az ember

Azt hiszem
én is így voltam ezzel
hiszen már nevük se tudom
vagy összekavarom
kikért epedtem valaha
s nem is tudni miért
hol vannak, s vannak-e még
összekeveredtek rég
róluk-hozzájuk
irt szavaim is

de az érzés
az *isteni*
megmaradt

és persze
az Isten
mindig és
mindenben
elérhetetlen
és
érthetetlenül
de örökre
érezhetően

UNOKÁM TEKINTETE

kétéves unokám
méla tekintetéből
apám néz
vissza rám
aki nem is
láthatott
kétévesnek

akkoriban ölheték meg
mikor én annyi voltam épp
egy távoli láger mélyén
s ő azt hihette
hítték el vele
a messzi Szerbiában
egy rézbányában
hogy mi se élünk

de mi túlélünk

s lett negyven évvel
halála után egy lányom

s általa most
két éve a fiúunokám

aki pont úgy néz rám
mintha az apám...

kortalan
mint a lélek
melynek valóban
a szem a tükre

ott látom benne
mindkettőjüket

meg azt a sok őszünk
kik előttünk éltek, haltak

mind itt vannak

NYOMA VESZETT 1944-BEN

akit nem temethettünk el
arról nem hisszük, hogy halott

akit nem temethettünk el
azt nem gyászolhattuk

akit nem temethettünk el
még mindig visszavárjuk

akit nem temethettünk el
már százhet éves lenne
s még mindig csak harminchét
megállt ideje
hetven éve
se élő
se holt

s mi évente
belepusztulunk
a hiányába

TEREMTŐ TEKINTET

Isten figyelme
tartja fent a világot.
Abba ne hagyja!

MINT KERTBEN A GAZ

Úgy nőttek föl
mint kertben a gaz.
Néha kikapáltak,
de meghagyták gyökereim,
így nagyra nőttek...
Mostanában kezdek száradni,
de a gyökerek a földben
még mindig megtartanak.

UTAZÓ

mikor elringat az IC
és hirtelen felriadok

sose tudom
hova tartok

s azt se, hogy
jövök-e vagy megyek

mert honnan jön
és ugyan hova megy
az ember

sehonnan
sehova

vagy

ugyanonnan
ugyanoda

örök utazó
egyhelyben is

valahova talán
el is jut azért

fölfelé

FORDITOTT ÁTVÁLTOZÁS

Willendorfi lett
a Milói Vénuszból
ideje fogytán

LÁNYOM ÁLMA

lányom azt álmodta
hogy egy régi várkastélyban
akár a végtelen történetben
emlékek közt bolyongott
és szeretett volna kijutni
de én (mert én is ott voltam)
nem, mondván
megnézek még valamit...
ő viszont kiment
és rémülten vette észre
hogy mögötte az ajtó
rámcsapódott
végérvényesen

KORAI SIRATÓ

Nem ifjúságom siratom
S nem azt a csinos lányt...
De mindennek méltatlan
visszavételét – igen.

Hogy végül összeomlik
ami oly szépen felépült
s nem látja senki sem
az egész ívet
a feltörő kezdetet...

csak a végső
zuhanást

a semmibe

[Mint
a madár
2015]

JÖN, MOSOLYOGVA

anyu jön felém
a *Szegedi utcán*
szikrázó napsütésben
havas tájban
sugárzó mosolygással

fehér minden
s tiszta körülötte
akár a tekintete
és újra örülök –

ideér a mosolya
ha lépteink már
nem is érhetnek
össze soha

csak messziről
látom őt
mégis oly közel
érezem
mint mikor
egyszer
dél körül
a gimiből
tanításból jövet
váratlanul feltűnt
a havas úton
s jött felém
egyre közelebb
többhetes otthonfekvő
dermedt depresszió után

jólesőn meglepett
hirtelen fölkelhetett
kockás kabátba
kötött sapkába
sálba, kesztyűbe
csizmába
s tetőtől talpig
mosolyba
öltözve
jött szembe
velem

és azóta is
jön
szüntelen
egyre jön
ma is
bár nem
ér el
sosem
de a mosolya
igen
és mosolyra is
fakaszt engem

mert az a mosoly
még mindig ott van
ott lebeg
éterien
a Szegedi utcán
az aszfalt felett

és hiszem
meg is marad

anyu jön
szembe velem
mosolyogva
örökösen
ha arra
visz az

utam

RESTAURÁLTATNI DÉDAPÁT

Évek óta
mióta elköltöztünk
a régi családi házból
s költözött velünk
több mint századnyi
lim és lom
költözött
dédapa is
olajvásznon
szegény
me rongálódott

ott állt már pár éve
a magas támlájú szék
hátának döntve
a falhoz lapított
szekrény előtt

ma megkésletten
sietős öltözködésem
közben
a sarkam felhasította
az olajfestménykeretből
kiálló szög
amivel a képet
felakasztani kéne
illetett volna
már régóta
de az új s
kis lakhelyen
nem volt hova...

kicsomagoltam legalább
most
a lila papírból

szegény dédapám
szép, bajszos
komoly
s méltóságteljes
ősöm

bocsáss meg

az idő vasfoga
mint mondják
és a megfélelkező
gondatlanság
szép vonásaid
szétszaggatta

keresek egy restaurátort
mire a sarkamon
a képszög ejtette seb
mi figyelmeztetett
beheged

de sajnós
nem maradt
számodra hely
a panelfalon

pedig neked
ugye
sokszobás
magas falú
palotád volt

s adtál
csak adtál

városnak
községnek
családnak
vakon

a kép is
szemednél
sérült

*Löwinger
Salamon*

elfeledve
méltatlanul

ŐSÖK, UTÓDOK

néha belelátok őseimbe
de egy villanásra csak
pedig olyankor magamba látok

sokan vannak, sokan vagyunk
s most már mindannyiunkra
nekem kell vigyáznom

...

kisunokám!
te is vigyázz majd nagyanyádra
de legfőképp magadra
ott vagyok s leszek
én is
valahol
mindig
benned

úgyhogy nekem
tulajdonképpen
bőven elég is
ha csak magadra vigyázol
s nem is bajlódsz velem

de tudd
hogy szerettelek
és mindig is szeretlek

SZILÁNKOK

félek
hogy nyomként
csak szilánkokat hagyok

s azokban
belőlem
már semmi se

ragyog

HOGY LEHET EMLÉKEZNI?

*„az foglalkoztat, hogyan emlékezünk”
(Hevesi Judit)*

és arra
hogy lehet emlékezni
akit nem ismertél

mert
pár hónapos voltál csak
mikor elszakították tőled
mikor elszakítottak tőle
mert
örök várakozássá lett
és örök hiány

és
minden férfival
őt akartad pótolni
ha nem is tudta

és
megnemszületett testvéreid
a barátokkal
kik pedig cserben hagytak

és
folyton „emlékezel” ma is
holott

nincsenek emlékeid
róla

csak
egy hatalmas űr
az életedben

és te magad

mert
az emlék is
te vagy

ISTEN MAGÁNYA

Nem jó az embernek
egyedül

Isten ezért teremtett
embernek társat

de
eleve
neki se
volt jó
egyedül
ezért
teremtett
embert

aki megfeledezett róla
mint hálátlan gyerek
szülőjéről

és magára hagyta

MERT

Olyan sok szépet tanultam tőled
S észre se vetted
Észre se vettem

S most
Hogy rád emlékeztem
Megszólalt
Az *Énekek Éneke* bennem
A te hangodon:

*mert erős a szerelem
mint a halál*

S a szívem megnyílt újra
Szerelemtől halál felé
Sodortatva

NE...!

Ne áldozz áldozással!
Csak hibátlant áldozhatnál
Ne áldozz! Áldj! Áldással!
Amúgy sincs hibátlan

Semmit s senkit
nincs jogod
feláldozni
magadat se

Tökéletes se
akarj lenni

Légy „csak”
ember, aki él
mindenkinek
rokona, ismerőse
s hagyd élni
valamennyit

Egy életre
(s egy halálra)
elég is
ennyi.

SZÍVEM

marokra fogta
a halál

nem szorítja össze
még

de nem is enged
már

A NYOMOK A NYOMTALANSÁGBA
VEZETTEK

*„Gonda Károlyt Pancsován láttuk utoljára.
Valószínű, a cservenkai tömegkivégzés egyik áldozata
lett... október 6-án”*

(holtányilvánítási jegyzőkönyvből, 1946)

...még előbb történhetett(?)
'44. október elsején vagy másodikán
nem kellett Cservenkáig menetelni
csak hat kilométert Pancsova után
s vissza is vihették oda, ha lemaradt
vagy szökni próbált volna
(mit nem hiszek – mert előbb se)
csillag fogadóban fogság
azonosító igazolványt elvettek
ha s ki munkára önként jelentkezett
a hús közt – (remélem ő nem serénykedett)
tízennyolc ásó két kapa gödröt ásni
(nagyharang nem volt egy se)
agyonlövés a gödörbe
azonnali halál vagy elvérezve
másnap a többiek...
összekötött kézzel föld alatt
exhumálás azonosíthatatlan
pár hónap után
de már '45 január
elégették csontjaikat
hogyan ne maradjon nyomuk se
bár egy emléktábla később igen
de '57-ig csak
aztán az is el nyomtalan
mert – mint mondták –
nem övük a halottak
vendégfogadó kerthelyisége alatt
hol ma *eladó* tábla áll

ki veszi meg az apám
nyomtalan nyomát
Jabukán?

az ám, hazánk...

ki veszi meg azt a
a kerthelyiséget
lakomázni eltüntetett
tömegsír felett

(~~miesoda emberek~~)

sír az emlékezet
időtlen
hely nélkül
tértelen
helytelen

Jabukán

jaj, apukám!

jaj, Istenem!

HIÁNY

Folyton emberekre gondolok
minden más csak üres keret
a természet, az épületek...

Megyek át a hídon
látom a Dunát
mindkét partját
de nem látom
akit látni szeretnék
akire csak gondolhatok
ha látom a Dunát

Üres a keret
hiába díszes
hiányzik a kép

DIADAL

*„Mert megölbették hitvány zsoldosok,
és megszőnhetett dobogni szíve –
Harmadnapra legyőzte a halált,
Et resurrexit tertia die.”
(Pálinka János)*

El hiába égettétek
Nem tűnt el nyomtalan

Itt vagyok én
Akkori csecsemő
Mára vén

S nézzétek csak
Az unokám
Milyen vidám

Hogy kacag
Feltörő füstökön át

Dédapja megújuló
Arcvonásaival

Diadalán

MÁR MINDENT MEGBESZÉLTÜNK?

Csöngött a telefon.
Azt hittem, még álmomban hívtak.
Anyám vagy régi szerelmem.
Kik egymás mellett ültek egy asztalnál
békésen beszélgetve.
De nem ők, s nem álmomban.
Hanem lányom, s a valóságban.
Ő ébresztett.

(különben is álomban
nem is hallhattam volna a csöngést,
hiszen ott nem volt nálam
semmilyen telefon
mobil még akkor
nem is létezett
de hát az álomban nincs idő
csak örökkévalóság
s így halottaim is léteztek)

„*De minden álomnál több a valóság*”
mondtam is lányomnak
majd szeretnék beszélni vele
mielőtt elutaznak nyaralni
s én is elutazom „haza...”
de szerinte
mi már mindent megbeszéltünk
(pedig én a távolibb jövőre gondoltam,
amiben már nem leszek
s ki tudja távoli-e...)

Ő sajnálta
hogyan felköltött,
s az álom végét
így nem tudhattam meg.
Mindenestre valóban
szívesen leültem volna
ahhoz az álomasztalhoz,
ahol vártak rám
anyám
s régi szerelmem,
ki előtte keresett,
de én nem voltam
még felkészülve rá,
s kinek arca
anyám mellett
mintha apáméra
kezdett volna
hasonlítani –
még szemüvege is lett.

Igen,
jó lett volna
beszélgetni velük,
hiszen
annyi mindent
nem beszéltünk meg
míg lehetett volna.

Lányomnak hiába
mondtam, hogy...
de félbeszakította
ezzel mondatom:
„már mindent megbeszéltünk”

Pedig nem!
Soha semmit se beszélünk
meg igazán.
Ostobaságokat fecserészünk,
és nem egymás igazát.

Mert azt hisszük,
ráérünk,
vagy inkább azt,
hogy már
nincs is mit
megbeszélni,
mert *már mindent
megbeszéltünk.*

Ostobaság!

Mindig elmaradnak
megbeszéletlenül
a legfontosabb mondatok.

És mindig későn
ébredünk rá.

Még ha végig is
álmodjuk
álmaink.

KÖRSÓHAJ

Istenem, az életem
mégse végtelen
az életem, Istenem

KETTŐS ZÁRÓIMA

Uram, ki itt vagy bennem
bocsásd meg mit ellened tettem
(tudom, nem mentesít
hogy mindezt
magam ellen is)

De úgy érzem
már mindent jóvá tettem
(még azt is
amit mások
követtek el
ellenem)

FORDULAT

ha el vagy veszve
állj háttal a világnak
szemben Istennel

ZSIDÓ

Néha elgondolkodom:

ha nem születtem volna
s majdnem haltam is
zsidónak

mi lennék:
anti- vagy filozemita
vagy netán közömbös
e téma iránt

tulajdonképpen
ha mélyebben
belegondolok
ez zavar leginkább:

hogy már nem lehetek
közömbös kívülálló
mert/hogy „benn vagyok”
akár akartam (volna)
akár nem
de gyűlölködő nem lennék
semmiképp sem!
Mert *gyűlölni nem születtem*
én se, akárcsak *Antigone*
még ha gyűlöletbe is
s még ha gyűlöltek
s gyűlölnék tán ma is
oktandin oktalan
egy jelző miatt
mi nekik persze
a szitok szava
jelzett szóként önállósított
általános(itó) alany
és megkülönböztetés

én legszívesebben
csak *ember* lennék
(elég is az! még sok is
mindenféle jelző nélkül is)
de szitokszó semmiképp

És csak szeretnék

...

De ha még jobban belegondolok:
nem lehetnék *kívülálló*
nem-zsidóként sem
azok után, ami
igaztalan
velük-velünk történt
(egyremegy
mert az emberiséggel)

s kérdés az is
hogy ki embert öl
még ember-e?

s *csak szeretni* se
tudnék már
mindenkit
sohase

...

és ha még tovább
gondolkodom
azt hiszem
ha választhatnék

még nemzsidóként
is inkább zsidó lennék

ha már így hozta
a történelem

VÁLSÁGHAIKU

ó, ember, ember
elfuserált kísérlet
szépre és jóra

MINDENNEK IDEJE

ha már vetettél
akkor tudsz aratni is
késő a bánat

A MAGÁNY ALTERNATIVÁI

inkább egyedül
mint magam nélkül árván
valaki mással

A TEÁS NÉNIKÉK

kavargatják teájukat
a múlt örvényébe merülve
lassan, ráérősen
pedig már semmire sincs
igazán elég idejük
semmit se befejezni
talán ezt a csésze teát
még kiinni – igen

nagymama is
szerette a teát
jó erősen, feketén
hogy ébren tartsa...

én is, én is teásnéni lettem
csak le ne forrázzam magam
és el ne törjek már több csészét
míg az utolsót ki nem ejtem
egyre ügyetlenebb
kezemből

AJTÓ ELŐTT

Ne toporogjál!
Engedd már be magadat
saját magadhoz!

MINT A MADÁR

mint a madár
ki csak magának
énekel

verselgetek

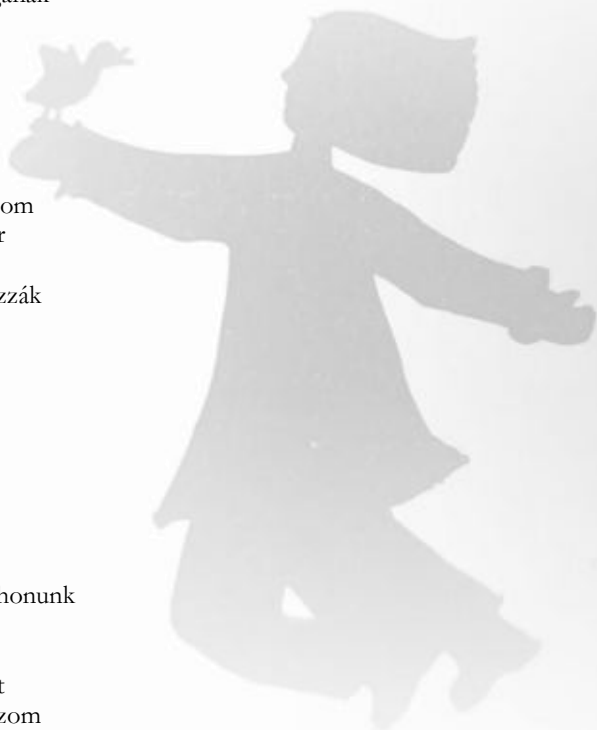
dalolgotok

s csodálkozom
hogy olykor
mások is
visszhangozzák
dalom

mit csak
a szívem
diktál

úgy látszik
egyetlen
nagy szív
a közös otthonunk

s én is csak
háziurunkat
visszhangozom

KÖZVETLEN KAPCSOLAT

közvetlen kapcsolatom van
Istenhez
kopogtatnom se kell
beenged örökké
nyitva tartott ajtaján
mit magamban őrzök
kitértan mások előtt is

...bár ők elkerülnek

FELRIADÁS

*ki az útját végig járja
még a fű is fut utána*

erre riadtam
de bénaságomban
le nem írtam
hanem
tovább aludtam
s mikor végleg
felébredtem
elfelejtettem
csak a második sor
maradt meg biztosan:

még a fű is fut utána

de ki után?

utánam biztos
nem
s senki sem
hiszen csak
alszok
jóesetben
álmodok
örökösen

s utamat se
járom
már

nem is tudom
merre van
s hogy nő-e
rajta még fű
egyáltalán

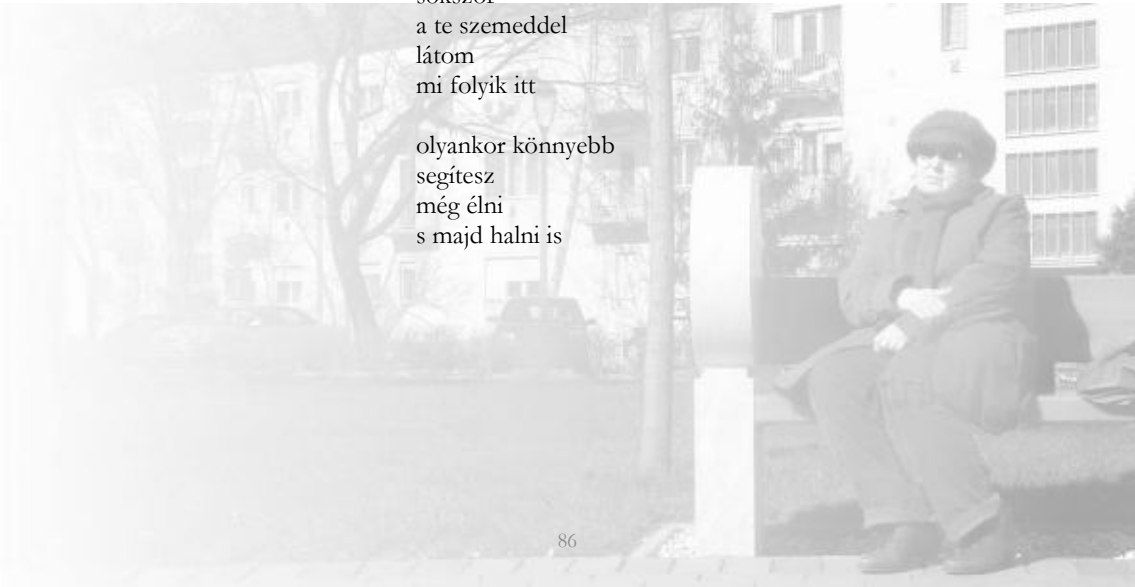
PADON

Anyu, már én se rohanok
én is keresem a padot
hol megpihenhetek
nehezen járva utam
a városban
ami ugyanaz

tán több is benne a pad
mint a te idődben
bár fogynak is
mert el-elviszik
mint mindent
mint a mi bödönünket is
még a háború után
(amikor meg minket)
sok a szegény ember
és kevés a megértés
hiányoztok nagyon...
a kedvességed
a jószágod
a mosolyod...

most
itt ülök egy padon
itt vagy te is
érzem
tudom
sokszor
a te szemeddel
látom
mi folyik itt

olyankor könnyebb
segítesz
még élni
s majd halni is

PROUST NYOMÁBAN

Az én *madlenem*
az orgona illata –
ezért vagyok
minden tavasszal
újra gyerek

S az egész város
olyan nekem
mint házunk
régi kertje
orgonabokraink
édes illatával
megtelve

Itt bolyongok
tavaszokon át
hol minden
belesűrűsödik
ebbe a mágikus
illattengerbe

Az egész város
a régi kert
gyerekkorom tere
hol kerítés nélkül
jár át az orgonaillat
múltat és jelent
s még jövőt is beleng

Hol még minden lehet

Megállt az idő
és én állok benne

Mert mit számít
hogyan más a szírom
s hogy az is más
ki beleszímatol

Az orgonaillat ugyanaz
s minden virágzás

Örök marad

SABAT TSUVA
A MEGTÉRÉS SZOMBATJA

Fehérbe öltöztem
természetes anyagokba
templomba nem megyek
a mienk lerombolva
már ötven éve
a többi lábamnak
messze lett
a temető is messze
hova ilyenkor menni kéne
s göröngyös az út oda
veszett rókák fészkeltek be
mint mondja
Miami-ba szakadt
hazánk fia
szülei megrongált sírja
szemben a nagyszüleimével

jaj, nagyapa és nagymama
rátok öregedtem
az életem hogy lett
ily mostoha
számba kéne venni
rendbe tenni
a maradékkal
még kezdeni valamit
de nem tudok lehajolni
a földig, s hozzám se
hajol le senki
gerincem nem is engedi
csak majd esni
hullani
ahogy a gravitáció teszi

nem hittem
hogy így el lehet veszni
menet közben
cél előtt
kényszer-pihenni
fájdalommal
várva mind rosszabbra
halál előtt

s ott ugyan mi vár
már újra sejtem
a semmi
vagy a minden
de oly mindegy
innen kiszakadás
és mit hagyok itten
valami maradandót
talán semmit sem

tanultam szorgalmasan
s tanítottam hűen annyit
jó lánya voltam anyámnak is
valameddig
mert örökké
nem lehetünk azok
és anyának is
csak addig
míg felneveltem
s útjára engedtem
lányom szabadon

lányom ki már anya
én meg unokám
láthatatlan nagyanyja
egy hang a telefonba
esetleg *skype*-on egy arc
van lábad?, dolgozol?
unokám ezeket kérdi
s mit lehet válaszolni
van, csak beteg
dolgozott eleget
de már öreg
s nyugdíjas is
fiatalabbnak kéne lenni
rohangálni vele
s tartani előre, fel
a csillagokig

nem hittem
ilyen hamar
itt terem
utam vége
s hogy már csak
ülni volna kedvem
vagy feküdni
vagy azt se
mert az is fáj
pedig élni muszáj

fáj a sok
félbemaradt terv
és az utak
miken járni
el se kezdtem
s nem is lépek már
rájuk soha
igaz elmondhatom
a saját utam jártam
mindig
s következetesen

még összetakarítom
mit szétszórtam
lehet köztük kincs is
sok érzés és gondolat
egyebem nem volt
és nincs is

kár, hogy nem kellett
annyira másnak
mint amennyire
adni én akartam
de nem akarom
hogy semmibe
vesszen
se, hogy még
bent rekedjen
mit valaha
akartam

söprögetek
s mindent nem
szórok ki

még írok újat is
ha úgy adódik
valaki üzen bennem

még valami fontosat
meg kell tennem

unokám egyszer
talán elolvassa
s megtudja
ki is volt a
nagyanyja
hogy több
szeretett
volna lenni
neki is
nagyanyámb
nagyanyja

s talán tovább viszi
az őseinkkel együtt
kiknek tartozom

s mit én nem tudtam
ő elmondja
és megteszi
kiegyenlítve a
számlát
a sor végén
vagy inkább elején
őstenmagunk
istenünk előtt

ki most is
csak áll és
néz
a mi szemünkkel
s nem követel
nem is kér
s nem ítél
de mindent belát

s most épp
egy madár
kuvikol
a légen át

még süt is a nap
lányom esemest írt
jól vannak
én is jobban
bár kérdésére azt feleltem
majdnem teljesen
persze túloztam
de akkor is igaz
mert nincs is
nálam boldogabb
mint mikor üzen

ülök egy teraszon
fagyaltozom
tetőtől talpig
fehérbe
öltözötten
bízva egy
fényesebb jövőben
s őrizve a múlt értékeit

készülődve
visszatérni
oda
ahonnan jöttem
a mindenbe
vagy a semmibe
s remélve
nem lett rosszabb a világ tőlem
vagy nem tőlem lett rosszabb
ha az
mint előttem...
én mindig csak jót akartam
neki

éltem
ennyire tellett belőlem
de most bevallom
megtörötten

rossz lenne
ha kiderülne
hogy jobb se lett
a világ
egy kicsit se
általam

ENGESZTELŐ

és még
az elhibázott
szerelmeimről is
szólnom kéne...

úgy feledkeztem meg róluk
a *sabat tsuwei*
létösszegző
emlékfolyamból
úgy hagytam ki
ahogy őket is el –
s tulajdonképpen
magam is velük
vagy ők engem

pedig évtizedekig
ifjúságom értelmét
jelentették
mert az igaz érzélem az

soha nem éreztem
és értettem
annyit és úgy a világból
mint míg ők megvoltak

s ha végül is mind elhagytak
vagy én őket
már oly mindegy
most itt vannak
valamennyien
bennem, velem

de jó, hogy voltak
van kikre emlékezni
szeretettel és
szerelemmel

s így, engesztelőnap előtt
a bocsánatukat kérhetem

ha akkor,
mikor ideje lett volna
nem eléggé szerettem
ahogy nekik kellett volna
pedig nagyon
néha vakon

de hát nem is éltem
elég bátran
s eléggé
szabadon
sosem

bocsássatok hát meg nekem
és én is magamnak

s te is Istenem

s bocsásd meg
nekik is
amit ők követtek el
ellenem

(én már rég megtettem)

EMBEREK HARCA

Kövek, vízágyú
Szivárvány határ felett
Isten békéje

BE- ÉS KILÉGZÉS

a fájdalomtól
nehezen lélegzel
különösen a belégzés
ami szorít és fáj

a kilégzés
némi
megkönnyebbüléssel jár

de örökké nem lehet
kifújni a világot
mi megbetegített
vissza kell szívni
minduntalan
különben megfulladsz

s az orvos is
megmondta
tűrni kell
lélegezni ki-be
egy-kettő
ütemesen
nem leállni
sosem

azaz
az a legutolsó
mégis csak
kilégzés lesz

de aztán
biztos nem fog fájni
semmi már

mert nem lesz
mitől fájj

és nem is lesz
mi fájjon

MÁS

nem szerettem
más lenni
mint a többi
gyerek
olyan akartam lenni
mint a többiek

csak félig
vallottam be
hogy zsidó
vagyok
ha kérdeztek
valamelyik szülőm
kitérítettem
valószínű apám
akit pedig épp a
zsidósága miatt
öltek meg
de a városomban
nem ismertek

és a kórházban
a fertőző gyerekosztályon
keresztet vetettem én is
a párnámra este
mint a többiek
bár ettől nem
aludtam jobban sosem
s nem is gyógyultam
előbb meg

az Amerikából kapott
kapucnis hímzett
hacukám
elajándékoztam
mert senkinek se
volt olyan az
osztályomban

mégis
csúfoltak

ma már
elfogadom
magam
és őket is
fenntartás nélkül
olyannak
amilyenek
vagyunk

és tudom
mindannyian
emberek

bár ez néha
nem látszik

a sok áruhától
és álideológiától

KEDVES DÉDANYÁIM

Rottenberg Máli
kedves dédanyám
semmit nem tudok rólad
csak a neved
megtaláltam
véletlen
egy levéltárban
dédapámé
mellett

s azt se tudom
kedves voltál-e
valóban
de csak az lehettél
az én szempontomból
biztosan
hiszen jóvoltodból
megszülehettem
egy belőled is induló
láncolatban

de csak a nevedet tudom
s azt is csak pár éve
pedig a dédanyám vagy
azaz lehetnél: Dédi
nem csak Máli –
akár az anyai ági:
Rosenfeld Josefa

de neki láttam
a régi házunkban
az olajfestményét is
meg családi fotón
királynőként
középen ülve
családja népes
seregében
kissé szigorún

kedvesek vagytok
nekem
mindketten
akárhogyis
nézem
a képtelen képet
tükörömben látom

ha nem lettetek volna
én se lehetnék
azóta
se lányom
se unokám

hát köszönöm
nektek
őket is
dédanyák

itt legbelül
magamban
ahol vagytok
mindketten
valahogy

s utódaimban is
bár egyre fogyó
mértékben
de múlhatatlanul

s maradjon is ez így
tovább
az idők végezetéig

még ha neveink
is elfelejtik...
kései ükunokák

ANYÁM SÍRJÁNÁL

kérdés és válasz
hol vagy, mit tegyek?

menj, menj a tiedhez
ott vagyok én is

IDEGENBE SZAKADT HAZÁNKFIA

Hét évesen vitték el
idegen földre
életében először
a szülőföldről
marhavagonban
1944-ben
mint „idegent”

ötvenhatban, húszévesen
mennie kellett
mert részt vett
a magyar
forradalomban

Aztán, kint
végig járta a föld
országait, kontinenseit
(az ENSZ-nél dolgozva)

Mihelyt lehetett
hazarepült
minden évben
összesen ötvennégyezer
(sokszor mondja
mert számontartja
és szíven
a szülőföldjét)

Pár éve már
nemigen mozog
de idegen földön is
folyton
a hazájáról ír

a hazákról
pontosabban

de senki se
figyel oda

sehol
és
soha

(DO YOU) UNDERSTAND

Álmomban
a nagybátyámmal
vitakoztam
már megint
nem hallgattam rá
ahogy az angolt se
tanultam meg
olyan jól
s még akkor
mint s mikor
tanácsolta
se az életet...
(akár a halált)
De I understand!
kiáltottam most neki végre
(erre várhatott egész életébe')

s magához ölelt
oly szorosán
(hogy most is érzem)
s megkérdezte:
*hát még emlékezel
régiregényünkre?*

Mit is felelhettem
hiszen mást se teszek
folyton-folyvást
mint emlékezek
álomban
és ébren
múltra és jövőre

(ekkor felébredtem)

De én őt igazán sose értettem
(mint ahogy magamat se)
s mint ahogy most se teljesen
ezt az álmom –
pedig, hogy örült benne
mert elhitte, hogy megérte:
megértettem
legalább
halálában
végre

de én nem értek
most se semmit
csak érzek
mint mindig
s úgy érzem
álmomból ébredve
az ölelését
mintha még
most is élne...

(s réges régen
megölt
apám is
véle...)

CAPPUCCINÓK

ezt a *cappuccinót*
a régiek emlékére
hörpinteném fel
ha ízlene
de nem édes
agyoncukrozva se

ó, boldogtalannak tűnt
megboldogult
boldog hatvanas évek!

ó, az a nyár, az elején
vasfüggőnymögötti Nyugaton
apapótló nagybácsi
vendégszerető *cappuccinói*
meghitt kávéházi asztalokon!

hazatérve mindent
megírtam, ahogy kérte,
egy krónikásregénybe?
még a *cappuccinókat* is...

de a kéziratom
a lektor visszavetette
kijavítván a szót
capucinerre
mondván márpedig
cappuccino nem létezik
(ha egyszer ő nem ismeri)

mostanában mindenki
cappuccinókat rendel
fennhangon körülöttem
tudják már mi az
de annyi mindenről
fogalmuk sincs
s megfelelnek
mi rég evidencia
s nem csak a *sziimpla*

a nagybátyám?
idegen föld alatt
(a szülő- kivetette)
levele mind
megmaradt
nyelve ékesmagyar
akár kéziratai...
drótszövegekről
s függönyökről
s megmaradt
az enyém is
miben a *cappuccinók*
sorra *capucinerre* van
kijavítva
(mert mások
mindig mindent
jobban tudnak
a mi életünkről is)

ó, boldogboldogtalan
ifjúkorom!
Keleten s Nyugaton...

nyugalom!

fenékgig kiáltam
akkori italom
milyen erős volt
coffein nélkül is...
és keserédes
cukortalan...
ezt a mai *cappuccinót*
ezt a semmiízűt
mai asztalomon
inkább meghagyom...

magam

vigasztalan

SZERENCSES FORDULAT

Mint mikor kisüt a nap
s ugyanaz a táj –
bár mégsem ugyanaz
mint annakelőtte
szikrázik s ragyog
szavam is elakad

Csak élem tovább
tegnapi borús életem
könnyebb szívvel
nyitottabb tudattal
s újuló reménnyel

(a következő borulásig)

TITOKLÁNC

lányok, lányok
nem kell titkolózni
anyáitok előtt

ők is voltak
ifjak és bohók
bolondok és szépek

s ti is lesztek
megfontolt, megfonnyadt
fanyar vénségek

meglepődve
anyáitok
eltitkolt
dolgain

mint ahogy ők is
nagyanyáíkon
egykoron

ENNYI

Majd megtudod
mondták az öregek –
Csak ennyit...

Már tudom
mondom most –
Csak ennyit...

ÚTJAINK VÉGÜL ÖSSZEÉRNEK

Reggel félpár papucsban
csoszogok botladozva
minden kiesik a kezemből
néha magamban is motyogok
minden kisgyerekre rámosolygok
az ebéd egy vontatott ceremónia
utána kell az a kávé továbblépni
csigalassú tempóban
délután lefeküdni

Elfáradtam

S fülemben még anyám hangja:
Ne menj olyan gyorsan, várj!
Pedig hát, ezúttal:
Én értelek utol, anyám!

INVERZ

mielőtt végleg –
hányszor hal meg egy ember
s meghal-e végleg?

KÜLÖNÖS DUETT

fáj a lelkem folyton
anyámra gondolok
mióta a testem is –

és ugyanúgy nyögök
önkéntelenül
mint ahogy ő
bár nem bírtam
hallani!

amúgy sose panaszkodott
pedig nagyon fájhatott
neki is az élet
teste és a lelke is
magába zárta bánatát
fal felé fordulva
szemhéja mögé
mert befelé sírt
csak néha nyögve
lélegezte ki
mi már nem bírt
bennrekedni
mint ahogy én mostanában

immár egyszerre anyámmal

nyögöm búm s bajom

bár hallgatni most már
duplán nem bírom

ELHALADVA
A GYEREKKOR UDVARA MELLETT

a diófa az üres udvar közepén
azaz annak is csak az emléke
orgona s jázminillat lengi be
anyám-hozta reggeli kakaó
virágcsokor piacról az asztalon
udvarra néző barna ablak
széles párkányán olvasok
idesüt ágak közt a nap
kint és bent egyszerre vagyok
fény és árnyék az otthonom
szabadság és rabság a terem
kerti kút vize hűsít
gyümölcsök a fán
Vince bácsi a felesünk
a kertben egyre ás
én csodálom a ritmusát
fekete puha s fényes föld sorjáz
bámulva nézem, mint a kárpitost
bácsibácsijóbácsit
ahogy díványunkon dolgozik
anyu krumplit pucol
főz és mosolyog
mindenkit megkínál
étellel, orgonával
kedvességgel
a szemében
mi tengerkék
tisza-ege tükre
s mély, de nem meri
tágra nyitni
sokszor napokig
legfeljebb éjjel
álmatlan koromsötétben
én tartom életben
ahogy ő engem –
özvegy és lánya
zord idők
kemény
érettségi tétele is az volt
s verset hogy mondott
kis józsefet

mert az ő *mezején*
se nyíltak virágok
de álomvilágából
hamar felkelt
mennyit küzdött
szenvedett
s az emberek
csak akkor látták
ha nevetett
mondják is
milyen kedves
volt mindenkihez mert
kedvtelen nem ment
közéjük
s olyankor
engem se
engedett
kirándulni
randevúra
sehova
ő tudta
mitől félt
én nem
soha
csak mostanába'
sejtem
mióta én féltem
az én gyerekem
de magam most sem
se gyerekként
se öregként
mert azt hiszem
védett vagyok
pedig dehogy
védtelen
bántottak
s bántanak
épp eleget
de olyankor
anyámra gondolok
s ő tényleg megvéd

mert ő szeretett
s a szeretete
elér engem
most is
még ha nincs is
mert mégis van

mint ez a
hirtelen jött

emlékfolyam

KERT, CSILLAGOK

nem is a ház
hanem a kert
hiányzik igazán
reggel kimenni
málnát szedni
vagy meggyet
ledőlni a diófa tövébe
vagy olvasni, felmászni rá
a fehér padon ülni *vele*
az orgonabokornál
kiteregetni két fa közt
kihúzott kötélre
a kimosott ruhát
s tisztán összeszedve
este felnézni
a csillagos égre
szabadon, Kant után

nem is a kert –
hanem a csillagok

KULCSKERESŐ

anya, az én kulcsomóm is
folyton lecsúszik a táska aljára
s percekig kotorászom
míg megtalálom

s közben rettegem
hogyan elveszett...

igaz, már a kollégiumban is
állandó eposzi jelzőm
a kulcskereső volt
még jóval Örkény előtt

persze, mindig meglett
minden kulcsom!

de valószínű
az igazi „kulcs”
megtalálhatatlan
s nem fémből van

fontosabb dolgokat nyit
mint ezek itt:
biciklit
házat
lakást
szekreteret

te már ugye tudod, anya
bár mindig is tudhattad
hogyan van egy ajtó
ami kulcs nélkül nyitható

és nincs is mit féltetni
semmit azon, amit kulcs

a szíveket se az nyitja

s ami ott van:
pítvar és kamra mélyén
nincs annál fontosabb

[Estefelé,
hazafelé
2016]

SZÁZADSIRATÓ

Síratlak huszadik század
s magamat is veled
több mint feled
éltük le
együtt
de a maradékból is
pár évet
elfelednék
mégis hiányzol

És tudom
az utódod
ez a mostani
nem kárpótol

Csak egy szülöttöd
az unokám

De sokszor sajnálom
hogy ő nem ismerhetett téged
kivel én, ha mostohán is
de felnőttem
sőt megöregedtem
de nem értem meg
eléggé még mindig nem
erre a huszonegyedikre
mi sokszor megtagad
téged is, te huszadik
okos-ostoba vívmányaival
mikkel jobban kellene élni
emberiben
ahogy a te fiaid éltek
mondanám
a tieiddel –

De hát te voltál
a legembertelenebb is
fiaiddal
s fiaid ellen

Síratom gonosztetteidet is

Apám elragadtad
félidőben
még a negyvennegyedik
esztendőben
harminchét évesen
feleannyival
mint ahány
nekem van
jelenleg

Anyám meggyötörve
előtted ment el
nyolcvankilencben
háborúk
diktatúrák után
mielőtt bízni kezdtünk
megint egy szabadabb
jobb időben
hiba volt
hiába volt

De neki – mondta
boldog
békebeli
gyerekkor
jutott
legalább

Akárhogy is volt

Szerettelek
huszadik század
a kultúrádat
a mélységedet
a szenvedésed

Szerettelek s gyűlöltelek
nyomodba se érhet
más
s már
hiányzol

Unokám ki a
huszonegyedik szülötte
kéri meséljek
magamról a
kiskoromról
azaz rólad is

Attól tarok
mese lesz belőled
remélem nem rém –

De tündértelen

Egyelőre
még neki
nem is
elmondható

Sírató

Mert síratlak
huszadik század

Apámat síratom
Anyámat síratom

Síratom magunkat

Betölthetetlen

Híányunkat

Zokogva és
kacagva

Síratlak
huszadik századom
magunkat síratom

Elveszett korunk

HÁLA AZ ÍRÁSÉRT

újabban
ha véletlen
sikerül
írni
valami
szépet
a végén
mindig
megköszönöm

nem tudom miért
és nem tudom kinek

de így kell...

azt hiszem

EMLÉKLÁNCOLATOK

unokámban
én élem újra
a gyerekkorom
vagy ő az enyém
vagy anyalányomét
eldönthetetlen kérdés

ő még egyidőt él
bár izgatja mi volt rég
az én kiskoromban
meg az anyjában
mint mondja
meséljek róla

pedig lehet, hogy
csak önmagába kéne
pislantania
valamennyire

de ő pörög, siet, rohan
előtte a jövő
ami igazán van
és a jelen
telve vele

Isten éltesse!

sok-sok időn át
legyen neki
számtalan saját
emléke

mit majd az ő
unokájának
elmesélhet

VALAMI SÍR BENNEM...

Valami sír bennem
nyöszörög keserves
vékony váltóhangon
nem hallja senki
az orvos se mer
odáig merészkedni
de én hallom
ha nagyon
befelé figyelek

Valaki sír bennem
a szívtájékon
kesereg

Valakit keres

ZSIDÓSORS HAIKUBAN

siratófaltól
megyünk hosszú sorokban
siratófalig

CSÚSZÓ, HAVAS ÚTON
ANYÁMRA GONDOLOK

anyám szerette a nyarakat
szerette a teleket
szerette az embereket

pedig csúsztotta havas út
szárította tűző nap
s gyilkosok közt élt és halt

én nem ilyen vagyok

de én is meghalok

VISSZA –

soha nem éltem
vissza
azzal, hogy

fiatal voltam
öregem közt
most se, hogy
öreg – ifjak közt

se azzal, hogy tanár
diákok közt
se, hogy örökdiák
a kioktatók közt

se, hogy zsidó
magyarok közt
s magyar
a zsidók közt

se azzal, hogy
okos a buták közt

hogy abszolút hallású
a botfülűek közt

hogy sasszemű
vakok közt

hogy érzőszívű
érzéketlenek közt

hogy ékesszóló
dadogók közt

hogy tudó
a tudatlanok közt

semmiféle előjoggal
dölyffel nem éltem

szerettem volna
tudóvá tenni
a tudatlant

ékesszólóvá
a dadogót

érezőszívűvé
az érzékent

látóvá
a vakot

hallóvá a
botfűlűt

okossá
a butát

s végül én lettem
buta, süket, vak
fásult, dadogó
tudatlan

akivel
visszaélnék
mások

KVANTUMHALHATATLANSÁG

Szétomlik a test
s szétáradnak szabadon
a szubatomok
oda, hol mindenki egy
mindenki mindenki
s egy

ISA

Nem csak porból vagy,
isa, pur es bomu vagy,
lélek, *istenpor*.

RITENUTO

lassulok –

lassan járok
lassan élek
mégis gyorsan
múlik minden
körüöttem
s bennem

ha vége a dalnak
ha leállok majd
minden egy pillanattá
sűrűsödik bennem

egyetlen akkorddá

de abban minden
benne lesz

egyszerű ez
vagy ki tudja

halkulok is
a csönd felé
haladva

REMÉNYTELEN

a szája csak arcom
hajam szemem
érintette
a keze erősen
fogta a kezem

csak ennyire
szeretett a teste
de a lelke teljesen

*csak egy szavadba
kerül...* mondta
de azt a szót
sose mondtam
volna ki
tudtam én
és tudta ő is
hogyan szabad
kimondani

s hogy
„mindennek lenni”
mindig ható
feltételes mód
marad
nem csak
a szürke
búcsúzó
felhők alatt

maradt a
gyermeki
s apai szeretet
de honnan is
tudtuk volna
mindez
valójában
mit jelent

neki nem volt
gyermeke
én apa nélkül
nőttem fel

mikor
hirtelen
húszévesen
megjelentem
előtte
teljes
női
fegyverzetben
s egyben
felidézve
benne
szeretett
s elvesztett
bátyját
az apám

azt hiszem
őt kerestük
egymásban
mind a ketten

többszörösen
reménytelen...

AJTÓ

anyu előttem sietett
én utol akartam érni
nem sikerült
eltűnt a régi házunk
barna ajtaja mögött
azt magára hajtva
mint koporsófüdelet

aztán fölébredtem
és eszembe jutott
már rég nincs meg
az a barna ajtó

sem

LÁTTAM A HANYATLÁST

egész közlelről
anyám erélyesből
botladozóvá vált lépteit
a mozdulatlan némaságig
amikor csak egy
hordágyról
kinyúló karral jelzett
s elnyelte a kórházi ágy
s aztán a sír

minden utak vége
vár majd rám is

csak a lányom
nem gondol rá

mint ahogy én se
hittem volna
még ifjan
hogy anyámra is ez

s hogy ez természetes
mint a növekedés
csak a visszája

ma se hiszem

mert hogy csinálja
a természet

megint pattannak
a rügyek
és él és nő újra
minden

de az emberek
vesznek
tavasztájt
még inkább

ESTEFELÉ, HAZAFELÉ...

anyuval baktatunk
a *Szegedi utcán*

néha felmászok
az iskolakerítés
párkányára
s végig rajta
egyensúlyozok
(mint később
önállóan
a gerendán
bent az iskolában)
anyu is idejárt –
majd én s a
lányom

de itt most még
anyu kezét fogom
a legtöbbször csak
az aszfalton
botladozom
az álmoságtól
néha el is alszom
járás közben
de anyu kezét fogom
baj nem érhet
anyu néha felvesz
a karjaiba
s úgy megyünk haza
én félig vagy egészen alva
anya holtfáradtan –
de egymásba kapaszkodva

...

negyven év múlva
így cipelem
én is a lányom
a karomban
sopánkodnak is
az öreg nénik
az útszéli padokban

*hogy bírja
tegye már le
azt a gyereket
(ő dundi vasgyúró
én üvegtörékeny
lehetek)*

az iskolakerítésen már
nem kísérhetem
mert addigra
lebontják
(de ő is majd ugyanabba
az iskolába jár
akár az én anyukám)

este a bölcsiből
a *Szegedi utcán* mi is
kettesben baktatunk haza
de ő meglátja a holdat
s azt mondja
*ő is velünk tart
ő a mi csillagunk*

és fogja a kezem
sőt kéri, fogjam szorosan
*hadd lássák, kik vagyunk
egy gyerek és egy anyuka*

...

most már ő viszi
hazafelé
bölcsiből
a fiát
a kisunokám
de *Budán*
nem a *Szegedi
utcán*

remélem
kezét erősen fogva
abban a nagy forgalomban

én meg rájuk gondolok
egyedül bandukolva
még mindig
a Szegedi
utcán haladva
a kerítéstelen
iskola előtt
nagyon is éberem
magam is nehezen
cipelem

hazafelé
estefelé

ANYÁK NAPJÁN

egy haikuba
nem beleszorítható
miket érzek ma

BÉT HACHAJIM

a temetőt benőtte a fű, a gaz
anya sírjához nem tudtam elérni
csak integettem neki
mint ő mindig, ha elutaztam
akkor nem tudtam
de áldást kaptam
minden útra bocsátáskor
ami elég gyakori volt
ő mindig maradt
mint most is
él molé rachamim
de már a kő alatt
hova idén
el se értem
csak intettem felé
észrevétlen
él molé rachamim
drága anyám, *Liebele*
leked legyen bekötve
élők kötelékébe
örökre

VÁGÁS A HASAMON

a hasamon az a függőleges
és egyre mélyülő vágás
emlékeztet arra
amire nem is kell
anya lettem
anya vagyok
örökre ott a jel
bár operációt is
jelezhetne, mert
a császármetszés is az
csak nem elvesz
hanem ad

kiemelték belőlem
a gyereket, közben
már féléberem hallottam
az orvosom fölöttem
megmondhatják neki
hogy kislánya van
pedig biztos voltam benne
hogy fiam lehet csak
ki éjjel-nappal rugdalt
dörömbölt bennem
lánynevem nem is volt
előkészületben...

aztán felnőtt
a kislány
s ő szült
hasfelvágásmentesen
egy fiúcskát
az unokám
így közvetve
őt is köszönhetem
annak az egyre mélyülő
görbe vonalnak
a hasam közepén

(fogyó életem
fókuszában
vannak ők
mindketten)

s az a vonal
akár az egyenlítő
a forgástengelyem

még jó, hogy nem
kértem
bikínivonalat
a doktorúrtól
azt mondtam
úgy tegyen, ahogy
a gyerekek jobb
nem nekem

...

mert
tudhattam már akkor
hogy az lesz jó
nekem is
ami őneki

csak mindezt
titkolni kell
akár azt a vágást –
nem mutogatni
takarni
szemérmesen

(mint mindent
ami a legfontosabb
az életben)

AZ ÖREGEK ÉS A GRAVITÁCIÓ

*a gravitáció miatt
halnak meg
az öregek*
mondja unokám
lányom szerint

hogy honnan vesz
ilyet egy kisgyerek
elképedek

jópár éve olvastam
egy tanulmányt
mely valami hasonlót
fejtegetett
de unokám akkor még
meg se született

csak nem örökítünk
mindent

még azt is
amit
a halandóságunkról
gondolunk

tegnap azt mondta
a videotelefonba
az unokám
hogy *öreg* vagyok

ez azt is jelentheti
eufemisztikusan
hogy meghalok

le fogsz bullani
mint a falevél
mondta
anyámnak
annak idején
unokája
a lányom
hasonló korában

s nemsokára
le is bullott
a nagymamája

a gyerekek mindig
igazat mondanak

költők
s filozófusok

APAIRÍGYSÉG

nem voltam
irigy gyerek

de azt hiszem
olyasmi lehettem
mikor láttam
egy másik gyereket
középen menve
két oldalán szüleivel
kezüket fogva

őt mintha
irigyeltem volna

hogyan van neki
anyja
és *apja*
nem úgy
mint nekem

az én egyik kezem
mindig szabadon
lógott mellettem

s egész életemben
így is maradt

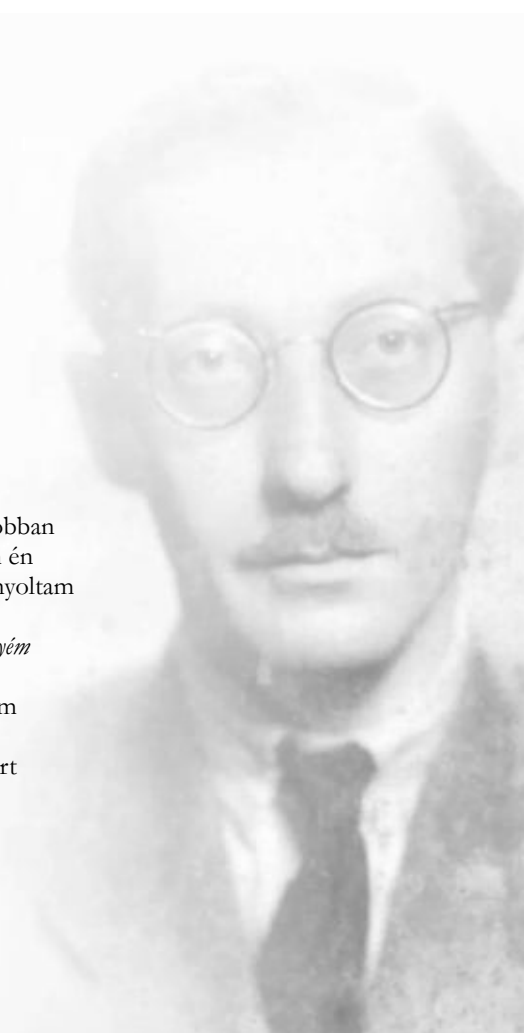
mindig apámat
kerestem vele
s hasztalan

...
ha belegondolok jobban
nem is irigy voltam én
nem más apját hiányoltam

hanem csakis az *enyém*

kit sose ismerhettem

de ne kérdezd, miért

IDŐHONVÁGY

ti, kik már
nem jöttök szembe velem
akár ismertelek, akár nem...

mi ez az érzés, mi elkap
ez a furcsa hiány –
ha járok az utcán
szülővárosomban
és csupa ismeretlen arc
jön velem szembe
helyettetek
kik már nem...

hát, hogy is
válaszolhatnátok nekem
ki még itt, a régi helyemen
botorkálok
nélkületek

...

mi lehet ez
akár a honvágy
de nem a hely
az emberek után

ne is sírjatok
ti külföldre szakadók
a szülőföld után
ti se találnátok
kik már nincsenek
se ott se itt
s az emlékezésnek nincs
földrajzi helye
lokalizációja
vagy akárhol is...

ahogy én is
a régieket nem feledem
de csak emlékképeimben
látom

eltűntek az utcákról

nem jönnek már
szembe
velem
sosem

s akik igen
nem tudom
meddig még
s mikor látom
utoljára őket

vagy ők engem

meddig
engedtetik

így változik meg
egy város arculata

és az egész világ
észrevétlenül

s forog a föld tovább
nélkülü(n)k

*és elsöpri az idő
lépteink nyomát*

MÉG NEM...

nem meditálni akarok
csak kicsit együtt lenni magammal

csak várni
hogymeglátogasson Isten

de fogadására még nem készültem fel

A KERT VÉGÉBEN

engem sose ütöttek meg
gyerekkoromban
felnőttként igen
még hozzá a férjem
míg meg nem sokalltam
de most más a téma:
az érintetlen gyerekkor

inkább vert volna anyám
nem bírtam a szidását
mit verés helyett kaptam
mondtam is neki
inkább verjen
a szidást nem bírta
el a lelkem
a testem bírta volna
a büntetést
jobban –
így gondoltam

mert anyám oly
szívhez szólóan szidott
s az annyira fájt

hogy mindig
a kert végébe futottam
hogy ne is halljam
mit kiabál
mint később
az első igazi csók után
mert az is felkavart

s a nagy érzelmektől
mindig elfutottam

(de valójában
sose tudtam

a lelkem elől elszökni
mert benne voltam
s vagyok mindig

akár szidtak
akár csókoltak

s még most is
mikor minderre
már csak
emlékezem)

ISTEN ÖLÉN

Isten ölén fekszem
micsoda morbid kép ez!

de hát hol
máshol
lennék
egyedül
jó helyen

MINDEN HIÁBAVALÓ

és mi van, ha kiderül
a végén
hogy tényleg
minden hiábaló

„hiábalóság, csak hiábalóság”
ezt mondja a prédikátor
„hiábalóság, csupa hiábalóság
minden hiábalóság”

igaza volt a prédikátornak
s nem tehetünk róla
ha dugába dőltünk

és mégis megtettük
azt a keveset
amit tehetünk

KÍVÁNCISISÁG

szenvedélyes tudásszomj
vezetett
kezdettől fogva
tán mikor még
jární se tudtam

még kisgyerekként
mindent elolvastam
amit otthon találtam
a nem nekem írtakat is
még *Freudot*
Schopenhauert is
a 19. század
erkölcstanát
mert minden érdekelt
a kint és a bent
egyaránt

bár egyre inkább
a bent
ez a belső
végtelen
világ

a szerelmeimben is

és még ma is

a teremtésbe szerelmesen
kutatom a kint és bent
rejtélyeit

és remélem
egyszer megélem
az *amint kint úgy bent*
amint bent úgy kint
egységét is

ZÁRVÁNY – HAIKUBA ZÁRVA

*„arasznyi lét, mi sietésre int”
(Madách Imre)*

az a pár évem
születés és halál közt
az az életem?

CSÖNDVÁGY, HONVÁGY

újabban szeretem a csendet
ilyenkor jobban hallom magamat

a kinti zajok elborítanak
jó hazatérni

HAIKUK HOLDDAL

fent ragyog a hold
lent kavicsokba botlok
micsoda kontraszt
...

fent hold, lent a fák
találkoznak a lencsén
így szép a világ
...

mi felnézünk rá
csodáljuk árvaságát
mit szépen visel

ragyogó fénnel
és büszkén tartva magát
magányában is

de azért néha
mintha lekíváncozna
falaink közé

A TÖRTÉNET VÉGE ISMERETLEN

megnyílt az ajtó
s egy medve tűnt föl benne
de fölébredtem

(mielőtt rávethettem
volna magam, vagy ő rám)

LEHANGOLVA

úgy hegedülnék
leeresztett húrjaim
ki hangolja fel

ŐSZI

az árnyas erdőben is akad
néhány napsütötte folt

mint borongós életemben
néhány derűs pillanat

TÉLI NAPSÜTÉS, ABLAK MÖGÜL

kint tűz a nap
itt bent homály
kifelé vágyom
már
de csak a tekintetem
falja a kinti napot
ablaküvegen át

ha ablakot nyitok
rámtör a tél lehelete
s még beteg vagyok
ezt lélegezni be

de azért jó nézni
a kék eget
apró ringást
a napsütött
ágakon

valami moco rog
bennem is
a szoba meleg
nem fázhatom

most elindult egy felhőbárka
a szomszéd háztető felett

valami üzenet
lehet...

fotelembé süppedve
látom

várom

KORÁN VAN KÉSŐ

korán lesz este
vége a hosszú
nyári napoknak

a nap bágyadt
nappal is
s hamar
alászáll

s én még nem is
napoztam
nem úsztam
már mióta
pedig mindjárt itt a
sötét és vak tél

mindjárt itt az este
s én még föl se keltem

és ez mind semmi
este megszólal egy hang
és ezzel fenyeget
majd

*mindjárt itt az éjfélt
és még nem is éltél*

szedd össze magad
korán van késő
észre se vesszük
múlik az idő
és mi is vele

íme

már itt is van
(ugye megmondtam)

korán *lett* este

HONNAN TUDJA?

honnan tudja a levél
mikor kell hullnia
s honnan a rügy
mikor fakadnia

honnan a virág
hogy mikor nyíljon
s mikor hervadjon el
ki programozta be

és minket ki
vagy ki rontotta
a programot el

hogy nem tudjuk
mikor kell nyíl
és mikor hullni le

A KOR

a kor, melybe születél

s mely rögtön életedre tört
apád meg is ölte
anyád beteggé tette
mindened elvette
aztán „kárpótolt”
fillérekkel

a kor, mely
ócskavassal
és fémmel
védte a békét
és harccal persze

és elhitette
ez itt *a létező*
világok
legjobbika
hát határok
közé zárt
ne is láss mást

a kor, melyben
el kellett titkolni
a meghagyott szobát
nehogy azt is elvegyék
az államosítás után

a kor, miben
amúgy örülsz, hogy élsz
ha úgyahogy hagyják
mert az életed is majdnem
ugyebár
épphogy
kicsit előbb
miután élni kezdteél
de erről sokáig nem
beszélhetsz
nem beszélnek
s később se
szeretik ha
emlegeted
azt is mondják rá

hazudsz
a kor, miben élsz
hazug

a kor, melyben
el kell titkolnod
a külföldre kivándorolt
rokonokat

a kor, melyben
eltitkolod, hogy
valójában ki vagy
mert nem vagy egyen –

a kor, melyben
eltitkoltad
a zsidó napközit
a mizrachit
honnán amerikai
konzerveket
cipelsz haza a karodban
s szégyelled a kintről
csomagban kapott ruhát
mert más
s melyért a vámot
össze úgy kaparjátok
mint *Móriczék* a
hét krucjárt
kifizetni nagy teher
anyádnak ki amúgy is
súlyokat cipel
törékenyen
de senkit nem akar
megbántani
elég, ha őt bántják
méltósággal viseli
balsorsát
hadiözvegy és
persze beteges
mindaz után
ami életében végbement
ez a legkevesebb
de dolgozik
mint mindig is
ezzel mentett meg

s később talán
ebbe is halt bele
azaz az életbe
ahogy József Attilát
iskolatársát
gyakran
idézte

*mert e kor nekünk
szülők és
megölők*
bár ez már Örkény
de ugyanaz az örvény
vesz körül évről évre
évtizedről évtizedre
halálra
életre

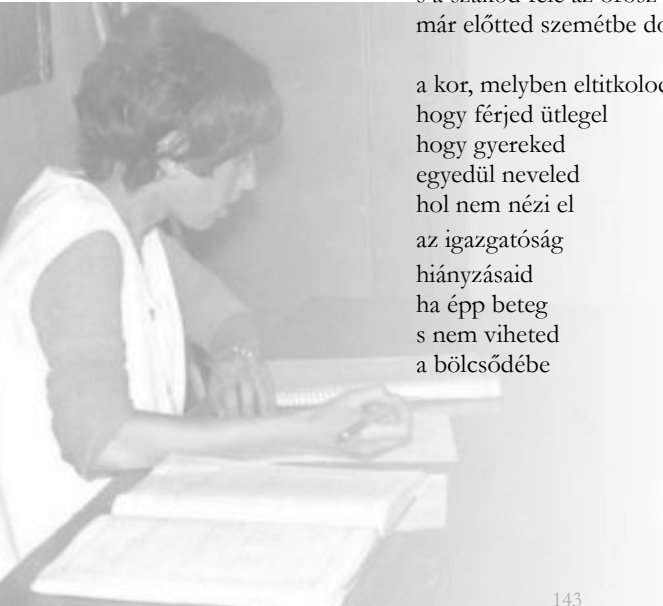
a kor, mely lerombolta
templomod
hiteid
eszményeid

a kor, mely
velejéig
hazug és gyilkos
eltitkoltatja igaz valód
álarcot ad
mi mögé elbújthatod
az elemi érzéseket
barátokat
szerelmeket

a kor, melyben
le kell nyelni
viszolygásod
émelyegve
mindattól
miket
munkahelyeden
parancsolnak
nem tapsolnak
teljesíts csak

vágasd le
tanítványod szép
hosszú szőke haját
s tedd ki már
azokat a
fránya pontokat
a naplóba'
s látogass
családokat
ellenőrizz
ahogy téged
kérj számon
folyton és
folyvást
szívósan
szorgalmasan
s ne légy *más*
s fogd be
a szád
értekezleteken
hol fájjon a fejed
inkább
mint betöresd
ám robotolj
rendületlen
míg nyugdíjba nem löknek
mert kell a helyed másoknak
s a szakod fele az orosz
már előtted szemétbe dobva

a kor, melyben eltitkolod
hogy férjed ütleget
hogy gyereked
egyedül neveled
hol nem nézi el
az igazgatóság
hiányzásaid
ha épp beteg
s nem viheted
a bölcsődébe

de hál' Istennek
oly eleven
hogy rá kell mindig
szólj a tanáriban legalább
viselkedjen rendesen
mert erre késztet az
érzéketlen világ

a kor, melynek
nem számít, aki öreg
rá se hederítenek
még az orvosok se
úgy ahogy kellene

a kor, mely közösségről papolt
aztán magára hagyott

a kor, mely használt és
kihasznált
de semmi se elég neki
s mihelyt kicsit elereszt
elfelejt

a kor...
korod
hogy is
lehet
hogy
nem fojtott
eddig
még meg

(bár mióta
fuldokolsz!)

URAM

hosszú volt a nyár
az aratás is elmúlt
de a téllal várj!

TESTEMLÉKEZET VAGY JELENEMLÉK

mi ez?
hirtelen
hirtelen-emlék

nem is az
mert bennem van
és jelenleg
én vagyok
az az emlék
nem kívülről
látom magam
hanem most
érezem
belül
az vagyok
azzal azonos
ki már voltam
egykoron
több mint
ötven éve
ifjan
s rajtam
a zöld pöttyös
hosszú köntös
s mintha kreppje
kicsit érdesen
hozzám is érne
a bőröm finom
s napbarnított
a szemem tisztakék
a hajam sötét
rövid s rugalmas

itt állok
a zürichi kis
bérelt lakásban

a szobám
s az előtér
küszöbén

de nem merek lépni
tapodtat se

pedig reggel van s
a fürdőszobába kéne menni

de nem merem
megmozgatni a teret
felforgatni az időt
a másokét sem
s a szomszéd szobába
bemenni se
Isten őrizzen
mi lehet ott
üres lehet
vagy romos
s alatta
a már eltemetett
múlt heverhet
ne bolygassuk

mert kik
ott laktak
ötven éve
már nem
emlékezhetnek
sehogy
semmire

csak még
rájuk én
valahogy

a nagybátyám
regényt ír
keres egy szót
kihallatszik
a kérdés
idáig
a küszöbig
*hogyan mondják
magyarul
mit reggel visel
a juli
rendszerint*

ó, ez a köntös
a pöttyeivel

hát rajtam maradt
pedig már régen
nincsen reggel
csak este van

...

*bár ez az egész
hirtelen jött
jelenemlék
reggel esett meg
velem
épphogy
felébredtem
álmomból
hol nincs
idő
se tér
se vég
csak
a végtelen*

A BOLDOG/BOLDOGTALAN GYEREKKOR

anyukám sokszor siránkozott
sorsunkon
pontosabban
a sorsomon
merthogy neki
legalább szép
és boldog gyerekkora volt
mint mesélte
gazdagsággal, sok testvérrel
cselédséggel, ünnepekkel
áldásosztó apukával
sok örömmel, kacagással
mindez nekem nem jutott

de ne sírj anyukám!
az enyém is boldog volt
már tudom

a boldogtalan
gyerekkor is
boldog

anyu ne vess
mint életedben
is olykor

s az unokádra mindig

mert valaki mindig mosolyra fakaszt
téged a lányom, engem a fia
az unokák
kik élnek boldog gyerekkoruk
ha közben nem is tudják

de visszamosolyognak ránk

és a gyerekkor mindig
boldog

különösképp
ha végignézzük
életünk filmjét

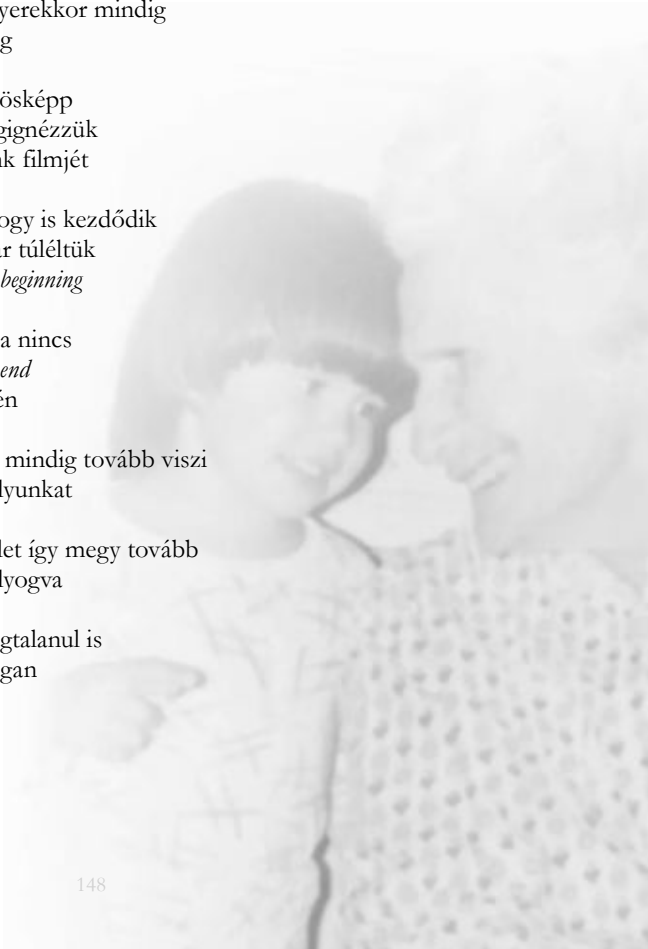
akárhogy is kezdődik
ha már túléljük
happy beginning

s hiába nincs
happy end
a végén

valaki mindig tovább viszi
mosolyunkat

s az élet így megy tovább
mosolyogva

boldogtalanul is
boldogan

A DIÓFA HIÁNYA

nem tudom
most
megírni
a diófát...

mert kivágták
azt is

nem bírom
a kivágott emlékeket
már elviselni
feléleszteni
se embert, se fát
nem tudok
már

lehet, hogy
én is haldoklom?

rám ugyan ki s hogy
fog emlékezni?
fog-e valaki?

lányom mért szorong?
unokám mért hisztizik?
s én mit toporgok itt
egy szobába
zárva?

régen a vén diófa lombja
összehozott mindenkit
nyugtató árnya
alá

minden fáj ma
s mindennek a hiánya

MENJÜNK, MENJÜNK

rángatja a kisgyerek
anyja kezét
ki megállt
útközben
beszélgetni
valakivel
de az
rá se hederít
beszél tovább

s a gyerek is
mondja egyre
menjünk már

s jut eszembe
én is ezt tettem
mikor
anyám minden
sarkon
úton-útfélen
leállt
ha szembejött
egy ismerőse
s beszélgettek
felettem
rám se
hederítve

ó, de dühös voltam
bosszankodtam
akár ez a gyerek
itt most előttem –

ki leroskadtam
egy padra
jártamban
keltemben
elfáradva
s már nem akarva
sehova se menni
csak pihenni

hova is siettem annyira
mi volt olyan sürgős
mikor anyám megállt
minduntalan?

ez a gyerek tudja?

vagy csak hajtja
az életenergia

HA NAGYNEHEZEN ELINDUL

*(megint a szegény kisöregasszony
panaszzaiból)*

biciklijén a városába
(messzebbre
busszal
vonattal
már nemigen)
csak tétovázik
merre is menjen
elindul valamerre
de útközben leszáll
nem tudja
hová tovább
menne erre is
arra is
postára?
(levele nincs
csak csekkek)
patikába?
(reggel fáj a feje
de már elfeledte)
könyvtárba?
(könyv otthon is
garmadával)
étterembe?
(ebédidő van
enni kéne)
vagy a boltba?
bevásárolhatna

de inkább csak áll
tétován
mobiljába mélyed
de nem telefonál
csak ha őt hívják
nem akar zavarni
senkit semmiképp sem
csak magát
főleg ez a téblábolás
hogy *té s tova*
tátátátátátá...
és csak a dallama
zsong a fejében
e régi verstördéknek
honnan való
már nem jut eszébe
szerelmesvers
lehetett
azt sejti
mit szerelmesen
kivágva egyszer
tárcájába rejtett
de csak a tétovasága
mi megmaradt
belőle
(meg a vers
s zeneszeretet
no meg az
emlékserepek)
esik az eső
nem tesz ernyőt
feje fölé
mint régen
frizuráját féltve
de már az sincs neki
s lehet, hogy azt se bánna
ha megfázna
akkor ki se kéne menni
napokig
enni éppen tudna mit
hiszen most vásárolt be
a boltba
hova
az előbb
csak bement...

étterembe nem
oda nem volt kedve
s hazafelé már
nyílegyenesen megy
a biciklijén ülve
nem té s tova
s nem is száguldozva
de nem száll le
csak a kapuba'
ha megérkezett
végre haza

SZÖVEDÉK

nem szakadhat szét
le kell zárni szépen
boldogan befejezni
mint egy tündérmesét
vagy egy klassz kötést
különben fölfejtődik
a végén az egész
nagyhirtelen

mintha el se
kezdődött volna

az életem

ÚGY VAGYOK MAGAMMAL IS

mint mindenkivel
a búcsú fele

mire elvállunk
kezdem
megszeretni

úgy tűnik
hiányozni fogok
magamnak (is?)

AZ ÉN MESÉM NEM MESE

nem is tudom
meséltek-e nekem
kisgyerekként
azt tudom
hogy én a lányomnak
minden áldott nap
nem múlt el este
nélküle
sokszor magam
előbb altattam el vele
de kiskoromban
nekem biztos nem
mesélhettek
mégsem
anyám éjjel
nem is aludt
gyárban dolgozott
hogy életünket mentse
a lágerben
a halál torkából
ez volt az én
élet/halálmesém
a javából
és ezután
boldogan
élhettem volna
míg meg nem
halok
ha...

mikor már
olvasni tudtam
meséltem
magamnak
egy kedvencem
Andersen
rút kiskacsája volt
kit csúfoltak a többiek
holott gyönyörű
hattyúnak született
bár erről ő maga
sem tudott

és volt egy mese
ugyanabban a könyvben
egy anyáról is
ki feláldozta magát
vagy csak szeme világát
a gyerekéért

az illusztrációja
külön oldalon
a halál angyalával
iszonytató volt
mindig átlapoztam
oda se nézve
félelmemben

de az életben
nem sikerült
az átlapozás

*apám hiánya mögött
mindig ott állt
a halál angyala
az ágyammál*

nem mese ez

valóság

HA MEGHALOK

„E föld befogad” (József Attila)

ha meghalok
nem fog beleremegni a föld
csak annyira, hogy befogadjon

de befogad-e?

sose tette igazán
felszínen se

életemben se

A TÖLTÉSEN ÉS ERDŐN ÁT A MAROS FELE

A töltésnek még nem
lebetonozott részén
biciklizve
megcsapott a
gyerekkor szele
valami keverék
fű- s virágillat
lengte be
azt, aki lettem

de hirtelen
visszabillentett
gyerekestbe
mert azzal az
ugyanolyan régi
s még fitos orral
érezkeltem
s lélegeztem be
azt a mámorító
régi illatot
mint mikor
nagyénimmal
gyalog
tartottunk a töltésen
a Maros fele
mezei virágokat
szedegetve

most, hogy a töltésről
a lejtőn leereszkedtem
az erdő közt
húzódó útra
a Maros felől
hirtelen átfutott
előttem
az úton
egy őzike
a töltés fele
a kis erdőbe be

(sose láttam ilyet
még errefele)
de annyira
együttéreztem vele
mintha én lettem volna
az az őzike
(s az is ki
majd' elütötte)

mint ahogy az
egyetemen
első évben
az a kezdő *gólya*
aki a táblánál
nem tudott felelni
a tanár
nekiszegzett
rejtjeles
kérdésére:
„*őzike őzike-e*”
nem értette
mert akkor még
fogalma se volt arról
hogy minden összefügg
mindennel
mindenki mindenkivel
az élet a költészettel
a múlt a jelennel
a gyerek az öreggel
az ember az őzekkel
de mindenekfölött
Istennel

és eszembe jutott
még sok minden
a Maros fele biciklizve
mit nem lehet megírni se

de mindez az életem része
és egésze
mit magammal cipelek
immár sok-sok esztendeje
biciklizve ősi fák közt
a Maros fele

mindent magamban viszek
belső poggyászsom
mindennel tele
de nem vagyok tőle nehezebb
ellenkezőleg
könnyebb lettem

mióta a Mindenség gyermeke

VOLT EGYSZER EGY KERT

sokszor felkeresem
nyílik benne
minden virág
miket még
nagyanyám
ültetett
hajdanán
pedig
kopár
már
minden
de a borostyán
kitört
a föld alól
a ház elé az útra
s ott őrt áll
ma is
emlékezik
egy kertre
a bolnemoitra

FENT ÉS LENT

*az égből lenéz
apukám
nagyamám
s onnan lát
akkor is
ha rossz vagyok –
mondja anyám*

és én igyekszem
jó lenni
hogy örüljenek
nekem

jaj, de sokan
tolonghatnak
ott fent már
ha tényleg van
mennyország
anyám
s minden
nagyénémem
nagybátyám

s talán látják
az unokám
kit nem láthattak
míg itt lent voltak
mert ő utánuk
érkezett
a földre

mit mondjak,
ha kérdi majd
hol vannak
ők
az elődök

pedig
benne is

s talán figyelnek is

onnan, valahonnan
fentről s bennünk...
üzenik, hogy
jók legyünk

(mert akkor a mennyország
itt van, már a földön is)

HAJAM DÚS BARNASÁGA

szemem kék csillogása
bőröm sima hamvassága
derekam ívelt karcsúsága
lépteim friss ruganyossága

hova lett
odalett

de belőlem az
mi láthatatlan
volt az megmaradt
nem fogyatkozott

remélem
gyarapodott

a múltó évekkal

BUDAPEST, NIZZA,
2016. július 14-én

Nizzában nyolcvannégy halott
a *Promenade des Anglaisen* –
amit én angyalok sétányának
vélttem – tévesen
huszonegy évesen
(angolból elégtelen
most már kétszeresen)

mikor még hatvannégyben
ott sétáltunk a
békés pálmafák alatt
kivilágított ünnepi fényben
méltósággal egészen
a *Hotel Negresco*-ig
a sejtelmes tenger
közelében

teherautók akkor még
nem törtek ránk
bár *oldtimer* nagybátyám
gyűlölte a száguldó autósorokat
nyitottan gátlástalan ifjakkal
jó vége nem lesz, mondogatta
egyre vészjóslóbban
mert ezek azt hiszik
hogy nekik mindent szabad
s mások rovására
gyakorolják szabadságukat

nagybátyám már akkor
hanyatlásról-romlásról beszélt
nem is értettem miért
pedig csak a töltött *baguettem*
nyomta bele a számba
egy mezítlás-szakállas
huligán vándorlegény
tán éhes volt szegény
vagy ismerkedni akart csak
s a plakátokon ránk törő
gombafejű *beatlesek*
igencsak szelídek
s jámbor fiúk voltak
és dallamosak is
én első perctől
kedveltem őket
s legújabb időnk
új dalait
de nagybátyám
kihallott előre
valami *kakofoniát*

bár akkoriban még
visszhangzott benne
a húsz év előtti
pusztító háború
disszonanciája
mi megölte bátyját
az apám

most a nizzai promenádon
elgázolt testek borítják
lábunk több mint
félszázados nyomát
nyolcvannégy halott
köztük tíz gyerek
s sebesültek
megőrült a világ
végre
hogy tűrheti ezt
tovább

háromnapos gyász
a franciáknál

s Budapesten is
egy író
az író
a hű krónikás
miután megírt
nagybetegen
egy újabb s saját
búcsúszimfóniát
és megnyitotta
hősiesen
a könyvet
mondhatni
elegánsan
angolosan

s angyalosán

ahogy élte
is az életet
eltűnt belőle

de *ó, jaj*
észrevették
észrevettük

nagyon is
mert hiánya máris
hatalmas
bennünk

mindannyiunké volt
szerettük
tőle tudhattuk
mikor s hol tart a világ
és benne mi –
s hogy lehetne
szebbé tenni
netán
de ő élvezte
s lejegyezte
minden mozzanatát
szépet és csúnyát
egyformán
mert *minden oly szép*
s a rossz se az
látva s láttatva
benne a jó irányt
a lehetőségeket
mikből új valóságot
teremthetnénk akár
iránytű volt
s odaadón figyelmes
mindenkihez
és mindenhez
ember
a javából
majdnem
„édesapánk”

szép volt
kedves E. P.-nk
fiunk
apánk

de már nem lesz
több *javított*
kiadás
lezárult
egy korszak

felfordult a világ

nem tudjuk
mi jön ezután

újabb teherautók
törnek-e ránk
nem angyali sétányokon

s már nincs is
ki megírhatná
mint egyszer
hogy *már Nižza sem*
az a *fenékig tejfel*

ma éjjelre
még inkább nem

nyolcvannégy meg egy halott
egy napon
itt és ott

vigyázzanak rátok
az angyalok
az égi sétányokon

meg a *harmonia caelestis*

s mi is próbáljunk vigyázni
magunkra, egymásra
e göröngyös földi utakon
míg lehet

ebben
a hirtelen
ránkmló
(bár már
egy ideje
várható)

diszharmonióiában

az itt maradt könyvekkel
gondolatokkal, mondatokkal
fejünkben, szívünkben
nem engedve át azokat holmi
451 Fabrenbeiteknek
s teherautóknak sem

oldva a gyászunk
és borzongásunk

kicsit könnyebb lehet

ANYUUUU!

saját kiáltásomra ébredek

huszonzét éve nem felelsz

kapaszkodnék beléd

kapaszkodnál belém

ha még itt lehetnél

de már én is süllyedek

milyen mély
a *Létbe* vize?

POSZT-ÜVÖLTÉS

*I saw the best minds of my generation
(Láttam nemzedékem legjobb elméit)
(Allen Ginsberg)*

látom nemzedékem legjobb elméit
lehullani elszállni sorra

pedig még csak nyár van
tomboló, viharos, balsejtelmes

látom nemzedékem legjobbrait
elpihenni

elfáradtam én is
pedig nem is vettem eleget

de ez már nem a vetés ideje
hanem az aratásé
lenne

marokszedő lányként szedegetem össze
nemzedékem legjobbrait nyomában
mit elhullattak nekünk

múló-málló, széthulló jelenünk

túlélve
de temetve

látva nemzedékem

mennyi betű mennyi szó
és ó azok a drága mondatok

láttam nemzedékem legjobb elméit

nem múlnak el
nyomtalan
itt marad
nyomuk

bár megkövül

a világ
ezután
nélkülük
változik

jaj, hová
merre megy
nélkülük

nélkülünk

nélkülem

miért is nem
szóltam
bele jobban
míg lehetett
volna

hogy jobb legyen

jajistenem

BORÚ

fölöttem
a házban
bútort
huzigálnak

a ház fölött
felhők között
a menny dörög

félek

csak nem
költözik el
a Jóisten?!

KOR- ÉS KÓRKÉPEK

sose játszottam meg
magam
bár ez volt
megszokott
egy álságos világban
hol kockázatos
nap mint nap
vásárra vinni
saját arcodat

most is azt hurcolom
csak mára megváltozott
többrétegű lett
égyűrűk sora
gyűrődések csatatere
borítja

szeretnék néha aláásni
alálátni
ott nyugszik-e még
a háborúban is
békésen ártatlan
őszinte gyermek arca
aki nemhogy nem
játszotta
meg
magát
de még csak
nem is játszott eleget
ahogyan kellett volna

csak állt a lágerkapuban
anyjára s kenyérre várva

mert éhes lehetett

aztán az apjára
hiába

később is
s mindig

hol erre hol arra
többszörfire
egy kis szeretetre
szépségre
tudásra
jóságra
igaz szóra

egy egyszerű világra
hol önmaga lehet
az maradhat
a belevetett

és nem
csaló lesz
vagy áldozat

PRENATÁLIS MEGHATÁROZOTTSÁG VAGY DETERMINÁCIÓ VAGY PREDESZTINÁCIÓ

anyám egész nap
a varrógépet hajtotta
fölé görnyedve
mielőtt megszülettem
volna

így aztán
meg se moccantam
a hasában
egész estig
mikor végre felállt
munka után
kinyújtózkodva

attól kezdve aztán
mindent bepótoltam
anyám oldalát
majd? kirúgva
másnap reggelig

lehet hogy
ezért vagyok
mai napig
öregségemre is
estétől éberebb

este a reggelem
éjjel a nappalom
nappal az éjjelem

későn is születtem
későn is ébredek

(hogy mikor halok
kitalálhatod)

REGGELI ZAJOK, PROLONGÁLVA

nyitott ablaknál alszom
reggel féléberen
olyan zajokat hallok
mint mikor
anyám tett-vett
körülottem
a piacra készülődve
én meg aludtam tovább
míg a piacról visszaért

jó volt hallani ezeket
a régi zajokat
pár pillanatra
elfelejthettem
hogy már
nincs is anyám

jó hallani ezeket
elfelejthetem
nincs is anyám

alszom hát tovább...

míg visszatér

SENKI, SENKI

nincs kihez futhass
futni se tudsz már

ha elesel
ki emel fel

jól megcsináltad
jól megcsinálták
a magányod
vénségedre

apád anyád
nagyszüleid
nagynénik
nagybácsik
rég oda

lányod
unokád
messze

szíved
velük tele

emlékeknél
ezerszer
jobban

de beljük
nem kapaszkodhatsz

nekik kéne beléd

ha engednéd
s ha engednék

de kicsúsztak belőled
kicsúsztál belőlük

s mindenholnan

magadba

magad vagy

még

mielőtt
sehogy
majd
nem soká

s hiába fáj
a magány

magányod

bánod
vagy
nem bánod
egyre megy

kitörni
nem lehet
már

vagy mégis
netán
még
lehetne?

SZEGÉNY KISÖREGASSZONY

áll az út közepén
nem tudja merre menjen
menjen-e egyáltalán
valamerre

megéri-e
talán el se kellett volna
indulnia

útban is van
mindenki nekimegy
e nagy rohanásban

de ő csak áll
mereven

mint egy kőszáli sas
az idősírten

de senkire
semmire várva

mintha csak állna
az idők felett

múlt és jövő
átszáguldott rajta

mióta ott áll
már régóta

ebben a gigantikus
metszéspontban

az örökmódban

CSAK TERMÉSZETESEN

már rég nem akarom
göndör fürtjeim kisimítani
sőt ollóval megkurtítani se
hagyom mit a természet adott
s hálás is vagyok neki
hanyatlásában is
őzségem se fedem festékekkel
ráncaim se korrigálok mázzal
arcpírt, rúzszt sose használtam
voltam, aki voltam
s lettem, aki lettem
csak egy ember
nem összetéveszthető mással
legfeljebb önnönmagával
műszívet se kérek
dobogjon csak
ez az ócska
sokatérzett
szenvedelmes
szenvedélyes
ameddig bírja
s addig éljek
ameddig élek

MÉGSE KÓSER

nem vallásosságból
de sose bírtam
a tejeskávét parizerrel enni
hányinger kerülgetett
még látni is
se a gyapjút
lennel felvenni
össze nem illő anyagok
irritáltak
még színben
s mintában is

de hogy a valóságot se
bíriam a fikcióval
elegyíteni
ez már
illetéktelen
finnya
s irodalmiatlan is

de hát az is
hogy a fikciót nem is
művelem semmiben
s semmikor sem
tán csak míg álmodoztam
valaha régen
de már rég felébredtem
s a valóra
s nem is lettem *kóser*
csak igazmondó
diverzans

igazán se élni
se írni nem tudó
tréflő
határátlépő
s vénen is
ifjú bohó

de senki

IMA TESTVÉREKÉRT

és még a megnevezületett
sosemvolt
sosemlett
testvéreim se
sirattam
együtt apámmal
el

én

az apátlan s testvértelen
árva

de hova is
hallatszana
testvérárvaságom
kiáltása
s a panasz
hogy lányomnak
nem szolgálhattam
értő-szerető
nagyénikkel
nagybácsikkal

olyanokkal
kik nekem is
már csak voltak
de mekkora különbség
hogy nekem legalább
valaha voltak

mert egy békésebb
világban fogantak
mely nem ölt
idő előtt
szülőt
csecsemőt
magzatot
sejteket
sejtéseket
lehetőséget

reményt

apával
gyermeket
ki meg nem születhetett
mint testvér

meg nem született
öccsök, húgok
most
értetek is sírok

magunkat siratom
született
s megnemszületett
életek

förtelem
s botrány

a teremtés
feje tetejére állt
s ami helyette tombolt
pusztítás, pusztulás

visszavonás

hogy nem roppant bele
a világ –

de hát, aki nincs
aki nem lehetett
nem kiált
s nem védheti magát

helyettük teszem

ajándékélettel
mert
hogy én élek
az is csak véletlen

de nincs ki a *minjen*
egyedül s nőként
mondom az imát
helyettetek s értetek
nemlett testvérek

jiszgadal vöjiszkadás

de élek helyettetek

eltörölt testvérek

s adtam tovább
mit elvettek tőletek
az életet

egyetlen
lányomnak
egyet

(testvére neki se
lett
túl sokáig
s elhibázva
kerestem
minden férfiban apát)

lányom a fiának
továbadta az életet
(még hozza apám
nagyapja-dédapja
újjászületett
vonásaival)
de neki lehetőleg
már legyen
testvére
s ne fenyegetse
életüket senki és
semmi se

ámen

úgy legyen

FOLYTONOSSÁG

Őseid nyomát
ne a régmúltban keresd,
nézd az unokád!

VIGYÁZNI

még szinte gyerekként
vigyáztam a kisebbekre
Andriskára, Pistikére

vigyáztam anyámra
a tanítványaimra

gyerekemre
unokámra...

rá többet is kéne
de mára nem maradt
erőm vigyázni
magamra se

rám nem is vigyázott
soha senki se
talán csak a Jóisten
(igaz, nála több nem is kell)

s ő is tán csak azért vigyázott
hogy tudjak másokra vigyázni

úgyhogy kérlek Istenem
vigyázz rám még egy kicsikét
hadd vigyázhassak az unokámra
ki oly kicsi még...

és persze
te meg
vigyázz rá
örökké

SZÉLBEN

„a működésben van a nyugalom” (József Attila)

jó, hogy fúj a szél
az áramlatok
elszabaduló hajszálaim
mozgatják
több levegő is ér
az éltető oxigén
könnyedén
tüdőmbe hatol
pedig csak ülök
egy utcai padon
de a működésben a nyugalom

érdekes
hogya a szél sose zavart
sőt, rokonom
Szélvész *kisasszonynak* hívtak
egykoron
tudtam
már akkor
hogya a működésben a nyugalom

mert nem ültem én
mindig egy padon
mint most
akár anyám
öregkorára
de biztos
ő is futott
száguldott ifjan
s fújta a szél
dús haját szabadon
míg le nem rogyott
pedig a működésben a nyugalom

fújj csak szél
ringass el
susogd el
bánatom
s állíts
e padról fel

mert a működésben a nyugalom

MESEMORFONDÍROK

*„nem mese az, gyermek”
(Arany János)*

mesélj, mesélj
nyaggat unokám egyre
s nem akar *julimamázni*
leginkább *öregnek* nevezne
de kiskoromról kéri a mesét

töröm a fejem
az én életem nem gyereknek való
(akárcsak a *kés, villa, olló*)
s nem *is mese az, gyermek*
hogy is mondhatnám el
az életem meseként, de
hitelesen
egy majdnem
négyévesnek
hogy ne szomorodjon el

persze
a mese legvégén
a jó mindig
elnyeri jutalmát
azon morfondírozom hát
hogy jó voltam-e

de mégis csak jó lehettem
mondom neki majd
hiszen itt a jutalmam:

TE

és *minden jó*
ba jó a vége

HIÁNY, TÖBBLET ÉS...

csak hiányként érzed a levegőt
légszomj idején
de ha van belőle elég
észrevétlen lélegzésed is
akár a szívverés
ha egyenletes
de mihelyt belekeveredik
valami felesleges
mondjuk egy-egy
extraszisztolé
máris tudod
van szíved
s épp ki akar
ugorni

így élünk
csak a hiányt érezve
vagy a többletet
amikből egyre több van
a vége fele

mielőtt
észrevétlen
belesimulunk
a semmibe

GYÖTRŐ KÉRDÉSEK, POSTUMUS

in memoriam... (kettőnk emlékére)

Ha tudtad volna
hogy ilyen hamar elmész
s ilyen kevés közös emlék
pár közös év
pontosabban csak hónap
vagy pár hét
mi az örökkévalóságból
ránk marad
akkor is eltaszítasz?

s vajon én akkor is
olyan könnyedén állok
odébb s veszem félvállról
már előbb, hogy
maradunk-e még
egymásnak
vagy sem?
vajon hagytam volna-e
hogy kijátsszanak
hogy elfoglalja a helyem
valaki más nálad
helyettem?
s én is elfogadtam volna-e
a hívását valaki másnak
ha én is tudom?

Pedig tudtuk már
mindketten
hiszen
meg is vallottad
csókkal és szóval
de csak azt, hogy
*egymásnak lettünk
mi ketten
teremtve
s szerelemre*

Halálról érintőlegesen
esett szó csak
az *Énekek Énekéből*
mondtad
*mert erős a szerelem
mint a halál*
fülembé idézted
s szívemen
lettél a pecsétem
kis ideig
mégis örökre
nélküled is

Azok a hiányzó
évek
már belém égtek

Mióta eltűntél
mindenki elől
s a föld színéről is
oda, honnan nincs
kérdés
se felelet

De nem hagy nyugodni
a gyötrő kétség
hogy míg köztünk éltél
hogy tudtunk elszakadni
s másokhoz tapadni?
hogy tudtam én
meglenni nélküled
s te is nélkülem?
hogy tehetjük meg
te velem
s én veled?

Őrület!

PANORÁMAKÉP

sok jót nem várhatok
ha nézem az előzményeket

de lesz, ami lesz

és mégis szép volt
mondhatom előre

akárhogy is
de megérte...

A VAKÁCIÓ VÉGE FELÉ

már rég kicsöngettek az utolsó órámról
de e végeláthatatlan vakációnak is vége szakad egyszer
csak még nem tudom, hogy hova csöngetnek be

COGNITIV EMOCIONÁLIS DISSZONANCIA

nekem olyan
a humorom
hogy mások
észre sem veszik
sokszor

néha meg akkor is
nevetnek rajtam
ha viccesnek lenni
nem is akartam

nehéz eset
magam sem értem
mikor vagyok vicces
vagy komoly

akár egy bohóc
sírni szeretnék
mikor kacagok
s kacagtatok
ha zokogok

bár én, ha sírok
csak a sírásra
s annak okára
gondolok
ami csöppet sem
nevetséges

de ezt ugyanúgy
nem értik meg
mint a nevetésem

ELLENPONT

fakulunk egyre
s színesedő emlékek
befednek végül

CSILLAGOK ÉJJEL-NAPPAL

*„csillagok, csillagok, szépen ragyogjatok”
(népdal)*

mindig ott vannak
a csillagok felettünk
csak nem látszanak

de álomban
nappal is
a kék égen
ragyogtak

mint a lebontott
zsinagógánkban
fent a kupolában

aranylón
kék alapon

SZINKRON –

felhőket nézek
szédülök földön-égen
mozdulnék én is

mozdulok is a földön
ahogy égen a felhők

KORAŐSZ, PADON

így ősz elején
szeretek ücsörögni
a padokon én

bágyadtan, akár a nap
ahogy rám fentről lenéz

NEM SZERET A LÁNYOM

Még ő se tudja
hiszen szokta mondogatni, hogy
szeretlek anyukám
mégis
különben is, miért kell ezt *mondani*

én sose *mondtam* az anyámnak
hogy szeretem
csak szerettem

remélem, tudta...

ÁLMOMBAN

anyámhoz mentem
haza a régi házba

a barna faajtóra
rá volt hajlítva
a lakat pántja

valaki állt az ajtó mellett

anyám vajon hol lehet?

azóta is keresem

AZ ÁRNYAS ERDŐBEN

az árnyas erdőben
is akad
néhány napsütötte folt

mint borongós napjaimban
néhány derűs pillanat

ÉG, LEVELEK,
FAÁGYON, FOLYÓPARTON

mitől fúj a szél
ki rezegteti a leveleket
mitől támad fel
és mitől csendesedik el

csak nézem
ég s levelek fölöttem
rácsos faágyon fekszem
s én is érzem a szelet
arcomon babrál
cirógat

pedig nem kértem
semmi gyengédséget
már mióta

milyen adakozó a természet
s önzetlen

csak ne fájna a hátam
ezen a kemény ággyal
alattam

de úgyis felfelé nézek

egyet, leveleket

MEGYÜNK

és ment *Mózes*

de nem bírta már a járást
s a *Jordánon* már nem
kelhetett át
negyven év vándorlás után

nem tudni hova ment
de tudta és mondta
meghal aznap mikor született
küldetéses élete beteljesedett
éppen százhusz évesen

ott az eleje, ahol a vége
halál és születés egy napon
szajin adarkor

anyám is akkor ment el
majd' negyven kórházi nap után

mondják, a *cádik*
negyven nappal halála előtt
a felsőbb egekben jár
körül néz előre
aztán végleg odaszáll

oda mehetett anyám
negyven borongós nap után
mikor végre kisütött a nap
a horoszkóp előre azt írta
örömteli fordulat

de a temetés alatt
egyszer csak
havazni kezdett

lehet, hogy a zsidó vallás
nem ismer női cádikot
de én tudom, hogy ő az volt

csak jóra és szépre tanított
egy gonosz rúd világban is
egy rossz szava nem volt
megértett segített mindenkit

és ment ő is az övéihez
nagyapához nagyanyához
testvérekhez
apámhoz
remélem, várták ott

olyan jó szívvel volt
mindig irántuk

...

megyek már én is
mindenki elmenőben

én már több mint negyven napja
járhattam kicsit ott fent
azt hiszem
de úgy látszik hosszabb
haladékot kapok

bár *íme közel van az idő*
amikor meg kell halnod
már én is hallom

végül is mindnyájunkhoz *közel*
s ezért nem érhetünk rá sosem

rosszat vagy semmit cselekedni

tenni kell
mint Mózes
(ha népet
nem is tudunk
vezetni)

s aztán mi is mehetünk
Isten hírével
el
valamennyien
de *ne féljétek*
s ne remegjétek

SZÍNJÁTÉK ABLAK ELŐTT ÉS MÖGÖTT

Reggeli részesség Kosztolányit megidézve

felhúzom a redőnyt
s el a függönyt
a nap az égi reflektor
elképráztat
színpompás a díszlet
sárgult levelek
hullnak a fákról
egyre
és egyszerre
több is
a széllel táncol

akár a *Cseresznyés kertben*
egykor a *Vígben*
valami régi
modern
most meg égi
rendezésben

ebben a darabban
most én is
játszom
a legemlékezetesebb alakot
az öregembert
kit a házban felejtettek
s magába' most ezt mormogja
hogy elment az élet
mintha nem is éltem volna

de nem számít
mert néző is vagyok
nem csak szereplő
ablakpáholyból látom
az ősz
s az életünk
előttünk-velünk
hogyan viháncol

mégse tapsolok
mint ahogy megrendítő
elgondolkodtató
darabok után
sem szokásom

talán majd a legvégén

szereplőként meghajlok
felnézve
a karzatra
a messzi egekbe
a nagy rendező
pillantását keresve
megtudni
jól játsztam-e

ŐSZI SÉTA, HULLÓ LEVELEKKEL

őszí sétát tettem napsütésben
a közeli parkba
kékly ég, kis tó, nagy fáak, rezzenő levelek
játsszóterén zajongó gyerekek
napsütött padokat keresek
vándorolva a szűkülő fény után
el is mélézok vagy bóbiskolok
a megtalált padon már
s egyszer csak a felbuzdult szél nyomán
látom rám is hullottak a sárga levelek
jócskán...

eszembe is jut a régi dal
anyám kedvence volt

hullt az elsárgult levél
már akkor

s azóta is hull

CIM-CUM

Isten a teremtéskor *összébb húzódtott*
visszavette magát
hogly helyet adjon a teremtendő világnak

talán most már nekünk kellene *összébb húzódni*
visszavenni magunkat
hogly helyet adjunk Istennek

LEONARD COHEN HAS PASSED AWAY

érezte, tudta
Mariannától búcsúzva
elköszönt ő is

hát szóljon *halleluja*
hogly élt
s a dalaiért

ELMENT MELLETTEM AZ ÉLET

vagy inkább én, mellette el
oly mindegy
az útnak lassan vége
visszafordulni vétek
és felesleges
nem léphetsz kétszer
nem csak ugyanabba
a folyóba
földi utad is egyszeri

de minden
lépted
mégis
valahogy
előbbre vitt

vissza nem

s nem
ismételhetsz
semmit
sosem
esetleg javíthatsz
a helyzeteden
ami még hátra van
el ne rontsd
figyelj
hogymint lépsz
most

CSAK A SAJÁT HANGOMON

mert hiába is tetszene másé jobban
vagy akár a régebbi sajátom
csak azon tudok és akarok
még mindig danolászni
ami itt és most az enyém
egyszeri és hasonlíthatatlan
és ezen tudom csak elsutyorászni
vagy elrikácsolni, ami megérint
és közölném mással is

ha nem is tetszetős

mert nem akarok tetszeni
nem tetszeni, csak szolgálni

azt, amit látok
köröskörül

felszínen
és amögött

és amit érzek
legbelül

MA KÉTSZER IS

Mamájára gondoltam
(pedig már ötvenöt éve nincs
és hetven éve nem láttam)
túl erőszre sikerült a feketém
s mikor *Mendelsobnt* hallgattam

szerette a feketét
(néha csak teaként)
és a zenét
(az volt a hivatása)

és élvezte az életet
már amennyire lehetett
örömeivel, bánatával

messze élt
de szeretett
s igazi nagymama volt
hiába távol

lélekben közel
bár vasfüggönnyel
határokkal elszakítva
egymástól

többet is írhattam volna neki
s igazán elküldhettem volna
a hegedűjátékom magnószalagon
azt annyira várta

(bár nálunk az még ritkaság volt
de kellett volna, bármi az ára)

és megkérhettem volna
meséljen a nagyobb fiáról
a nemismert apukámról
(kinek gyerekrajzait
s felnőtt írásait
már nekem adta)

biztos megtette volna
(ha egyszer kéri az unokája)
örömmel nagy fájdalomában

de szívvel
mint mindent

már mindegy

el nem érem

őt sem

NEGATÍV

úgy illeszkedik

e világ negatívja
ránk
mint napra az éj

de hátha épp
a negatív
a miénk

az éj

CIPELEK

a biciklim csomagtartóján
hátral vittem a lányom
bölcsibe, oviba,
tán még a suliba is
míg kicsi volt
kapaszkodott belém
két kézzel erősen
és csak egyszer esett le
az ovi előtti döccenőnél

de nem lett semmi baj
szerencsére
csak én szomorodtam el
ő vigasztalt úgy
hogy elénekeltette
társaival a dalt
koszorú, koszorú
mért vagy olyan szomorú

s hogy miért vagyok
most is az
ki tudja

most, hogy a csomagtartó
a biciklimen
üres
már régen
s lányom is anya
s viszi fiát
kézen fogva
az oviba
a nagyvárosban
aztán
dolgozni rohan
buszon, héven, villamoson
mint én is valaha
a biciklimen
amit most is tekerek
de már nyugdíjasként
az üres csomagtartóval
mégis nehezen

s úgy érzem
terhet cipelek
csak már nem a
csomagtartóban
hanem idebent

jaj, le ne essenek
nem is tudom honnan
nem is tudom hova ne
és miért egyre nehezebb
a szívem

NEM VOLT IGAZI ÉLETEM

a dolgok voltak hamisak
a másától levetett ruhák
apátlan csonkacsalád
levélrokonok
álbarátságok
míntha-szerelmek
kacaj, zokogásba fúló
csorba bögrék
teába citrompótló
kicsapódó villanykörték
bántó férj
elhagyó gyerek
messziunoka

még hívogatnak
de nem megyek
sehova
nincs idő rám
soha
nincs *időm* már
semmire
se *terem*

ez volt az életem?

nem igaz!

csak, amit éreztem
mindezek miatt
az volt igaz

MARKÓ IVÁN
A NAGYMEZŐ UTCA KÖZEPÉN

Markó Iván áll
a Nagymező utcán
egyedül
nem táncol
talán vár
valakit
vagy csak emlékezik
azokra a szép időkre
mikor nem volt
üres tér körülötte
mikor körbetáncolták
fent a színpadon
és a nézőtéren is
minden mozdulatát
figyelték
a népek

a Nap szeretteit...
még anyám is
meghatotta
le is rajzolta...
az előadásról hazautat
elragadtatva

de ma
a Nap szerette megöregedve
felhőbe burkolózva áll
a Nagymező utcán

senki
nem veszi észre

én is megyek el mellette
még tudván ki *volt*
de fejet se hajtok
s nem köszönök
pedig volna mit
valaha tapsoltam
én is neki
nem is kicsit

mára minden elmúlt

csak egy kopaszodó
testesedő méla ember
áll itt a nagymező közepén
kezében nylon szatyor
abban valami étel lehet

s mindez olyan
reménytelen

EGY GYEREKKORI FÉNYKÉP

nézem a gyerekkori képem
egy aranyos, kedves
szőkefürtös kislány
néz rám
mosolyog

és nem értem
miért könnyes
a szemem

s a szívem
mért kalapál

vagy talán mégis
sejtem már

a kép '45-ben készült...

elvették a kislány
teljes előző évét...

azt lágerekben élte
végig

de arról
nincs fotó

egy se

[Albatrosz
a biciklin
2017]

MINDJÁRT HETVENNÉGY

ha hozzá vesszük a fogantatást
három hó híján hetvenöt
mióta itt vagyok
és hagytam-e nyomot

lányom harminckettő
unokám négy
ha összeadom harminchat
éveim számának fele se
de milyen jó, hogy
továbbadódott
DNS-eim fele
negyede

de mit én nem tettem meg
nem háríthatom rájuk sem

itt vagyok hetvennégy évesen
életem vége felé
s mégis oly tétován
mint az elején
pedig mögöttem
már mennyi év
és borítani fogja
mind a feledés?

majdnem háromnegyed évszázad
sok év, a huszadikból ötvenhét
jaj, kilencszáznegyvenhárom
amikor születtem

te kedves szőke kislány
mosolygó naiv
hová lettél...
már csak sárguló
fotókról tekintsz –

s jaj, ifjúságom
nyaraim, szerelmeim
odalett minden
tanuló, tanító évek
kemény évtizedek

féltő gyerek
fáradt feleség
gyerekszülés
aggódó anyaság
majd a nagymamaság

itt sorakozik mind
felém int

s én is köszöntöm őket
immár hetvennégy évesen
köszönöm mindnek
kit illet
hogyan lehettem
ez is s az is

de már nincsenek illúzióim
előre, de visszafelé se
mielőtt végleg lelépek
életem zsúfolt színpadáról
a semmiségbe

de azért köszönök
mindent
mindenkinek
még magamnak is
hogyan élhettem eddig

s kérem Istent
hogyan éltessem
még egy
darabig

ha így lesz
köszönöm
előre
ezt is

s majd igyekszem
meghálálni

mint a többi

eddig

KAPASZKODNI

mert valakibe mindig
kell kapaszkodni

apádba, anyádba
Istenedbe, szerelmedbe
gyerekedbe

de

leginkább
önmagadba

mindig
önmagadba

végül is
csak
önmagadba

AKI

aki nem teszi le a telefont
aki nem rohan el
aki mindig ráér
nem szakít félbe
nem ásítózik
s nem pakolász
hanem végighallgat
ha szólsz hozzá

tudod
olyan ez
mintha magaddal
beszélnél
de mégse

ő bölcsőbb
mert kívülről is lát
sőt felülről nézve

nem hagy magadra
hidd el végre
benned is van
egy része
részed
s te az ő része

de azért
ne beszélj vele
hangosan
nyilvános helyen

azt hinnék
magadban teszed

pedig csak magaddal
s kicsit Vele
is

beszélj csak
nyugodtan
meghallgat
ha meg se szólalsz
akkor is

s válaszolsz
helyette is

már a kérdésedben
ott a válasz
ugyanis

különös párbeszéd ez
titka egyetlen egy

a figyelem

(szinonimája
a szeretet)

HOL

*„Azt mondtam a mandulafának:
»Testvérem! Beszélj nekem Istenről«
És a mandulafa csöndben kivirágzott”
(Nikosz Kazantakis)*

hol van Isten
ne tőlem kérdezd

hanem a bimbózó virágtól

meglehet ő se tudja
csak nyílik
Isten gondolatára

én már becsukódtam

de érzem
legbelül
ott van

általában hallgat
néha megszólal
titokban

ezért nem mondhatok
én se semmit
csak ha megengedi

ha érzem a nap melegét
hallom a madárzsivajt
lélegzem
s látom e viruló világot
körülottem

istenfeleletnek
elég is ennyi

csodálom
s mindenben
Istent látom

még a hervadásban is

LEVÉLSZIMFÓNIA

lent csönd
de fönt
a levelek lázadása
zsibongása
majd
megnyugvása

ágaikhoz forrtak
ha lehullnak
akkor már végük

nincs kötött sorsukból
egyéb menekvésük
csak e hősi halál

de addig susoghatnak
sóhajthatnak
fent a magasban

allegro...
pianissimo...
vivace...

vagy
ahogy az
égi karmester dirigálja

RIGÓCSAPDA

a feketerigókat
bepörlöm
csendháborítás miatt

csak előbb
kialszom
magamat

FLUKTUÁCIÓ

már nem tudom
kikkel lakom egy házban

s már azt sem
kikkel egy hazában

HELYZETJELENTÉS

süt a nap
néha felhő borítja
kék az ég
repülő szántja
megszólalt a mobilom
a rétes közepes volt
kaptam egy *emilt*
reklám érdektelen
szelektálni kell
valaki kedvel engem
én is kedveljem?
nézzem meg a profilját
a *twoon?* – kilépek inkább

micsoda hülyeség ez
nem is tudom
hogy kerültem bele

NEMZEDÉKI ANOMÁLIÁK

annyi mindent kérdeznék
a felmenőimtől
de már nem lehet

annyi mindent mesélnék
a lemenőimnek
de nem kérdeznék

RÉGI KÉPEK

nézem a régi képeket
oly idilli mind
pedig a múlt
sem volt mindig az

lehet, hogy a képek
hamisítanak
mert állni mutatják
az időt

sőt ki is zárják azt

ettől olyan szép
ami ottmarad

örökök
örökbecsűek

időtől
érintetlenek

időtlenek
szépek

szeretem nézni
őket

SEMMI SE VOLT TÖKÉLETES

a kétélű, pörgeorrú
nagynéném-adta korcsolya
rég volt s rozsdás is talán
lötyögött s folyton leesett
a cipőmről
hiába srófoltam rá

a teniszütő
unokabátytól itt hagyott
húzta le vékony karom
meg is fájdtotta
sajdította
jobb csuklóm

elorzott *Bösendorferünk*
helyett hegedű
Mártonbácsi csinálta
azt én törtem el
véletlen
meg a bal csuklóm is
utána

próbabáli ósdi ruha
türkiz *organza*
rózsaszín szalagos
teltebb unokanővéremé volt
anyu besvájfolta
vékony derekamra
így még tovább slankított

semmi se volt tökéletes
miért is akartam
hogy én az legyek

ilyen körülmények mellett
könnyen belátható
nem lehettem se
korcsolya- se
teniszbajnok se
hegedűvirtuóz
és még csak
báلكirálynő se...

de minden úgy volt jól
ahogy volt
tökéletlenül
szerencsére

így kellett lennie

*(mert sokszor
a tökéletlen
a tökéletes)*

A NEM-ELVESZETT PARADICSOM

az új diót téglával is fel lehetett törni
a meggy jó volt a fáról mosatlan
a málnával olykor
kis bogarat is bekaptam

anyu a piacon volt
aludtam még, mikor kiment
így hát rám zárta az ajtót
én meg kimásztam az ablakon
ahogy felébredtem

mert az udvarunk maga volt
a *Paradicsom*

múlhatatlan gyerekkorom

NEM SEMMI

nem a semmiből jöttél
ezért nem is térhetsz
vissza oda

AZ ÉN IGAZI HÁZAM

lezárom a múltat
nem járok vissza olyan házba
aminek már kapuja sincsen
azaz kicserélték
modernebb
idegenre
s mások
vannak benne

de mit csináljak azokkal a
szobákkal, zugokkal
amik itt vannak bennem
mindig is lezáratlanul

tárva-nyitva
kaputlan

ki-besétálok rajtuk
de bárkit szívesen
vendégül látok
bármikor

s nem zárom ki
a jelent se

belőle

látod
kisunokám
ez az én igazi házam
itt van bennem

viszem magammal

bárhol járok

megnézheted

sőt tiéd
az egész

ha tényleg érdekelne
mi van benne

ez az én
igazi házam

jön velem
bárhová megyek

s tágas
belefér
minden idő
minden tér

A KULTÚRA

a *kultúra* az én hazám
ezért sose leszek hontalan
már régen bennem van
megvédem vele magam

HARANGOZNAK

össze-vissza
anyám nem szerette
idegesítette
mindig megjegyezte *félreveri...*
vagy *ugyan ki halhatott meg...*
kit temetnek...

engem nem zavart
nem is értettem
őt mért nyugtalanítja
de most én vagyok
ugyanígy
ha harangszót hallok

s persze hogy
olyankor
mindig
anyámra gondolok

AZ IDŐ KETTŐS MÚLÁSA

az első ránc
az első ősz szál
ez mind hagyján

ahhoz képest
mikor meglátod
gyereked arcán
haján

nem is mondod
észre se veszed

csak kissé
elfordítod
a fejed...

(a csuparác
csupaősz fejed
de ez nem érdekes)

AZ ÖREGKOR AMBIVALENCIÁI

(a világ legöregebb embere mondja)

milyen jó: mire megöregszik az ember
már mindent és mindenkit megért

milyen kár: mire megöregszik az ember
már senki se érti meg

de milyen jó, hogy
ő még ezt is megérti

KÁVÉ, NAPPAL

Mit kér még a kávéhoz?

babot?

Napot!

mondom a pultnál
a cukrászónőnek

*De azt nem magától kéne
kérnem*

ugye

s íme

ahogy kimondtam
felhők mögül
kisütött a nap

most kinn ülök a teraszon
a kávé már megittam
de a nap még simítja arcom
köszönöm szépen
bár pontosan nem tudom kinek
mégis
nagyon

ALBATROSZ A BICIKLIN

miközben néztem egy virágzó ágat
a magasban

biciklimmal majdnem felborultam

SZÓKE ÉS KÉKSZEMŰ

Ha nem lettem volna
szóke és kékszemű...
lehet
nem menekülök meg
negyvennégyben

de már ősz vagyok
szemem is szürke
hályogos

mire számíthatok
kétezertizenhétben

e viszonylagos
békében

HOLOKAUSZT EMLÉKNAPON

Fáj?
– kérdezte valaki
A szíved
Ma...

Nem tudtam válaszolni
Most válaszolom
Ezt:
Igen, fáj

S minden nap

SÓHAJ

hova lett *Rigó Béla*?
ma hajnalban elröpült...

és hol van *Veress Miklós*?
itt botorkál valahol...

és *Vári Péter?*
eltűnt régen...
(alma materünk
jeles költői
egykoron)

égetni akartatok
ugye, *Jimmy*... prof

de minden-minden láng
előbb-utóbb kihuny

Istenem, Istenem...
hova teszed az emberi arcot
még idő előtt elmulasztod

Rigó Béla üvölt
élned adatott
de már te is
semmi vagy

és régen *elmentek*
a buldózerek is

hát jó utat!

(MEG)VILÁGOS(ODÁS)

ott van az orrod előtt

mindig is ott volt

csak éppen
nem vetted észre

TEGYÜNK ÚGY

mintha emberek volnánk
ha már embernek
születtünk

NAGYPÉNTEK, NAPON

Kell az áldozat! – ezt mondta Sík Sándor
a tőle búcsúzó, munkaszolgálatba induló
Radnótinak...

ez mindig zavart, felháborított

Nem kell az áldozat!
üzenem Sík Sándornak ezúton is

ültem az udvaron
a napon
egy padon
aranylott minden
körülottem
s bennem
a mélységnek távlata lett
s legvégén ő a kereszten

felhúzta töretlen lábait
a fejét mélyen lehajtotta
ahogy *Keresztes János* lerajzolta
s nyomán *Dalí* megfestette
de ekkor még nem ismertem
egyik művet se
csak meglepett az
aranyló látomás
szokatlan póza

a nem belenyugvó
kínlódó
felhúzóckodás
kitörni akarás

mintha megbánta volna
hogy hagyta

aztán feltámasztotta magát
harmadnapra?
vagy hamarább

mindent ő csinált
minden úgy lett
ahogy akarta

*legyen meg az Ő akarata?
ugyan már
mért akarta volna*

*Éli, Éli
lama
sabaktani...*

*Istenem, Istenem
mért hagytál el engem
ezt velem
a huszoneketedik zsoltár
mondatta*

nem Isten hagyta el hát
s nem is az „atyá”
hanem ő
saját magát
még előbb

jöttem rá

évek múlva

legyen ez tanulság
a mai napra

ne áldozd fel magad
se másokat
és ne hagyj, hogy
feláldozzanak

*nem kell az áldozat
felesleges*

élj amíg s ahogy lehet

ne feszíttesd keresztre
se magad se más

süssön rád a nap
aranyló sugara
s utódaidra

békében
évezredekén át

ez legyen
a megváltás

A TÁVOLSÁG

utódainknak
egyre kevesebb köze
hozzánk

tán néha teher is
bár eltitkolják

kötelességből hívnak
naponta többször is

de néha elfelejtik
azt is, hogy a másik
agyonaggódja magát

miattuk, értük

de nem is értik
sőt elhárítják

nem értenek már

eltávolodtunk
nem csak kilométerekben
mérhető e messzeség
mi közénk ékelődött rég
s fárasztó az utazás

fel kéne szállni
lelkünk gyorsvonalára
s áthidalni

mi közénk állt

arra még van mód
talán

...

bár az az út
lélektől lélekig
s nem csak
Tóth Árpád szerint

ugyancsak
jejj
csillag-mesze
van

LEGYEK TELJESEN FEHÉR

fejünk fölött
elröppent az idő
tavaly óta
nem egy éjszaka
de megőszültem

várom
legyek teljesen fehér
egyöntetűen
az úgy *kóser*
bár például
a *bószet* nőknek
hajuk sincsen
parókát viselnek
de én *neológ* vagyok

remélem
mindenben

(s az is maradok)

ÁTÖLEL IFJÚ KAROM

azt mondja, ne félj
átéltünk már annyi mindent
jót-rosszat, örömet-szenvedést
menni fog ez is
mi még hátra, a finis
hajrá, ne állj le
még nincs itt a vége
ez is csak egy útszakasz
megcsináljuk, ahogy szoktuk
s már nem is vagy egymagad
én is veled tartok
itt az ifjúi karom
kapaszkodj belé
jó szorosan, igaz
mindig azt hitted, hogy gyenge
de együtt már erősek vagyunk

ANYU HOL VAGY?!

anyu hol vagy?
az nem lehet, hogy sehol

megüzented... régen
de hol az a *fluidum*

elenyészett?

elenyészek
én is nem soká

és akkor találkozunk
majd legalább odaát?

félek, hogy sosem

valamit

eltéveszthettem
elveszthettem
eltévedtem

jaj nekem

HŰTLEN HŰSÉG

akit s amit elhagytam
mindnek megmaradtam
s ők is nekem

mindig mindenkihez
és mindenhez
hű maradtam

hűtlen csak látszólag
s lineárisan voltam
sosem szinkronban

magamhoz is hű maradtam
minden időkből
az adott intervallumban

végül is egy öregasszony
nem viselkedhet már
úgy, mint egy kislány

de azért gondolatban
gyakran elidőztem
elhagyott emlékeimben

mert velem is maradtak
valahol bennem
ezért vagyunk olykor rengetegen

hogyan kell törni
a szűk lakásból
mert csak a szabadban férünk el

ott nyugodtan szaladgálhat
az a kislány is
aki én voltam egyszer

virágokat szedve...
de kinek adja a csokrot
hadd nézzem...

anyjának szedte valaha
a kislány most is látja
s felé szalad virággal kezében

már látom mindkettőjüket
elég élesen
homályos szememmel

minden virágom anyámnak szedtem

MIKET LÁTOK

*mindenki a maga
mennyeországába
vagy poklába juthat*

Istenem, Istenem,
mily szép a te teremtett
világod
földed, eged
felhőid, virágaid
fáid – néha embereid is

én már csak nézem
észrevétlen...

s nem játszom benne
szerepet
de örömmel szemlélődöm
a szépet keresve

s minthogy nappalainktól
függhet éjszakai álmunk

építeném
mennyeországom
ha szépet
látok

jaj, csak ne kéne
becsukni a szemem
oly sokszor
attól, amit látok

...

mi lesz a túlvilágon

ha mint az álom...

az is attól függ
amit itt és most
látok?

BEZÁRULT KAPUK

ha eszembe jutnak halottaim
kik *egyre többen* –
rögtön ott a kínzó gondolat
miért is nem beszéltem velük többet
miért nem kérdeztem-hallgattam őket
míg éltek

már sok kapu bezárult végleg
néma és nyithatatlan
miért nem nyitogattam
míg lehetett

s volt, ami tárva-nyitva
rám várt

mégis másfele mentem

ÖSSZETÖRVE

ebben a kis panellakásban
már mindent eltörtem
ablak-, ajtó-, képüveget
poharat, tányért, vázát
vagy nem is én tettem
lehet, hogy a dolgok
egymástól nem fűvén el
megsemmisítik egymást
vagy szorongatott helyzetükben
öngyilkosságot követnek el
azaz egyszerűen összetörnek
ha eleve törékenyek

(akár csak a gazdájuk)

BESZÉLNI

apámmal soha nem beszélhettem

az ő velem kapcsolatos mondatait
csak anyám elbeszéléseiből ismerem:

*milyen parányi a keze
s milyen tökéletes*

*persze hogy magánál elhallgat
hiszen ott a tejsárda*

*majd a lányom jön velem
esténként a kocsimba
maga sose...*

s a bori tábori lapjáról
a levéltár hadipaksamétájából
visszakapva
magam is olvastam
már felnőttként
a kései s utolsó
anyámnak írt
üzenetben
a rám vonatkozó
szavakat:

üdvözlöm anyósaink

unokáját

...

már mindenki oda

apám anyósát
négyéves koromban
elvitték
egy falárában
(az előszoba
üvegajtaján át
láttam)

anyám anyósával
többnyre csak
levelezhettem
Hollandiába
(őt még negyvenhatban
a másik fia
magához hívta)

anyám noszogatót
mindig, hogy írjak
Drága Nagymamám-nak
válaszleveleket
de vele se beszéltem
eleget

apámmal
ismert okokból
s negyvennégy után már
senkinek
nem lehetett

s még álmodni se
tudok róla
soha

...

de anyja és
anyósa „unokájának”!
már unokája van
(aki melleleg
tisztá dédapja)!

többet kéne
beszéltnem *vele*...

ha már élek!

s még élek!

MICSODA IDŐK!

O tempora, o mores!

olyan könnyű beindítani
a gonoszság gépezetét

elég egy-két plakát
ellenségkép itt és ott
üsd-vágd nem apád...

s már ki se tudod tenni
a lábad az utcára
békességben

minden utcasarkon el akarnak ütni
sőt a járdára is utánad jönnek
lekiabálnak, káromkodnak
fenyegetőznek

örülj, hogy élsz
de ugyan minek örülhetsz
ilyen körülmények között
konkrétan és önfeledten

még jó hogy lányod hív
fővárosi otthonukból
s mögötte hallod unokád
tündéri hangját

bár néha ő is üvöltözik
mint a felső szomszédék
beszélni még nem tudó
de folyton sikoltozó
kisgyereke

KINEK TAPSOLOK

milyen szép tud lenni egy fa
például alkonyi fényben
bármilyen műalkotás utánzat
hozzá képest

minden mű „művi”
természeténél fogva
s csak a természet az igazi
annak vagyok leghűbb foglya

de ki az alkotója
marad örök inkognitóba’
csak remekművei
beszélnek helyette

én neki tapsolok
minden tavasszal
és minden nyáron
de ősszel, sőt télen is

„hogy volt!”
ujjongva kiáltom
és tudom
mindig újrakezdi

REMINISZCENCIÁK

Megloptak.

Nem tudod, kik.
Nem tudod, middel.
De annál inkább
érezed hiányát.
Hiszen a tiéd volt
amid most sehol,
vagy nem tudod hol.
Pótolni se lehet.

*Ez életed
metaforája.*

ÉG ÉS MENNYEZET

szeretem nézni az egeket
de nem a festetteket
igazit, igazi tereken
a földi mennyezetet

ezért is szeretem
a tágas tereket
mert azokról
egekre látni

s olyankor több
az életető levegőm is
az ég ugyanis
jóval magasabbban van
mint paneltetőm

alatta szabadabban
lélegezhetek
mint otthon
ahol fölöttem
nem az ég lakóit
sejthetem
csak az ismerős és hangos
felsőszomszédékat

tehát otthon
még csak tiszta szívből
imádkozni sem tudhatok
a feljebbvalóhoz

...

bár már rég tudnom kellene
hogy őt ne égben keressem

hanem mindenütt
és bennem
is

igaz, fent
de ez a fent
nem méterekben
méretik

KÉK A TENGER

kék a tenger
mert kék az ég felette
és azt tükrözi

tenger szeretnék lenni
tükrözni az eget
még ha szürke is

de nem vagyok átlátszó
így tükör sem lehetek

csak egy matt pléhlemez
rozsdásodás közepett

LEHAJTOTT FEJJEL

miért mindig
az áldozatok
hajtják le
fejüket?

Jézus
a kereszten
(ahogy Dali
megfestette)

Radnóti
(a Varga szobron)

és *apám* is
ezt tehette
(elképzeltem)

...

nekem már mondták többen
mért járok lehajtott fejjel

talán épp ezért

FOHÁSZFÉLE A JÖVŐRŐL

Istenem, add
hogy úgy
maradhassak
önmagam

hogy ne
csontosodjak
bele abba
ami voltam
és vagyok

hadd lehessek
akí még lehetek

vagy csak legyek
mindegy milyen

amíg lehet

ESTHAJNALCSILLAG DÉDANYÁM MORGENSTERN JULIA

kinek utónevét
apám jóvoltából
és nagyvonalúságából
örököltem

(minthogy
úgy szól a családi
legenda
a konok irodista
nem jegyzett be *Györgyinek*
a makói anyakönyvbe
így lettem
pillanatok alatt
Julianna)

apám nagyanyját
nem ismerhette
ahogy én se őt
tulajdonképpen

de emlékét megőrizte
átadva nevét nekem

mondják, különleges volt
szép és méltóságteljes
és fenséges

ötven éves volt csak
mikor a konyhájába lépve
egy hatalmas sikollyal
összeesett holtan

az a sikoly
ötven éves koromig
fölöttem lebegett
mint *Damoklész kardja*

a migrénem is
tőle örökölttem
nem csak utónevem
s valami szívbjajt
meglehet

bár nem volt
semmi előjele
a korai összeomlásnak
mindig tartotta magát

talán a baj épp ebből lett
és én tudom
hiszen az én dédanyám volt
hogy mindent a szívére vett

és bár mindjárt negyedszázada
hogymúltam ötven
az a sikoly ott lebeg fölöttem
évszázadokon át

és ragyog az égboltomon
Morgenstern Julia
esthajnalcsillag
dédanyám

HELYETTÜK

kérdegetném őseim
de hallgat mind
akárcsak Isten bennünk

nincs mese
nekünk kell beszélnünk

MINDIG VIRÁGOT

kiskoromban
a templomban
a mártírok
emléktábláján
a neve alá
mindig egy szál
fehér virágot
raktam
nem kavicsot
sose követ

mert a virág
élő
nem mint
a kő

s apámat élőnek
képzelttem

mert aki
nem tért vissza
még bármikor
meg is jöhet

mint *Jeshua*
másodszor
vagy akár
a várva
várt
Messias

ANYÁM OTTHONOSSÁGA

anyám otthon volt a világban
szabadon mozgott a rabságban is
mindenkinek megbocsátott
senkire nem haragudott

és ha csak tehetette, s ha nem
még akkor is csak mosolygott
felülemelkedve minden bajon
és az egész itt hagyott életem
még utolsó pillanatában is...

még akkor is csak mosolygott

MAROS-PARTON, KITÁRT KAROKKAL

Maros-parton fekszem
a nap alatt
faágyak sorjában
egyiken én
két karom kitérve
a mellettem levők
rácsozatára
mint aki önként
keresztre feszült

de a világot öleli át
 eget és földet
zár magába
e mozdulat

kitárt karral
és szívvel
ő is ezt tette
s ezzel magához
ölelte-emelte
a keresztre
az egész világot

oda vagyunk
valamennyien
szegezve

de így elviselhető
ha fejünk fölött
már gyengéden
süt ránk a nap
s alattunk a Maros
ballag
előre
lassan
de biztosan
a távoli tengerbe

előbb-utóbb
el is kell
hogyan érje

DE NE MONDJUK ÚJRA

mert minden
megénekelte régi ház
a kertkapu a rozsdás rács
a mi régi házunk is
és a könnyeim...

ó, azok
az érzéketlen
könnyek
miktől
latyakos lesz
minden
odavezető út

*(Szabó Marcell versének
[gyors]olvasása után)*

A MÚLT, AMI BÁNT

mostanában a fejem fogom
ha az elpasszolt fiúkra
gondolok

és fájdalmasan
nyöszörgök
ha kislánykorom
megpróbáltatásaira

hogyan lehet, hogy
egyedül jártam
mindenféle
óvodába
iskolába
csak a Marosra nem
vizébe már igen
örvényektől nem ott
hanem a szárazföldön
kellett volna
tartanom

de én
valahogy
semmitől
sem féltem

Auschwitz után

most sem

csak szorongok egyre

s nem tudom miért
a múlt, ami bánt

még ma is
ennyi év után

KINT ÉS BENT

mostanában arra megyek
amerre nem fúj a szél
és süt a nap

s ha esik
nem megyek
sehova

kímélem magam
a külvilágtól

belsőmtől úgyse
tudhatom

az is csak a
kinti pokol
egy bugyra még

de majd
átalakítom
menny-nyé

VISSZAFELÉ

már mindent értek
a régmúltamból
visszafelé tekintve

hálásnak is kéne lennem
amik miatt haragudtam
egyebekre

ők bölcsőbbek voltak
és óvtak meg gondolatlan
magamtól is

magukra véve
ostoba szemrehányó
haragom is

már tudom
jót akartak
mikor nem támogattak

na de most mi van
ki óv meg magamtól
erre a kis időre

még csak a jövő
éleslátásában sem
bízhatok

HÁLYOG

egész életemben
a fényt kerestem
még a napba is
belenéztem
most meg
a holdfény
is zavarja
a szemem

kápráztat
minden
világító
test
de a sötétet
se szeretem
hályog van
szememen

talán ez se
véletlen
lassanként
be se kell csuknom
hogy ne lássak
semmi olyat
ami nem tetszik
nekem

de a szépet
látni szeretem

szeretném

még

NE NÉZZ HÁTRA

*„ne nézz hátra
jön a farkas
tüzet hoz a
szájába’...”*

ne nézz hátra
úgy maradsz
hagyd már a múltat
s Szodomát

előre nézz

intette Lót
a feleségét

...

ne nézz hátra
ott maradsz

már több mint
ötven éve

Nizzából kifele
a taxiban ülve

ne nézz hátra

kiáltott rád
mögötted
a nagybátyád

s te ezt sem
fogadtad meg

s lám
ott maradtál

mindörökre
nézni a tengert

megdermedt
hullámaival

CSALÁDFATÖREDÉK

Bak Mária ükunokája
Ungár Irén dédunokája
Bárány Mária unokája
Ladányi Ida lánya
Gonda Júlia vagyok

Turi Tímea anyja

De ő ezt
nem mondogatja

AZÚRKÉK MESE

sötétkék melegítőben állt
a hengeralakú azúrkékre
zománcozott kokszoskályhánál
s tetején kis edénykében
meggyoszózt kavargatott
ebédjére anyám

én *Pestről* jöttem
a *Gellért* szállóból
amúgy *Bécsben* élő
apai nagybátyámék
meglátogatásából
haza hozzá

magas, fekete
oldalt nyitott tűsarkú cipőben
üvegnylon-harisnyában
dideregtem egy éjjel
mikor voltunk

a *Moulin Rougeban*

tőlük kapott
szürke svájci *jersey* kiskosztümben
mi alá még azt a
szintén tőlük kapott
kék hímzett puplin blúzt se
vehettem rám...

mert esti viseletnek az nem elegáns
nappal a sötétkéék vastag harisnyámhoz
sem illett a barna kemény topán
és mennyire törte a bokám
s rikított a türkiz kabát fölötte

semmi sehogy se illett össze
rajtam, se hozzájuk, se hozzám
tán csak otthon hagyott anyám
de nem, ő sem akkor már
ki keverte a meggyzószt a kályhán
szótlatlanul szerényen egyre
s úgy tűnt meglegedve
hiszen mosolygott rám
mikor beléptem aajtán

nekem a szívem
repedt meg
ahogy ott állt
akkor, hatvanöt telén
s akár hatvannégy nyarán
az azúrtenger partján
gyötrőn rá gondolván
vajon hol s hogy van
mit csinál anyám
mért is nem látja
ő is ezt a csodát

...

azóta elűszott mindenki már
életem színesfilmjének kockáin
archivált letit minden emléke már
egymásba mosódva tél és a nyár
az azúrtenger partján
s a meggyzószt a kéék kályhán
s már az edény is ugyanolyan kéék
és pattog róla is a románc
mint az azúrtengerről rám
az a sok tarajos hullám
jön felém elsodorván
múltat, jelent mindent
mi nem jön vissza már
se a nagybátyám
se az anyám

*mindenki oda már
mindenki odaát*

*a tenger túlpartján
túl az Óperencián*

minden messze már
minden mese már...

DZSUNGELEIM

a kertünk dzsungele
akár az emlékezetem

csak nehogy kiirtsák
annak fáit is
meg minden virágát

ahogy a kertünkkel tették

de én nem vagyok eladó

nem tehet velem
senki semmit

a kert is
csak kényszerből
lett eladva
a házzal

vezeklem is miatta
épp eleget
minden emlékem
mindig arrafelé visz

ahol a szemem
most csak sivár
parkolót lát

egy fűszál nélkülít

s a borostyán is az

utcára szorult
a föld alatti
rejtélyes utakon
de a kopasz akáctörzsre
teljesen ráborult

együtt szoktunk
sírní ott
ha arra járok

s emlékeim dzsungele
olyankor elfed
minden kopárságot

A NAGYSÁG NOSZTALGIÁJA

hogy fel akartunk nőni
minél előbb nagyra

s közben nem vettük észre
hogy sose leszünk már
olyan óriások
mint amilyenek
akkor voltunk

mikor oly kicsinek
gondoltuk magunkat

KÍVÜL

én már csak
nézem

hogy megy el
mellettem

az élet

VALAMIT

valamit akart tőlem az élet
annyi bajban meghagyott

hogyan tegyem meg
még azt meg ezt

valamit még mindig
akar tőlem ez az élet

például
hogyan az unokámnak
azt a hűn óhajtott
legelővágót
keressem már meg

DZSUANG DSZI ÚJABB ÁLMA

soba többet ne jöjünk ide! –
mondta a masnis kislány
a lépcsőbe belerúgva
anyjának ki kezét fogta
s csak annyit mondott
neki válaszul:
de hát itt lakunk!

én álomban figyeltem őket
de mire többet is megtudtam
volna róluk
felébredtem

s most *Dzsuang Dszi*ként töprengök
ki volt az a kislány s az anyja
s az a régi kopott sűrű lépcsőház
és én mit kerestem ott – ma – álomban

kiket, miket álmodok én

s ki álmodhat valamennyiünket

s vajon miért

A SZÜLŐVÁROS SÚLYA

súlyos már nekem ez a város
emlékektől terhes
majd' minden
háza, utcája

már nem bírom
tovább cipelni

összeroskadok
menten bele

vegyétek le rólam
ezt a sok terhet

hadd menjek
végre másfele

...

na de
emlékek nélkül
lehet-e?

ÁRTÉRI FÁK

tavaly óta
hogy megnőttek
az ártéri fák

s az ég
alacsonyabbra
szállt

nem soká
kis nyújtózással
el is érem talán

EMLÉKEK ABLAKA

az a napsütötte ablak
az a benyúló orgonaág
dacos derűs ifjúság
mikor még bármi lehetett
volna

kiszáradt az orgona
leomlott és újraépült az a fal
de ablakának nincs nyoma
a korhadt barna fa
s a spaletta
vajon melyik szemétdombon hever

bennem él minden

emlékeim szülőháza

napsütött ablaka

örök orgonaillata

MÉG?

még annyi mindent
le akarok írni
de görcsöl a kezem

még annyi mindent
el akarok mondani
de béna a szám

még annyi mindent
meg akarok csinálni
de nincs energiám

és most is csak fekszem
és nincs ki mondaná
kelj fel és járj!

MÉGIS

Mindennek ez a vége
Pusztulás enyészet

S mi mégis azt mondjuk
Hozsanna halleluja
Élet!

(éltem
s megérte)

LIBIKÓKA

ha világosról jössz sötétbe
sötétebb a sötét
ha sötétből a fényre
fényesebb a fény

ha melegről hidegre
meg is fagyhatsz
ha hidegről melegbe
leizzadhatsz

mégse szeretjük a langyosat
se a homályosat

csak a szélsőségeket
(vagy azokat se)

mikhez folyton
alkalmazkodni
kellene

ülsz egy hatalmas
libikóka végibe'
le s föl és föl s le
hintázol egyre

amíg van benned erő
ami mindig átlendít
minden nehézségen

a szélsőségeken

míg egyszer már nem

...

*na de ki ül
a libikóka
másik végibe?*

ül-e?

*vagy kiszállt
menet közbe?*

*vagy üres
a helye
eleve?*

AZ ÖNISMERET HIÁNYA

*énnálam szebb macska nincs
mondta*

pedig nem is volt macska
(és szép se)

de honnan is tudhatta volna
hogyan mi és milyen

(mikor nem volt tükre
és macskája se)

INSUFFICIENTIA CARDIALIS

bármikor abbahagyhatja
bármikor leállhat
végleges sztrájkba

és földi tulaja
még csak
tudni se fog róla

legfeljebb az égi
mosolyogva
konstatálva

welcome
mondja

már vártalak

EGY RÉGI PÁRBESZÉD ÚJRAÉRTELMEZÉSE

hirtelen azt kérdezte
szinte *provokatíve*
örökké akarsz élni?!

nem, csak amíg
lesznek vágyaim
feleltem nyugodtan

s e válasz tetszett neki

közben arra gondoltam
vágyaim mindig is lesznek
tehát akkor örökké...

mégis csak

de ma már sejtem
nem leszek
én sem

halhatatlan

A SZEMÜVEG
ÉS A BIZALOM ELVESZTÉSE

már messziről köszönnek
kedvesen a nevemmel
s én nem tudom kik
elveszett a szemüvegem

a távolbalátó
most, ha közel érek
hozzájuk
szabadkoznom kell

*jaj, te vagy az, bocs
nem ismertelek fel*

pedig tulajdonképpen
köszönhetnék akárkinek
ha már ő köszöntött
mint a falusi gyerekek
naivan gyanútlan
bizalommal
bárkinek
ki mellettü(n)k elmegy

MÁSOKAT FÉLTETTEM

mindig másokat féltettem
magamat sosem
csak mikor mások miatt
kellett magamra is vigyázni
akkor kezdtem el...
de engem nem féltett
soha, senki sem
valaki mégis mindig
vigyázott rám odafent
azt hiszem

NEM ADOM

nem adom a ráncaimat
mégdolgoltam mindegyikért

se az ősz hajszálaimat
a tél is fehér
ha hó lepi
várom –

szeretem a hóesést
megtisztít és nemesít

megharcoltam
a telem is
jólőre

de most még éppen
a tavaszi nap éget
s továbbbráncosít

hajam is
egyre fehérebb

MICSODA HAPPY END

egész életemben kerestem apámat

ahogy Isten után is kutattam

micsoda *happy end* lett a vége

most egyszerre csak
mindkettőt megtaláltam

önmagamban

[A legfőbb
kertészeknek
2018]

TÖREDEZETTSÉG

párszavas mondatok
töredezett szavak
megtorpanások
kihagyások
elnémulások
újrakezdések
felbukások
feltápaszkodások

csupa folytonossághiány

aztán a legvégén
staccatók után
ritenuto
decrescendo
pianissimo

generalpauza

EGY KEDDI VASÁRNAP

olyan ez a kedd
mintha vasárnap lenne
csendes, kihalt, néptelen
beköszöntött a tél, íme

húzódjunk hát be
(örülünk, hogy van mibe)

de ha ilyen a tél
én inkább elmegyek
valahova délre

hol még nincs
az életnek vége

FÁJ A SZÍVEM...

Fáj a szívem
a hazámért

Mit tesznek vele

Az már nem is –
hogy kiszorítánának
belőle megint

Akkor is enyim
és fáj a szívem érte

S az új *kitántorgókért*
s az ittmaradókért is

Fáj a szívem
a hazánkért

És nem tudom
mit tegyek érte

De már látni se bírom
mi folyik itt s a nevébe'

Ellenünk s ellene

Valamit tennünk
kellene

Mi lesz így velünk
és vele

Fáj a szívem

De még jobban fájna
nélküle

LÁTTAM

Láttam kopár faágakat
S láttam kinőni belőlük
A tavaszt

MON DIEU

mikor már
úgy érzed
veszve minden

és nem hiszel
semmiben
s senkiben

mindig akkor
jön egy új jel

hogyan van
mégis van

Isten

valami módon
mindig
izen

TAVASZ A TÉLBEN

ajándék
ez a januári hét
tavaszi levegő csap meg
s ez oly biztató
lesznek még szép napjaink
ha még télen is akad jó

s bár elszáradtak a kinti fák
s szürkék és merevek
mint a holtak

mi más lenne ez a koratavasz
mint előrehozott feltámadás

ÉVSZAKOK, MEG MINDEN

a télnek hószaga volt
a tavasznak orgonáé
a nyárnak a Maros
s az ősznek az iskoláé

most minden évszak
színtelen-szagtalan
de egyszerre érzem
az egészet

hogy milyen nagy dolog
az élet
s mily gyorsan
múlik el

minden

AMIKOR KINYÍLTAK AZ ORGONÁK

amikor kinyíltak az orgonák
tudtuk, hogy itt a tavasz
jön a ballagás
és többnyire sütni fog a nap
és könnyű ruhákba bújtunk
és könnyű lépteinktől zajlott
az aszfaltos út

és versenyben a madarakkal
fecsegtünk, csevegtünk
vég nélkül
s zabolátlanul
azt hittük, miénk a világ
mikor kinyíltak az orgonák
beszívtuk az illatát
s tudtuk jön a hervadás
és már hívott a nyár
ígérve ezernyi új csodát...

de az volt a nagy nyitány
amikor kinyíltak az orgonák

EGYSZERELEM

mind szerettem
akkor amikor épp

de én azt hiszem
egyetlen szerelem
égett bennem
mindenkiért

mára már
össze is keverem
mikor kit ért

de akkor is
mind szerettem

s már tudom
minden szerelem
bennem élt
s velük
lehettem
teljes-én

s itt vannak
bennem
ma is

hogyan élnek még
vagy már haltak
az mindegy is

bennem él
mindegyik
míg én vagyok
s olyanok
amilyenek akkor
voltak
mikor elhittem
mindnek
fiatalon
hogyan a szerelem
hatalom
minden
és örökkévaló

mert az is
csak a lángot
fellobbantó
tárgy s alany
lehet változó

ők jönnek-mennek
de az érzés
mi felemel
marad

a láng örök és
ugyanaz

...

s már azt is
tudom
kiért ég...

csak
nem mondhatom
a nevét ki

SZAKADÉKOK FÖLÖTT

szakadékok fölött
szökellek
jóideje

egyszer
még beleesek
valamelyikbe

...

hacsak nem
tanulok meg
repülni

SZÉP ÉLET

milyen szép az életem
ahhoz képest
hogy mivé lesz
ha én már nem –

mikor már nem lesz
semmilyen

de milyen szép életem
lehetett volna

ha nem így
kezdem el

ki tudja

s milyen véletlenek
sorozata
hogy egyáltalán
létezem

van miről
elmélkednem

szép
meghagyott
életem

TULAJDONKÉPPEN

tulajdonképpen minden napot
meg kellene köszönnöm
hogy még van
(s hogy még vagyok)

s ha már nem lesznek
(s ha már nem leszek)
akkor meg
azt, hogy voltak
(s azt, hogy voltam)

tulajdonképpen ez a *kaddis*
(csak azt már nem mi mondjuk)

TÉL FELÉ

Míg süt rád a nap
addig boldog vagy
(s nincsen *csaké*)

...

Minél kevesebb a napsütötte órák száma
annál boldogtalanabb vagy
így tél felé

mész te is lefelé
akár az égen a nap

s oly hamar
este van

MERT MINDEN KIESIK A KEZEMBŐL

minden kiesik a kezemből
elügyetlenedtem

Istenem, te ne ejts ki a kezedből
engem

ahogy én már mindent

de nem szánt-szándékkal
teszem

s embert sosem

és te amúgy is
erős vagy és ügyes
megtarthatnál még
egy ideig
engem is
hatalmas tenyeredben

MINT EGY BURLESZKFILM

ha gyorsított felvételen láthatnánk életünk
(s ki tudja, mi a valós sebesség az Univerzumban)
jót nevezhetnénk, mint egy régi filmburleszken
ahogy színre lépünk, már tűnünk is el
a balfenéken
sorban

s közben is mennyit esünk, bukunk, bukdácsolunk

jót mulatunk

a könnyeink ki se hullnak, már felszáradnak

azt se tudjuk, kik vagyunk, mért vagyunk
ha jöttünk, mért kell elmenni már
rángatott marionettfigurák
azok vagyunk

de az szerencse, hogy mindig van utánpótlás
bár ez csak elodázás
ez az újrázás
az új szereplők is majd mennek el
nem soká'

nekem nem tetszik ez a burleszk
sír a színpalak mögött egy bohóc
már nem akar ember lenni
se maradni bohóc

pedig ő írta valamikor
még emberként
ezt a keservest

ha bohóc lennék
embernek mázolnám magam
hogy szeressenek

a bohócok

de már
nincs visszaút
semerre

ZAJIN ADARKOR

anyámmal kimentünk a Maros-partra

köröttünk rengeteg ember
én rögtön le a folyóhoz
visszajőve fel
anyámat nem találok
sehol sem
a zsúfoltságban keresem
meg kellett volna beszélnünk
egy állandó találkozási helyet
a változó folyó mellett
ekkora nyüzsgő tömegben
csak egy ismerős barna kardigánt
látok egy nyugágyon
kezembe véve forgatom
de nem övé, csak hasonló
s köröttem mindenki idegen
hiába kérdezem
anyám vajon hol lehet
nem tudja senki sem
riadtan tovább keresem

de álomból ébredve tudom
hogymint teljesen hiába
mert ő már nincs sehol
rég elnyelte a *Sheol*
szívem hasad utána
Zajin Adar-i hajnalon

és most, hogy ezt írom
kinézve az ablakon
látom
végre
hull a hó
akár a temetésén
azon a februári
vad, szeles napon
váratlanul
s szelíd vigaszul
Jángoron

hát úgy látszik
még ma is
s számomra is
van irgalom

VAKÍTÓ FÉNYBEN

süt a nap
szikráznak a hókristályok
vagy nem is tudom milyen parányok
a fényes légben
ahogy nézek ki az ablakon
s húznám le a redőnyt
ne kápráztasson ez a nagy fény
a számítógép képernyőjén

de miért is ne?

inkább ez vakítson
mint a vadító
hírek
tömkelege

ott

SAJÁT SZOBA

falak, ablak, ajtó
székek, asztal
könyvek
szekrény
elég is
hanem
mit behurcolsz
egyre nő
s egyszer csak rájössz
a saját szobád
a fejedben van
csak ott
viszed magaddal
bárhova
saját szobád
te magad vagy
ajtód zárt
(néha felnyitod)
s van két ablakod
(a szemed)
amibe belefér
az egész világ

A KISLÁNY

Homonnai fényképész mester
díszletes műtermében
virágot tart a kezében
de csak úgy mellesleg lezseren
keresztben maga előtt
lelógatott kezében
gyönyörű a csipkés fehér ruha rajta
de azt is természetesen hordja
göndör haját egy masni tartja
egybe jobb oldalt
de nem kiglancolt, szinte kókadt
az arca gyönyörű, de nem mosolyog

nincs oda semmitől se
pedig még a cipője is
kisúvikszolva ragyog
benne a fehér zokni
is, bár kissé legyűrődve

olyan természetes
ez a gyerek

olyan édes

ahogy mindent olyan
magától értetődőnek vesz

és olyan elszánt
és kissé dacos-öntudatos

ahogy áll és vár

pedig még nem tudhatja

hogyan évtizedek múlva

ő lesz az anyukám

A KISFIÚ

karikával a kezében
és nagy szalmakalappal a fején
szép kis matrózruhában
szandálos lábát keresztülteve
majdnem egymásra lépve
egykedvűen
Mai Manó fényképező lencséjébe néz
s most itt a kemény
kopott, sárguló képen
pont rám
ki jóval később
a lány lettem
s most már ekkora
az unokám
ki szinte
hasonmása
ennek a kisfiúnak

aki bár elég gondterhelt
s komoly a tekintete
ekkor a karikával kezében
még nem sejtette
milyen sorsot
szán neki
végzete
a kor
itt még békebeli volt
háborúk előtti

de félek
fatalista módon
elfogadta az elfogadhatatlant
mást nem tehetett
s nem láthatta
lányát
még ekkorának se
se fiúdedunokáját
lányunokáját egyáltalán nem
ki utána negyven évre lett
s még álomban
se látogatott visszafele
azóta se

jaj, 1944
bori munkaszolgálat
erőltetett menet
pribékek
rettenet

szegény kisgyerek
csak pár évtized
állt előtte

s milyenek

SZEGÉNY NAGYAPÁM

nem akart teher lenni
a családján
betegen

s most levehetetlen
teherként nyomja
a szívemet
régi újságban
megtalált
búcsúlevele

jaj, nagyapám
hát nem tudta volna
megvárni unokád
hogyan megszülessen
s megvigasztalhasson
talán

hogyan aztán te őt
apja, fiad meggyilkolásán
vagy együtt, egymást
ha egyáltalán lehet ilyenre
vigasz

*jaj, szegény apám
s nagyapám!*

...

*(s jaj, nagyapátlan
apátlan
szegény
magam*

*de jó, hogy
van lányom s
fiúunokám*

ez vigasztal

életem alkonyán)

IMA HELYETT

én imádkozni újabban a természetbe járok
(s nem imát, csak a lét csodálatát)
a szabad kék ég alá

(a templomunk kupolája is ezt utánozná
igaz, nappal az égen
nincsenek aranyló csillagok
de tudom, ott ragyognak
láthatatlanul
mint ahogy láthatatlan az Isten
akár nappal van akár éjjel
de nem mondom rá, hogy nincsen
mert a szívdobogásomban érzem
néha túl erősen
néha előre sietve
néha hátramaradva
ki-kihagyva
majd elcsöndesülve
és sejtem
ha végleg leáll
ez a szív
az én meghajszolt szívem
ő a Mindenség szívdobogásában is
majd üzen)

TÍZ NAPJA

tíz napja nem írtam verset
csak ima helyett

tíz napja nehéz a szívem
tíz napja néma az Isten

HÁRMAN, SZAMÁRHÁTON

szamárháton
leghátul egy férfi
középen egy nő
s elől egy kisgyerek

mint egy patinás
rajzon

s tudom
a gyerek csak én lehetek
a nő az anyám
s a férfi
rőt borostásan
az apám

akit megöltek
mikor még kicsi voltam

s akiről még soha
semmit
nem álmodtam

csak most
s éppen ezt

...

apám
vigyázott ránk
vitt bennünket
a szamár hátán

de honnan
s hová?

Makóról
Jeruzsálembé?

Budapestre?
Borba?

Jeruzsálemből
Egyiptomba?
Egyiptomból
oda-vissza?

régi-új
exodusba?

halálból
életbe?

evilágból
a mennyekbe?

...

álmban
teljes
volt a család

ültünk a számár hátán
teljesen egybeforrva

egy a háromban
s háromban az egy

szent dolgok ezek

...

szeretném lerajzolni
az álmat

vagy itt lett
ez a vers

legalább

jobb híján

...

eljöttek értem
apám s anyám
a szamár hátán
vissza az időben

visznek már
csecsemőként
a szamár hátán
hogyan megszülessek
még egyszer
odaát

...

apa, anya
s egy gyerek
szamárháton
csak egy álomképben
de örök mély jelentésben

az egész megfejthetetlen

Ő

félálomban, férfihangon hallom...

na de ki lehet ő
s ki az az ő
akire mondta

s ki az az én
akinek –
s aki meghallotta

ki vagyok én
magamnak
s bárkinek

hol végződöm
végződöm-e
ha minden szám
s személy
belém fér

még ez a negyedik
is

...

de tényleg
ki lehet
ő?!

(s ki nem?)

ÉBREDÉSKOR

zúdulnak rám
elmúlt életem képei

semmi nem különbözteti meg
kócos s vad álmaitól őket

legfeljebb az
hogyan azokat
reggelre sokszor
elfelejtem
s csak a hangulatuk
marad meg

ezekre az életképekre meg
egyre élesebben emlékezem

de legvégül ezek is
majd eloszlanak
mint az álmokképek éberem
egy legvégső álomban
amiből ébredés nem lehet

ezért is írok

hogy valami
megmaradjon belőlük

Ne dobjátok ki
mint majd engem
végül!

ANYÁK NAPJÁN – ANYÁM, ANYÁK

Ki kéne menni a temetőbe!
megszólalt bennem egy hang
anyák napján, ebéd után...

kedvenc margarétád vinni a sírodra
de az még nem nyílik ilyentájt

sírodon nem terem semmilyen virág
pedig a piacról is hoztál mindig
s le is festetted vázába rakván
ezekből még mind nyílik is
szűk szobám falán
kivéve amiket elajándékoztál
a legszebbet az orvosnak
aki segített világrahozni
lányom, az unokád...

az emléked is nyiladozik bennem
egyre – nem hervad az se
s nem is kell temetőbe mennem
sírni is tudok bárhol
ha itt van az ideje

de inkább örülök és köszönöm

hogy voltál... anyám voltál
s hogy lehattünk általad mi is
én, lányom, unokám...
kit már nem ismerhetsz
de tudjad, hogy van!
mert te is
így élsz tovább
Isten éltet – bennünk –
anyám!

Kimegyek a temetőbe
majd a születésed napján
június huszadikán
viszek egy csokor margarétát
s próbálok majd nem sírni
hanem örülni és köszönni
hogy éltél és életet adtál
anyukám

...

nem sírok
ő is mosolygott
legvégső pillanatában is

ez is vigasztal most

e kései
már a huszonkilencedik
anyámnélküli
anyák napján

meg az, hogy
kaptam egy könyvet
amibe lányom is írt
mint anya
a címe
Szeretlek, anya!
és reggel felköszöntött a fia

így hát boldog anyák napját!

KATARZIS

jó néha sírni
kell az a belső
fürdő
is

(*katarzisz* görög szó
jelentése
mosoda...)

MÚLT ÉS JÖVŐ A JELENBEN

*Bennem a szándék sok százados szándék
(Ady Endre)*

*Én úgy vagyok, hogy már száz ezer éve
nézem, amit meglátok hirtelen.
Egy pillanat s kész az idő egésze,
mit száz ezer ősz szemlélget velem.
(József Attila)*

*ne foglalkozz annyit a múlttal
inkább a jelennel meg a jövővel
mondja a lányom*

de énbennem a múlt
egyjelenné válik

s hogy a jövő mit hoz?

én hozom hátamon...

egyre nagyobb zsákkal
s DNS labirintusokkal
ott legbelül, bennem
s egyre tudatosabban
*Janus-arc*val kétfelé
nézve egyszerre *összre*
megszólított ősapáink
csacsogó fiad-unokámmal

...a múltat s jöveendő

ANYÁM: LADÁNYI IDA

én még itt vagyok
anyám lánya
ki *Ladányi Ida*
eredetileg *Löwinger*
és mindenki Dusija
(sógora Dusánkának hívta
lelkecskének

a *dusa* szláv szó
jelentése lélek)
mindenki szerette
mindenkit szeretett
nem bántott senkit
őt is csak a *numerus clausus*
mi nem engedte továbbtanulni
bár tehetségesebb volt
mint gimnáziumi osztálya
keresztény fiai
még ha le is *L. Ibázták*
az iskolapadon
a d-t b-re javítva ki
de milyen jót nevettek rajta
persze ő is – a fiúkkal körbefogva
a harmincéves találkozásjukon
(min én is ott voltam)
kilencszázötvenhatban –
a régi pad fölött
hol még bevésve állt a
neve L. Ida átjavítva
na meg bántotta a háború
mi elvitte a férjét
a munkaszolgálatba
honnán nem tért vissza
nem láttuk azóta
égen se földön
nincs nyoma
igaz, minket meg a
marhavagonba
tuszkolva
deportálni vittek
fiatal anyát
s másfél éves gyereket
de onnan egy év után
hazajöhettek, azaz -tünk
anyám húsz kilóval kevesebben
de életben
aztán se bántotta senki
csak az újabb kor
újabb igazságtalanságai
miknek alávetette magát
mert azt hitte igaz
és ennek érdekében
jogos az áldozat(a)

letette a fűzőkészítő mestervizsgát
aztán alig kapott munkát
de lett kiváló irodai dolgozó
egy vállalatnál
s közben festett
és versmondással
emelte a kultúrát
és nevelt engemet
lakásunk megszőkítették
államosítások kurtították
befalazásunkhoz maltert ő adott
kissé megnyomorították
és látogatta párszor
az idegklinikát
testvérei már
kivándoroltak sorra
az egész rokonság
(őket is hogy hiányolta!)
aztán lett egy veje
ki többnyire
nem úgy bánt vele
ahogy kellett volna
de az unoka
mindenért kárpótolta
ám a kis durci nem szerette
ha örömeben nagyanyja
lecsillagomozza
s megjósolta
a szemébe mondva
hogy le fog hullani
mint ősszel a fa levele
bár, ha elesett fölsegítette
s mesélt neki még
olvasni se tudva
az ágya mellé
odakuporodva
sok szép mesét
piff és paff
de aztán hamar
Dusi mama
falevélként
tényleg
odalett...
vagy harminc éve ennek
senki se tudja hova...

senki se tudja hol van
de a makói temetőbe'
Jángoron ne keresd
a márványkő alatt
hol szülei is
Löwinger Miksa
és *Bárány Mariska*
porladoznak
vagy nyugosznak
a föld alatt
s akik közelébe
már kíváncozott
de ne keresd ott
én tudom, hogy
nem ott van
ott ne keresd
anyámat
se holtan
inkább csak mindenütt
s élőn
ő párszor visszajött
s fülembé súgta
azóta tudom
ha nem is pontosan
azt, ami vigasztal
de csitt
erről nem lehet beszélni
más úgyse értené meg
s én se értem mindig
anyám, *Löwinger Dusi*
héber neve *Liebele*
(azaz kedves kedvenc)
lányomnak *Dusi mama*
a vállalat *Gonda kartársnője*
osztálytársaim *Dusi nénije*
nekem *anyu - anya*
vagy harminc éve
el van temetve
(de bennem soha)
és ott lebeghet fenn
a mennyekbe'
hagyományosan szólva
s leegyszerűsítve
az emlékeinkbe'
néha álmomba'

s néha hologramba'
valós látomásba'
vagy nem is tudom hogyan
mert elillanóan
el nem mondhatóan
de valahol valahogy *van*
és a szó, mit megsűgött
és amit üzent
itt maradt
itt van körülöttem...
és bennem
a *fluidumban*...

IDŐTLENSÉG

halottaimmal
vacakolok
már mióta

de hát egyikük száztizenegy lenne
másikuk száztíz
lehetne

vagy megállt az idő
vagy én álltam meg benne

a szívem is mindjárt
hiszen már rég megszakadt

utánuk

AZ ÉRZELMEK SZABADSÁGA – RETROSPEKTIVE

az érzelmek nem tompulnak
erősödnek, nőnek
azaz sokszor utólag
érzékeliük nagyobbak
a jelentőségüket
másképp, más rangsorban

van, ami fontosabb
mint volt
ami most
utólag bontakozhat ki igazán
miután lehullottak róla
a realitás gúzsbakötő korlátai

az érzelmek szabadsága

vissza- vagy előrevetítve
de sose akkor a mostban

mindig szerettem előre
álmodozni
mint ahogy most vissza
emlékezni

csak a jelent intenzíven
korlátatlanul érezni
soha

most pótolok
egy lyukas hordóba

új *Danaida*

HASONMÁSOK

bekanyarodott a sarkon
azt hittem anyám –
ez egyszer már előfordult
így hirtelen

mondták, hogy hasonlítunk
mi ketten
így érthető
(hogy ő is
anyámra is)

de azért nagyon
fel tud kavarni
egy ilyen találkozás

és bár köszöntöttük egymást
közvetlen-kedvesen
a többiből kihátráltam

én nem tudok ilyenkor beszélni
mert hát anyámmal nem beszéltem
már régen
magammal meg?
ugyan már!
arra megfelel egy notesz

ő meg
ne is sejtse...

majd beszélünk
ha csak ő jön velem szembe
nélkülünk

akkor, talán

de rólunk egy szót se

HETVENÖT

ma reggel erre ébredtem
de mondhatnám riadtam
hogymeg hetvenöt
vagyok
s ez a szám
túl soknak tűnt nekem
így összekapcsolva velem

hihetetlen
hogymeg ennyi év mögöttem
miközben észre sem vettem

csak folyton csodálkozom azon
hogymeg botladozom

s még mindig nem tudom
mi az, hogymeg *élet*

még élek

ÉBREDÉS UTÁN...

jajistenem
hol vagy
mért nem mutatkozol
legalább néha

s nem csak riadt ébredéseimben
fejszánderéksláb nyilallásaimból
vigaszkereső szavaimban

jajistenem
s én hol vagyok
hová s mivé lettem

te látsz-e engem

tükrömbe nézve
hiába kereslek

énistenem
jóistenem

(és mégis *vigyáztál* rám
amíg aludtam...
s mire a nap újra felkelt)

KÁNYÁDI HALÁLÁRA

értékes emberek mennek el
s nem tudjuk kik jönnek nyomukba

bár minden újszülött egy *Messias* ígéret
ezt viszonylag kevesen váltják be

veszteséget érzünk, örök veszteséget
mikor óriások mennek el

s mi marad itt nekünk...

(egyelőre)

semmi se

MERT VANNAK
KÖLTŐI SZERELMEK...

akár hiszed, akár nem

a festő(m)é az volt
(akárki akármit mond)

de hát ő költeményeket rajzolt
s költői volt hétköznapi is olykor

gyöngybetűkkel kalligrafálta
hosszú papiroson
az óriás intelmét
mit egyszer, rég
elmondott
majd lemásolt nekem
saját rokonérzéseivel
mit élt is
költőien
s ahogy ránézett
a világra
egy fűszálra, egy virágra
vagy akár rám
a szemem mély kútnak
találva
bár végül is
nem merült benne el
teljesen
mint egyszer szerette
volna, s mondta
a fehér templom mellett
a zöld fenyők alatt
hol elhitte s hitette
hogyminden ízületünk
egymásnak lett teremtve
s tényleg tökéletes volt
szinte egyé-fonódva
köztünk a harmónia
zölderdőben
zöldmezőben
andalogva
kékalába
zöldszárnya

madarak között
minden második
lépésüknél
meg-megállva
és dalolva
szívünkkel is
chagallok-ként
szállva
az út fölött

aztán egyszer adott
egy pecsétgyűrűt is
egy fehér asztalnál
tanú mellett
(ki *famulusa* volt)
egy tízfillérest
aranypapírral befedve
azt híve evvel
birodalma
alattvalójává
fogadott
de én sose
kedveltem
uralkodókat
se osztózni
hódolatukban
nem illett
a képbe bele
de megvan ma is
a „gyűrűje”
az ékszerdobozomban
s a madár is vele...

micsoda madár

mégis elszállt

én csak a művészetet
szerettem
s valójában eredőjét
az istenit
benne is
már tudom

míg össze nem dőlt
az *álkép-idol*

de a szerelme
az költői volt
(akárki akármit
mond)

őszre elhervadtak mind a virágok
szemembe a festék befolyt
eső mosta sárossá az utat
s becsukódott egy ajtó

de maradt még egy
cítátuma így postumus
ezt hallom a hangján
és levelében ott lapul
egy fiókban még valahol

*mert erős a szerelem
mint a halál...*

igen, a szerelmünk
Énekek Éneke volt

és ma is átüt halálokon
időkön, tereken
bezárt ajtókon
és lábnyomokon

lám most is itt van

mert az emberek halnak
de a szerelem halhatatlan

SZÍVEM

és mégis mozog
éjjel nappal
annyi kataklizma közt
helyt áll

köszönöm

VERÁK

meghalt az unokatestvérem
felfejtődött az első szem
generációnk szövetében

Vera – az igazság volt
már hívták így
egy ikertestvérét
nagyéninknek

három hónapot élt csak
de sírkövére nagyapánk
rávéste a nevet: VERA

és siratta
hiába volt még
vagy hat gyereke

és Vera megszületett
újra, másodszorra
mikor elment
a nagyapja

s most a második
Vera is odalett

oda az igazság is
vele

EGY KÉP A MÚLTBÓL, 1954

a múlt is lezáratlan

fotók bukkannak elő
sose látottak –

mit hoz a jövő?
míg élünk, akármit!

sőt, még azután is
legfeljebb az már
nem látszik

...

hatvanvalahány év, Úristen
itt állok saját fiatalságom lábainál
megszeppenve
s leborulok nagysága előtt

...

ezt a gyereket *burvolták* meg
ezt a gyereket *cibálták* meg
ezt a gyereket *alázták* meg

bocsásd meg a vétkeiket?

én *nem tudok* megbocsátani!

TALÁN EL KÉNE KÖLTÖZNI

oda, ahol nem botlok
lépten-nyomon emlékekbe

itt mentél neki a falnak
le is repedt a fogad
(de kicsi voltál!)

itt tanultál biciklizni
s az ablakból megtapsoltak
(mert már hátul nem fogtak)

itt estél el a szánkóddal
a karod törted
(a többiek csak nevettek)

itt akartak megcsókolni
(vagy tán többet)
de nem engedted

itt mondta a lányod
hogy *hull az égfa*
elromlott a levél

itt, itt, itt...

minden téglá
valamiről mesél

tán el kéne
költözni innen

de előre tudom
hiányoznának
az emlékeim
lépten-nyomon

BEFEJEZETLEN TÖRTÉNETEK

csak úgy eszembe jutott

hogy kiskoromban
két nagybátyám is
élt a városban
az egyikkel römizgettem
a másikkal hegedültem

mindkettő kivándorolt
s rövid időn belül
meghalt odakint

az egyik összeesett az utcán
és rögtön vége lett
a másik megvakult
nem akarta látni
megváltozott világát
mielőtt el is hagyta

sokszor elgondolom
mi lett volna, ha
ittthon maradnak

s befejezzük a römipartit

s végig játsszuk a dalunkat

legalább

MESSZE

*(Buber Istenfogyatkozásának
olvasása közben)*

Jaj, Istenem,
de messze vagy!

Vagy én vagyok messze
tőled?

Hiszen ki más
határozná meg
e távolságot, mint
mi magunk...

SZENTSÉG

az élet *széntség*
minden porcikája az

akkor is ha
megszentségtelenítették
annyian

NEKEM VAN

„...hite szerint”

akinek nincs istene
annak nincs

akinek van istene
annak van

inkább választom azt
hogyan van

csak még azt kell
eldöntennem

milyen legyen

AZ UNOKÁMBAN

az unokámban
ott vagyok

nem tudja
szia, vizslát
így köszönt

értem
elég belőlem
neki egy villanás

de én akkor is
ott vagyok
benne vagyok

örök időkre

EGY FESTMÉNYT ÁLMODTAM

egy festményt álmodtam
rózsaszín földet, kék eget
vagy kék földet és rózsaszín eget?
nem is tudom – összekeveredtek

VÉDVE

jaj, Istenem
itt állsz mögöttem
és vigyázol

érzem

ALLEGORIA

leültem a padra a napra
s pár perc múlva
árnyék borította

(ilyen volt az életem)

ISTENT KERESSEM

egész életemben Istent kerestem

igaz, többnyire kerülő utakon
szerelmekben, művészetekben
a természetben

de nem találtam sehol
vagy csak percekre

tényleg mondja már meg valaki
Isten vajon hol vagyon?!

FEHÉR FÜGGÖNY

fehér függöny
nagy ablakon

s felébredt a
gyerekkorom

vajon mögé
láthatok még?

inkább hagyom

FELELET

tudom, hogy
másképp nem
tudsz megnyilatkozni
csak bennem
és általam

mégis

most arra kérlek
szólj vagy
láttasd vagy
hallasd vagy

éreztesd
valamiképp
hogy létezel
különben én sem
lehetek

imádnak
imádkoznak hozzád
s te *rejtőzködöl*
hogy bírsz elviselni
ennyi hozzáfordulást
választalanul?

tudom
vannak „megtestesüléseid”
hogy könnyebb legyen
a személyes kapcsolat
de azért mégis
te vagy az
aki nem felelsz
s pedig akitől
választ várunk

de te néma vagy
kezdetektől fogva
makacsul hallgatsz
süketen
és vak vagy
és érzéketlen
vagy annak
tettetted magad

egyáltalán
miért is beszélünk
hozzád?

jaj, Istenem
ki vagy?
hol vagy?
vagy?

Felelj végre!

...

örülj, hogy
nem hallhatsz
megsüketülnél

örülj, hogy
nem láthatsz
megvakulnál

örülj, hogy
nem tapinthatasz
megégetődnél

örülj, hogy
vagy

s benned a
válasz

OVINU MALKENU

ovinu malkenu...

halld meg imánkat

söma kolenu...

*ovinu malkenu
urunk királyunk...*

hány esedezés
az egész földtekén

fehérbe
fehérbe

könyörgünk

és te süket vagy

urunk királyunk

és mi hűbéresek?

és mégis jó ez

azt hisszük
megnyílt a szívünk
valami felé
valaki felé

ki több nálunk
és jobb is

felé imádkozunk
neki mondjuk

ovinu malkenu

urunk királyunk

jobbik énünk

nyílj meg
s maradj nyitva

ünnep után
is

EGY PONT

egy pont
az örökkévalóságban

milyen kicsi
és törölhető

az vagyok

FOLTOK TÜNDÖKLÉSE ÉS BUKÁSA

fehérbe öltöztem
jom kippur van
hosszú nap
bőjtje

rózsák a ruhámon
alul és ujján
fent kis dísszel

nade lejjebb
pont a szívemnél
egy pirosas folt

a korhely
levesem

vajon hogy?
mikor alig ettem
belőle
egy-két kanálnyit

de kifolyt a ruhámra
s később látom
lejjebb is
három pötty
függőlegesen

marják a
gyomromat

hogyan tüntethetném
ezeket el?

mindennek
nyoma van

a vétkeknek
különösen

...

na és akkor
erre varrjál gombot

végig imádkoztam
a templomban
a délutánt

*ovinu malkenu
atyánk, királyunk
töröld el és tüntesd el
vétkünket
és bűnünket
szemed előtt*

...

este hazamentem

s az ételfoltokat
hiába kerestem

eltűntek
nyomtalan

KÖNNYEK KAPUJA

ha megnyílik
a könnyek kapuja
hagyd nyitva

a könnyek kapuja
befelé visz
önmagadba

s kimos
minden szennyet
mit a kint beléd rakott

a könnyek
kapuja
felold

ISTEN MOSOLYOG

azt hiszem
mosolyog

nagy tréfamester ő
bár csak ritkán avatkozik be

de akkor igazán
szellemesen
észrevétlen

jelez
vagyok
(aki vagyok)

mindig és
mindenhol

még ha
meg is
feledkeztek
róla

olykor

AZ UTOLSÓ MOSOLY

Nincs szép halál,
a vége az rettenet.

S mégis mosolygunk
ha meghalunk.

Kire?
Minek?

AZT

azt akarjuk kimondani
hiába
ami kimondhatatlan
azt nem lehet

csak körülírni
mellélőni
elhibázni

jobb is, ha
elhallgatok

a csend tán
közelebb is van
hozzá

mint bármi
fecsegés

BEBORULT

rámborult az ég

csak egy kis
kitekintést kérnék

de hova

burkok burka
a világunk

nem láthatunk
odább

az orrunknál

SZÜLETÉS NAPRA

harmincnégy éve
mikor először megmutattak
fájtam még és kába voltam
megmondhatják neki, hogy lánya van
zengett még a fülemben

már harmincnégy éve vagy
az én kisbabám
de csitt, ne tudja senki sem
fejemre nőttél
valójában nem is voltál kicsi
mindig is nagy voltál

kiemeltek elém hoztak
jaj tiszta apja
ez volt az első benyomás
örülni se tudtam igazán
még fájtam és kába voltam

de aztán mindig
csak a kicsi
csak a Timi
lett mindenkinél
fontosabb

hamar megnőttél

szabad lettél
nyűg volt az
anyai gondoskodás
(ma is az)

de énnekem mindig
a kis Timi maradsz
hiába van már
neked is egy fiad

kötelességből hívsz
ritkulón, röviden
ne tedd, hagyd
nem felejteni el
hogy ha a szív üzen
az időtlen-kortalan

Isten éltesen

és a kisfiad!

VÉNASSZONY NYARA

Szépek az őszi fák
Míndenszínűek

Mint az életem
Innen nézve

Mi minden volt benne!

OTTHON, A NAP ALATT

Kiülök a napra
Becsukom szemem
Bárhol lehetnék
De nekem ez kell
Én pont itt vagyok
Otthon
Ahonnan indultam
De bárhol lehetnék
A nap alatt
Mert a nap ugyanaz
Bárhol

Csak én lennék más
Ott

AZ

mi állandóan temetünk

hol van az a kisgyerek
aki voltunk

hol a fiatal lány

észrevétlen
az örök változás
amibe kerülünk

mi örökké temetünk

örökké változunk

de a végső halál
mrevíti ki arcunk

míg szét nem bomlik

túl hamar

mic vogmuk hát

csak por és hamu

valóban?

...

ami isteni bennünk
ami örök
a gyerek és ifjú
arc mögött

az hova lesz?

az velünk van
az semmivé
nem lehet

azt keresem
örökké
azt keresem

de hová lesz?
mivé lesz?

MOSOLYOG

összevesztem a Jóistennel

de ő csak mosolygott

azóta kibékültünk
s ő csak mosolyog

A LEGYINTÉS

II. János Pál pápa
a húsvéti áldásosztás után
kezében olajfaággal
még mondani akart volna valamit
de már csak egy legyintésre futotta

így vagyok én is

csak áldás nélkül

MÉG ÜCSÖRGÖK ITT EGY DARABIG

addig jó, nem fáj semmi
és nem is fáraszt a járás
itt van körülöttem minden
ősz fák, hulló levelek
s egy-egy járókelő idetéved
még köszönnek is
pedig ismeretlenek
vagy mégsem –
ismerősök vagyunk
mi mindannyian
kik itt élünk ezen a
kis földdarabon
ide húz a szívem
még elücsörgök itt
egy darabig

BEÁGYAZVA

egy kicsit zavar

hogy úgy élem ezt a részéletet
hogy nem ismerem az egészet
amibe be van ágyazva

de tudom, hogy be van

s már ez is valami!

UNOKÁMMAL

unokámmal értjük egymást

valahol a mélyben
összetartozunk
s ezt ő is tudja, érzi

mondja, szeret
s el is hiszem néki

UNOKÁM ÉLTET

végül is bele lehet unni, fásulni
de annyi szépség van benne még

és unokád is rád rikkant
már korán reggel

hogy megtanultad-e a listád
a *Star Wars* szerepekkel
mert nincs mese, kikérdez
legközelebb s mielőbb

és ahogy mondja *julimama*
akkora szeretet van benne
hogy szavakkal ki sem fejezhető

élni kell sokáig
látni, hogy nő nagyra ő!

ADD TOVÁBB

egyetlen
nyomunk
mit gyerekeinkben
hagyunk
és így tovább
ők is
meg majd az unokák
remélhetően

add tovább
nincs más parancs

add tovább!

A CSODA

higgy a csodában!
nem számít, ha kinevetnek

a csoda csak rád tartozik
meg rá

ne is beszélj róla
ne devalválnál

tudtok, amit tudtok...

elvagytok
ne bánd!

AZT A TEKINTETET

Istenem csak azt a tekintetet
mely a távolba bizakodva néz,
adnád vissza egyszer még!

Szemüvegtelen, élesen,
csak azt a bátor tekintetet

egyszer még...

ANYÁM ÁLMOMBAN

Anyámat álmomban
mindig újból és újból
elveszítem.

Hány halál már!

Az az egy is
több volt a soknál.

AZ ŐSI PARANCS

én végrehajtottam
az ősi parancsot

át is adtam
s lányom tovább

unokám
még kisgyerek

de majd kell legyen
egy dédunokám

még ha postumus is

és így tovább...

akkor miénk
az örökkévalóság

LESZAKADOZNAK

leszakadoznak rólam

mit tehetnék?
hogy lehetnék
nélkülözhetetlen?

inkább felesleges
egy nagy felesleges
érzelem

mindig is több volt
mint amennyit a világ
elviselt
befogadott

kicsordult belőle
már csak volt

ARS POETICA

nekem az írás olyan, mint a lélegzet
ha nem írhatok, megfulladok

az nem számít, hogy olvasnak-e
az már az ő történetük
nem az enyém
kellek-e, nem-e
oly mindegy

így is hozzáteszek
egy darabot
a világtörténelemhez

azt, ami csak az enyém

NAGYNÉNIK, NAGYBÁCSIK

meghasad a szívem

ha rátok gondolok
nagynénik, nagybácsik
eltávozott rokonok

mennyi szeretet
volt bennetek

s én is, hogy szerettem mind
de nem bírtam kimutatni

A TERMÉSZET

olyan természetes volt
a természet közelsége
majdnem egész életemben
hogy átléptem a küszöböm
s már benne is voltam nyakig
kertünk dzsungelében
(de az orgona az ablakon
is behajolt)

amióta egy szűk panellakásban lakom
azóta folyton ezen gondolkodom

hogy hagyhattam el
igazi otthonom?

FANTOMFÁJDALOM

Fantomfájdalom ez is
a zsidó nyelv és föld iránt
sose láttam, sose beszéltem
olvastam, írtam egy kicsit
de mindig elfelejtettem
elegendő gyakorlás híján

De mintha egy idegen bőrben
lennék, ha meghallom
S mintha egy távoli bolygón is
mert tudom valahol ott van
a másik hazám
mi ilyenkor
az igazibbnak tűnik

Sose láttam
sose volt
s már nem is fogom

Fantomfájdalom

DIÁKOK EMLÉKEZETÉBEN

az a piros steppelt ruha
azon a *Kocsis* hangversenyen
vagy az a kék T alakú pulcsi
mit magam kötöttem

tanítványaim emlékezetében
megmaradt

a pulcsi elszakadt
a ruhát rég kidobtam

de nincs mit tenni
emlékezetükben
ott van

meg az „emberségem”
az „életre nevelésem”

továbbadták
így mondják
gyerekeiknek

hát nem volt hiába
nem voltam hiába
teljesen mégsem!

az a piros ruha
és a kék pulcsi sem

jól becsomagolták
aminek hatni kellett

s volt egy néhai
jó-tanári
életem

TÉTOVA HOZSANNA

megváltozott az idő
vad szél fúj
mindent felkavar
és esik is

valami nem tetszik
odafentről
attól félek...

bocsásd meg Urunk
hisz annyira gyarlók vagyunk

nem tudunk már szépen
hozsannázni se
néked!

A NAGY NEVETÉSEK KORA

mostanában a nagy nevetésekre gondolok
nagy kacajokra vissza
talán, hogy búvalbéleltségem ellensúlyozza

de a nevetésnek is mint mindennek
csak jelen ideje van

egyszer érvényes, eldobható

akár a zokogás

de én most nem a sírásaimra emlékezem
csak a teliszájas kacajokra

pedig sírtam is
épp eleget

de ugyan
minek

most csak a nevetésekre
akarok emlékezni
vissza

mosolyogva

KIMONDHATATLAN

Fájdalommal gondolok rá
Mennyi minden maradt kimondatlan
S most is csak keresem a szavakat
De nem a szavak hiányoznak
Azok csak úgy elmaradtak

Senki és semmi nem támasztja fel érzéseinket
Engem marnak, de már csak befelé s legbelül
Sose tudom meg mi maradt kimondatlan
Mert kimondhatatlan az egész életünk

UTOLJÁRA CSAK MAGYARUL

*Micsoda ereje van
az anyanyelvnek
áltör mindent
évtizedeket
országbatárt
Végül már csak
az marad
odaát
ra*

Halála előtti napon
csak magyarul beszélt
ebből sejtették
hogy baj van
de nem értette senki
hogy mit akarhat

én megértettem volna
de távol voltam tőle
bár épp nála gondolatban

mi lehet vele, hogy van
rosszra gondoltam

Mit mondhattál
anyanyelveden
anyám testvére fia?

anyád – rég odaát
hogy szerettem őt
s téged is szerettelek
mikor még itt éltetek
Szegedről Makónkra
motorral átrándultál
hozzánk – diót törni
vizsgádra készülni
be-beugrottál
Aztán messzire el

Angolul beszél nejed
fiad s unokád
nem érthetett senki sem
mit mondhattál utoljára
mi lehetett üzeneted?

már titok marad
reggelre végképp elmentél
rád gondoltam előző nap
mikor már csak magyarul –

kihez szólt szavad

Magyarul
hatvan év múltán

Süketek közt
vakon

Remélem
a poliglott Isten
meghallgatott

A NAGY BÚCSÚSZIMFÓNIA

az egész élet egy búcsúszimfónia
de ki tudja, ezt ki írta
s ki a dirigense

s mikor hagyd abba a szólamod
nincs előtted kotta
s a karmestert se láthatod

HANUKA CSODÁI

már az is csoda volt – mondják
hogy maroknyi zsidó győzött
s csak ezután jött az olajé
ami egy napnál tovább égett

de honnan tudták
mennyi elég egy napra
s mennyi kell nyolcra

az első nap nem is volt
csoda, aztán lett
vagy csak egynyolcada
fogyott el az olajnak

akkor mégse volt csoda
mert nyolc napra
volt elég eleve

mindegy

gyűjtjük a lángot azóta is
s naponta eggyel többet
mert az igazi csoda
hogy a fény legyőzi a
sötétséget

...

de ezt minden évben
előlről kell kezdeni

HIRTELEN

olyan hirtelen történik minden

az előbb még sütött a nap
s hirtelen beborult

az előbb szélcsend volt
s most vad vihar dúl

az előbb kelt fel a nap
s máris bealkonyult

az előbb száraz volt az út
s most hóval borított

az előbb még voltak körülöttem
s mára mindenki elhagyott

olyan hirtelen történik minden

tegnap születtem
s holnap meghalok

A LEGFŐBB KERTÉSZNEK

a kertész csak locsolja
de ha van eső
elég éltető
amit a természet ad

s ha valami megtámadja
elhárítja

de nem az ő érdeme
az árnyat adó fa

jó ülni alatta

kinek köszönjem?

hát annak
mindenképpen
aki elültette
s gondozza is
ha kell

de az elsődleges
kertészt
egészen máshol
kell keresnem

KIMONDANI

mielőtt végleg elhallgatott
nagyon sokat beszélt
tán tudta, hogy nem fog
ezután –
és még annyi mindent
el akart mondani
annyi mindent
mindegy, hogy
odafigyelnek-e rá –
kimondani
megfogalmazni
a világba
a világnak:
hogy itt volt ő is

Ó, AZOK AZ OSZLOPOK

*művészettörténet tanárom
90. születésnapjára*

Ó azok az oszlopok
dór ión korinthuszi
őt idézik ahogy ő idézte
a gimi hatos termében

s mi csak hallgattuk
a szűk padokban s néztük
a vetített kultúrkinccseket
idő-térre táguló világunk
tátott szájjal
tágranyílt szemekkel
s elmerengve

van már vagy
hatvan éve...

és most
óra gondol az orvos
Budapesten
egy képtárban

s a tájkerész
valahol egy
park ódon
oszlopai alatt

és egész Makó
Feribácsijára
a legmakább makaira
mert mindent tud róla
mondják, *amit nem*
azt nem is érdemes
vagy nincs is

de mit tudunk róla mi
ki magáról sose beszél

mert immár egy város
kultúrtörténetében
oldódik fel

s ez örömmel töltheti el
hiszen mindig mosolyog
mindenkire

kilencven évesen is
mint mikor
még fiatalon
a gimi hatos terme
első padja
alól kinyújtott
lábamban
megbotlott

észre se
vételezve

de azért most mégis
bocsánatot kérek tőle

és köszönöm
az ókori *dór ión*
korinthoszi oszlopokat

ma is megtartanak

engem is...

[Ami fáj
2019]

VÉGÜL IS

végül is egy csomó élvezet megmarad

a lombok friss zöldje
a hulló levelek tarkasága
a nap meleg sugára
az eső friss illata

a gyerekkacaj
a könyvek
s a könnyek
a csöndben

ez mind

végül is
miért is
sírász?

ÚJRA LÁTNI A TENGERT

szeretném újra látni a tengert
azt a végtelenséget befogadni
szemembe s szívembe
még egyszer

de ha nem láthatom
úgy is jó
elgondolom a kékséget
s sokszor partjain vagyok

de ez nem ugyanaz
beleharapni nem lehet
mint a valóságba
nem tied

csak képzeled
tengered

AZ A PUSKAGOLYÓ

a puskagolyó fájdalmát
mi kioltotta apám életét
én viszem tovább...

s a lyukat mit vájt
itt hurcolom
életem minden
tárgyában
vonulatában
feneketlenül

legyen átkozott
akí meghúzta
a ravaszt
(de hülye szó)
s az is
aki parancsba adta
elfeledve a legfőbb
parancsot:

ne ölj!

AMI FÁJ

ami fáj
az évekkel jobban tud fájni
tekintetem is egyre szigorodik
jobb is lesz már leválni mindenről
még mielőtt

beléjük halok

VAKFOLTOK

elfelejtett álmaim
járnak az eszemben

vakfoltok életemben

HÁLA SZERVEIMNEK

még nem is adtam hálát szerveimnek
hogy szorgosan úgy-ahogy, de ellátják
testem fenntartását – valameddig...

hát most köszönöm nekim,
számba se tudva venni őket
ahogy *József Attila* tette az *Ódában*

drága gondoskodó osztályfőnököm
távoltartó rosszallását is
matekosan kivívva ezzel

de elnézőn megbocsátottam neki
ezt az értetlen vaskalaposságát
hiszen annyi jót tett velünk

most azt is köszönöm

...

végül
mi mást lehet mondani
mint, hogy köszönöm

(a *káddisnak* igaza van)

UNOKÁM ÉS ISTEN

unokám Istenen gondolkodik
azt hiszem jó irányban

rájött, Istennek szüksége van ránk
(mint ahogy nekünk is rá)
oldani magányát
beszélgetnünk kell vele

de azért egymással is kellene...!

NEM TUDOM...

nem tudom, honnan jöttem
nem tudom, hova megyek
csak azt tudom, hogy itt vagyok

a többi merő titok

KÉT FA

in memoriam Leonard Cohen

két fa dől egymásra
de ki tart kit

az egyik előbb
gondolkodik
mit érez, nem tudom
de hogy sokat, az bizonyos –

ma már csak egy fa állhat ott

az előbb kidőlt

nem gondol
semmit
nem érez
semmit

csak az itt hagyott dalai...

vajon az a másik fa
sír-e utána:

mint mi

A NAGY PARADOXON

minden elrendeződik
minden kivilágosodik
estére

HETVENHATODIK ÉVEM ELSŐ GONDOLATAI

nem hiszem, hogy maradt bennem egy részecske is
ami azonos azzal, amikor megszülettem
folyton cserélődünk, kicserélődünk
mi az, ami mégis összefog

csakis az emlékezet
az a híd

bár arra nem is emlékszünk, amikor megszülettünk
kiskori képeink bájos durcás mosolygó arcú idegenek
de mégis tudjuk, mi voltunk egykor ilyenek
s mellettünk anyánk még fiatalon
ő is hogy megváltozott
az évek során!

mi őriz meg bennünket
s mennyi ideig vajon?

jobb nem is gondolni rá

inkább hagyom

CSAK JÓRA

Annyi mindent cselekedtem
jót s rosszat is bizonyára
bár a rosszat nem szándékosan

Istenem, add meg nekem
azt a luxust, hogy mostanában
csak a jóra emlékezzem vissza

Hiszen neked is lenne
titkolnivalód (?)

ÁLDOZATOK

valamit mindig beáldozunk
valakit mindig feláldozunk
valamiért, valakiért
amit, akit fontosabbnak
gondolunk

ezért sírok én
ezért nem örülök
sosem
önfeledten

KÉSEI KIÁLTÓ

néha anyám kitört
akkor volt igaza
rekedtre kiabálta magát

nem engedték
nem hagyták
én meg nem értettem
semmit sem
csak vártam
múljon el

el is múlt mindig
vagy két hét alatt

de nem múlt el semmi sem
minden baj itt maradt

s most én kiáltanék
egy jó nagyot

hogy végleg
elhagyott

A BAJOK TERMÉSZETE

*„a bajok lerakódnak az emberben,
mint csontokban a mész” (József Attila)*

Az aggodalom nő
a félelem nő
a fájdalom is!

Mitől csökkenne?
az évekkel a
bajok száma is nő

De azért nem vágyódom
öregkori feledékenységre!

ISTENVÁGY (ÉLETVÁGY)

Isten akarok lenni
mondta a kisgyerek
no de ugyan miért?
bogy ne haljak meg!
ez volt a felelet

HA NEM LENNE...

ha nem lenne
zene, festészet
irodalom s társai
én nem is tudom
mihez kezdenék...

nézném az eget
jön-e onnan az
üdvösség

ANYÁM HARMINC ÉVE

anyám ma harminc éve halt meg
és olyan mintha tegnap
más az időszámítása
veszteségeinknek
az örömök illannak
a gyászok maradnak

nem oldja fel semmi
beég moccsatlan
csak néha nem gondolsz rá
olyankor tán szabad vagy
de jön egy álom
mi újra megteremti
hogya újra elveszítsetd

nem menekülhetsz
anyád itt lobog körötted
örökké itt lobog
beszélhetnél is vele
ha akarnál
de már nem akarod

úgyis tudod mit
mondana
minden szavát
magadból tudod

mindene
a tulajdonod

magadban hordozod

ELÁRVULÁSOM

kinek a vállára
tehetném fejem

ki simogat meg
ha szomorú vagyok

csak magamba
roskadhatok

FURCSA LÁNY

furcsa lány voltam

érdekesnek mondott
tán szép is a
maga módján
eredeti különleges
természetes s vadóc
ki ment a maga útján
néha nem is tudta
hova

most lám
mégis
itt vagyok

de már
nem lány

(csak még mindig
talány)

ANYÁM MŰVÉSZETE

anyámból lehetett volna festőművész

ha nincs *numerus clausus*

vagy ha nem fut hazáig a főiskoláról
– ahova valahogy később mégis bejutott –
a lefestendő meztelen modellek elől ijedtében

az én szemérmes anyám...

később is szinte csak csendéleteket festett
virágokat, piacról hozott virágokat...

no meg olykor portrét, szeretteiről

mert anyám a szeretet művésze volt

ha nem festett, akkor is

KERÉK ÉS SZÖGLETES

Istenem, milyen kerek a te világod!
csak mi vagyunk benne szögletesek

BÁRÁNY MÓZES ÜKAPÁM

a dédapám apja
Bárány Mózes
így hívták
semmi mást
nem tudok róla
csak ezt

de biztosan

a levéltárban mondták
s Szegedről
el is küldték az
anyakönyvet hozzá
ott áll

dédapám
Bárány Salamon
felesége *Ungár Irén*
1924. november 18-án
nyolcvan éves korában
este hatkor elment
végelgyengülésben

és apja neve *Bárány Mózes*
anyjáié *Guttman Eleonóra*
(tele vagyunk jóemberekkel
Guttmannokkal, évszázadok óta
apai ágon is...)

de hogy menjek most tovább
mondj meg nekem
vezetnél Mózesem
ősapám?

ki volt apád
s anyád?

DOBOZOK

anyám dobozoknak nevezte a panellakásokat
amiket persze csak kívülről láttunk
(bár kicsit irigyeltük az összkomfortért
ami nálunk mindig akadozott)

lányom szó szerint vette a dobozokat
azt hitte, hogy a lakások tényleg azok
most egy panelban élek magam is
de tényleg akár egy doboz!

s ráadásul tele van további dobozokkal
a benne levőknek nem találván kívül helyet

pedig abba az egyetlen dobozba
semmi se fog beleférni
végül – rajtam kívül

HALOTTAIM

*„halottjaim is itt-ott, egyre többen”
(Kosztolányi Dezső)*

és beleszólnak mindennapjaimba
megjelennek, beszélnek
itt vannak velem
lerázhatatlanul

de nem is akarok megszabadulni tőlük
velük vagyok az, akivé lettem

csak olyan hiányos így az életem
már semmi újat nem mondhatnak
lezárult koruk
csak kísértenek
a múlttal, múltunkkal
lezáratlanul
megdermedve

nincs kiút

a halál zsákutca

TERHEK

a terhek csak nőnek
mikor már nem bírjuk
tovább cipelni őket
akkor jöhet
megváltásként

aminek
jönnie kell

EGY ANGYAL

annyi durva arcot látok
de én csak várok
egy angyalit

tán van az is

A SORS

hirtelen arra gondoltam
mi lett volna, ha tényleg
Auschwitzba visznek
másfél évesen

nem is tudtam volna
mi történik velem
fel se eszmélhettem
még magamra sem
és soha semmi nem
történt volna velem
nem lettem volna
mintha meg se
születtem volna
jajistenem...

s hány ilyen volt

Istenem...

KETTŐS LÉT

ha már zsidó vagyok
szeretek az lenni
még ha üldöznek is
állom
de azért ne kívánják
halálom

olyan jó zsidónak lenni
annyi titok van ebben
az ősi rejtett eredetben

s mindig valami más is
például születésemé
a magyarság is

kettős bilincs
és rang

mert magyar zsidó vagy
és zsidó magyar

egyszerre ez és az!

EGYSZER ELHALLGATOK

egyszer elhallgatok
nagy csönd lesz akkor
az én maradványcsöndem
de belevegyül a mindenségbe
kivehetetlenül eggyélényegülve
hogy ez-e a nyugalom
mit kívánunk halottainknak
(nyugodjon békében)
ki tudja?
én sose kívánok nyugalmat
senkinek
inkább valamiféle
életet
továbbélést
odaátra

ELHALLGATÁSOK KORA

a nagy csöndekbe belefolyt ez is
mintha nem is lett volna *holokauszt*
nem is jó rá ez a szó
égő áldozat?
de nincs jobb
shoa? – soha!

szerintem nincs szó arra
ami történt
s amit mégis elhallgattunk évekig
miért?

a hallgatásnak ára lett
az a sok értetlenség
s viaskodás
nemzedékek jöttek
kik nem tudnak semmiről
kiknek mindez mese
innen is a tagadás

bűnös volt a hallgatás!

bűnös minden elhallgatás!

ANYÁM

anyám mindent teljesen csinált, mit én csak félig
belerakta az egész haját a vízbe mélyig
ha takarított, ki a szőnyeget a friss hóba
ha énekelt, harsogott az a nóta
pedig kicsit hamisan dalolt
de nem számított, a szíve-lelke benne volt
mindenben mindene benne volt

hová lett?

jaj, hová osont!

nem lehet, hogy már csak por!

A KÉK VIRÁGOS BÖGRÉRE

eltörök mindent
de most nem is én

fekszem a kishálóban
regényt olvasok
viharosat
de nyugalomban

s nagy csörömpölés
a konyhából
valami leesett
összetört

porcelán szilánkok
szerte a kövezeten
apró kék virágosak

anyám kedvenc
öblös bögréje volt
most darabokban

a konyhaszekrény tetején
gondolt egyet
s öngyilkos szándékkal
lezuhant
össze is törte magát

talán úgy gondolta
harminc év után
ideje gazdája után menni

...

nekem meg
egy emlékkel
kevesebb
maradt

már régen
összetört
szívemben

EMLÉKEK RABJA

én emlékeim rabja vagyok
közibük befalazva
magam is annak gondolva

A RÉGI HÁZ, ANYÁM

örültség volt eljönni
a régi házból
egy kis melegség miatt

csak nem fagyunk volna meg talán
bár anyám is mindig attól félt
be is szerezte a tüzelőt
mindig már idejekorán

félt az éhhaláltól is
bár attól is messze voltunk
hiszen habos kakaót
nálunk kaptak először
az osztálytársaim

a kályha melegített
s éhen se haltunk...

most hiányzik
az otthon tüze
és a habos kakaó
anyámtól...

igaz is
mit nyafogok itt
rég házról
az se érne semmit
nélküle

NAGYAPAI ÖRÖKSÉG

nagyapám cipőjébe léptem
s már értem...

RONTÁS

távol áll tőlem
luciferi módon
bírálni a teremtést

de igaz, ami igaz
kicsit el lett tolvá
vagy mi rontottunk rajta
a teremtés után

akkor viszont
nekünk kéne
jóvá tenni is
visszacsinálni

de ez butaság
hiszen fejlődünk azóta
(igaz, némelyekben vissza –)

ANYU EMLÉKE

Anyuban úgy volt tartás
hogy lehajolt
a legalacsonyabbakért
úgy mosolygott mindenkire
hogy a szívük kinyílt

gyönyörű volt –
mondják
emléke is az
nem felejt senki
köztünk maradt

MINT

mint a pillangó röpte
vagy a levél útja

nem tudni mivégre
de ő tudja

NEM KÖSZÖNTÜNK EL

nem köszönt el
s nem köszöntem el
nem is tudom megkapta-e
utolsó leveleimet
Ausztráliába
korábban panaszkodott
hogy hiába várta...

álmomban jártam ott
de azt mondták, *elröpült*

egyszer visszajött
hallottam
a *halál angyaláról* beszélt

egyszer meg láttam is
de akkor még azt hiszem élt
táncolt fekete frakkban
(egy látomásban)
csak úgy siklott
s nagymama (már halottan)
nézte, gyönyörködött
a fiában, benne
festményei előtt

...

játszik velünk a lélek
azt mondják, halhatatlan

hinni akarom

higgyem? ne higgyem?

megválaszolhatatlan
de tagadhatatlan

NAPIMÁDAT

ha nem volna Istenem
(s barbárabb lennék, mint vagyok)

a Napot tenném istenemmé
s tavasszal áldást mutatnék be neki
örömtáncot lejtve...

de így csak élvezem
áldott sugarait
egy teraszon
álmatagon

ÚJRA ÉS ÚJRA

megint kiülök a padra
az áldott tavaszi napra
megint várom a csodát
minden évben
újra és újra

míg valaki
egyszer csak
odafent
meg nem unja

AKI MENNI AKAR MENJEN

aki menni akar, menjen! – kiáltottad
de kezéd még fogta erősen a kezem
nem eresztett –
azóta sem

pedig elmentem
s te is el

de régen...

Istenem...

ÖREGEK FOHÁSZÁ

Istenem add
hogy mindig legyen
a fejemben
és szívemben
valaki
vagy valami

hogy ne üresedjek ki
míg élek
sosem!

Add meg nekem!

AZT HISZEM

azt hiszem
énrám nem
vigyáztak eléggé
kiskoromban

de nem baj,
vigyázott rám
a Jóisten
kire ne mondd
hogy nincsen

mindig ott van
amikor kell!

RÉG VOLT

Azok a friss reggelek Zürichben
Az a „*Nézd, milyen szép lányom van!*”
Komplett reggelik a szobámban...
S én csak hallgattam, hallgattam...

Nagybátyám beszélt, mesélt...

De rég volt, de rég...!

SAROK

Felkorbácsolódott bennem
minden, ami volt s van

Leülök egy sarokba
pihenni

De nincs nyugodt sarka
az életemnek
saroknélküli –

Minden körbelengi

EGYETLEN VERSET

egy verset írni
egyetlen egyet
de abban minden
benne legyen

ki tud
ki tud

talán a Jóisten
igen

ha tolla lenne

EKVIVALENCIA

a nagy madár nem esik le
akkor se, ha gyöngé
ágra száll
vergődik kicsit
aztán elszáll
egy erősebbre

tanulhatunk tőle

KARMA

minden, minden
kikerekedik
a végére

működik a karma is
vétkeztek ellened?
a sors megbünteti!

pedig nem akarnád
még sajnálod is
az ellened vétkezőket

de vajon tudják-e
mi miért történik velük

s vajon mi tudjuk-e?

ISTENEM

Istenem!

Hány ember mondja
hányat kell meghallgatnia
ha van

vagy

mindenkinek külön istene van?
mindenki a saját univerzumát teremti?
mi mégis egy?

vagy élünk különböző terekben
végtelen messzeségekben

egyesegyedül?

APÁM NEVE

nevek sorban
ábécérendben
köztük apámé:
ő *Gonda Károly*

csak nevek
kántorunk mondja
végtelen sorban
mind elzokogja

de sajátjait elhallgatja
két gyermekéét
s feleségéét
csak magában
mondja
magának mondja
befelé zokogja

múzkir van
én bent maradok
a templomban
kisgyerekként is
mert félárva vagyok –
így maradhatok
s már hallom is
apám nevét
mondja a kántor
Gonda Károly
tán kicsit hangosabban is
vagy csak én hallom így
mást se hallok
csak az ő nevét
Gonda Károlyét
Gonda Károly
Gonda Károly
egy név jelenti apám
kint is az emlékmárványon
a mártírokén
kikeresem apám nevét

Gonda Károly

s virágot teszek a név alá

SOHA SOHA SOHA

Ki emlékszik a halottakra
a hetvenöt éve „elhunytakra”
így beszélnek róluk
szónoklatokban
megölt helyett
micsoda *enfemizmus* ez!
ölték, gyilkolták őket
halomra...
anyát, nagymamát,
gyermeket
és az *erőltetett menet*
honnan elég volt
megállni, pihenni
egyetlen pillanatra
tarkólövés volt a
felelet
és az a sok füst
elszállt volna azóta?
semmibe lett?
ma is égbe kiált
soba, soba, soba
nem felejték!

A CSODA

csöndből születik a hang
rezgésből a rézszecke
semmiből a van

csak el ne vesszünk közte

ott a csoda közbe’

mit soha nem fejtünk meg
ebbe’ az életbe’

UTOLSÓ SZÉDEREK

a szívem szakad meg
látva a képet:
utolsó *peszachi széder*
a varsói gettóban

hová lettek ezután
az emberek, kik a
szabadságot ünnepelték
mély rabságukban

ezután?

várt rájuk
a halál!

hány Jézus pusztult el így
mint ő az utolsó vacsora után?

de hatmilliót nem lehet
úgy siratni, mint egyetlen egyet

nekem minden ártatlan áldozat
szívügyem lett

utolsó volt Jézusnak is
az a *széder* est
mert *széder* volt
az utolsó vacsora

ezt ne feledd

s megbocsáthatatlan
égnék földnek
minden áldozata!

MIMIKRI

annyira sápadok, szürkülök
egyszer észre se venni
eltűnők...

ROSSZ EMLÉKEK

mostanában előbújtak
a rossz emlékeim is

így teljes a kép

csak a szépre emlékezni
dőreség

GYEREKKORBÓL

néha gondolok a gyerekkoromra
á, gyakran gondolok rá

most például a macskaköves kociútjára
mi a házunk előtt vezetett

ötvenhatban azon vonultak a tankok
ma is hallom dübörgésüket

s azon evickélt át anyám a túloldalra
honnan tejet, tojást hozott

én még bicikliztem is rajta
a szomszéd nagylány tanított
(igaz, egy kevésbé forgalmas
mellékutcájában)

rég volt, rég
ma már emlékeimbe
minden belefér

s tágul a tér

ÚJRA?

olyan jó ez az újakezdés
mi a természetben van
még ha téves is az analógia
velünk

kik csak lefelé megyünk

APÁTLANUL

apámat kerestem
Istent kerestem
egész életemben
egyiket se leltem

apám meghalt régen
megölték

az Istent is
azt hiszem

apátlanul
atyátlanul éltem

egész életemben

óriási veszteségben

APÁM GYILKOSA

hirtelen érzés és gondolat
de élesebb mindennél

apám emlékét idéztem
az imént
hogy megölték...
és akkor megjelent
előttem
egy kép

a gyilkosáé

fegyverrel kezében
nincs arca, de volt neki

egy ember oltotta ki
egy másik életét

el se tudom mondani
mit éreztem

eddig valahogy névtelen
volt a tettes, személytelen
mintha általános lett volna
homályos a személy...
de nem: keze is volt
mellyel meghúzta
a ravaszt

egy ember volt
ember volt?

vajon, hogy élt tovább?!
hogyan tudott?!

RÖVID PÓRÁZON

kissé zárt, de jó életem van
ugyanazok a körök váltakozva
a megszokásból néha kimozdulok
de csak elérhető, biztonságos távolokra
csak addig megyek el
hogyan vissza is jöhessenek
óvatos vagyok
már az
(nagyon)
rövid pórázon élek
egyre rövidebben
egyre közelebb
eddig engedékeny
gazdámhoz

(Istenemhez)

... HOL VAGY

Istenem, hol vagy?
kibukott a számon

de már csak
megszokásból

ILLANÁSOK

milyen illékonyak az álmok
nem tudtam megjegyezni
pedig hajnalban még igen
csak lusta voltam
nem baj

így illan életünk is el
minek feljegyezni
kinek feljegyezni
de mégis kéne
hogyan ne múljunk el
nyomtalan
álmotlan
a semmiségbe...

mert voltunk bizony
de mennyire
voltunk

s mégis elillanunk
mint az álmunk

MI MARAD?

egy marék por
vagy kicsit több talán
mi visszamarad
a testből

már osztják is
ide-oda adagolják
ki több helyhez
kötődött
hát jusson
s maradjon
mindenhová

node a lélek
mi egy és
oszthatatlan
kire száll
kire marad?

mert ugye
megmarad?

vagy széteszlik
az is?

BOLDOG PERCEK

ma, anyák napján
megköszönte unokám
a legnagyobb ajándékát
amit kaphatott tőlem
az anyukáját

tényleg erre még
nem is gondoltam eddig

milyen jó is ez

én meg őket
köszöntem

hogyan vannak
lányom s az ő
legnagyobb ajándéka
egy unoka

boldog is lehetnék
legalább néha

SZAVAK, KÖNNYEK

néha a szavak is olyanok, mint a könnyek

de az emberek nem szeretnek mások előtt sírni
szégyellik a könnyeiket

talán ezért is kéne elhallgatnom
végleg

AD SIDERA 2

anyám, ki már a messzi végtelen vagy

ki-bejársz az életemben egyre

jobban vagy jelen, mint életedbe?

anyám, ki már a néma végtelen vagy

beleszólsz életem minden zeg-zugába

mert ez a nemlét
erősebb mindennél

nem vagy
és mégis vagy
bennem
s ott is maradsz
míg csak élek

vagy nem választ el
még a balál se?

s majd találkozunk
a végtelenbe?'

hiszen párhuzamosok
vagyunk!

MÍG ÉLEK

nem kell mindent leírni
de: mindent le kell írni

e két mondat feleselne bennem
de a második elnyomja az elsőt
míg csak élek

aztán meg már
úgyis mindegy

SZERETETLÁNC

Istenem, hogy szerettek!
nagybácsik, nagynénik,
nagyanyák, anyám...

s hová lettek?

s hol van az a szeretet
mi idejünkben körülvevő?

valahol itt kell legyen

megyek és megkeresem

hogyan adhassam tovább

mindet
egyedtől egyig

az én szeretteimnek

(halljátok, lányom
s unokám?!)

A KERT HIÁNYA

csak azóta fontos
mióta nincs –
csak a hiánya fáj
de az nagyon

azóta kóborlok
utcákon, tereken át
s folyóparton
őt keresem

hiába – nincsen
nincs tündéerkertem

üres lett minden

ÁLOMBAN AZ ÁLOMRÓL

*de hol vagyunk mi
amikor álmodunk?*
kérdi álomban unokám
nem értem a kérdést
türelmetlenül megismétli
de *mi* hol vagyunk akkor?

hiszen a halottakkal
is beszélgethetünk...

de tényleg, hol vagyunk
és mi az a *mi*?

amikor álmodunk
ketté válunk
valakire, aki tovább is
fekszik
az ágyon
s valakire, aki
bárhol lehet
bárhol?

FEHÉR KÖVEK

kövek, kövek

fehér kövek
hallgattok
de ha fülelek
hallom hangotok
ahelyett a több mint
ezerkétszáz áldozat helyett
kiket elvittek
s nem tértek
vissza
soha

kövek, kövek
fehér, mosott kövek
nincs könnyület
nincs mi lemossa
a bűnt
mit elkövettek
ellenetek

kövek, kövek
élettelenek
csak én hallom
beszédetek
amúgy némák vagytok
mint a közönséges kövek

belétek
temetkezek

ANYÁM NYOMA

ahol te vagy
már nem számolják a születésnapokat
ott már nem számolnak semmit
az időtlenségnek nincs
évfordulója

de valahol biztos számontartják
hogy megszülettél
épp száztizenegy éve lettél
sok ember örömére

s mentél el bújára
nyolcvanegy évre rá

feltámasztani nem tudlak
szavakkal pláne nem
de rajtam, lányomon, unokámon kívül
kellene lenni még valaminek
ami rád emlékeztet...

vagy nem –
törődjek bele
s örüljek ennek
nézem az unokám
ott vagy benne valahol
ha nem is láthattad sosem
nem múltál el
végleg
te sem
nyomtalan
benne vagy
nyolcad részben
egész biztosan
(s néha a mosolyában
is)

CSILLAGUNK

ülök hatágú csillagom
egyik sarkában
az árnyékban –
előttem egy fa
belőle nőtt
nőjön is még
nagyobb, szépre
ne legyen ellensége –
a csillagnak se!
Shalom! Béke!

A LÉT TITKA

a létet elmondani
nem lehet

csak az életet

a lét titok
kimondhatatlan

s mégis egyre
azt kutatom

hasztalan

néha megérint
valami belőle

de túl hamar
visszavonul

ilyen a titok
természete

elbűjik
ha ajtót nyitsz rá

megvillan
ha nem gondolsz rá

s látni se akarod

ARCAINK

mennyi arcunk van
bölcstől a koporsóig

mitől is vagyunk ugyanazok

van egy belső arcunk is
ami nem változik?

ÉRTHETETLEN

érthetetlen, miért nem tudok
vakon és szüntelenül hinni
mikor már volt bizonyítékom
nem is egy, nem is egyszer

na de miért nem mindig?

miért csak végveszélyben?

miért engedik el újra és újra
a kezem?

nem értem

HOMÁLYOSULÓ MÚLTAM

már eltévedek életem régi utcáin
néha összekeverem a házakat is
egymásba mosódnak arcok
kiket szerettem
s a gyűlöltek is

már halványul a térkép
mi segíthetne
vagy a látásom lett
homályosabb

mindegy

elmúlt
minden elmúlt
soha nem leszek
már boldogabb

LEFELE

mert minden nap egyre rosszabb
adjatok virágot *Algernonnak!*

VAKOK ÉS BOLDOGOK

hát jó

örülök annak, ami van
és sok minden van
örömteli

az egész élet egy
siralomvölgy úgyis
de hátat fordítva neki
csak a szépet látjuk
vég nélkül, mert a végnek is
arcába röhögünk
azaz nem is
hiszen háttal állunk
neki is
s így nem látjuk

vakok és boldogok
vagyunk

(addig, amíg)
vagyunk

A MÚLT ŐRE

őrzöm a múltat

nagycsaládomból egyetlenként
maradtam városunkban

elementek elődeim s utódaim
jól tették, túl kell lépni a múlton

de én maradok
ki tudja miért

a múlt őreként
állok a vártán

a múlt őre vagyok
nem mozdulok

KÖZNAPISÁG

idegen tőlem az élet köznapisága
pedig köznapibb vagyok bárkinél

a biológia trivialitása
meg az ünnep magasztossága
sehogy se fér
el bennem –
egyszerű biológia
minden, minden
ne kívánd, hogy most
részletezzem...

alig nőttük ki az állatokat
sokban alattuk is vagyunk

például az öldöklésben
mire lennének hát büszkék

tán néhány műalkotásra még

de alkotóikra már kevésbé

gyarló az emberiség

A KÉRDÉS ÉS A VÁLASZ

Babits esti kérdése
motoszkál bennem
nappal is

miért...

csak egy a válaszom
megkerülő, selejtes

azért...

csak azért

LEHANYATLÁS

Heller Ágnes emlékére

a nagyformátumú emberek elmennek
s utánuk csupa középszer marad
az egyéniségek kora lealkonyul
minden magasztos porba hull

miért van ez

GORDIUSZI CSOMÓK

gordiuszi csomókkal vagyok tele

szegény pszichológusom semmit se
tud kezdeni velük, azaz velem
már meg is sajnáltam legutóbb
túl is beszélve fél órát

hagyta, remélhette, hátha
zöldágra vergődünk valahogy

végül felemelte a
gyógyszeradagom

duplájára

ISTENI FUGA

le vagyok roskadva
féléber félálomban
mázszás súlyok a mellemen
s hirtelen felhangzik Bachtól
az isssssteni fuga

súlyokat *le-*, engem *felemel*

másra nem is emlékezem

A JELEN VAN

én egyáltalán
nem vágyódom a múltba
(onnan is folyton a
jövőbe vágytam)
de ez nem jelenti azt
hogy elégedett lennék
a mindenkori jelennel
de mit csináljak
ha mindig csak ez van
(a jövő meg fogyóban)

EZÜSTÖS FÁK

hogyan lehet ez

ezüstben fénylenek a fák

nincs lencse
ami jól kimutatná

hihetetlen, csodás

A MADÁR SE

Dóranak!

mikorra eljutnék odáig
hogy nincs mit mondanom
be is csukhatnám a boltom

de van

még annyi mindent
nem mondtam el
amit szeretnék

és tegnap közölték
hogy a madár se
magának énekel

A VERS FELÉ

egy idő után
prózának szánt
szövegeimből is
vers lesz

ki érti ezt

lecsupaszodtam
csak a lényeg érdekel
meg az érzelem

KÉT MEGBOLDOGULT HÁZASPÁR

a dr. Berend és a dr. Draskóczy házaspárok emlékére

*Ede (bácsi) és Imáta
Gyuri (bácsi) és Ágika*
egyszer találkoztak
a Berlin étteremben
Budapesten

Gyuri bácsiék elájultak
hogy ilyen kaliberű emberek
élnek Makón, mint
ezek a Draskóczyék

Sajnos már csak halnak
kihalnak, ők is

Jó lenne hinni abban
hogy egy mennyei kávéházban
ismét együtt vannak

Mert mind a négyen
már csak ott...

Árva vagyok

ÉLNI, ÍRNI

túléltem magam
meglehet
recsegek, ropogok
fájnak eresztékeim
hol itt hol ott

holnapra meghalok

...

mobilba, papírszélre
kapufélfára
pötyögni
vésni
mindenhová
legvégül
fel az égre

muszáj

...

van értelme?
nem kérdezem
csak írok

hogyan legyen

NEM BÍROM

nem bírom el ezt a rengeteg halált
hogyan csak mennek el seregestül
tudom, sorra kerülök én is nemsoká
meg utánam is ez folytatódik

ez az emberi sors – mondják

de valahol embertelen is

H. Á.

hátat fordított a világnak
ne bosszantsa tovább
tanította eleget

hiába...

ÍGY

így múlik el az élet
ahogy fogyasztjuk napra nap
szeretném jóllakottan bevégezni
azt mondva

jó volt, köszönöm, elég

TUDATI HÁLÓ

„tudati háló”
beszõ mindent
keresztül kasul
Istennek is mondhatod
egyre nagyobb
bonyolultabb
õ is nõ
s része az evolúciónak

felelõs vagy érte te is

mert kettõn áll a vásár
hát ne rombold le
amit épít

párszor már elrontottad
hiába jó õ
ha te aljas vagy

s hiába szeret
ha szeretetlenül
tengsz a világban

HÁLA

hálás vagyok
nem tudom kinek
talán magamnak is
hogymegmaradtam
eddig

remélem
még egy ideig

ha nehezen is

FOTÓKIÁLLÍTÁSON

ugyanazt látom a házban
Budapesten a *Csányi 5*-ben
mint a képeken
Jeruzsálemben

majdnem ugyanazt

tán annyira nem
felszabadultak
az itteniek
de igen

örülnek
hogymeg élnek
örülünk, hogymeg
élünk

éljük

(s fotózzunk
beszéljük
zenéljük)

BEÉRNI KEVESEBBEL

nagy sötétben jön
a megvilágosodás
legyen félhomály

MÚLT ÉS JÖVŐ

Végül is, ha rám dől a házunk
az is lehetett volna *a nóta vége...*

ma láttam kiszáradt a fa
az ablakunk alatt
amire pedig oly szépen
felkúszott még tavaly is
a kiszökő borostyán

ha pusztulás
legyen végleges?

...

De holnap jön az unokám
az élet ő, a jövő és kíváncsi
mit mutathatnék meg neki?

A régi falakat?
vagy az újonnan húzottakat?
a leszerelt ajtót?
a lebontott feljáratot?
a parkolóvá tett
puszta kertet
amiben nincs virág
és *Dusimama* sem?

Mit mutassak meg neki?
tán a kiszáradt fa tövében
a sarjadzó új friss
kis borostyánhajtásokat?

Igen, azt!

A MEGFESZÍTETT

a megfeszített
ölelésre tárt karokkal
áll kiszögezve
ha nem így lenne
mást se tenne, csak ölelne
de meg van kötve
keze-lába keresztfára
feje búsan lehorgaszta
s mi mást csinálhatna
ő is csak várhat

a megváltásra

HELYETTEM

valaki (helyettem) megírta
hogyan verseire nem
vigaszokat vár
meg tanácsokat
még ha szenvedésekről is ír
mert mindenkinek megvan
a maga szenvedéstörténete
megoldhatatlanul
azokkal kéne szembesülnie
kinek-kinek
de az emberek
jobban szeretik
becsukni szemüket
bajaik előtt
és mindig hízelgő
álarcot mutatnak
tükrüknek

MÁSODVONALBAN

én mindig hátrébb állok
nem bírom a tülekedést
így jobb nekem

hogyan sose leszek első?
nem érdekel!

ÖRÖKSZOMBAT

egy életen át
vázlatokat írni
vázlatot rajzolni
vázlatban maradni
semmit sem kidolgozni

Istennel nem
versenyezni

örökké kvázi
szombatot
tartani

(jó kifogás)

AZ ALAP

jó
vegyük a változást. a múltat
kiinduló alapnak
(mert így is van)

mindjárt másképp fest a kép

légy hálás, minden percért
ameddig élsz

NAGYANYÁM MÉG HAJDANÁN

évszázados fák suhognak
mit susognak
látták a nagyanyám
nagy szalmakalapban
a múlt század hajnalán
itt a Maros partján

hiányolják

MI LEGYEN A MÚLTAL

mit csináljak a múltammal
nem söpörhetem ki a szemétkébe

felleltározom
elrakom
jövőre

dobja ki
majd más

ha van szíve
hozzá

ÁLDOTTAK

áldottak a madarak
a fák, a virágok
az emberekkel már
válogatósabb vagyok
de egye fene
legyenek áldottak
ők is
(én bizalmat
szavazok nekik)

SÉTÁK A MAROSBAN

sétálunk a Marosban
keringünk össze-vissza
kicsit megzavarodva
nem tudván mire vélni
milyen alacsony
közben *fürdeni tilos*
hát bokáig érő vízben
lehetetlen

marad a séta

...

gyönyörű koraőszi nap van
szeptember tizenöt
örökidő

ülök a parton
míg le nem megy
a nap

sokáig marad

...

hetvenöt éve
járok a Marosra
de még nem volt ilyen

mint egy újjászületés
tisza s kicsi a víz
homok a lábam alatt
új élet, köszöntelek

ez a kép elkísér
amíg csak élek

IN MEMORIAM

in memoriam Ungvári, Heller, Konrád...

nekem nagyon hiányoznak
jó volt tudni, hogy vannak
kikre nézsek föl ezután
míg voltak fel se tűnt
ez az irány
ezután még jobban
lehajthatom fejem
mint eddig tettem
megszokásból
s csak néha fel
ha összefutottunk
véletlen
egyikükkel
de már nem
sohasem...

RAGYOGÁS

még süt a nap
még szórja sugarát

a kapun kilépve
úgy elkápráztatott
hogy neki is dőltem
igen, szédelvek

meddig tarthat még
ez a nyárvégi ragyogás

...

így kéne halni is
bele

de még ráérünk
esetleg jövőre
vagy még tovább

mert itthagyhatalan
ez a szent ragyogás

VÁZLATBAN

vázlatokat írok
mindig vázlatokat
egy-két vonás
egy-két hangulat
de nem ebből áll
össze az élet

csupa apró mozzanat

csak írhaszak
csak éljek

AZ EMLÉKJEL ELŐTT

le szoktam ülni
az emlékjel elé
nem is ott van
ahol mit jelez
a zsinagóga
volt valaha
a lebontott

nem is olyan
amilyen volt
mert ez csak
az oldala
s aki csinálta
annak fogalma
sincs róla
milyen is volt
az eredeti
rajzolatja
ő csak egy oldalsó
tervrajzot látott
róla felvázolva
egy papírlapra
hiányzik az élet
róla és nem csak
onnan az élet
mindenhonnan
mit elraboltak
negyvennégyben
ezerkétszáz makói
zsidó áldozattal
meg ami utána jött
a kivándorlás

egyedül ülök
a padon
emlékük előtt
szorongok
egyedül már
s a kavicsok is
fogyóban

(azt is lopják?)

ISTENKERESŐ

Istent keresem újra meg újra
ha nyugodt vagyok, itt van

onnan tudom a *hol*-t
ha Istenemben megnyugszom

A KÖTÉLTÁNCOS

kötéltáncos vagyok
háló nélkül
s szédülök is

vajon mikor
esek le?

SORSOK

látod azt a fát?
túl fog élni
akár *Örkény* pöcké
hacsak ki nem vágják

a fák sorsa favágók kezében

és a miénk?

AZ ŐSZ ZAJA

száraz levelet
sodor a szél

megettőri az
ősz csöndet

s félek

BÚCSÚ FELFÜGGESZTVE

nem fogok elbúcsúzni
mert lehet
hogy nem tudom
mikor esedékes
talán máris
elkezdhetném
akkor meg
minek

nem búcsúzhatom
egész életemben

SZERETEM AZ ÓSZT

szeretem az ősz
szeretem a lombhullást

valahogy beleolvadok
mert én is hullok

szeretem az ősz

SALTO MORTALE

*csak fújjon erősen
cibáljon az a szél
s zúbanjak
szaltókkal bele
az avarba*

mondta a levél
aki már nagyon várta
hogy lehulljon
a többiekhez
egy nagy mutatvánnyal

vége

FORDÍTVA

aludnék mikor
fent kéne lennem
s nem mikor
itt az alvásidő

fordítva éltem
mindig is
mindent fordítva
tettem

de azért halálom helyett
mégsem fogok megszületni

MIKOR

mikor már több
rokonod van
a temetőben
mint életben
megtorpanhatnál
tudni, mi vár
rád

igen, ugyanaz

de te csak
tégy úgy
mintha
nem tudnád

vagy legalább
bíznál
abban
hogyan várnak rád
hogyan találkoztok
még valahol

MINDENNEK IDEJE

valóban
mindennek ideje van

a gyerekszülésnek
a gyereknevelésnek
és az elárulásnak

a futkosásnak
a megbotlásnak
s a megpihenésnek

föl-le, föl-le
s a végén
lent maradunk

születünk
élünk
s meghalunk

(aki tagadja
hazug és botor)

ANYÁM VIRÁGAI

anyám rajzait nézem

micsoda fények!

a virágok közt
mennyi érzés
mennyi melegség
mennyi (elfojtott?)
érzelem

mi itt csak kijött

elajándékozta mind
elajándékozta magát

szeretett mindenkit

vajon eléggé-e mi?

ÉLETUNT?

Még hogy én "életunt"?!

Ki úgy tud örülni egy jó napnak
kiben a változó természet
mély nyomot hagy
ki élvezi a gyerekek
végtelen csacsogását
ki a földön keresi
az ég mását?!

Én unom az életet?

Ki tíz körömmel
ragaszkodom hozzá

Minél kevesebb
maradt belőle
annál inkább!

?

hirtelen nem tudtam
hol vagyok, ki vagyok,
milyen évszak, s mikor

csak egy pillanatig tartott

s be kell vallanom
furcsaságával együtt
jó volt

...

csak a puszta létezés
édes mámore
mi áthatott

kár, hogy
elmúlt

ALIG

alig süt a nap
alig érzem
melegét

alig élek
de azért még
pislákol fényem
egy kicsikét

az az *alig*
akkora
mint
a *mindenség*

FÁRADTSÁG

néha rámtör a fáradtság
a szokottnál is jobban
harcolok ellene
ahogy tudok
de leterít
erőfölényben van
várom, hogy
múlják
mi mást is
tehetnék

vagy elmúlik
vagy nem

a sors kezében
múló életem

TALÁNY

még hogy nem hazárdjátékos
(állítólag, *Einstein* szerint)

pedig játékszer vagyunk
a kezében, mind

OMEN

ráhullott egy levél
az asztalomra
el ne felejtsem
mit jelent

hiába süt még
a nap fölöttem
már a tél
közelít

s talán utoljára
napozok itt
(hm... idén)

NAPON

úgy ülök a napra
mint ázott veréb
melegre vágyva

ébred a természet
ibolyát szedtem előbb
jobb lett volna
a földben hagyni
így elhervad mind

míg én éltetem magam
e napos padon
s kezeimben szorongatom
igaz közben én is –
hervadozom

ISTENEM, ADJ ERŐT

Istenem, adj erőt, mert fogytán
s nem, sehogy se érti unokám
neki minden ripsz-ropsz kéne
s nem rozogán

Istenem, adj erőt –
mert én is unom ám
akár az unokám

EGYSZER, HÁTHA

egyszer, hátha
előbukkan egy
munkaszolgálatos kép
amin felfedezhetem apám

érdekes, mikor
Újvidéken nyomára bukkantam
a szakaszvezetője emlékezett rá
homályosan

azt mondta
vasárnaponként
szellemi előadásokat
tartott a többieknek

ez rávall
aki a *Tiszta ész kritikájával*
a hátizsákjában
szállt fel
a bori vonatra

de elképzelni se tudom
milyen volt ott
Borban a *Berlin* lágerben
és aztán az erőltetett menetben
s valahol *Pancsován*
vagy *Jabukán* vagy *Cservenkán*
hol kioltották életét

(de tán jobb is így)

VÉGSŐ IMA

Istenem
a korai haláltól ments meg
a kései haláltól ments meg

késő lett
(tudod mit?)
ne ments meg!

BARÁTNŐM
VÉGRENDELETE

a halál tabu

barátnőm végrendeletében
hamvasztást kért
s *szórást* utána
szülőfalujába'

először elborzasztott
(a mi vallásunk tiltja
is az ilyen eljárásokat)

de aztán elképzeltem
hogyan a Dunából egy
pici porszeme
eljut a tengerbe

boldog lehet
beért céljába

Értől az Óceánba

OLDD KI

behálóz megkötöz a múlt

oldd ki magad!

jövő van csak

A MÚLT

hagyd már a múltat!
könnyű azt mondani
de én a múltam vagyok
ha még valaki... valami...

SÖTÉTBEN

sötétben élem életem
lehúzott redőnyök között
bántja szemem a fény
azt hiszem...

de mégis csak:
legyen világosság!

ahogy már elhangzott egyszer
valamikor réges-régen...

SZÜRKE

beszürkültem

szürke a hajam
szürke lett szemem
szürke arcom színe

Istenem!

add, hogy a lelkem
ne legyen szürke!

ANYU

anyu föld- és emberközeli volt
és szorgos

ilyennek kéne lenni
tudom

csak én
nem tudok!

EGYÜGYŰ ŐSZI DALOCSKA

ó, a bú, az őszi bú
erőt vett rajtam
s legyengített
cudarul
azért, mert hagytam

nem hagyom
dehogyan hagyom
mit kéne csinálni
felcsavarom
a jókedvem
mihelyt lesz
vigasz
bármilyen

de addig sötétben vagyok
s csak hullajtom könnyem
várom rossz kedvem röptét
s kitörlöm e könnyet
tán nem jön helyette újabb
az Isten tudja honnan

honnan telepedett rám
ez a bú
s minem

se vége se hossza

csak van

ÁRNYAK

múltamból árnyak
élők és holtak vesznek körül
árnyalatnyi különbségük
álomban a holtak is élők

MIÉRT TESZIK

én megbízom a szerveimben
szorgoskodjanak csak
(úgyse értem a részleteket)

de ők?
miért teszik?
mit kapnak érte cserébe?
ők bíznak-e bennem?
szeretnek-e?

vagy teszik dolgukat
csak úgy, blindre (?)

ÉGBE VIVÓ SÍNEK

sínek, mik a mennybe visznek
ez szó szerint így történt
Terezinben
van egy emlékjel

mi megmenekültünk
de Jákob létrája
figyelmeztet
nyitva mindig

az út az ég fele
járunk föl-le, föl-le
de egyszer mégis csak
ott maradunk fent

csak hogy nem mindegy
kinek az akaratából
s mikor!

ELFOGADÁS

elfogadni, ami van
ami vagy

ez a kulcsmondat
tehát egy hetvenhat éves
(nem *banya*, kedves ideges
pénztárosnő a *Coopban*)
asszonyom idegen úrnak
néni a gyerekeknek
tanítványoknak *tanárnő*
lányomnak *anyu*
unokámnak *mama*

igen, ez vagyok
nem feledem
sosem

pontosabban
amíg vagyok

és bármennyire is lent
semmi megalázást
nem tűrök el

KIDŐLT FA

egyszer eldőlnék, mint egy fa
mint ez itt, naponta
látom
és megcsodálom
hogy fordulhatott ki
gyökerek nélkül
mik a földben maradtak
elrejtve

de neki miből lett elege

s most csak itt hever az úton
senki se törődik vele

rajtam kívül

PRÓZA

hát jó
ideje prózára váltani
mint *Moliere* (anti)hőse

nem álmodozni
nem képzelődni
csak lenni

ideje
ezt a lapos
ocsmány életet
élni

ami néha azért
oly szép is tud lenni

A MARADÉK

itt maradtunk maradéknak
nincs már kinek dicsekedni
vagy akár panaszkodni
nincs már aki ránk figyelne
tán korábban se volt
de összekötött egy fonál
a generációké, nincs már
csak maradékok vagyunk
kószálunk kóválygunk mint
gólya*** a levegőben
nem kíváncsi ránk senki
maximum öt, tíz, húsz év
(mi az?) s mi is eltűnünk
anélkül, hogy igazi nyomot
hagynánk magunk után
„*elvészett nemzedék volt*”
mondják majd ránk
ha egyáltalán
háborúban fogant
végül el is esett
mindahány

TAPOSOM AZ AVART

taposom az avart
csupa halott levél
és mégis él

fújja a szél
s táncol
lábam alatt
ropog, sír

szegény –
igazán csak
egy évet élt

A MÚLT ÜZENETEI

Elszakadt lapok
a múlt üzenetei
foszlott gyöngybetűkkel
itt-ott olvashatatlanul

Rá is tapostak már
sajnálom őket kidobni
de előbb-utóbb
ez lesz a sorsuk

sorsunk

SZKÜLLÁK ÉS CHARIBDISZEK KÖZÖTT

valahogy mégis felnőttem
Szküllák és Charibdiszek között

majd csak kievickélek
a visszafelé vezető úton is
valahogy

TANÁCS

örülj a napnak
a madárcsicsergésnek
a zöldnek a csendnek is
ne vedd észre a többit

csukd be a szemed néha
s a füled is

MOZAIKKÉPEK NAGYANYÁMRÓL

tükörtojást süt
a konyhasarokban

hosszú haját fésüli
koszorúba fonva

zongorázik
recsegő padló fölött

fia gyerekkori rajzait
mutogatja könnyek között

sétálunk az utcán
szikrázó napsütésben

a zsinagóga karzatáról
mutat valamit a mélyben

s a többi néma csend...

eztán csak csomagok, levelek

egy távoli országból

ELALVÁS ELŐTT

kiáltottam Istent
(nem válaszolt)

A MÚZEUMKERT ELKERÜLÉSE

meg lehetne halni épp a múzeumkertben is
szép környezet, odaszédülnék

mielőtt *Anit* elbúcsúztatjuk a Múzeumkörúton

csak annyit mondtam, hogy emlékülésre megyek
s unokám máris kitalálta, meghalt valaki
nem szereti, ha halottakról beszélünk
én se nagyon
de annyira szédülök
már tegnap is, felkelés után
s ma jobban, ha mozdulok
vagy nem kéne mozogni
leülök a Múzeumkertbe
az útba esik
remélem még nem halok meg
de hogy találnak meg, ha igen?
este lányom hiába hív
a *szinába* hiába várnak
s holnap délelőtt is...
mikor vennének észre idegenek
a Múzeumkert padján dermedten
ülve, előbb?
a személyi igazolványomból megtudnák
hogyan ki vagyok (mert nálam van
az utazás miatt)
de lányom nem érdeklik a hírek
inkább élek
s nem megyek a Múzeumkertbe

csak az emlékülésre...

elbúcsúzni barátnőmtől
ki már nem él

SZÉTSZÓRATÁS

szétszórom magam a levegőben
nem is tudom, miért idegenkedek
és borzadok a hamvasztástól

mikor már életemben...

A MACSU PIKCSU

in memoriam dr. Bártai Klára

én már biztos
nem mászom meg
a *Macsu Pikcsut*

lányom gyerek-
orvosa odament
már betegen

majd végleg el

egy napon s évben
születtünk

neki előbb
vége lett

jó orvos volt
és igaz ember

(remélem megtalálta
amit a *Macsu Pikcsun*
keresett)

A LEGJOBB ÜZLET

hogy is képzelitek ezt
az áldozatátvállalást jóelőre
mikor még meg se születtetek?

micsoda hamisság ez?!
s hisztek benne mindannyian
mert ez a világ legjobb

üzlete... ingyen van...

A BŰN ÚTJAI

miért pont a második (vagy harmadik?)
szerelvénybe szálltunk

Szgeden

mi *Strasshofba* vitt

s nem *Auschwitzba*

s apám miért az első
csoporttal indult *Borból*
minek végső állomása lett
Jabuka vagy *Cservenka*

ki tudja?

erre mondják
a sors útjai
kifürkészhetetlenek

de én azt mondom
az emberi gonoszságé
s bűnöké azok

mert meg kellett volna menekülni
az első szerelvénynek is
s az első menetnek

sőt el se kellett volna indulni
se *Borba*, se *Strasshoffba*
se sehova

hanem élni
nyugodtan
békésen
Magyarországon
az otthonunkban
háborítatlan

JAJKIÁLTÁS

jaj, Istenem
agyonnyom az életem

UTÓLAG

hogy is tudtam
ennyi terhet elcipelni

észre se nagyon vettem
növekvő éveimmel

de így, utólag érzem
megtört az élet

apránként
a sok év alatt

de azért élek
(és ez a lényeg)

AZ ÉN NAGYCSALÁDOM

az én nagycsaládomban
mindenféle ember van
(mindenféle nációban)

s a nyelvi gátakon túl
ez nem probléma

mert mindenki szeret
mindenkit

s Isten lánya, fia

FUSS

Zötyög a vonat alattam
Előbb meg a busz
Mennyi rázóadás
Míg Pestre jutsz
Ugyan mi köt Makóra?
Az a gonosz firka
Elűz az emlékjelen
Már a béke nincs jelen
FUSS!

KÉSEI, KOMOR KARÁCSONY

Micsoda karácsony!

Esik az eső, szél fú
beborít a ború
s mi arra emlékezünk
hogy megszületett
egy zsidó kisfiú

és vele a remény
s ez évezredekre
elég

bár az üdvözlő lapon
ott lebeg
bölcsoje fölött
egy kereszt
mire feszítve lett
harminchárom év után

de azt mondják
fel is támadt
ezután

igen, hát igen
a remény ilyen
a remény
az mindig él
számára nincs
halál

s ennek majdnem
kétezer éve már

és rendíthetetlenül
megáll

a hit tartja fenn
az örök életben

meg a szeretet
mi nem ismer
határt
(se halált)

KARÁCSONYI RAPSZÓDIA

kókadtt fenyő
az ablakom előtt
levágva száraz ágai
a megmaradtak
csak úgy lógnak
rajta, mintha
oda lennének
ragasztva

olyan szomorú
talán, ha hó lepné el
feléledne újra
erőt szívna magába
feledve zöldjét
mire azt mondják
örök

de most nem kelt
bennem
ilyen képzetet
távolról sem

azt hiszem
ráhúzom a rolót
minek is látnám
pedig nincs bent se
fenyőfám
se kedvem
árván ünnepelek
ha egyáltalán

előre hoztuk az ünnepet
kis karácsonyt
nagy karácsonyt
unokám tisztán énekelte
hogy eljöttem tőlük messze
de a szívem ott maradt

fújja a szél vadul
a fenyőfa ágakat
haragszik az Úr

karácsony vagyon
szent karácsony
figyelj rája

legyen
csendes
legalább az
éjszakája

ZÁRSZÁMADÁS

azok az elszalasztott
tálcán kínált lehetőségek...
miért is utasítottam mind el

mintha így, érintetlenül is
meglettek volna
vagy lusta lettem volna
nem akartam igazán
belemenni semmi újba

mit akartam?
csak ég s föld között
lebegni
szabadon
kötetlenül
báván

így lehetett megírva
figyeltem mindenhova
nem maradt semmi se árván
tekintetemtől

mindent megláttam
észrevettem
le is jegyeztem
vagy levettem

bennem nyomokat hagyott
a kor, miben éltem
s én is benne talán?
(jobb perceimben ezt remélem)

s minden fel van írva
valahová...

BOCSÁSSATOK MEG

*„Bocsássátok meg, hogyha jó a versem
és szeressetek érte” (József Attila)*

már megint jönnek
rímek és dallamok

s én boldog vagyok
alattuk meghajolok

mert minden Istentől ered
bocsássátok ezt meg nekem

(még ha rossz is a versem... nekem)

A ZENE RÁM GYAKOROLT HATÁSA

a zene körülölel
elég nekem
a boldogsághoz
olykor

jól jósolta
zeneművész
nagyanyám
már vakon

elég egy hang
s már tudom
az egész dallamot

enyém a világ
minden tornya
és hegyorma

MI IS

csak elfutó mozaik
leszünk mi is
rohanó koroké

hogy minek örültünk
mitől szenvedtünk
borítsa feledés

kuriózum lesz minden
vagy még az sem
mi csak fennmarad

de nem baj

azért voltunk mi is csak
hogy a többi s tovább
megszülethessen majd

ÁLMODOZÁS – EMLÉKEZÉS

a gyerekkor gazdagsága
visszahozhatatlan
mert benne van
a jövő álma is

mi már nincs

...

de milyen gazdag
az öregség
hiszen abban
benne minden

az is, ami már nincsen

A ZSÁK

Úgy zuhanok az ágyamba este
mint egy nehéz zsák túlterhelve

csökkenteni kéne a terheket
kipakolni mit még lehet
könnyűnek lenni
s könnyedebbnek

de még a szívem is nehéz
és fáj is...

és nem repülök
nem szállok
csak süllyedek...

igen,
úgy zuhanok az ágyamba este
mint majd a síromba egyszer...

gyakorlom,
el ne tévesszem

vagy inkább
a repülést
a szárnyalást
a felfelé zuhanást
kellene?

KAVICSOK ELŐTTEM

kavicsok előttem
csupa fehér kavics
ártatlan mint
akikért van

több mint ezerkétszáz
makói zsidó áldozatért
köztük apámért is
s a megszületetlen utódokért
ne is számold össze mennyi

nem, nem lehet felejteni

***

itt ülök a kavicsok előtt
szeretek itt lenni
lenni

csak majdnem-áldozat lenni

de nem tudok s nem is akarok
senkit se s semmit se elfeledni

CSODÁLKOZOM...

*„...csodálkozom hogy élek”
(Radnóti Miklós)*

béke van és mégis itt van
enyémként ez a Radnóti sor
neki ekkor még négy éve volt

mit tudom én van-e annyim
mit tudom én mi les rám
orvul most is...

béke van és mégis...

s itt van hátamban
az egész élet
és apámé is
a derékatört

a halálával élek
mióta csak élek

és emlékezem
mire nem is lehet

mert én is

*soba még semmit
sem feledtem*

BÚFELEJTŐ

gyönyörűen süt a nap
de nincs semmi ereje
fázom a biciklin
a szél csípi arcom
de ha nem sütné
még rosszabb lenne

nagyon év vége van
az étterem tele
víg emberekkel
az asztalokon borok
tán csak nem leszek
egyedül én boldog-
talan

valami búfelejtő
kéne nekem is
bár tegnap a telefonba
a gyors vizslát előtt
azt is mondta unokám
Juli mama, szeretlek!
ez most már elég lesz
jövőig...

[Óseim
sorfala előtt
2020]

UNOKÁM ÉS A MEGVÁLTÁS

unokám hét évesen
a *Messiást* várja

reméli, hogy
még életében
meg is látja

meg kellene
mondani neki

hogy ne csak
várja

csinálja
a megváltást
ő maga is

de én hiszem
akaratlanul is
azt teszi

SZERETNÉM

szeretnék egyszer
visszarepülni
fiatal létállapotba

elképzelhetetlen ma
hogy soha nem fáj semmi
sőt még csak nem is érzem
hogy lélegzem
hogy nehéz felállni
vagy bánthat bármi
hogy sértetlen
romlatlan vagyok
ép és teljes

Istenem
csak egyszer
érezhetném
ha álomban is

megköszönném

A RÓZSA INTETT

mikor ketten maradtunk
se anya, se férj
(se nagymama, se apa)
az asztalnál ültünk
lányom rajzolt valamit
én szemben vele olvastam

köztünk az asztal közepén
egy váza egy szál virággal

s egyszer csak megmozdult
a virág a vázában
megfordult
lányom felé
kanyarodva

pedig nem volt semmi
szél vagy huzat arra
(s én se sóhajtottam)

de a róza intett
mintha mondani
akart volna
valamit

neki

üzent

VIGYÁZZ, TÖRÉKENY

olyan törékeny ez a mi testünk
nálá csak a lelkünk lehet
törékenyebb
dobáljuk mégis
dobáljuk egyre

hiányzik rólunk
a címke

Vigyázz, törékeny!

X. SZÜLETÉSNAPOMRA

hát akkor
éljek

míg lehet

ne nézzem
az időt

az úgyis
relatív

Einstein óta
tudjuk

s egy nap is
lehet
szent

ha megéled
minden
percét

s felemeled

így
szeretném

AVE

az *Ave Mariara* ébredek
visszaesek ágyamba
de aztán megyek
a hang után
ki a konyhába
(rádióm ott van)

jó az ébredésem
mégiscsak

GYEREKSZOBÁNK

elnemfeledett
nagy szobánk
gyerekszoba volt
valamikor
anyámé
s őt testvérée
és ő mondta
belefért volna
egy egész lakás

ott éltünk évtizedekig
anyám születésétől haláláig

mikor a meghagyott
alsó bejáraton
fellépcsőztek
ilyen-olyan
látogatók
mind elcsodálkozott
itt fent mindenem

ez volt az életem
legfőbb tere
még a gyerekem
is itt nőtt fel

nem felejthetem
sosem

(álomban sokszor
ott vagyok
de a valóságban kerülöm –
messze el)

FELHÚZTAM A REDŐNYT

szomorú ember nélküli táj
embertelen

lakatlan szigetem

SCHULMANN BÁCSI

kántorunkhoz *Schulmann* bácsihoz
talmud tórára jártam
kiskoromban
(rabbink nem is volt)

héberre tanított
má nistáno
bálájlo háze
bibliai történeteket
mesélt

mikor már eltávolodtam
büszke egyetemistaként
agnosztiizmusba esvén
megfordult buta fejemben
vajon hitte-e
amiről nekünk beszélt

azt is gondoltam, hogy
szomorúak a zsidó imák
mert ő mindet elzokogta
úgy dalolta

most meg arra gondolok
egyáltalán, hogy tudott
imádkozni
szép kántori ruhájában
az oltáron méltósággal
nekünk háttal állva
szemben Kelettel, „Vele”
(vajon pörlekedett-e)
milyen Istent imádkozott
ki hagyta elpusztulni
feleségét s gyermekeit

de az ő nevüket se ejtette ki
soha a mártírok nevei között
akárcsak Istenét

...

aztán elvették
lerombolták
templomát
házát
is

nincsenek már szavaim...

MAJD

majd ha elfogy
a mondanivalóm

akkor elhallgatok

de addig nem

jaj, nehogy...

PONT

én soha nem éreztem magam
többnek másnál
még'ha több is voltam valaha
volt, amiben kevesebb

de a szerénységem betelt
a végén

s most itt vagyok:
vagyok, aki vagyok

nem sok
de nem is kevés

pont elég

NEMÉN

nem én írok
hanem valami
bennem

akaratom
ellen

de én olyan
szívesen
megadom
magam
annak a
valaminek
(valakinek?)
engedelmesen

GONDA KÉTSZER

fölemhajolt
a gyerekorom
félőn s óvón
megfordult a kocka
erős lettem a múltba
visszafordulva
és gyenge most

de hát az is én voltam
az is én vagyok
valahol belül
még mindig
mi egykor

így aztán
erősek vagyunk
most
is

SERÉNY ANYÁM

anyám mindig kitalált valamit
gondolt egyet
s meszelésbe kezdett
oltotta is a meszet
egy vödörbe téve kavarva
élvezte –
máskor tarhonyát készített
paradicsomlét, lekvárt
birsalmasajtot, madártejet
különböző befőtteket
rendre átrendezte a lakást
a bútorokat tologatta
le-föl, jobbra-balra
a fémtálcákat a kútnál sűrölte
tojásért ment a szomszédba
az utcát fellocsolta
mindig talált valamit
táskákat varrt
melltartót, fürdőruhát
fűzőt, felsőruhát
sorozatban babapárt
kézimunkázott, hímzett
gobelinezett
de milyen gyönyörűen
rajzolt, festett
sose unatkozott

ja, a vállalatnál blokkokat bontott
karácsonykor, újévkor is dolgozott
leltározott...
(míg össze nem rogyott)

én meg csak bámultam
bambán a sarokban

(s arról most nem is beszélek
mikor semmit se csinált
csak feküdt ágyában
szótlanul, fal felé fordulva
háttal a világnak –

minden oka megvolt rá)

ÖRÖKKÉVALÓSÁG

halványan ködlik
őseim múltó
árnya
magukat elvetve
élünk általuk
így leszünk mi is
eltűnve-elfeledve
de meg is maradva
mindörökre

TESTVÉR

harmincöt volt anyám
mikor megszülettem
(lányom annyi most)
akkor még
soknak számított
szülni ennyi év
de biztosan tudom
lett volna testvérkém
ha apám hazatér

A LÉTRA TETEJÉN

ülök a létra tetején
már mindegy miért
öröm sugárzik rólam
mellettem rügyező fa
mögötte nyitott ablak

ó, de boldog is voltam
akkor

tudtam-e vajon
róla?

HALOTT SZEM

nem él a szemem

kihalt szememmel
nézem a tükörben
szememet
de alig látom
kicsi lett
fénytelen
lehet, hogy
a hályog
teszi
nem tudom
csak azt, hogy
odalett
a fény, mi
benne csillogott
valamikor
s hiányzik

A TÚLÉLÉS FÁJDALMA

nehogy azt hidd
hogy csak öröm
hiszen tudod
mi történt
azokkal, kik
nem éltek túl
s hányan voltak!
miért pont te élsz?
így kellett lenni
de csak az Isten tudja
miért
én most
megfordítom
a kérdést
Isten tudja
mért haltak meg
akik...?
nem volt bűnös senki
se a holtak se az élők!
csak, akik öltek
esztelen

AKKOR

*akkor írsz verset
amikor nem írhatasz mást*

akkor írsz verset
mikor muzáj
akkor írsz verset
mikor valami fáj
dörömből benned
s ki kell, hogy engedd
különben megfulladnál

KÓSERSÁG

Van valami mély
értelme a *kóserságnak*

Ne keverj össze
össze nem illő
dolgokat!
(gyomorrontás is
lehet a vége)

Szebb a monocrómia!

NYARAIM

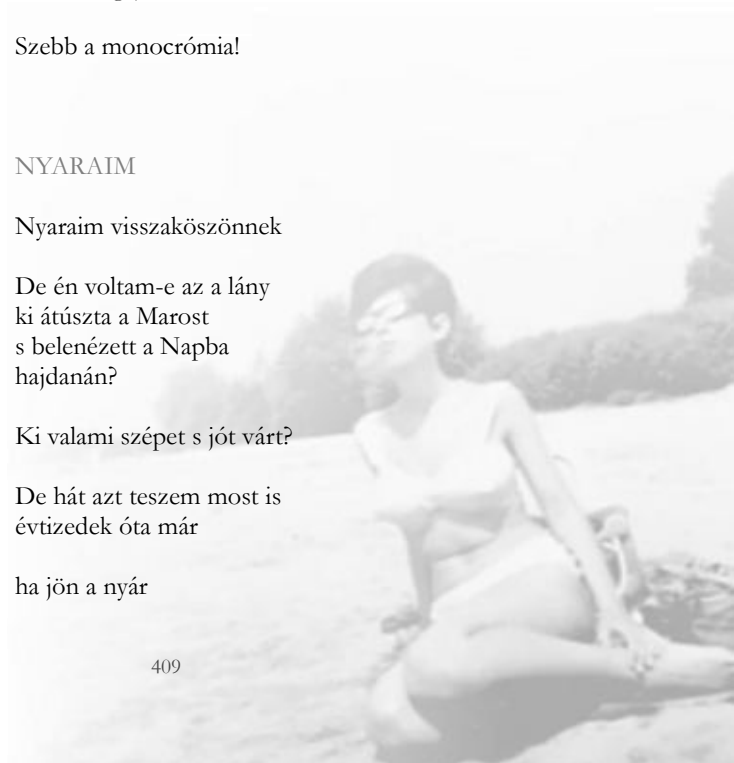
Nyaraim visszaköszönnek

De én voltam-e az a lány
ki átúszta a Marost
s belenézett a Napba
hajdanán?

Ki valami szépet s jót várt?

De hát azt teszem most is
évtizedek óta már

ha jön a nyár

MINT EGY IDEGEN

elfordulok magamtól egy kicsit
csak hogy később rám lássak
nem jó magunkba tekeredni
nem vagyunk kígyók
se labirintusok
se köldöknézők

próbálg majd magadra
úgy tekinteni
mint egy idegenre
ki messziről érkezett
lásd szívesen
míg megpihen

s ne kutasd
honnan jött

ŐK KETTEN

in honorem Szabó István, Sándor György

Két vörös hajú ifjú hatvan év után
két ősz joviális öregúr
de mégse

A film az életük
jó hallgatni őket
de sajnos már „zárójelentést” csinálnak
bár egyikük, a mostani producere
még akar forgatni egy „keljfeljancsit”
ami arról szól, hogy az embert
nem lehet legyőzni
erről szólt *az öreg balász* is
s *nota bene* a zárójelentés is...

Hurrá, emberek! Halljátok?
Legyőzhetetlenek vagyunk!

LÉGY TISZTA

az Sx. I. ügy margójára

Légy, maradj tiszta! – Ez az alapszabály
igen, minden körülmények között

nem igaz, hogy nem lehet észrevenni
mikor akarnak belerántani valamibe
mi nem állhatja ki az idő próbáját
s a lelkismeretét sem

de senki ne szóljon bele
nem tudhatja mi állt
a döntésed mögött
ha mégis kötélnek álltál
mivel fenyegettek meg stb.
amiért mégis-mégis ráálltál

legyen már béke ezután
kinek-kinek lelkiismerete
és vezeklése szerint

s a többi csak az Úristenre
tartozik

MEGMARADTUNK

mennyit csatangoltam
kiskoromban
kislányokkal
kisfiúkkal

senki sem
vigyázott ránk
mégis megmaradtunk
épkézláb

ennek az
ezer veszéllyel
leselkedő
jelennek

HAJOLJ LE!

sose voltam büszke
bár olykor lett volna mire

anyámnak is, de ő se
ezt örökölhettem tőle

ő lehajolt mindenkihez
míg tehetett

de hozzá?
senki se...

ám kisunokája felemelte
mikor *lebullott*
mint a fa levele

de mára elfelejtette

(*c'est la vie*
nem történt
semmi se)

MÁS VILÁGOK

ahogy mindenki álma egy-egy külön világ
pont olyan lehet kinek-kinek a másvilág

s ahogy nappalaid álmaid befolyásolják
pont úgy az életed az azután

(hát jól vigyázz!)

A MÚLT RÉTEGEI

a múlt rétegekben fekszik alattunk
ásatásokat kéne végezni, hogy feltárhassuk
de eltűnt, nincs is ott, ahol keresnéd
csak az emlékeidben, ott él...

RÉGI KERTEK

U.Zs.-nak, együttérzéssel

mindenkinek van egy régi kertje
mit el kellett hagynia
de nem menekülhet tőle
belebújt a pórusaiba

fotókon él
vagy az emlékezetben
ő ültette virágait
vagy a nagyanyám

oly mindegy már

csak a szívünk reped bele
ha az eszünkbe' jár

AZ ÉG KAPUJA

a szemetet vittem ki –
a kukától visszafelé jövet
felnézve az égre
úgy láttam, mintha
megnyílt volna az ég kapuja
sötét felhőkeretben világított
mintegy boltív alatt
az ég kékje, ragyogott

felszaladtam a mobilomért
hogyan megörökítek
mire lejöttem
szétesett a kapu
ez maradt belőle

valami...

de mintha kitárult volna

hát nem az égből vagyunk valójában?

legalább is általában szabad a bejárás oda
csak néha eltakarja felhők sora

JELENMÚLT

A jelenbe mindig
beszivárogo a múlt
ezért ne is próbáld
elfeledni

Az is te vagy

Abból vagy

(Ez nem semmi)

A MÚLT ABLAKA

kopogok
a múlt ablakán
de nem nyitják

nincs ott bent senki
magad is csak itt
ne légy skizofrén

puha, törékeny
lény úszik egy tavon
én voltam, én vagyok?

ISTENI ÁRÚKAPCSOLÁS

bocsásd meg
hoggy étellel
halált is adtam
és te így tovább...

de tulajdonképpen
Istennek kéne
bocsánatot kérnie:

micsoda árúkapcsolás!

LEGBOLDOGABB

azt hiszem, akkor voltam a legboldogabb
mikor éreztem bennem a gyermekem
mocorgásait, abba nem hagyta
éjjel-nappal (azt hittem ketten vannak)

igen, akkor voltam a legboldogabb

DA CAPO

jár a baba jár
(csak úgy jár
nagy szó ez már)

jár a nagylány jár
(iskolába jár
bálba jár)

jár a néni jár
(munkába
orvoshoz jár)

aztán meg
már nem jár

élünk s halunk
bizony ám

milyen kár

de se baj

mindig
jönnek új babák
jár a baba jár...

da capo...
(al fine)

és sosincs
vége

MEGÍRNI

meg kell írnom
összeállítani végre
apámról azt a regényt
vele a középpontban

*de miért apádról
miért nem magadról
írj – kérdi lányom
meglepően*

csak, hogy akadémizálj
hiszen bűz ellensége
minden önkítárlkozásnak

ZUG

Van egy kis zugom
hova haza-hazatérek
tényleg csak zug
nem palota
(azt az ősökre
hagytam már
évekkel ezelőtt
ide s tova)

Elférek a zugban?
Nem! kivet magából
egyre csak
nem férnek bele
az emlékeim se
de tető a fejem felett
padló a lábam alatt

OLVADÁS?

megenyhült valami
bennem?

fölsengedtem

AZ ÉLET – ÖREGEN

az élet nem ugyanaz
öregen
mint fiatalon

sírnál
mikor botladozol

mert belül száguldsz
rohansz most is
változatlanul

Szélvészkeisasszony voltál
Cilike, és hidd el
az is maradtál

ott, legbelül
ahol az igazság
lakozik

mert az öregség
csak ránkrakódik

(s nem lényegünk)

31. ZAJIN ADAR

zuhog az eső
az ég is zokog
ömlenek könnyei

zajin adar
anyám
harmincegy éve már

odaát

mikor temettük
éppen hó esett

nem fedte be
bánatom

azóta is
hordozom

FOGALMUNK SINCS

úgy élünk s halunk
hogy fogalmunk sincs
a nagyobb egységről
amiben vagyunk

Isten már nem
fehérszakállú
öregapó
aki bennünket óv
csak határozatlan
valami

fény?
értelem?
sugárzás?
összefüggések
változó hálózata?

minden múlandó
minden elmúlik
alatta –

csak ő marad
rejtélyesen
s változásaiban is
változatlanul

de fogalmunk
se lehet
róla

(s még arról se
hogy mi
kik is vagyunk)

KORUNK

korunk gyermekei vagyunk
mégha ellenében is

nem tudunk kibújni belőle
ha beledöglünk, akkor se

SZABADNAK LENNI

én szabad lélek vagyok

mindig is az voltam

nem törhet igába
senki és semmi
már tudom

szabadnak születtem
s az is maradok

még ha kovácsolják is
a bilincseim

most
és mindenkoron

APÁK

apát kerestem
s apákat találtam
ősapákat
s mind bennem
meg utódaimban
élnek

éljenek
mindörökké
omen

*(lőajlom
voed)*

TÖREDÉKVARIÁCIÓ

(Isten egyedül tudja...)

Egyedül Isten tudja...

TALÁLKOZÓHELY

micsoda találkozóhely egy ember
hány őse lakik benne

Prágában találkozott anyai őszám
apai őszömmel, *a Maharallal*

gondolatait adta ki
nyomtatott könyv formában

s most itt nyugszanak bennem
mind a ketten

hihetetlen

micsoda találkozóhely az ember
(kisunokám egyetlen reményem)

RABBI ŐSÖK

hány, de hány
rabbi őszám van

mennyi *Bak*
bene kedosim

szentek gyermekei
gyermeke vagyok

hihetetlen

s most derül ki minden
mikor már lefelé haladok

de hogy tudjam
honnan jöttem...

s hova tartok

CSALÁDFAKUTATÁSAIM SUMMÁZATA

született, halt
közben házasodott
gyerekei lettek –

ez a legtöbb emberélet
de oly hamar vége
ha a családfát nézem
csak ez marad belőle

kivéve pár „mesterprofil”

tudóst, zenészt, rabbit, jogászt
írót, költőt, orvost, tanárt...
könyvcsinálót, filmkészítőt

nálunk volt jónéhány
ilyen...
de az ő életük is véges
s a végén ugyanúgy ott a halál

...

de azért mégis más:

az ADT-n is marad
nyoma
jópár oldal...

legalább

LÁBJEGYZÉKBEN

Az egész életem
végigírtam

Mikor éltem?!

Csak úgy mellékesen
lábjegyzékben...

ANYÁM, KI...

*„anyám, ki már a messze végtelen vagy”
(József Attila)*

s mégis itt vagy a közelemben
karnyújtásnyira, csak nem
nyújtom ki kezem mégsem

anyám, ki már a messze végtelen vagy
nem mentél el mégsem, mégsem
figyelsz s üzensz valami jelzéssel
csak úgy mellékesen...
de ébren

mert sok dolgod lehet
abban a nagy mindenségben
mi most az otthonod

anyám vagy
itt vagy a
kis szobámban
is – tudom

ŐSEIM SORFALA ELŐTT

megilletődve állok
őseim sorfala előtt
a nagy sodrásban
megálljt mondva

hányan voltak, vannak
nem élhettek hiába

fejet hajtok előttük
s létüket megköszönöm

ELVÁLÁS

bennem nőttél gyönyörűvé szentem
s azért is sírtam születésed előtti esten
mert valahogy megsejthettem
ezután minden nélkülüm lesz

LESZ MÉG NYÁR?

de lesz még nyár
írta vigaszul
valaki *Baruchnak*
aki gyönyörű verseket ír
nap mint nap
azaz csak írt
mert most nem tud
ahogy imádkozni se
mert ugyanonnan jön
vers és ima
csak most nem tud
kijönni
bentreked

így vagyok
én is ezzel
de mégis írok
mert ha nem
még rosszabb lenne

ó, Istenem
segíts meg engem
és mindenkit

legyen még nyár
meg ősz meg tél is

s legyél velünk
ahogy azelőtt voltál
vagy még jobban

akár vagy, akár
nem vagy

legyél velünk

mégiscsak

SOHA

még soha
egy verset se írtam
íróasztal mellett ülve
szépet, szabályosat

ellenben
fekve, menve
biciklin, országúton
folyó mellett, parki padon
olyan sokat

a versnek
nem kedvez
az íróasztal

(csak, ami
szabálytalan)

ISTEN HELYETT

Jaj, Istenem!
Mi lesz velem?
Mi lenne más...
bölc s anyám
így mondaná:

*csak mi
mindenkivel*

A KÖSZÖNET VÉGESSÉGE

köszönöm, hogy élek
minden reggel ezzel
ébredek s kelek

na de meddig?!

EMLÉKEK ÓRE

azt hiszem

már minden volt
az életemben

akár felejthetnék is
közülük valamit

nade mit?
nehogy a legszebbet!

ezért hát
őrzöm mind

A NAGYBÁTYÁM ÉS ÉN MEG AZ ÍRÁS

végigkőrmölte egész életét
bár táncolt is (főleg előtte)
minden porba hullt
vele

végigkőrmölöm egész életem
bár tanítottam is (főleg előtte)
mielőtt minden porba hullna
tán élni is kellene

IDŐTLEN SZÓ

szóltál – rég
ne várj rá
mai visszhangot

elmúlt annak is az ideje
de azért mégis beszélj!

vannak örök értékek
amiken nem fog az idő!

A KÖR

a végére minden kikerekedik

kár volt izgulni bármiért
megkapod a választ
s az elégtételt is
minden szenvedésért

de jó volna, ha tudnád
vagy tán így a jobb
megfizettél mindenért
az érdem a tiéd!

TUDÓSÍTOK

tudósítok
hahaha
az örökkévalóságnak

mindent megjegyzek
mindent feljegyzek
lefotózok

nem gondolom
hogy a semminek
inkább a mindennek

ámbár biztosan
tévedek

de akkor is
teszem
(a dolgom)

FOGAS KÉRDÉS

Ne törődj semmivel!
Ezt mondta a belső hang.

Na de akkor vele se?!

ARCTALAN

mutasd meg arcod
esdekel az istenkereső

de nincs arcod
arctalan vagy

mi vagyunk tükreid
csak

bennünk mutatkozhatasz

ott is bujdokolsz

valahol

valahogy

A RÉGI HÁZ

elhagytam a régi házat
s benne az őseim

sírnak a téglák a
műanyag alatt

utánam sírnak
és értem

mikor néha
elmegyek
előttük

be vannak falazva
de megérik

velük sírok
én is

HARANGOK

Hallgassatok el harangok!

Cseng-bong a fejem tőletek!

Oly sokért kéne szólnotok
hogy inkább már
csönd legyen!

Így is emlékezem...

EGY KISGYEREK MINDÖRÖKKÉ

Ha egy kisgyereknek
ez első mondata
Mami, kenyér!
akkor az éhezik

Ha hajnalban áll
a lágerkapuban
anyját várva a gyárból
akkor az magányos

Én voltam az a kisgyerek
és ma is éhezem (szeretetre)
és ma is várom anyám
(az örökkévalóságból)

NAPOS SAROKBAN

napra húzódom
már csak egy sarokba
kellemes, langyos
simogat –
maradj még
egy kicsit
maradj

ARCOM

levakarhatatlan szomorú szigorúságom
tudós barátnőm nem is oly rég
még sóvárgásnak mondta
megkövetve, mert zsidóságom
lemoshatatlan jeleként

(az A. kór elvitte, de igaza volt)

van valami letörölhetetlen vágy és
szomorúság az arcomon
minden fotón ott látom
a vágy már halványodik, de a
szomorúság egyre erősebb

csak tudnám honnan ered

a genetikai tulajdonságok
idővel jönnek elő

most épp
őseimet
kutatom

s kezdem érteni

a szigort
is

sajnos

a sorsot
sorsom

KIVÁRNI

Mindennek eljön az ideje.
Semmi sincs hiába.
Van kései aratás is.

Csak tudd kivárni!

A MEGNEVEZHETETLEN

fohászkodunk
de nem tudjuk kihez
azt mondod Istenem
(de ha vallásos zsidó vagy
ki nem ejted a nevét
mert oly hatalmas és
tulajdonképpen
megnevezhetetlenség)
nem is ismered
de ő jól ismer
minden hajszáladat
tudja s számontartja

hogyan lehet ez?
ezen töröm a fejem
már jóideje

de hát ő tud mindent
s nem te

s ő hat mindenkire
és örök időkre

hiszen ő
a Mindenható
és az Örökkévaló...

UTOLSÓ...

melyik lesz utolsó versem
vagy már meg is írtam
meglehet
nem erőltetem
de azt hiszem
utolsó percemben
egy imát rebegek
vers helyett
vagy verset
ima helyett
egyre megy

de tudni fogom
hogy kinek

s célba is ér
remélem
mint régen

*én Istenem
jó Istenem...*

IRNI, SIRNI

ha héberül lenne
biztos fontos összefüggést
lehetne kimutatni e két szó közt

de mivel magyarul van
mélyen hallgatnak
arról, hogy e két
cselekedet nem is áll
olyan távol egymástól
mint elsőre hinnénk

így hát csak
magamban sírok
miközben írok

ESTÉRE

estére kisütött a nap

van ilyen is
úgy látszik

de jobb későn
mint soha

EGYSZER SE

egyszer se
kellett volna megtörténnie annak
ami megtörtént!

az élet mint a fuga
ismétlődik, kanyarog
visszatér, de máshogy
sose ugyanúgy, ugye
a sors is ilyen
nem ismétél sosem
ezért is keveslem
én ezt a jelszót:
ne legyen ilyen sose!

mert van olyan, ami
egyszer is sok volt!
aminek
egyszer se
kellett
volna
lennie!

VIRÁGOK ÉS EMBEREK

ki találta ki a virágokat
a hársfáét a gyöngyvirágot
az illatát

hogyan annyiféle a virág
és ennyire mind más

elkábít ez a változatosság

emberekben miért nem
bírnak el egymást

miért bántjuk
azt, aki más

ahelyett, hogy
gyönyörködne
benne

mint a virágok
különbözőségében

ANYA ÖRÖK

anyám X. születésnapján

áll az idő
az ő ideje
már biztosan

hiszen az
örökké-
valóságnak
nincs is

és tudom
ő ott van

örökfiatalon
sötét, göndör
dús haját
megigazítva
mosolyogva

mindörökké

anyám

LENNE LEGALÁBB KESERÉDES

megnéztem jobban, alaposabban
valami keserű mindig ott lapul
a legjobban sikerült
fotóim mélyén is

igen, ott van, látszik
homályban, árnyékban is
napszemüveg mögött
mosolygó szájsücsökben

de legalább lenne keserédes!

ÜZENET

Az a fiatal mosoly
Hajigazgató kezek
Biztatás nekem
Aztán az életkerék
Meg valami kép
Vagy inkább film
Pár egymás mellett
Mögöttük egy új élet
Takarásban – meglehet

Lehet!

ASZIMMETRIA

Megbántottál
Észre sem vetted
Miattad sírtam
Kérdezted miért

Voltam *hiperérzékeny*
Te meg *érzéketlen*
Oly egyszerű ez
Mint az egyszeregy

Nem volt remény

HIÁNYOK

miért fáj egyre jobban
a ház s a kert hiánya
a gyerekkor elveszett világa
az orgonák illata
anyám tevése-vevése
mi már nincs sehol se
csak emlékcimben,
álmaimban...

METAFORÁK TESTVÉRISÉGE

Jönnek a metaforák
Kézen fogva, összekapaszkodva

Hiszen ők tudják:
Minden egy

ARCAIM

Mennyi arcom volt!
Hányféle komolysága, nevetése!
Mára mind egyetlen lárvaarcba
tömörült – mi mozdulatlan
s egyre vár csak:

az öröklétre

MINDEN VAGY SEMMI

Mindent meg kell írni!
Semmit se kell megírni!

A vita el fog dőlni
Ha kihull a toll
A kezemből
Nem fogok mindent
Megírni...

Semmit se fogok írni
Nyugi!

AZ ÉLET

Nehéz az élet
Valaki mondta a családban régen

De azt is írta
Nagymama a noteszába
Kosztolányi után járva
hogy „*élni betegen és nyomorultul is jó...*”

A ZSINAGÓGA FELLEGEI

A zsinagóga felett
Mindig furcsa fellegek
Gyülekeznek
Kit keresnek
Mit keresnek
A zsinagóga üres
Egyszer egy évben
Megtelik
Olyankor
Nem nézem
Fellegeit

MÓZES MAGÁNYA

Negyven évig bolyongani
A sivatagban
Egy engedetlen néppel
S eljuttatni *Kánaánba*
De neki oda be nem lépni
Magányosan meghalni
Egy névtelen helyen
Moab völgyében
Emléktelen...

Mózes magányát
Mennyire ismerem!

NEM AKAR NYÁR LENNI

Nem akar nyár lenni
A természet érzi, hogy
Nem stimmel valami
Ebben a mostani világban
A nap szégyelli magát
Felhők mögé bújik
Csepereg, esik
Míntha szipákolna az ég is
Szomorú vagyok én is
De hát mi más lehetnék
Ebben a mostani világban

ÉGFÁK ALATT

Az „égfák” alatt ülök
több mint harminc éve
ez a nevük

lányom nevezte így
akkoriban
kiskorában

azóta megnőtt
a fák maradtak
nyestek is belőlük
itt-ott

de leveleik épek
most is
csak ősszel
„romlanak el”

de minden tavasszal
újrakezdik

frissen, épen

KIVÜLRŐL

Néha kívülről látom magamat
Tőlem teljesen függetlenül
Mert a belső képem egész más
De ez bizonyos szempontból megnyugtat
olyan vagyok, mint más szemében
magamtól kicsit távolodva
Szoknom kell – ezt is
(Miközben őrzöm régi éneim is
de egyszer mind lehull, s egy marad)

KÁDDIS

A *Káddisnak* van igaza
Egyetlen igazság: a Hála

ANYU?

anyu, ugyan hol csatangolsz
olyan egyedül vagyok
nélküled

néha eljöhethnél
bármilyen formában
mint már megtetted
vagy harminc éve

akkor még friss volt
a hiányod
s itt lehettél
a közelemben

mért távolodtál
annyira el

mikor én még
itt érezlek
most is

mellettem

HÜBRISZ

mi lehet
az én tragikai vétségem
mert van, kétségtelen

hiszen elég tragikus
az életem

még gondolkodom
ezen

de azt hiszem, hogy ez:

*sobase győzhettem
mert nem is akartam
győzni sosem*

ANYÁM HAJNALOKON

anyám hajnalokon
járt a piacra

akkor én csak
a másik oldalra
fordultam

azóta is
későn kelek

csak anyám már
nincs mellettem

hiányzik is
hajnali mocorgása

(meg a nappali
és esti is)

minden
megnyilatkozása

hiányzik

felkelnék
újabb hajnalokon

ha tudnám
hogyan láthatom

TENDENCIA

egyre rövidebbek soraim
egyszer csak majd
el is fogynak
szép sorra
mind

—

BORZALMAS IGAZSÁGTALANSÁGOK

ki lakolt 1739 után
Mózes Jákob ősapám
ártatlan vértanúságáért

Bárany ősapám
igaztalan vérvádtól
elszenvedett mártíriumáért

ki apám *Gonda Károly*
bori munkaszolgálatáért
1944-beli meggyilkolásáért

és a többiekért...

én nem vagyok bosszúálló
de nem tudok felejteni
nem is akarok
s már azt is tudom
amit nem tudok...

s lenyelni se tudom
ezt a sok borzalmat
igazságtalanságot
mi osztályrészünk volt

s hiszem

meglakoltak bűneikért
az elkövetők

mind

mert minden bűn
magában hordja
büntetését

de ettől még a bűn
bűn marad

s őseim elszámolhatatlan
éveit mindörökké siratom

s a legkisebb igazságtalanságon
felháborodom
s igazságtalanság
ha ér
az egekig ér

s már tudom
miért

JÓL VAGYOK

nem bírok felkelni
nem bírok járni
nem bírok menni
összeroskadok

de ha kérded
hogy vagyok
azt mondom
hogy *jól vagyok*

mert
az illem
felelt

s mint szokott
hazudott

JULIMAMA

valamennyi nevem közül
ez a legkedvesebb
s ahogy unokám mondja

hányféleképp
s mindig a szeretet
nyelvén

A BENNÜNK ÉLŐ GYEREK

a bennünk élő gyerek
ott van, ott gubbaszt
csak körbenőttük
eltakartuk
el is felejtettük

de ott van
és sír-rí

nem törődik
vele
senki

ANYÁM KARJA

anyám kinyújtott karja
a hordályon
a kórházi folyosón
utolsó gesztusa

ott maradt

a levegőben

én meg
nézem
üres
kezeimet

azóta
mindig

A LÉNYEG

csak az a lényeg
hogy jó emléket
hagyj
magad
után

JAJOK

„*balálodra magad maradsz*”
néha már előbb is

kivéve azt a pár percet
mit lányoddal beszélsz
este a telefonba

jaj nehogy elfeledd
mit is akartál mondani

jaj nehogy megbántsd
valamivel a lelkét

jaj ne mondj rosszat
se magadról se másról

jaj értsd meg mennie kell
fürdetni vagy altatni
unokádat

jaj ...
de boldog vagyok
hogy ő van
hogy ők vannak
ha távol is

jaj!

FEHÉR KÖVEK, SÁRGA LEVELEK

fehér kövek
sárga levelek

már ősz van?
ősz a nyárban?

sose lehetsz biztos másban
csak az elmúlásban

INSUFFICIENTIA

tricuspidalis insufficientia
(a *cardialist* évekkel ezelőtt
már megálmódtam –
nem is tudva a jelentését
de utána néztem, éberem)

sziszifuszi a helyzetem
ezt is tudtam s tudom

igen, a hiábavalóságot
hogy újra kell kezdeni
s mindig legurul az a kő

mindig visszamegy
pont a szívem

közepébe

MAJD EL KELL BÚCSÚZNI

el kell búcsúzni
a gyöngybetűktől
az egyenes tartástól
a hamvas sima bőrtől
a csengő-zengő hangtól
a haj barnaságától
a kecses mozdulatoktól
a nádszátkarcsúságtól
a hajlékonyságtól
a gyors léptektől
egyáltalán a gyorsaságtól
az éles látástól
a szép fehér fogaktól
a kis bikinitől
az ablakon kimászástól
az emlékek simogatásától
unokámtól
gyerekeimtől
mindentől
mindörökre
(ámen)

NAGYANYÁM HŰLT HELYE

nagyanyám notesza nincs meg
de a szemüvege igen
drótkeretes, egyszerű
őrzöm egy jó helyen

ó, hogy nem tudtam
megőrizni a házát is
épségben

a szobasarkot
hol aludt
majd anyám
majd én

lányom már
nem akart

otthagytuk hamar
a házzal együtt
hűlt helyükön
egy terem végibe'

s a kertje is üres
nincs benne
semmi se

MIÉRT IS IROK

írásaim lábnyomok
mit belep a por

VÁLASZ

dehogya akarom
feledni a múltat
ha fáj, hadd fájjon
az is az enyém
az életem
vele egész!

A MÚLT VIRÁGA

a múlt ajtaját cibálom
még nyílik
virágom
világom...

SÓFÁR

mától fújják
a *sófárt*
elul hava
kezdődik
P. T. valamit
érezte a levegőben
s nem tudta mit
hiszen nem zsidó –
én már tudom

ősapáim súgnak
éljünk boldogul
ha tudunk
ők tették
amit lehetett
bele is pusztult
egyikük-másikuk
hallom a *sófárt*
remegő, erős hangját
hozzáigazodom
ébreszt álmos
hajnalokon
sömá jiszroél
hallom...
nekem énekel
Istenem...
(és mindenkinék)

VAJON

meghallja-e Isten
az én néma *sófárom*
(sóvárgóm...)?

LEFOKOZVA

hályogos szem nem ragyog
rekedt torokból nem zeng az ének
nem baj – élek, ahogy még lehet
kevesebb fénnel – de élek

ŐSZEN

fehér lettem
majdnem teljesen
az ártatlanság színe ez
büszkén viselem

ÖSSZEKÖTŐ

én összekötő kapocs vagyok
múlt és jövő között

kutatom őseim vonalát
s nézem, látom az unokám

ALÁZAT ÉS MÉLTÓSÁG

anyám egyszerre volt
alázatos és méltóságteljes

hogyan lehet ez?

egyszerűen

csak *ember*

A MAROS MEGLÁTÁSA

amikor keskeny sávban
meglátom a Marost
akár a tengert –
nekem a folyóm is
a végtelen lett

A KOS SZARVA

ezért a kos szarváért
hála és köszönet
megmentette *Izákot* –
nade előbb miért nem?

kegyetlen Isten vagy
ha később kegyes is

én *Ábrahámként*
nem bírtam volna
addig ki

(mint ahogy az anyja
Sára, nem is)

SZÉP VERSEIM

szép verseim
piszkozatban
maradtak

de legszebb verseim
le se írtam

IMÁM

imám neked szól
te megnevezhetetlen
de nem is szól
mert érzem
a csöndben

csak ennyit a szavakkal:

köszönöm hogy éltem
s azt hogy még élek

így akartad (?)

AKI VOLTAM

ki-bejár rajtam
a kislány
aki voltam

pedig már
nincs sehol
volt-an

ANYÁM SZÍVE

szerettek hozzánk járni az emberek
szerette anyám az embereket

mindjárt otthon érezték magukat
hozzánk nem kellett bejelentkezni előre
bárki, bármikor jöhetett be, fel
nálunk otthonra lelt

anyámnak nagy szíve volt
belefért az egész világ

(hozzám sose jönnek vendégek
sose érem utol anyám nyomát)

DIÓFÁM

ha diófát látok
miért jut eszembe
az enyém
ami velem nőtt
amire felmáasztam
ott tanultam
majd alatta
törzsének dőlve
gondolkodtam
a világ dolgain

miért, miért
szakad bele
a szív

ÉN ÉS ANYÁM

egyre többször
anyám tekintetébe
vonásaiba ütközöm
a fényképeimen

talán a halálakor
kezdődött

nem tudom

de kicsit mintha
belém költözött
volna

és ennek
örülök

nagyon

SZÉP VOLTAM?

szép voltam és titokzatos?
bár nem tudtam semmit róla

csak abban az örökpillanatban
mikor tekintetünk találkozott
a *Fészekben*, Szilveszterkor

kilencszázhatvannyolcban

ISTEN ÉS MI

Istenem
nagy a te világod
s mi parányiak benne
persze hogy elférünk
de te tudsz-e figyelni
minden gyerekedre?

IDEGEN ARCOM

néha olyan idegen a saját arcom
(tükörben, fotón)
hogy ismerkedni kéne vele
de nincs hozzá kedvem se
jól megvagyok nélküle
s a régivel szívembe'

TANITVÁNYAIMNAK

ha ti nem volnátok
kevesebb lenne
értelme
életemnek

az a sok magyarázat
nem lehetett hiába
a lelkem volt
mindegyikbe
belemártva

azért se
„kértem számon”
annyit
mint kellett volna
mert adni akartam
mindig csak adni
amennyit tudtam

hittem, hogy
van értelme
egy-egy figyelő
szempárba nézve

bár ma már
nem vagyok
egész biztos benne

de valami
tudom
megmaradt
belőlem
bennetek

valami jobbat akarás
felfelé zuhanás

ha nem voltam
elnéző
bocsássátok meg
nekem
mást nem tehettem

magasan volt az a fent
honnan jött a parancs

alább nem adhatod

s ha néha hanyatlottam
annak nagy oka volt

de alább sose adtam
mint mit a tisztesség
megparancsolt

meg az irodalom lapjain
a nagyok
nekik is hálás vagyok
engem is nagyobbá tettek

volt miből merítenem
egész életemben

s végül dúsgazdag vagyok
köszönöm nekik s nektek

ezt végre
el kellett mondanom

NEM ÍROK VERSET

nem, nem írok verset
csak ha muszáj
ha a vers írja
saját magát

NINCS

nincs
senki nincs
már az élők sorában

mikor volt szerelmed
egy gyászjelentésben
találsz meg

mire várhatsz

évtizedek után
hirtelen
ez jön eléd

csak múlt év
végén
történt

s azóta
gondolsz rá

ki érti ezt

pusztaság vesz körül
pusztaság!

S halál

A KEGYES

hiába kapaszkodtam
nem, sehogy sem értem el

de hozzám hajolt
s megsimogatott

egyszer, régen

JOM KIPPUR ELŐTT

közelg *Jom Kippur*

közel Istenhez
közelebb
érezed?

nem ő jön közelebb
neked kell lépned
fölfelé
egyre följebb
a jákobi lajtorján
mi benned
ahogy *Wéores* is
megírta egyszer
emlékszel?
*benned a
létra*
föld s ég
között
hát indulj
föl
a magasba

EGYSZERŰEN

nem gondolkodom metaforikusan
s nem adok fel rejtvényeket
ha írok, nyíltan írom
amit gondolok, érzek
azt, amit kell
s semmit nem
rejtök el

majdnem

azt írom
ami még
elviselhető
neked
s nekem

ELŐBÖJT

anyu egyszer
egy nappal előbb böjtölt
tartott *böjtnapot*
mikor másnap megtudta
szerencsére nem akarta
még egyszer
előlről kezdeni
azt hiszem, jót nevetett
volt humora
s jól tudta
semmi sem múlik
a böjtnapokon...

semmi

ANTIBÖJT

én nem böjtölök
Isten nem kívánhatja
hogy még jobban szédüljek
sőt, szerintem ezt az egész
böjtölést sem ő találta ki

de miért is hisszük
hogy szenvedni kell

légy jó
ennyi elég lesz
s ehetsz is akár

(remélem)

DEPRESSZIÓ

szomorú vagyok
nem oldja semmi
bánatom

BURKOK

hány burok került rá
arra az elsőre
mikor mondjuk
megszülettél

rengeteg

de ha megkaparod
még mindig ott van
legalul
az eredet

AZ ŐSÖK SÚLYA

mennyi ős, mennyi régi rokon
mennyi emberi nagyság, óriások
s mivé lettek, mivé?
minkké!

csak méltóknak kéne lenni
hozzájuk

mekkora felelősség
is nyomja a vállunk!

TEHER NÉLKÜL

nem gyűjteni kéne
hanem osztogatni
mindenem szétszórni
teher nélkül menjek
oda, hova úgylis
semmit se vihetek...

AZ ELLENSÉG

még meg se születtem
máris szövetkeztek ellenem

micsoda idők!
hol egy baba is
ellenség lehet

s ez így ment tovább
ha jobban belegondolok
sose voltam teljesen
elfogadott

egy intelligens szabotőr
mondta rám
a tornatanár

ki sose *csatlakozott*
a hadhoz
párttitkároknak nem
köszönt
becsukta az osztályajtót
s tanított pallérozva vadon
szabadszellemű műsorokat
csinált a rabság idején
nyakra-főre

de aztán elfeledték
egy-kettőre

már csak egy
rosszul közlekedő
nénike

néha megkérdézem
egyáltalán
vagyok-e

meghagytak
annak idején
véletlenül
tán csak mert
szőke voltam és
kékszemű

de mára megőszültem
szemem hályogtól kopott

vajon *a föld*
befogad-e
vagy ellenségnek
tekintve
kivet?

de még itt vagyok!
s tán még
– egy darabig –
leszek...
hogymegírjam
mindezeket

A RÉGI OTTHON

néha megcsap
egy fuvallat
csak képzeletben
régi otthonom
kóbor szele

a nagy terekben
miben száguldozhat
szabadon az emlékezet

az a rengeteg holmi
itt összehérselődve
egy szűk lakásban
bujdokol most
felfedetlen

de egész hátralevő életemben
a régi házban bolyongok
szétfoszló emlékeimben

RÁ SE RÁNTS

csúfoltak?
elfeledted!

bántottak?
már nem fáj!

minden elmúlik
egy idő után...

ne bánd!
csak várj!

(és rá se ránts!)

MINDEN ISTEN

mikor szerelmes voltam
közelebb álltam Hozzá
mert mindig más alakban
de őt szerethettem
bennük
már tudom

a szerelemtelen évek
istentelenebbek
is

nincs igazi
otthonom

szeretnék újra
szeretni
valakit...

vagyis
Téged is
vele

Istenem
segíts!

Vagy láthassalak meg
a napsugárban
egy nyíló virágban
egy gyerek mosolyában
a szivárványban
a világban!

hiszen ott vagy
mindenben
mindenütt

BÓBISKOLUNK

fáradt a nap
velem bóbiskol
az előbb rám szólt
egy biciklis
majd' elütött
ne aludj már!
így, tegezve
ma így szokás
de a napra
nem mert
rászólni
magázva se

ŐSÖK A MÁGLYÁN

kavarognak bennem az ősök
micsoda előkelő társaság
rabbi, orvos, író, jogász
közgazda, konferansz és tanár

én is, azaz csak voltam már
akárcsak ők
de még vagyok valaki
őket összegyűjteni

ropog a máglya
nem éghet el
mindenki!

KÖR

mert minden visszájára
fordul, ha megéred

ügyesedtél majd
elügyetlenedsz

rohangáltál, majd
fekszel naphosszat

semmire se gondolva
pontosabban a semmire

bezárul a kör
azaz lezárul

odajutsz
ahonnan indultál

végül
vége

befutsz
azaz

betámolyogsz
a semmiségbe
(*vagy a mindenségbe?!*)

EGYÜTT...?

én együtt lélegzem a természettel
ősszel lehullok minden falevéllal
téli mélyeket alszom
de tavasszal
– nem is tudom –
kihajtok?

ANYU ÉS BARÁTNŐI

kedvesek voltak
mosolyogtak elnéző
szeretettel... nénik...
már mind a föld alatt

de bennem igazaknak
valahogy megmaradtak

szeretném hinni
hogym valahol
újra együtt vannak
beszélgetnek, kávézgatnak
mosolyognak...

boldogok

ANGYALSZÁRNY A KÜSZÖBÖN

dobozban élek és halok
nem ismernek az angyalok
ide be se férnek
szárnyuk kint marad
a küszöbön
s anélkül ők is félnek
itt lakni nem öröm
kalodában a lélek

SÍRUNK, MOSOLYGUNK

sírunk ha születünk
s mosolygunk ha halunk

ezen érdemes elgondolkodni
hátha valamire jutunk

a lényegét illetően

BŰN ÉS BŰNHÓDÉS

valami nagy bűnt követhettünk el
s azért bűnhődünk

megtérésre alkalmas időt
mondott a pap
a minap

de azt se tudják sokan
hova kéne térniük

szerintem:
először is
önmagu(n)kba

ÖRÖKÖS HELYEM

kísértének a régi szobák, bútorok
nem akartam eljönni végleg
de így esett meg
szomorú vagyok

s ott bolyongok egyre
pedig majd innen
hol nem szívesen lakom
visznek a temetőbe

de hiszen akkor már
úgyis mindegy lesz
minden

addig meg?

visszaálmodom magam
arra az ősi helyre
örökös helyemre

SZÉDÜLÉS

milyen mélybe szédülök?!

ki ott fent vagy
ne hagyd
hogy örvénybe essek
mert onnan nincs
visszaút
egy se

ránts vissza a peremről
még jóidőbe!

KONYHAMALAC

konyhamalac – az voltam
imádtak a lágérban
én meg a plecsnit a platnin
sertepertélve a konyhában...
másféltől két és fél évesig
köztük éltem, kisgyerek
hát szerettek

még évekkel később is
fülig érő szájjal
csípték meg arcomat
ha az utcán megláttak

semmit nem értettem
meglehet
ma sem

(mert én
szerencsére
semmire
nem emlékszem)

LEVELEK
TAVASZOK

csak a levél sír
nem a fa
ő tudja
tavasszal
újakat kap

...

és én mért sírok
van lányom
unokám

és így tovább

...

mert mindig lesznek
tavaszok
és voltak is

én is az voltam
egykor

anyám fájának
tavasza

A FELTÁMADÁS
KORAI REMÉNYE

minden nap gyengébb
minden nap rosszabb
rajtam már csak a
feltámadás segíthetne
de az ugyan hol van

mikor még
meg se igen
holtam

RABBI ŐSEIM

és jönnek a régmúltból
innen és onnan
hosszú imasáljaikban
és megáldanak

(hogy végre valahára
rájuk találtam)

EGYSZER...

(meglátjátok)

egyszer
magamba roskadok
és ott is maradok

talán ez a
halál

s nem a
fölfelé zuhanás?

de azt azért
még mindig
remélem

hogy kiszabadul
belőlem
a lélek!

nem ejtheti rabul
egy (holt)test...

ZUHATAG

már azt hittem, elapadtam
s most átfolyik rajtam
mint valami zuhatag
minden

éltem
s holtam

VOLTATOK

voltatok s nem lettetek

ifjúkorom szép fiai

borvátb gyuri
mohos sanyi

Isten angyalai
legyenek
veletek

ti is olyanok
voltatok
valamikor

a szememben

NÖVEKVŐ FÉNYEK

harmadik *adventi*
negyedik *hanukai*
gyertya
ugyanazt
mondja
mit egyszer-régen
Isten
(*legyen világosság!*)

FURCSA LESZ

egész életemet
végigírtam
végigírtam

furcsa lesz
semmit se
tennem

holtan

MI VAN OTT

testem szétfolyik
mint az idő rajta
megtuntatva meg
nem mondom, hogy a
pokolba
mert remélem
nincs is pokol
ámbar akkor
menny se

jaj, mi van ott
Istenem?!
Istenem, Te?
(remélem
egyre)

SZELLEMI VÉGRENDELET

ne gyászoljatok!

lányomnak nem áll jól
a fekete

unokám meg higgye
hogy csak mélyen alszom
s nem tudok felébredni
egyelőre

kaddist se mondjon vőm
ezt már megtiltottam neki
jó előre
(mikor megbántott
egy életre)

de azért
legyen áldott az emlékem

*lőajlom voed
mindörökre*

ELSIMULUNK

elsimulnak a hullámok
hullámaink
csak idő kérdése minden
ne légy türelmetlen
inkább egykedvű
sima, egyenletes
akár a tenger
szélcsendben

MEGVILÁGOSODNI

elborult elmével is
lehet megvilágosodni
a mélyben
úgy érzem

VALAHOOL

peregnek le rólam
mint az esőcseppek
kikkkel együtt voltam
s ma már holtak

néha álmomban
visszatérnek
mintha élnének
vagy lehet, hogy élnek

valahol
hova nem lát el szem
csak a lélek...

(s az álom
éjjel)

LEGYÉL!

Istenem

tudom
hogy
nem vagy

csak akkor
vagy
ha akarom

s tudom
hogy
bennem

de nem mindig
mert elhagysz
olykor

tudom, hogy
sok a
dolgod

másokkal is
törődni
kell

kik tán
hűségesebbek
hozzád

s nem csak
a bajban
keresnek fel

hogy legyél
hogy lehessünk
mi is

még egy kicsit

MINDENKI

néha előnt a szeretet
s a részvét – hiszen
mindenki viszi a keresztjét
ha nem tudja, akkor is

KÖSZÖNET

köszönöm a napnak
hogy újra süt
köszönöm a szélnek
hogy lengedez
köszönöm hogy
élvezhetem
köszönöm hogy
újra élek
nem tudom kinek
de köszönet

NEHÉZ NAPOK

hát igen
nehéz napok jöttek
s még jönnek?
megmondta az
égi üzenet

de mit kezdjek vele
mikor már itt van
nem kerülhettem el
hisz meg volt írva előre

vajon lesz-e vége
vagy eljött az
élet neheze?

RÉGI KARÁCSONYOK

régi karácsonyokra gondolok
frissen kivágott fenyőfákra
végighurcoltam a városon
félzsídó gyerekeknek
(de hát *Jesua-Jézus* is az)
örömmel-kínlódva cipelve
kókadtt túlevelei elszóródtak
a maradék a szőnyegünkbe esett
a *triúmról* el is dőlt egyszer
(pedig a nagy tükör megkettőzte)
másszor meg nem tudtam megfaragni
a végét – aztán az egész műanyag lett
eltűnt a varázslata már régen
lányom leplezett
hogyan én vagyok... minden
ünnepben minden –
akkor meg minék
mindnyájan felnövünk egyszer
ki később, ki előbb, de a
meséknek vége lesz

most nincs fám
(csak az ablak előtti
díszítetlen)
lányom, unokám
messze

boldog ünnepeket...

KEGYELEM

folyton nem kaphatsz kegyelmet
mert az nem jár

ha nagyon elvesztél
akkor, talán...

de ne várd!

MINT OIDIPUSZ

mint Oidipusz, mikor rájön ki ő
s mit tett szüleivel akaratlanul
nem akar látni semmit, megvakul

nem tudom tovább
nem vagyok Oidipusz...

de átélem
mit érezhetett

hiszen annyi mindent
tesz az ember öntudatlanul

szemem becsukom

SZÉP, EMBERTELEN VILÁGOM

szép, embertelen világom
vagy mégse – a rádióban
beszélnek emberek
(gyerekként azt hittem
hogy picikék, ha beférnek)
a hordár kihozza ebédem
a boltból is egy nő élelmem
kinek még csak szemét láttam
hatalmas maszkja fölött –
az ablakból látom
néha az utcákon
szállingóznak emberek
de semmi közöm senkihez
a pénzt is úgy adom, veszem
ne érjek tenyerükhöz
s utána kezet is mosok
fertőtlenítőszerrel
én, aki sohasem elegyedtem
emberi közelségre vágyom
s unokámnak is üzenem
arra még várni kell

s ne ölelgesse a képernyőt
feleslegesen
mert ott nem én vagyok
csak a gépi képmásom
idegen, szívtelen...

ajaj, szívem!

NINCS BÉKE

a vasfüggöny valódi volt
a drótkerítés is az

sose lesz béke

az akácfa alatt

BETEG HAIKU

Beteg a világ
Azt mondják, nagyon beteg.

Ki gyógyítja meg?

MASZKBAN

befelé fordult a világ
maszkjaiba zárva
eltakarva igazi arcát

[A tenger
hullámaiban
2021]

ÉLNI

valami megtart
vagy valaki
köszönöm neki
valami dolgom
még lehet itt
bevégezni
mert
semmiért
nem lehet
itt maradni
tenni kell
meg adni
adni
ingyen nem
lehet
maradni
mindenért
élni kell
s nem halni
utolsó percig
akarni
nem alkudni
az élettel
foglalkozni
a halállal
kitolni
csak élni
s nem halni
élni

s egyszer majd
mégiscsak

elhallgatni

AJÁNDÉK

micsoda ajándékot kaptam
az égtől
a születésnapomra
leesett az idei első hó...
(ha itt-ott át is dereng
a feketeség alóla)
fehér és tiszta...

legyen minden az
bennem is!

minden piszkot
jótékonyan
eltakaró
hótakaró

ÁRUKAPCSOLÁS

micsoda árukapcsolás!
az élethez halál is jár...

ATYAI SZERETET

nagybátyám szeretett
úgy mint senki sem
úgy mint az apám
szeretett volna – tán

MIÉRT ÍROK

üzenet lányomnak

ha nem írhatnék
megfulladnék

RÉGI TÁRGYAK

kergetnek, úznek régi tárgyaim
egy-egy darab a múltból
most egy kis sámli
közepe lyukas
lányomé volt
biztos a költözésnél
maradt el
annyi egyébbel
régi érzéssel
régi énemmel
mi feltámad
olykor
mint most

PAJZS NÉLKÜL

pajzs nélkül élek
ide lőjtek
ha nektek az jó

vagy kegyelmezzetek

csináljatok
amit akartok

de én is
így...

FEJLÖVÉS

néha úgy szédülök el
mint kít fejbe lóttek –
(csoda, hogy még élek)

JAJ

Jaj, Istenem!
Mi minden zúdul rám!

Egész életem...

NÉVTELENÜL

ha leszünk is
nevünk nem lesz
elfelejtik

ne is szólítsatok
azon
mint egykoron

hiába a
sírba
kiáltott
héber név is

odalesz az is
a *sheolban*
az *öröklétben*
vagy *nírvánában*
(ahol csak
akarod)

de tudom, érzem
név nélkül is
leszünk
valakik

többes számban
mind
valahol

ÉVEK

nem lehet örökösen
hetvennyolc elmúlt év bűvöletében élni

foglalkozz az eljövővel

(még ha nincs is)

MÁRTIRJAIM

Ezerhét százharminckilencben
igaztalanul megvádolt
s megégetett anyai ósapám
fájdalma évszázadok múltán
feljajdult ma bennem...
mert semmi se múlik el...
ahogy édesapám
kilencszáznegyvennégyes
munkaszolgálatban kapott
szívlövése robbanása sem
mi azóta is bennem zajlik
úgy hogy majd beleszakad
az én szívem...

Ó, mennyi fájdalom!
és borzalom végzett velük...

És miért?
nincs rá válasz!
az, hogy zsidók voltak
– ki így: zsidó bíró
ki úgy: gondolkodó –
nem elég!

Mert „csak” emberek
az embertelenségben!

Most helyettük is zokogok
Bár én megmenekültem
kilencszáznegyvennégyben
valahogy
Hogy mindezeket elmeséljem!

KARCSI

Kálmán György
is Borban volt munkaszolgálatos
első s legjobb barátja
mélyebb nyomot hagyott
benne mint első barátnője...
mondta – s hogy *Karcsi*
nem élte túl a háborút

apámat Karcsinak hívták
kik közelálltak hozzá
a bori munkaszolgálatban
szellemi előadásokat
tartott vasárnaponként
rabtársainak – mesélték
róla – s nem élte túl a háborút

első pillanattól kezdve
megmagyarázhatatlanul
közelinek éreztem
Kálmán Györgyöt
a szellemissége miatt
mély nyomot hagyott
bennem

(egyszer tekintetünk is
egymásbakapaszkodott
'968-ban, a *Fészekben*...
akkor még nem ismertem
Karcsiról szóló történetét)

Kálmán György
túlélte a háborút...

aztán lett nagy színész
de már ő sem él...

Nagy dolog a megérvzés!

EGYRE NEHEZEBB

már tudom, miért vagyok egyre nehezebb
az emlékeimtől, mik csak gyűlnek, gyűlnek
nem hagynak el sosem...
de még ez a szerencse
van mibe kapaszkodnom
egyre nehezebb szívemmel

ITTHON VAGYOK

„itthon vagyok”
ezt az érzést nem veheti el
már senki tőlem

se magyar csendőrök
se német hordák
se antiszemita csőcselék
se... senki sem

barátom minden levél
mi újra sarjad
minden tavaszon
s a levegő is enyém
mi egy kicsit poros

itthon vagyok –
minden padon
mire fáradtan lerogyok
hetvennyolc év nagy idő
s egyedül vagyok

és mégse egyedül
mert ismerősöm annyi van
mint fán a levél –
beszélek velük boldogan

én már itt maradok
azt hiszem
csak látogatóba megyek
enyémhez

kiknek e föld már
nem otthonuk

bár unokám nemrég
jól érezte magát itt –
neki még mindent
megmutatnék
mi érdekelheti

de ez marad a hely
hol én itthon vagyok

ellene
bármit tennék is

nem tudok

maradok

mert itt itthon vagyok

AZ IDŐ RÉTEGEI –
TALÁN MEGMARADT
AZ ÉTERBEN VALAMI

ülök a zsinagógánk hűlt helyén
emlékjele mellett
és gondolatok környékeznek
olyanok mik
csak itt

mindenre emlékezem
s mintha látnám is
az idő rétegeit

nem tudtátok
lerombolni
múltam
emlékeit

bennem
egyre csak
építkezik

A CSILLAGNÁL

úgy ülök itt
mint a múlt óra

ne bántsátok köreit
mondanám

de belelépnek
a csillagba
tapossák

nem baj...

lehet így
valami
jó és szép
tán
beléjük száll

ÁLOM ÉS VALÓ

mennyi szépet álmodoztam
s mennyi rútat tapasztaltam

egész életemben

A GYEREKEKET HAGYJÁTOK!

valamik vagy valakik
az emberiségre törtek
oké – „pusztuljon a férgese”
az aggok – túl sokan vagyunk

de a gyerekeket hagyjátok
békén!
ők ártatlanok, szépek –
és még alig éltek!

SZAKRÁLIS

szakrális hely
az emlékjel

érezem
vonz

belengi a múlt
a templom
negatívja
megelevenül

benne ülök
nem e fa alatti
padon

s innen már
nem is
szabadulok

alattam Dávid csillaga
s fölöttem az égi
csillagok

ÁLOMBAN ÉLŐK

az álomban nincs idő

a holtak újra élnek
mintha mi se történt volna
velünk beszélnek –
a még élőkkel

mi a különbség?

valójában semmi
semmi!

(ezen érdemes
elgondolkodni)

HÚSVÉTI ERETNEK
GONDOLATOK

Feltámadt?
Nem hiszem.
Ha igen,
meg se halt.

Hogy halhatatlan,
érezem én
valahol a
tudatom alatt
(s éltetik
annyian).

Hogy szeretett
tudom
s hogy ebben
követni kell...

De hogy hamis
a kép
mi róla lett
s botor –
már azt is tudom.

Hiszen
éppen
a feltámadás
reménye
élteti.

Pedig, ha mégis igen
akkor is csak ő
a feltámadott
s kívüle
senki sem.

Mi nem
követhetjük ebben –
bár kereszteinket
visszük
egyre...
golgotai
utakon.

Élni kéne úgy
ahogy ő tette
ha halni
nem is tudunk.

...

*zsidó volt ő is
s mindezt zsidóként
vallom – mert ismerem*

*láttam is egyszer
megtépázva,
betört orral
koponyájára tapadt
csapzott, rövid hajjal
s a legnagyobb fájdalommal
lángoló szemében
mit képzelni lehetetlen –
azzal nézett*

*fölötte jobbról
az a vakító fényesség
Istené lehetett
(ki megnevezhetetlen)*

de ő (csak) ember

*(más) emberek által
megkínózva –*

*s immár
megkerülhetetlen!*

TESTVÉRHIÁNY ÉS OKA

szerettem volna testvért
de azt hiszem megölték

apámmal együtt

A HELYEM

ez a tenyérnyi föld
mintha az enyém lenne
itt az emlékjelnél épp

itt itthon vagyok

szomorú hely
ámbár én is az –
többnyre

azt hiszem
ilyen (lett) a
természetem

NEM ÉN...

nem én tolom a biciklim
az tol engem

nem én rakom a lábam
az lép előre egyre

nem én élek
csak az élet
ami éltet

visz magával
egyelőre

na még egyet
egy-kettőre

s aztán majd
mégis csak lerogyok

de ne féljetek

harmadnap
feltámadok!

(vagy nem)

SÍRI CSÖND

egyszer majd elhallgatok
akár akarom akár nem
az lesz csak igazán csönd

a föld alatt
s szívem felett

A KÖLTŐÓRIÁS

így látszik a gimnázium felől
hol elsuhanam volna biciklimmel
szobra mögött
(ez az a szobor
mit megjósolt
még a helyét is

Balog Jóska

kenyeres-kujon pajtásának)

de meg kellett állnom
és csodálnom

most látom, milyen

óriás ő?

nem, hiszen én

harsogtattam el

gimis színpadosaimmal

ezerkilenszázhetvenhatban

Jaj, szeressétek szíljajon!

jaj, szeressétek...

szeressétek...

ez minden

nézzétek, milyen

szeretettel néz le

a tájra, városára

a jó makaiakra

itt is

most is

kezében a friss zöld hajtás

mert mindig tud újat mondani

ma is

ha figyelünk rá

MANDELBROTOK

matryoska babákból áll a világ

nézd, a fák is, hogy fialnak
új ágakat magukból

vagy végy egy karfiolt –

mandelbrot ábra mind
csupa *mandelbrot*

véges végtelen

te nem vagy örök
de örök az élet(ed)

ÁTMENET

ne mondjátok senkinek
de én most úgy hiszem
a halál csak egy
észrevétlen átmenet
ebből a létből
abba a másikba
amiről oly keveset
vagy inkább semmit se
tudhatunk

de egyszer csak
ott vagyunk

hipp-hopp
élünk és meghalunk

A KINŐHETETLEN

én azt hittem, kinőttem a vallásomat
de Istent nem lehet kinőni
annyira nagy

HKÉ

azt a kellemes lebegést
sohase felejttem el

feküdtem a tanáriban
két összetolt széken
már majdnem meghaltam
vagy lehet, hogy tényleg meg –
mikor rámtört
hát nincs is halál
ez valami más

lebegtem
magam fölött
pár centire
boldogan
gondtalan

de tudtam
hogy azt a másikat
kell választanom

kit otthagytam
azon a kemény
széken oly szabadon

s visszazuhantam hozzá
kérve emeljenek fel

menni akartam
belekapaszkodva
kolleganőmbé

újra fájdalommal
telve el
de itt ezen a földön
lépegetve

mi mégis csak
bajaival, keservével
az otthonom

(még)

hiszen várnak
a tanítványok vissza
s kicsi gyerekeim
fel kell neveljem
(s magamat is, teljesen)

(de lehet
hogy azóta megértem
a végső elszakadásra?)

LÖVÉS

még sose lőtték meg
ebben az életemben

honnan tudom hát
milyen az a feszülő érzés
a kibírhatatlan
mi elveszít
s mi után semmi sincs

honnan?
miért?
s mivégre?

csak azt tudom

kiért...

ESTÉRE KISÜT

van mikor estére
süt ki a nap
mielőtt lebukna

jobb későn, mint soha

A NAP ÉS AZ EMBER

keresem a napot
kerülöm az embert
pedig mily jó lenne
ha minden emberke
kis napocska lenne

HATÁRON

mindig határhelyzetben voltam
de a határokat sose léptem át

tán gyávaságból
tán óvatosságból
ki tudja azt ma már...

így esett
nem lettem hős
még bátor sem...

de sok mindentől
megmenekültem
miktől amúgy nem...

KÉZENFOGVA

egyszer kézenfogott
s megkerülte velem
a *Cursal Casinót*
Nizzában

nem tudtam mire vélni
de később eszembe jutott
kamaszt-intő levele:
lánynak fiú kezét fogni kellene!

csak hogy ő már nem volt „fiú”
csak egy öregedő ember
ki fiatal akart lenni
még egyszer...

HA A NAP SÜT

ha a nap süt
igyekszem elbódulni

de a tudatom
az egyetlen kincsem

őrizem!

HA...

ha meglenne a kertem
a kis fehér padommal
azon ülnék
orgonák között
naphosszat

látom magam előtt
de már csak ott van –
meg álmaimban

IRÁSAIM SORSA

teleírtam egész életem
kipotyognak betűim a világba

egyiknek sincs gazdája!

DALOM

egy dalt kéne hagyni utánam
egy dallamot a világnak
az én dalom
melyben minden fájdalom
benne cseng

mi volt az életem

VILÁGTUDAT

ha akarod, részecske
ha nem, hullám

a világ csak hangulat?
nem, csak tudat!

EGY ÉVFOLYAMTÁRS HALÁLHIRÉRE

a szívem belefájdult...

hogyan lehetne elkerülni
a halálhíreket hozó traumát

mikor egy évfolyamtárs
egy közeli barát...

keresed emlékeidet
fényképek közt kutatsz
szavakat, mik porba hulltak

az el nem küldött cikked
arról, hogy *mic vognuc*
(ráérsz vele, hitted)
isa... istenpor!

drága barátom
te már tudod
bár itt is
annyi mindent...

hiányzol
nagyon

fáj a szívem

FÉLÁLOMBAN

ott ébredek a régi házban
az ablakon besüt a nap
anyám tesz-vesz a szobában
simogatnak a félárnyak

tovább álmodom...

BENT IS ÉG

bejött az ég a mennyezetre
már csak a nap hiányzik felőlem
hogyan ragyogjon idebenn –

(álomban minden
lehet)

FEHÉR KÖVEK JELENTÉSE

fehér kövek, fehér kövek
csöndben és mozdulatlan
itt heverték
az emlékjel
körüli...

tudjátok-e
jelentéseiteket?

s tudják-e
kik elhaladnak
mellettetek
esetleg
rátok taposva?!

én tudom!

MI VOLTAM, S MI LESZEK

voltam
háborúban
született
voltam
deportált
kisgyerek
félárva
óvodás
elveszett
iskolás
jó tornász
megcibált
úttörő
eminens
gimnazista
zenekari tag
konzista
egyetemista
karénekes
szerelmes
tanár
osztályfőnök
kultúrfelelős
diákzínpadvezető
feleség
újságíró
nyugdíjas
beteg
öreg

mi vagyok?
anya
nagyanya
még

de egyre kevésbé

aztán leszek
semmiség

talán egy
emlék

FRESKÓM

felgöngyölíttem a múltam
az életem...
egyre több zugára
emlékezem
egyik emlék hozza
maga után a másikat
mint egy puzzle
s mikor az egész
egybeáll
a teljes freskó előttem
belemegyek
s elmerülök benne...

ilyen lesz
a halálom...

amilyen volt
életem

(csak legyen
teljesen
addigra
készzen!)

VÁLTOZÓ MÚLTAK

nincs semmi állandó
csak a változás
maga

tudom

s mégis
múltakba
kapaszzkodom

FÉNY

nem magától szép a levél
a fény az, mi megvilágítja

nem szép a tükör
hanem amit tükröz

vak vagy
ha nem látod ezt

csukd be a szemed

egyszer megvilágosodsz
s meglátod önfényedet

lehet

ROSSZ ŐR

rossz őre voltam
az ősi háznak
el is hagytam

várom büntetésem

dehát
maga az
elhagyás
az

(kiűzetés a Paradicsomból
másodszor)

CODA

nem soká vége a dalnak
aztán jön a *generálpauza*
(időtlen időkre)

SZABAD LÉLEK

én szabad lélek vagyok
mindig is az voltam
legbelül

nem tudtak
gúzsba kötni
megtörni
diktatúrák
terrorok

bár életem
külső körülményei
sokszor ezt mutatták

és mégse...
belül mindig szabad voltam
s csak ez számított!

A JELENLÉT HIÁNYA

nem tudtam elmenni
a szegedi téglagyárba
a deportálás 77. évfordulójára

pedig ott lett volna a helyem
akár hetvenhét éve

másfél évesen

A HALÁL ROKONA

„Milyen szép halott lesznek”
Igen, valóban, az lett
Ady – *„a halál rokona”*
azóta se láttam szebbet

s rettenetesebbet

BÚCSÚK

búcsúzom a
homlokomba eső
sötét tincstől
a teleszájás
nevetéstől
darázsderéktől
zergefutástól
a cigánykeréktől
a hegedüléstől

búcsúzom a
korai évektől
deportálástól
óvodától
általános iskolától
gimnáziumtól
egyetemtől –
tanári katedrától
a diákok színpadától

nagyanyáktól
anyámtól
nagynéniktől
nagybácsiktól

az esti altatómeséktől
mikre én aludtam el
nem a gyerekem

a családi háztól
mi nem miénk
már rég

búcsúzom
tulajdonképpen
tőlem –

hiszen ez
maradt
belőlem
csak ez –

ki búcsút
inthe
egykori énjeinek

AZ ÉRZÉS

az érzés volt a lényeg
s nem a kiváltó ok
de nélkülük nem
lett volna semmi
csak egy színtelen ifjúkor
sivár emlékű élet

köszönöm nekik, hogy éltek
s ideig-óráig néha nekem-velem

NEM TUDOD BEFEJEZNI

mindahhoz, mit elterveztl
ez az *egyélet* kevés
több pedig nincs
bármit is fecsegnek reinkarnációról –
az, ami lehet, már nem a tiéd
ezzel kellett volna gazdálkodni
okosabban vagy beletörődni
hogyan ennyire futotta –
kész, passz

majd máskor
más

bevégni
tán

REMÉNY

alkonyból este
estéből éj
éjből hajnal
mindig ébred a fény

mindig van remény

MENNY ÉS POKOL

hogy is lehet elviselni
ezt a kettősséget

a lelked cikázva
mennybe mozogna

a tested meg
leránt
a pokolba

SZERET

csak ezt akarta mondani
ezért hívott késő este
fel

hogyan feledjem el
mert fontos

szeret

(drága unokám
édes Istenem!)

HŐSKÖLTEMÉNY

egy hőskölteménnyé tenni az életet
van ennél magasztosabb és szebb?

(s egyben anakronisztikusabb?)

KERETBEN

nincs is olyan magasan az ég
itt van a közelben
be vagyunk keretezve
ég s föld közé

ÖRÖKSÉG

egyetlen örökség biztos
a génjeinkben hordozott

a végén persze mindnyájan
rokonok
vagyunk

(illetve elején)

BÖRTÖNBEN

az ágy is lehet börtön
meg a négy fal
a városod
az ország
a világ –

hova vágysz?

hol tudnál szabad lenni
teljesen?

(csak a mindenségben?

ahol csak álmodban jársz...)

MÁST TALÁLSZ

hány évet elvesztegettem
míg önmagamot kerestem

és közben egész más lettem

HAZÁIM

van egy hazám
nem is haza
oda nem mehetnék „haza”

van egy másik
itt születtem
elűzött
mielőtt
ember lettem

visszahoztak
ide „haza”
nem hittem el
vágytam
oda

itt élek mégis
s úgy látszik
halok is
Vörösmarty
Szólata szerint is

de azt a másikat
érthetetlenül
(hisz' sose láttam)
fantomfájdalommal
szeretem

Erec Jiszraell!

Odahúz mindig a szívem.

VAGY

vagy verset írok
vagy veszekszem

Istenem, lágyíts meg
engem

NINCS REPETA

ha az élet elfogyott
azt hiszem
nincs repeta utána

élvezd míg van
minden falatját
édes/keserű ízét

egyszeri

s egyszer véget is ér

MINDIG MINDEN

*„Mindig voltam
s mindig leszek”*

de csak akkor mondhatod
ha megértetted

a „minden egy”-et

ENGEDD EL

festő, ne magyarázd a képed
költő, ne a versed

ha kész a mű
elengedheted

előbb se volt
teljesen
a tied

ÖRÖKKÉVALÓSÁG?

az örökkévalósággal nem harcolhatok
van – de lehet, hogy
nem számomra

ő van –
mi meg fel- és lebukhatunk
mint halak egy tóban

MEGFOGALMAZNI

míg meg tudom fogalmazni, addig van –
s addig vagyok

tán ezért is írok!

NYÍLÁS?

egyszer ráomlik
az ég és a föld

lesz-e nyílás
(e kettő között)

amin kiszököm?

ŐSEIM IGAZA

őseim jajszava
belőlem kiált

minden bánatuk
nekem is fáj

eltiport igazuk
elszán!

IGÉRET-STORNÓ

nem ígérek semmit
ne kelljen megbánni
ha nem teljesítem

MIÉRT

Miért foszlanak szét az álmok?
Miért foszlik szét az élet?
Nem értem. Nem értem.

TEREMTENI?

én mindig csak
kullogtam
a valóság után

sose teremtettem
semmit

dehát az az Isten dolga!

nem akartam belekontárkodni...

(örök szombattartó!)

...

(vagy teremtők
lehetnének
mi magunk is?

istenek?

csak merni kell!

s alkotni...)

ÜLÉSEK

mióta nincs kertem
a város minden padja enyém
– ha a hajléktalanok meghagyják –

ha hazám, földem se lenne
kiülnék a tejút szélire –
lábam lógatva a semmibe

VERSEIM SZÜLETÉSE

egy versem se írtam
íróasztalnál, eltökélten

csak úgy
hívatlanul
jöttek

egyáltalán
vajon én írtam-e
őket?!

RABSZOLGÁK UTÓDAI

mi, régi, fellázadt
rabszolgák...
mi ne tudnánk
mi a szabadság?!

LÁBAIMON

ha feje tetejére áll a világ
én akkor is maradok a lábaimon
még ha inogva is, szédelegve
mert alattuk a gyökereim

UTOLSÓ ÁLMOM ANYÁMRÓL

azt mondta oltsam el a lámpát
fölötte már nem világított a csillár
így teljesen sötét lett (volna)

nem értettem

már értem

azóta nem álmodtam róla

(a sötétségben)

GYÖNYÖRKÖDÖM

gyönyörködöm mindenben
ne vess ki, de így van

felsorolni se tudom
de mindenben, ami van

hisz oly nagy szó a *minden*
a *nincshez* képest

ÉLET-JÁTÉK

jó, hogy nem lettem színész

épp elég nekem ez az egy élet
megbirkózni vele
sztanjiszlavszkij átéléssel

a *brechti* elidegenítésről
nem is beszélve...

UTÁN

elképzелhetetlen, hogy a klausztofóbiámmal
hogy férünk majd meg egy koporsóban
s ráadásul a föld alatt (?)

de hamvasztást pláne nem akarok
ezt vallásom is tiltja
meg elemi ellenérzésem
(annyi égetés után!)

s porom ne lebegjen
a szélben, levegőben

inkább lassú enyészet
a föld alatt

nem gondolok rá
hiszen
a lélek
szabad
s fenn szárnyal
a magasban –
örökkévalóan

(legalábbis remélem,
hogy így van)

ITT VAGY

itt vagy, közel
most is érzem
a templom tövében
van a szellemed

itt maradt
egy darabod
a halálon túl is
velem

ASZINKRONBAN

mindig elkéstem
későn ocsúdtam
későn kapcsoltam

mikor már felcserélődtek
a szerepek

így esett

s a szinkronicitás
(pedig mi minden
lelkiség alapja)
elvesztett...

HA ÚJRAKEZDHETNÉM

ha újramezdhethném az életem
azt hiszem, ugyanígy csinálnám

ha az maradnék, aki vagyok

mert – már a görögök is
megmondták –

a sorsunk - a jellemünk

s akkor – bármi furcsa –
mindig csak ismételnék

ÉLJENEK

van (volt?) még egy-két fiú az életemben
direkt nem kérdelem meg, mi lett velük
élnek-e, halnak-e

éljenek
legalább ők
örök időkre

A TENGER HULLÁMAIBAN

bátor voltam
sőt vakmerő
a tenger hullámaiban

eszembe se jutott
hogyan elsodorhat
egy vihar

pedig a hullámok
vadul
beborítottak teljesen

de mindig felülkerekedtem

ilyen volt egész életem

IRODALOM ÉS ÉLET

bebarangoltam
az irodalom
számos berkét

de valahogy mindig
kívülrekedtem –
érthetetlen

talán mert az élet
mindig jobban
izgatott

mint az irodalom

(igazam volt!)

EGY PILLANAT

életünk csak egy pillanat
a mindenséghez mérve
de akarnánk nyújtani
hosszabbítani
Istent kérve

de mit is tehetne?

ja, vagy akkor mégsem
mindenható?

valamilyen törvénynek
ő is engedelmeskedik

ki vagy mi hát a
legfőbb parancsoló?

mindenek felett?!

vagy csak egyszerűen
nincsenek kivételek

Isten csak egyetlen egy –
igazán nincs neve se

de a világ csak így mehet
előre
ha pillanatokig élnek benne
az egyedek

EGY KISGYEREK

sír bennem
egy kisgyerek –

végleg
elveszett!

GYEREKEINK

egyszer csak élém villantál
mögötted nejed s fiad
a *cuki* belsejéből jöttetek
hol egyszer elittam előled
(nehogy megártson) a borodat

fagyalttal rohantam az utcára
hol babakocsiban várt gyermekem
vele vigyázó férj-uram

mi nem beszéltünk
egymást észre se vételeztük
mint két titkos idegen

ti balra, mi jobbra
mentünk

...

(már réges-régen
mindennek
vége lett)

AZT HITTEM

azt hittem
már nem tudok
verset írni

s most zúdulnak rám
a költői gondolatok

ki vagyok hát?
s mi vagyok?

nem mindegy?
holnap úgyis meghalok!

(de maradnak a verssorok)

KATONADOLOG?

ha elestél, felállsz –
katonadolog mondják
a gyerekek

pedig a katona
nem áll fel
miután lelövik...

ezt elfelejtik?

mert folyton
hazudnak
a gyerekeknek

ISTEN ÓRÁJA

Nem soká a szemben levő épület
mögött eltűnik a nap.
De addig élvezem
S sajgom az idő(k) gyors múlását.

Ó, Istenem (ha vagy)
de pontos az órád!
S de tudod, hogy kell
adni és venni
drága pillanatokot!

ÍGY EGÉSZ

végül is...
így egész a világ
születünk s meghalunk

búcsúzz és köszönts!
az élet örök –
a többi részletkérdés
csupán

POMPÁS

milyen pompás
az elmúlás
csupa emlékező
tarkaság
visszatérés
summája múltaknak
s a semmibe révedés

apró örömök ünnepe
unokák nevetése
(bár néha ők is
szomorúak
ha nem jutsz el
a születésnapjukra)

örülj minden percnél
mit meghagy a Jóisten
tudja, bízva benned
hogyan el nem fecsérel

NAP

oly gyengé(de)n
süt a nap
s oly rövid ideig
mintha nem is lenne

de Isten fénye
ragyog benne

HIEROGLIFÁIM

hieroglifákat hagyok magam után
nem lesz *gondalógus*, ki feloldaná

POSTUMUS

Antal atya verseire...

nyolcvan vers – postumus
a nyolcvanadik nem megélt
születésnapra

„örül” neki?

mivel pap volt
talán igen
a túlvilágon

de jobb lett volna
ha életében adják ki
a verseket

bár van mű, amire csak
a halál tehet pontot
amit utolsó percig írnak –
úgy hiteles

az utókor olvasása meg
egy kicsit anakronisztikus

mert az idő
mindent megdermeszt

A SZERELEM

egész fiatalságomat
beborította a szerelem
egyikből a
másikba estem...
egymásba mosódtak...
nem tudtam, hogy
ugyanazt szerettem
minden esetben...

a Kimondhatatlant!

A KIHEVERHETETLEN

kiheverni a kiheverhetetlent...

ezen gondolkodom, hogy lehet... lehet?
dehát mégis csak élünk vele...valahogy
olykor kissé amnéziásan
csukott szemmel

mert nem lehet folyton
szembesülni vele

MINDEN REGGEL

Jaj, Istenem!

Minden reggel
így ébredek

(úgy látszik ő
mindig velem)

Neki
köszönhetem
az életem

SZEGÉNY KISGYEREK

Néha úgy meg tudom sajnálni
azt a szegény kisgyereket
aki voltam
Pedig sose panaszkodtam
De most itt kucorog
és nyüszít bennem...
mióta öreg lettem

FEJTEGETJÜK

fejtegetjük a világ titkait
milyen szép is ez!

de sose fejtjük meg...

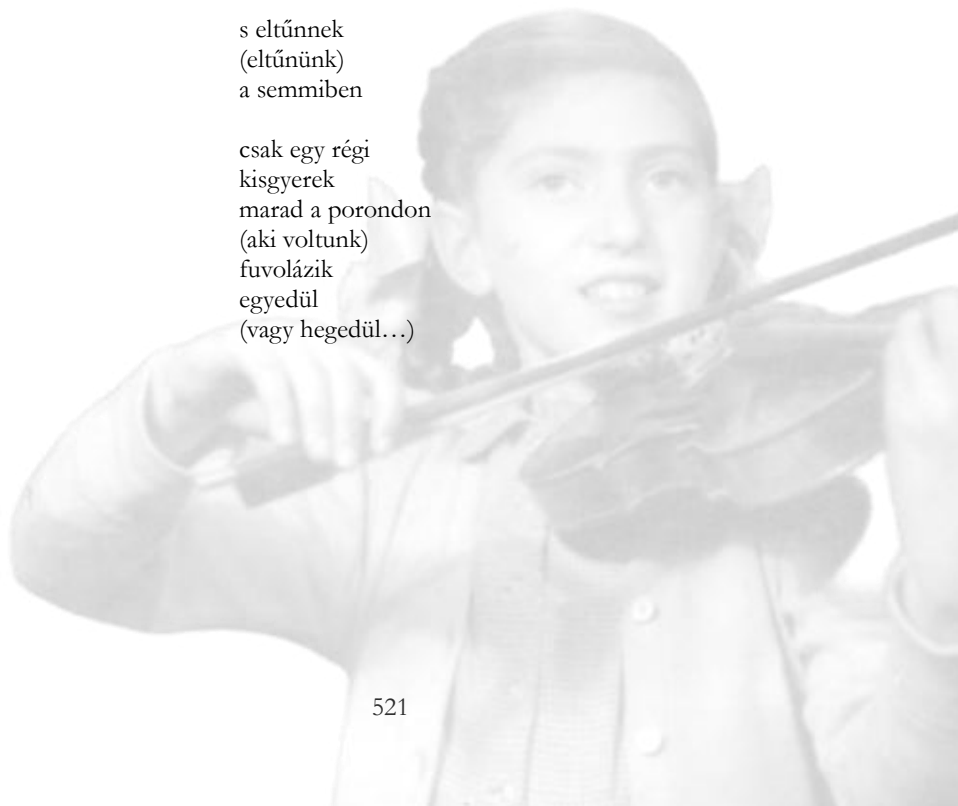
NYOLC ÉS FÉL

kiélesedtek múltam alakjai
látom őket táncolni
nevetni, fogat húzni
festeni, tanítani
beszélni,
élni

pedig mára halott mind
mint a nyolc és fél fináléjában
kézen fogva az élőkkal
akár a cirkuszban
menet indul

s eltűnnek
(eltűnünk)
a semmiben

csak egy régi
kisgyerek
marad a porondon
(aki voltunk)
fuvolázik
egyedül
(vagy hegedül...)

ÉLET-HALÁL

A finisben van, aki elfárad
van, aki hajráz
minden lemaradást
be akar hozni
s fél is, hogy közbejöhet valami
a célba jutás előtt
mert mi is a cél?
halál...

(*Madách* szerint)
az élet-küzdelem „jutalma”?
elfeledkezünk róla
én nem, sosem
élet-halál együtt járnak
csak az élet hosszabb
ám a halál pillanatok alatt
véget vethet neki
(s valójában ő tart tovább!)
azt hiszem, én előre futok
(menekülők?)
de biztos utolér
ő a győztes
nade, ami előtte van?
az mindennél többet ér

CREDO

tiltakoztam, ellenálltam
rábeszéléssel szembeszálltam
de most már érveim (s éveim) fogytán
belső hitemnek átadom magam

ÁRNYÉK

árnyék voltam...

de csak ott van ő
ahol fény is van

ÉLŐ HALOTTAIM

Hamlet s kezében
szegény *Yorick* koponyája...
én nem így beszélek halottaimmal
körém gyűlnek, élők, elevenen
s hallgatják, mi történt velem
mióta elmentek...

hát tulajdonképpen
semmi sem
csak folydogált
az életem

(nélkülük)

MINT MIKOR...

mint mikor
majd' belefúltam
a Balatonba
gyerek voltam még
csak tizennégy

s lepergett
előttem
addigi
alig-életem...
ennyi volt az egész?!
kérdéztem

nem engedem...
s elkezdtem
úszni
összeszedett erőmmel
tempózva kifelé
nem törődve azzal
hogy mély s meddig ér
a víz alattam
s hogy nem tudnék
leállni a talpamra

de végül partra értem
a labdát mi mélybe csalt
a széllel karöltve
kihozta két fiú –
de már nem érdekelt

olyan nyugodt lettem
mint soha
addigi röpke
életemben

***

azóta is nyújtom
az ajándékráadást
hatvannégy éve már...
s még mindig azt érzem
ennyi volt az egész?
Debát még alig éltem!

mert minden élet *alig*
az örökkévalósághoz képest

[A vonat
kitolat
2022]

ISTEN TANÍT

Isten tanít...
nem krétával
nem pálcával
a jóságával

hogy mindig
megbocsát

bármit is
teszünk
ellene
s ellenünk

BEFAGYOTT TÓ

befagyott tó vagyok
ne lépjen rám senki
mert beszakadhatok

ANYÁM ÁLMAIMBAN

az örök veszteséget élem
újra és újra
amikor anyám
eltűnik álmaimban
s én hasztalan keresem
eltűnt végérvényesen
(akárcsak
a valóságban)

de néha visszatér...
nagy örömömre!
(az álomban)

ANYÁM TITKA

Anyám mesélt
(ha olyanja volt)
nem titkolt semmit!

Csak ő maga volt
titok –
végtelen
s megfejthetetlen
rejtély.

JAJISTENEM

jaj, Istenem
mondogatom
magamnak
vagy nem is
inkább neki
aki távoli
s nincs is
vagy van
de biztos
nem úgy
amilyennek
képzem:
örök segítő kéz
mely felemel
ha elesel
nem tudom
ki vagy mi
de lennie kell
szűkös korlátainkon
túl – a semmiben
ó, ha válaszolnál
mondd: vagy?
élsz? létezel?
jaj, Istenem...

HARMINCHÁROM ÉVE

hárminchárom éve nincs anyám
s hetvenhét éve apám
se

istenem keresem
bár nem találom
sehol
se

a haza
hol születtem
s hol élek
kivetett

érvényes rám
mit költőm
húszévesen
feljegyzett:

*nincsen apám se anyám
se istenem se hazám...*
nekem se

pedig hol vagyok
már a húsztól
de nem kellene
nyolcvan évem
ördögnek se

s nem is ölök
csak meghalok
anyám után
szabadon

(s majd
– ha tudok –
feltámadok)

JANUÁR

nem szeretem ezt a januárt
a legreménytelenebb hónap
benne a télben, tavasznak
nincs még nyoma sem

pedig ekkor születtem!
(a közepében...
s háborúban...
jó, hogy vége lett)

NINCS VISSZAÚT

nincs visszaút
a régi házba
a folyók se folynak
visszafele

panta rhei

MÉG NÉHÁNY TÖRTÉNET

van itt még néhány történetem
de már sokat elmeséltem
s nem akarok ismétlésekbe
bocsátkozni

de azt se akarom
hogy feledésbe merüljenek
egy mély gödörbe essenek
elmondatlanul

*kézirat nem ég el
csak átalakul*

tudom
nem megyek el
nyomtalanul

LÁNY AZ ABLAKBAN

rásüt a nap
kicsit korhadt az ablak
egy orgonaág fölötté belóg
a lány előre néz, makacs, dacos
és nyugodt
húsz éves sincs talán
kockás blúzban
(anyjái volt valamikor)
szemtakaró frufruban
rövid dús sötét hajjal
előre tekint
a jövőbe
mely még zavaros
nem vidám!
de még minden lehet
anyja a fényképet
lent, alatta állva
udvarukon
csinálta
de nem ránéz
tudatosan nem
hanem fölötté el
a tágas levegőbe
még minden lehet
igen, majdnem minden
bár a bölcsészkar
már behálózta
elszánt
és szép
is tán
bár nem tudja
csak sejti
vannak sikerei
a fiúknál is
de mindig többre vágyik
valami másra, mint ami van –

én – voltam

ÉS MEGINT FÜST

Oroszország lerohanja Ukrainát
a történelemből semmit nem tanul
viszi magával a krematóriumát
ez viszont modern és abszurd...

Minden együtt
élet és halál
eltakarítással

Ó, borzalom!

És megint füst
felettünk
ugyanazon a földgolyón

Még hozzá a szomszédban
de át fog hatolni
biztosan
ide is

tudom

A RÉGI HÁZBAN

álomban a régi házban vagyok
besüt a nap az ablakon
ez az udvari szoba volt
egykor anyámék
gyerekszobája...
déli fekvésű
barnás fények mindenütt
kint orgonabokrok
kedves bútorok
s annyi minden
szerteszét...
meseszép...
a gyerekkorom...
s minden mosolyog

álomban a régi házban vagyok
szeretek álmodni nagyon, nagyon

HÁBORÚBAN

háborúban születtem...
háborúban halok meg?

KÖZHANGULAT

csönd van –
teljes
még a csönd

de a szomszédban
harcí zajok –
meddig maradnak ott

a félelem néma
de van –
a járókelők hallgatnak

a gyerekek kérdeznek
ne mutassátok, hogy félték
éljenek, míg lehet, boldogan

itt béke van
s így legyen

ott is
hamar

BÉKLYÓBAN

béklyóba voltunk verve évtizedekig
de mivel élnünk kellett, elfelejtettük!
(bár lettek öngyilkosok is
többen, mint kellett volna)

így éltünk (s haltunk)
Hunniába'

SZÍNÉSZÁLOM

álomban keringőztem
színészideállommal
meg-megállva
beszélgetve

már rég elment
több évtizede

de oly mindegy...
elérhetetlen volt
életében is

...

milyen jótékonyak
ezek az álmok
halottakat támasztanak
s elhaló érzéseket is

ŐSÖK

ősök
hősök

hogy lehetné(n)k méltó(k)
hozzájuk?

e közönséges korban

minden kor annak indul
csak hogy ők nem törődtek bele
s felemelték
naggyá tették

tégy
te is
így

valamit!

MÚLT-JELEN

ki a múltba jár
vissza
jelenét letapossa

álomban újra nyíltak
az orgonák a kertünkben
mi a valóságban már nincs sehol
s ezt tudtam is, csodálkoztam
és örültem, de elhittem...
mert azt hittem, nem álmodom

azt is álmodtam
hogy megbírált
rég csoporttársam
miért adom ki magam
az írásaimban épp úgy
mint rég a koleszban...

eddig még csak azért
dorgáltak, hogy
miért *nem* adom ki az írásaimat...

elgondolkodtam

lehet, hogy épp ezért nem!

A SZÍVEM

Jaj, Istenem-Istenem!
Meghasad a szívem(?)

NÉBÓ HEGYÉN

úgy érzem magam, mint ahogy *Mózes* érezhette
Nébó hegyén, *Moab* földjén
a különbség, hogy én még csak távolról sem látom
az ígéret földjét
s már reményem se nagyon lehet
rá

nade
majd az unokám...

A RÉGI HÁZ...

anyám a régi házba visszajár

már nem találhat engem ott
keres még vajon?

tőle is elvettem
otthonát

ezzel az ostoba
dobozba
költözéssel

hol mindenki egyen
(egyszer másik házba
mentem)

ó, Istenem,
ments meg
engem

a beolvadástól
s az elszakadástól!

(de már minden
elvégeztetett)

ARCÁN A BÁNAT

arcáról a bánat
letörölhetetlen

ha mosolyog
csak a szája csücske

a szeme nem
az egyre szűkebb

új portréfestő kéne
(vagy új élet?)

ISTENNEK IS FÁJHAT

Istennek fáj
minden halál

de halottait
magához hívja
s eldédélgeti
hosszú útra
s már nem is
halottak ők
élnek örök
halhatatlan
tudatukban

Istennek fáj
ami itt folyik
de hagyja
nem tehet mást
(e világot
ránk hagyta)
s maga kárán
tanul az okos
ha későn is
(még most
buták vagyunk)
de ő vár
rengeteg ideje van
azaz tulajdonképpen
időtlen...

egyszer béke lesz
biztosan

így kell lennie

SÚLYFELESLEG

hurcolom magammal a múltat
tán ezért vagyok egyre súlyosabb

EGY RÉGI-ÚJ PARADIGMÁRA

tudatunk halhatatlan
s voltaképpen *egy*
akár az Isten
(egy távoli dimenzióban
az *akásában*)
de marad egyéni
s közkincsként
lehet bárkié
(nem te születesz újjá
de bárki tudatát átveheted
s egy új testbe születve
tovább viszed)

nem tudom örüljek-e!
nem merek...
pedig ez a megoldás
annyi kérdésre

ha elfogy az energiád
az élet meghal
de tudata nem
létünk örök

hát ürítsük poharunk
fenéig!
tényleg, így
sose halunk meg
csak a test!
az lehet por
node a többi
isten!

ÉLET

Jézus leszállt a keresztről
még nincs üzenete
de lesz

az élet ez

mert
„*nagyok, aki lesztek*”

STYX

A *Styx* folyón
Charon ladikjában
halott lelkeket
furikáz –

de mit ér a lélek
test nélkül
s mit ér a halhatatlanság
mit majd elnyer

ha már nincs élete
csak a halál
ólálkodik
körülotte

s benne

BOCSÁNATOK

nem akarom
hogyan megbántson

nehogy lelkifurdalása
legyen miatta

mikor már nem kérhet
bocsánatot se

de épp ezért
mindent megbocsátok

már most
jőelőre

...

neki

...

de magamnak vajon
tudok-e?

KI, MI

ki tartja fent
ezt az egész mindenséget
hogy nem esik össze
hogy mozognak a bolygók
előírt pályájukon
hogy a nap mindig süt
tavasztól újuló erővel
meg a madarak csivitelnek
a rügyek pattannak
a levelek élednek
s nyílnak a virágok

az élet egyre csak
ünnepel

mi élteti
micsoda erő?

mindenesetre
gratulálok neki!

KÖSZÖNŐ TULIPÁNOK

út közben a tulipánok
rám köszöntek
sorban állva
bólintottak
felém

én hálából
csináltam
egy fotót
róluk

megköszönték

UGYANAZ A SZÍV

ugyanaz a szív
dobogott bennem
mikor háborúban
megszülettem
ugyanaz mikor
gettóba vittek
majd deportáltak
mikor anyám vártam
a láger kapujában
s mondtam éhesen
mami kenyér
ugyanaz mikor
az iskolában
megcibáltak
zsidóságomért
mikor mentők
jöttek anyámért
mikor féltettem
törékeny életét
mikor férjem
majdnem
halálra vert
mikor boldogan
szültem egy gyermeket
mikor megszületett
az unokám
mikor
megöregedtem

mikor?
mindig!

hát mért csodálkozom
hogy nem dobog
ez a szív most
úgy, ahogy illik?!

SZŰK-SÉG

mekkora tereim voltak
de mekkorák!
bebarangoltam velük
a világot

enyém volt
a világ!

most
itt állok
(ülök, fekszem,
a legritkább esetben
járok
hiszen alig bírok –
nekiütközöm falnak
bútoroknak
csetlek-botlok)

szűk lett minden!

de amibe temetnek
még szűkebb lesz

HÁLA MINDENÉRT

hálás vagyok én
minden percért
mi étellel megtelik
a tavaszi lágy napsütésért
egy jó *eszpresszóért*
egy teraszért
mindenért
igen, az életért

(míg van belőle
elég)

A VONAT KITOLAT

a színteret elhagyom
vonatom kitolat
az állomásról...

hogy hová?
nem tudom!

De innen el

MINDENT EL –

végül mindent elvesznek tőled
maradsz végül magad
vagy úgy se

mert legvégül
téged is
el –

ilyen az élet
(s a halál)

ÁLMAIMBAN

álmaimban mindig a régi házban vagyok
mintha mi sem lenne természetesebb
sose az újban!

az álom minden ballépést helyrehoz
semlegesít, *nivellál*
mintha nem is lett volna

egyszerűen ott vagyok
újra

NEM BÁTOR

Azt hiszem óvatosságból voltam gyáva.
S ha néha nem –, akkor sem bátor, csupán vakmerő.
De így kiegyenlítették egymást a dolgok e szélsőséggel.

Hiszen lám, még mindig megvagyok. Élek.
(ha netán óvatosan is)

A VÁRAKOZÁS

emlékszem
a várákozásokra

egész ifjúságom
abban telt el

hogy mire is vártam
nem tudom

talán csak
magamra

hogy végre
az legyek
aki lehetek
(aki vagyok)

de ezt
épp a várákozás
hiúsította meg

ZEN

mi vár rám?

belehullani a semmibe?!
inkább hiszem
hogy a mindenbe!

VALAMI

megszoktuk egymást
idelent
ha néha találkozunk
örülünk
bár hangunk ismeretlen
hátra kell fordulni
szembe

hogyan lássunk
ne csak halljunk

de van, akivel
sose találkozunk
már össze

hova lesz a hangja
sírása-nevetése
tekintése

az alakja

por és hamu

de ott van még
az isteni
lebegve felette
ki nincs
valami megmarad
belőle
valami negatív
valami
fordított
valami
nemtudommi

talán

biztos

HIRTELEN-NYÁR

Fullasztó, perzselő meleg
a nap elől menekülni kell
nemrég még kerestem –

A pokol ilyen lehet
Vajon mért *meleg?*
mért nem hideg-
nek képzeljük el?
Se égni
se fagyni
nem kellemes!

De olyan nehéz megállni
aranyközépen
még a bölcs
természetnek is...

CSAK

ne erőltess semmit!
hagyd magad lenni
csak lenni!

MŰFAJOK

prózámát nem
de verseim kedvelte
azt mondta, csupa ritmus
és zene

az érzésekről hallgatott
mi bennük lobogott

hiszen nem is rá
tartozott

SZEMBESZÉD

hogy tud ez nézni!
mondta *Genjben*
egy utcán
séta közben...

hogy?!
én csak voltam –

de a tekintetem
árulkodhatott
rólam

(s arról, mit
magam előtt is
elítikoltam)

A SZERETET TERMÉSZETE

Istenem!
tobzódtam a szeretetben
s észre sem vettem!

nagyanyám, anyám
nagynénik, nagybácsik
hogy szerettek

mára már
csak én szeretek

lányom, unokám
s nem kérem
a viszonzást

tőlem se kérték
csak tették
ellenszolgáltatás nélkül

mert a szeretet ilyen:
önzetlen

s beéri semmivel

nem kér sosem

ELSÜLLYEDÜNK

elsüllyedünk
mélyen a porba
száz év múlva
senki se tudja
mik voltunk
mit tettünk
hogy éltünk
mit szerettünk
kit szerettünk

voltunk
s nem lettünk

HULLÁMZOM

hullámszó
mint a tenger
csak azt nem értem
hogy lehet
több hullámvölgyem
mint hegyem

EMLÉKEK LE

elsöpörni
lesöpörni
mindent

semmit se érnek
a múlt emlékei

csak bedagonyáznak
a süppedő földre

mielőtt
végleg
eltemetne

emlékeiddel
együtt

A VILÁG ÁTALAKUL

a világ átalakul
kihullnak legjobbjai
de születnek új erőik
ne keresd a múltat
s ne várd a kétes jövőt
csak légy erős
amíg lehet...

a világ átalakul
és benne te –
te is kihullasz
ha rád kerül a sor
hát várd ki a sort

s majd menj
megboldogulni
boldogon

tudván:
a világ átalakult!

ISTEN?

hogy tudta kitalálni Isten
ezt az egész világot
érthetetlen
biológus és mérnök
egyben
mindentudó
polihisztor...
elképzelhetetlen

de az is
hogy nincsen!

ISTEN KERTJÉBEN

Isten kertjében haladsz
bárhol jársz is

jutalmazott vagy

A HÁRSÁK ALATT

a hársak alatt
jó lenni
itt nem bánt semmi
beburkolózom
mézillatába
s visszarepülök
egy más világba

a hársak alatt
oly jó lenni

a természet tudja
mi jó neki –
és nekem is
haszonélvezőnek

kinek köszönjem
kinek?

van egy főkertész
ott a hársak fölött

igazi neve titok
kiejteni tilos –

de minden évben
rágondolok

mikor hársfaillatot
magamba szívok

KI TUDJA MÁR

ki tudja már
ugyan ki voltam
ugyan mi voltam
lányom se emlékszik
vissza
fiatalabb koromra
s korábról tanúim
alig maradtak

nem baj!

vagyok, aki leszek!
így is értelmezhető
az *elje aser elje*
s leszek, aki leszek

csak előre nézek
a jövő a lényeg
legyen
akármilyen

s akármerre

FÉNYFOLYÓ

itt vagyok a Maroson
már beköszönt az alkony
de süt a nap a folyóra
mi akár egy világító csík

állnak a szélén az emberek
bámulják fény-szomjasan a vizet
vannak, akik belemerülnek
kijőve vajon fényesebbek?

A TÚLI TUDAT

anyám
mi van odaát
a tükrön túl

tengeróceán?

igen
a mindenségben
minden mindennel
összekeveredve

de minden csepp
tud magáról
(s minden
társáról)

EGY PUSKAGOLYÓ

egy puskagolyó
bolyong
bennem
hetvennyolc éve már –

összeköt
élettel-halállal
meggyilkolt
apámmal

GYÖNYÖRŰ

(mindazonáltal)
gyönyörű a világ!
akárhova nézel –
változó műalkotás
tökéletes szerkezet
hogy ki az alkotó?
tán mellékes
van, élvezd!
(míg teheted)

A MÚLT VARÁZSLATA

ó, az elveszett éden...

minden éden
elveszett!

(attól az)

ÚGY ÉLVEZNÉM

Én úgy élvezném
az életet
Csak már nincs elég
erőm hozzá
Magamba csukódom
pedig de sivár itt minden
Ha nincs mit
tükrözthessen!

ÁRNYÉKBAN

Kiülök az árnyékba

Már nem a napra
Veszélyes lehet
Így nyár közepén
Tél fele
Az jó ha fúj a szél
Kicsikét
Megrezzentve az
Ágakat
S a lelkem

Szerethet engem
Az én istenem

Hagy még lennem

A NAGY TÉRSÉGEK

a nagy térségek
hiányoznak
igazán
vertikálisan
és horizontálisan

a hatalmas szobánk
(hét méteres)
a magas mennyezet
mi alá befértem
még én is

na meg a kert
ezer növénnel
a kis fehér paddal

és az ég felette
millió csillagával

...

s ha elgondolom
mekkora az a lyuk
a földtető alatt
mibe raknak
s égtelen, csillagtalan

még jobban
elszomorodom

bár remélem
a lelkem
szárnyal
szabadon
az ég alatt
s mindenek
felett

jaj, így legyen!

HÁZTALAN, OTTHONTALAN

gyökértelennek érzem magam
mióta elhagytam a szülői házat
őseim otthonát
nagyanyám, anyám fészkrét
hova szültem
gyerekem

azóta – hiába van két lakásom is
bár picik –
(ott)hontalan élek
tengődöm a világban
egymagam

hiába van tető a fejem fölött
kvázihajléktalan
vagyok

s őseim szellemét is
odahagytam
házunkban

most
ők is bolyonghatnak
otthontalan

VIHARBAN

dörög a menny
permanensen

haragszik az Isten
határtalan dühhel

nem csodálom

...

az eső, mint dézsából ömlik
vajon megtisztít

szegény, szikkadt földem?!

MINDENNEK IDEJE

mindennek ideje van?
de elmúlik mindennek ideje
mert az elmúlásnak is
ideje van

LABIRINTUSBAN

elvesztem múltam útvesztőiben
csoda, ha mégis kitaláltam
vagy nem ide kellett volna?
s ez is egy újabb zsákutca?
visszafelé nem megyek, minek?
mindjárt vége lesz
így is – úgy is
vége

NEM SZERET SENKI!?

...álmomban mondtam
élő s holt rokonok közt
engem nem szeret senki

nem tiltakoztak
pedig ők – tán – szerettek is
míg életben voltak

de már nem tudhatnak...

EGYMÁS

élünk egymás mellett
pedig csak egymásban lenne
értelme...

A MŰ BEMUTATÁSA

a legünnepibb pillanatok
azok voltak, mikor
irodalomórán elkövetkezett
a művek bemutatása

előtte várakozásteli szünet
hiszen váltani kellett
hétköznapirol valami másra

a csönd maradt
sőt elmélyült
visszafojtott
figyelemmé

borzongató volt

csak a szavak éltek s
ünnepin szóltak –
egyedtől egyig
szent szavai
az irodalomnak

minden költőnek
írónak
hálás vagyok
hogy interpretálhattam őket
hogy beléjük bújhattam
jóllehet „ideiglenesen”
s felemeltek
nagyra tettek
ha csak látszatra is –

köszönöm nekik

NEM MEGÁLLNI

el kell indulni és menni
nem megállni, csak haladni
szaladni nem, csak mozogni
nem megállni, leállni – élni

A SOR(S)

kicsit mindig más érdekelt
mint ami kötelező

kicsit mindig kilógtam
a sorból

de most legvégül
beálltam
a sorba

s várom a
sorom
(sorsom)

POSZITRAUMÁS STRESSZ

az a sok stressz
amiben éltem
évtizedekig
nem múlt el
nyomtalan

most ugyanúgy
ver a szívem
zabolátlan
hangosan
mint akkor
régen

mikor azt hittem
bármikor megszakadhat

de mindent túléltem

vajon meddig lehet...?

PARANCSNOKAINK

egy nagyüzem testünk
ki irányítja rejtély
de éjjel-nappal dolgozik
tőlünk függetlenül

értünk

és szót kell fogadni
mindenképp neki
arra már rájöttem

különben
mi húzzuk a rövidebbet

így hát engedelmeskedem
amíg s ahogy lehet

...

bár azt is mondják

a lélek az úr –
s minden tőle függ
abban a nagyüzemben!

el is hiszem...
így engedelmeskedem

neki is

KI ÉRTI?

Istenem!

Milyen gazdag élet
(mindegyik az)
hull porba velem.

(Ki érti ezt?)

Elvész a semmiben (?)

DECRESCENDO

végül elfogynak
a szavak is

semmi értelme
a beszédnek

elkopik
az élet

elnémul az
ének

MIRE

mire megtaláljuk magunkat
el is veszítjük –

ilyen az élet:
véges

ANTIIMA

csak hajlongani és esdekelni
hálálkodni tudunk meg félni
nekem nem tetszik ez
nekem az tetszene
ha parolázhatnánk
beszélgethetnénk vele
s nem mindig ugyanazt
a zsoltárt énekelve
hanem mindig másról
ahogy az élet hozza...

de jó is volna!

vagy szabad?

PARADOXON

csak az marad meg,
amit odaadtál
(ha magadra maradtál)

adj oda mindent

oszd el magad is végül
hogy mégis megmaradjál!

ÁPOLT EMLÉKEIM

Én ápolom emlékeimet,
nehogy berozsdásodjanak
a múltó idő eszéseiteől.

Különben is fölöttük süt a nap,
pedig nem szépíték rajtuk.
Ilyen a belső természetük:
napsütött –

Jelenem nem mindig az,
de múlttá válva igen.

Így aztán (majd)
én is
elmondhatom:
szép életem volt.

TÁSLICH

unokám miután
behajigálta a Dunába
az összes saját morzsát

összeszedte mindenki
mástól a maradékokat

miért veszi magára
mások bűneit?!

Ő is!

EGYÜGYŰ SOROK

Bíztam benned
de csak titokban
elejétől fogva

azt se tudva
vagy-e igazán
s ha igen
te hiszel-e bennem –
megérdemeltem

ma se tudom
mi veled a helyzet –
ki vagy, mi vagy
de azt, hogy vagy
sejtem

s e sejtés egyre erősebb
bennem
ahogy közeledem
hozzád
bár
titkod
megfejthetetlen

s el nem is
érhetlek soha –
úgy érzem

(de hiszek benned
higgy te is bennem
mert így könnyebb
halnom és élnem)

FÁJ

Fáj, ha bántanak
Fáj, ha megaláznak
S fáj, ha észre sem veszik

Fáj, ha *fáj*
Csak nekem fáj
És nem nekik...

MÁR, MÉG

már csak néni lehetsz
jóesetben tanárnő
ütött-kopott
„hogy tetszik lenni”
köszönöm, megvagyok
látjátok feleim
szümtükkel
még vagyok

VERSSZERŰ

hajnalban jönnek
a versszerű gondolatok

akarom, nem akarom
megszületnek, vannak

s helyet kérnek maguknak
a világosodó-világosító
ég alatt

JOM KIPPUR

nem bőjtölök
nem verem a mellem
nem bánom meg
mit el se követtem

nem vagyok eretnek
csak egy esendő ember

de a *sófárfújásért*
kilométereket zötyögtem

mert nem múlhat el az év
nélküle

jom kippur végén
beleremegtem

szívrepesve

NÉGYSZEMKÖZT ISTENNEL

vannak percek, vagy csak pillanatok
mikor négyszemközt Istennel vagyok
(persze, hogy van-e szeme
s az kettő-e, kérdéses
de nem is ez a lényeg)
olyankor én nem-én vagyok
azaz más is, talán kicsit ő
(ki engem lát, azt a régít
de az újat is)
ki azonos vele
ő – én, azaz
az *én Istenem*

FORDÍTOTT VILÁG

a gyermek szülője ellen fordul
Pygmalion elpusztítja alkotóját
az ember teremtőjét megtagadja

fordított, elveszett világ!

önmagát öli
bár észre sem veszi

FURCSA GÉPEZET

furcsa egy gépezet az ember
működik, tőlünk független
(míg el nem fárad...)
és mégse gépezet...
mert fölé szárnyal
mennyivel több...
de mégis
a gép győz
(ha már elfáradt)

NÉHA ÍROK JÓT IS

néha írok jót is
mert olyankor nem-én

valami felsőbb lény
vezet s irányít

ő írja verseim

LEMARADUNK

az anyák lemaradnak...
a gyerekek előresietnek

(igaz, unokám hátrajött
egyszer
megfogni kezem
így mentünk
szülőktől távol
mint két kamasz
egy még nem felnőtt
s egy már nem az –
de aztán ő is
előreszaladt)

így van ez:
lemaradunk...
végül
végleg

*ez a sorsunk
ha megérted*

TISZTELD APÁDAT ÉS ANYÁDAT, HOGY

Mert mindent visszakapsz (jót és rosszat is).
Mert ott a példa... példa vagy! Jó vagy rossz.
Ahogy te bánsz a szüleiddel,
ugyanazt fogod visszakapni
a gyerekedtől.

KETTŐSSÉG

a lét – szenvedés
néha öröm is
néha együtt e kettő
s egymást erősítik

SZELES INDIÁN NYÁR

végre süt a nap
élvezem –
ki tudja meddig
most még ezt
az indiányarat
(mi vénasszonyoké
enyém is)

bár fúj a szél
bánja kánya

mozog, él
az élet él
nincs hiánya

SZÉLCIBÁLVA

a fa egyik oldalát
jobban megcibálta
a szél

s itt több levél
hullt a porba

így vagyunk mi is
(szétcibálva
egyik-másik
oldalunkra)

UTÁNAD

látod, érzed
örülnek
ha látnak
örülsz te is
ezt látva
de azt is tudod
felejthető vagy
az leszel
magad is

nem számít

valamit te is beírtál
a levegőbe
nem múlhatsz el
nyomtalan
mintha itt se
jártál volna

van (marad)
nyomod
csak láthatatlanul

de a szél is másképp
fúj
mert egyszer
hajadba kapott

a nap is másképp süt
mert egyszer
neked ragyogott

a nélküled üres
utcai padok
nyikorogva sírnak
utánad

s az útmenti virágok
hiába várják, hogy
lefotózd őket
elhervadnak bánatukban
idő előtt

de az emberek
könnyen
megszokják
hogy már
nem találkozatsz
velük

befedi a por
lépteidet

(tán unokád még
meg-megemelet!)

UNOKÁM TÁNCOL

unokám oly könnyeden táncol
a nagy fiúk s lányok között
mint egy gumilabda oly ruganyos –
táncos nagybátyám örvényében kavarog

boldog lenne, ha látná
de hát esélye se rá
százhusz évesen...

nem baj
így élünk tovább
egy-egy mozdulás-
ban

valamennyien

TÉL ELŐTT

jó ez a csendes őszi
de szétfeszít az izgalom
mi lesz, ha ránk tör a tél
és a nap se süt
és semmi nem melegít
csak a szeretet...
(node elég az is)

ANYU MOSOLYA

mit rögzíthetett
hogy ottmaradt rajta

a bőre már sárga volt
mint nagyanyámé
mikor megholt

egy kis vigasz volt
az a mosoly –
bár jelentése
felfedetlen

talán azt üzente
vele
hogy elégedett
mi se sírjunk

mindig másokra
gondolt!

ENGEN NEM ÉRDEMES BÁNTANI

engem nem érdemes bántani
azt megbünteti a sors előbb-utóbb
ezért óvakodom is attól
hogy megbántsanak
nem szeretek
a sors keze
lenni

bocsássátok meg
ha mégis így esett –
nem én akartam
(de látjátok?
nem érte meg!)

VAGYOK

kiülök a napra
lecsukom szemem
semmire nem emlékezem
s nem is álmodozom

csak vagyok
s ez épp elég
nekem

most

ÁLMOK, ÉLETEK

álmaim szétfoszlanak
de bőrömön érzem még mindet

így vagyunk előző életeinkkel
csak a lélek fogja össze őket

nade mi az a lélek
mennyire miénk?

vagy csak a nagy egész
s benne mi – parányi rész?

fel kell adni magunk
feloldódni az egészben
hinni azért megmaradunk

mint néha az is
amit álmodunk

felerészben

FÉLKÉSZEN

készül az életünk

s nem éri utol
önmagát

ADJ

csak amit odaadsz
az marad meg
az marad a tied
némi metamorfózissal

A LELKEM

a lelkem nem eladó
bár néha úgy tűnik, igen
de nem: ő sérthetetlen
s közelébe se jöhetsz

sose árulom (el)

DOBOZAIM

életem korszakai
lezárt dobozokban

néha kinyitom
s elcsodálkozom

mennyi lom
mennyi kincs

s mind
egyhalomban

MONDANI

mire elfogy a mondanivalóm
elfogyhat az élet is

de azt hiszem
utolsó másodpercemig

mondani akarok
még valamit

TÉLRE KÉSZÜLVÉ

behúzódok
téli álomba
néha kilesek
a bezárt világba

az nem a miénk már
mondta a régi iskolatárs
minap szomorú szemmel
mely eddig huncutul csillogott
mára kihuny a fénye
mintha félne
halottak napjára jött
nem soká én is meghalok
némán is ezt beszélte
igen, valamennyien...
már nem is tudtam neki
rég ismerőseinkről mesélni se...
nemsoká meghalunk...

tavaszi feltámadásban
bízhatunk-
e

A FOTÓZÁS VÉDELMEBEN

szépségekben gázolok
észreveszem, látom

gyakran lefotózom részleteit
de attól még látom az egészet is!

Szerencsére látom!

LEVÉL ÉS/VAGY FA

ősszel a levelek lehullanak
de a fa megmarad
tavasszal új leveleket kap

levél vagy fa vagy?!

ISMERŐS NESZEK

a zajok, neszek
névtelenek

mégis
piacra készülődő
anyámra
emlékeztetnek
reggelente

KI A NAPRA

kisütött a nap
ki kéne menni
ebből a barlangból...
az ablakán kinézve látom
halványkéken dereng az ég
ki kéne menni
friss levegőt szívni
a napba nézni
(ha káros is)
avart taposni
fényképezni
a fényeket

olyan hamar este lesz!

ÖRÖK JELEN

ki benne él a múltban

annak nem kell
emlékezni sem

ki elfeledte múltját
az gyökértelen

válaszd az örök jelent!

BÖLCS, KI

bölcs, aki túllép önmagán
s belenyugszik halálába

a Nagy Egészen
láncszem mivoltát
megtalálva

NEM FÉLEK

nem panaszkodom
nem rosszak az emberek
úgy általában
nem bántanak

már nem félek tőlük
mint kislányként a fiúktól
de ki is bántana egy anyókat?
a fiúkból lett apókák?
(ha élnek még egyáltalán)

EGY LÁNY A VARRÓGÉPNÉL

így ült ott anyám is
már születésem előtt
a varrógép előtt
egész nap varrt
én a hasában kuporogtam
s csak esténként nyújtózhattam ki
majdnem kirúgva anyám oldalát

hallom a gép kattogását ma is
pedig azóta postásunknál díszes asztala
anyám neki ajándékozta
mikor már nem varrt...

AZ ÉN PICASSOM

a képeslapot
a *Picasso* rebróval
évekig tárcámban hordtam
én tudom, miért
azonosulva a vékony-kecses lánnyal
ki egy labdán egyensúlyozott
a robusztus artista előtt
kiről csak én tudtam ki volt
valójában
az életemben

s mi mindent jelentett
nekem

rég vége ennek is
a lap nem tudom
hol hanyódik
de most előjött
a neten
ami akkor még sehol se volt

így múlik életünk el...
de a művészet sosem!

TÚLSÚLY

nehéz lettem
belémrakódott minden
az évek során

nem tudom levetni
enyém lett
vizsem tovább...

HOGY VAGYOK

hogy vagyok
élek

s épp elég
ez

(így
túl-
korosan)

HEGEDŰ

az a hegedű ott a korláton
Saint Tropez-ban
ezerkilencszázhuszban
veszélyben lehetett
leeshetett...

jut eszembe...
bár a festményen fennmaradt

nekem a kezemből
csúszott ki a hangszerem
s eltört

sírva vittem a
hangszerészhez
de ő csak mosolygott
szétszedte teljesen
majd újra összerakta
s szebben szóló a hegedűm
mint a leejtés előtt!

*(néha el kell törni
hogy utána
jobb legyen?)*

Néha el kell törnünk!)

HASONLÓSÁGOK

a *Frida Kablo*
kiállításon
visszaléptem
a kép elé
ki ez a kislány?
mintha lányom lenne
kicsi korában –
gyorsan lefotóztam

később látom
a költőnő
Tóth Kriszta
egyenesen ezt írja
a kép alá
(ő is lefotózta)

hogyan *ez itt Turi Timi*
kislány korában...

de a legérdekesebb az
hogyan nagy korában meg
hasonlít magára
Frida Kablora
gondolom a modell is
mire megnőtt

és nem ismerik
nem ismerték egymást
csak itt

ezen a művészet
(s az élet)
nagy rejtélyei

FELESELÉS JÓNÁS ISTENÉVEL

„*Van időm, én várhatok?*”
De én nem...!

MI ATYÁNK, ÉN ATYÁM

Mi atyánkhoz imádkozik
immár nyolcmilliárd ember
tudva-tudattalanul

az én atyámat
az egyedülit
csak az enyémet
már réges-régen
megölte a háború

azaz más emberek
pedig még ismert
két hónapig
s szeretett
de elment

nem tudom hova
nem tudom hol van
és sose álmodok róla

egész életem
nélküle
éltem le

Én atyám
tán te is vagy
a mennyekben?

Én istenem...
Én atyám...

Én imám...

ÉLET-JÁTÉK

jó játék lehet ez
de csak Istennek

IZSÁKOK

Azt mondják bizonyos rabbik

Hogy Izsák volt az első holokauszt túlélő
S ezt szó szerint lehet venni...
S hogy mi ne akarjunk áldozatok lenni
Még ha majdnem azok is, akár Izsák
Felejtünk is, de emlékezzünk is
Legyünk *Katica Mátyás király* meséjében
Csakhogy *nem mese ez, gyermek!*
Nem kéne átesni a ló túlsó oldalára
Az áldozathibáztatás bűnébe esni
Mert könnyebb felejtetni, mint emlékezni

De az a kosszarv
A *sófár* hang
Mégis csak ezt teszi
S nélküle nincs
Új év se
Új élet se
Katarzis se

És semmi se...

CSAK ÉLNI

nem summázok semmit
maradjon lezáratlan ez is
mint minden az életemben
nincs tanulság se
megkérdőjelezhetetlen

csak élni kellett volna
csak élni
igazán élni

TEST, LÉLEK

egy test
egy lélek

az egyik múlik
a másik örökké
él(ed)

BALEK VIGASZA

Hányan is csaptak be,
vezettek orromnál fogva!
Nem baj, még mindig jobb,
mintha fordítva lett volna...

ZSINAGÓGAI EMLÉK

emlékszem a titokzatos
zsongásra-morajlásra
belépve a zsinagógába
a férfiak külön világára
fejüket mélyen lehajtva
imasáljaikba burkolózva
mormoltak valamit
nem értettem semmit
csak éreztem ez
valami fontos lehet
nekik...
belefeledkeztem
kicsi lányka
ünneplő ruhába
ünneplő lélekkel...
anyám mellett

szép volt
rég vége már

se ő, se az
imádkozó férfiak
se a zsinagóga
rég nincs már!

APÁM ALBÉRLETE

végre, ha csak közvetve is
de apámról álmodtam...
abban a lakásban voltam
ahol valaha albérletben lakott
persze minden át lett alakítva
vonatfülkeszerűvé, de mégis
apám lakott valaha ott
hol sose jártam
csak kívülről láttam
de most kinyílt az ajtó
álmomban

csak nyílna a többi is!

EGY KRITIKUSOMHOZ

magamnak, magamért
számolok el folyton
nem pislogok tapsoló
vagy pfujoló közönségre
magammal van
megbeszélhatalom dolgom
ezt jól véd az eszedbe
mielőtt belémkötnél
mert minden rám tartozik
s nem rád, te kívülálló
ne szólj belém érzéketlenül
partvonalon kívülről
kívül bonyodalmaimon
csak azt láthatod belőlem
amire ajtót nyitok én
de az egészet sose láthatod
az mind az enyém!

REGGELI FORGÁCS

nehéz a szívem
könnyű a versem

ez nem is lehet
puszta véletlen

ÚJ ŐSEIM

mélyen meghajlok őseim előtt
kik számomra nemrég születtek
(nem is értem, hogy lehet ez)

de milyen jó, hogy meglettek
én is szilárdabban állok
azóta lábaimon

és több vagyok
(általuk)

SZÁMADÁS

nem sürgetem az időt
de múltba se mélyedek
csak néha megállítanám
(bár tudom, nem lehet)

csakhogy számba vegyem
ki voltam, mi voltam én
s hogy még mi is lehetnék

azt hiszem, a nagy eszem mellett
elég ostoba a mindennapokban

de mégis minden jól alakult
jobban, mint lehetett volna

és még élek...
s addig minden
megtörténhet

(ahogy *Szerb Antal* írta)

[Nyolcvanon
túl
2023]

A MÚLT SORSA

jobb leüledni hagyni
a múltat
mint felkavarni?

(bár kavarog az magától is)

ATTTTŰD

kezemre hajtom fejem
s emlékezem...

CSILLAGOK

éjszaka a kertünk fölött
ragyogtak a csillagok
fényük
teljesen beborított

úgyhogy mostanában
ők is hiányoznak
falakkal körbevett
kalitkában

hol rab vagyok
s csillagtalan
élek

BEDUGULVA

Néha bedugulok
Ilyenkor se vers se álom
Nem talál rám
Minden kicsúszik a kezemből
Csak állok árván
Visszhangtalan
Önmagamra

S a világra

TITOK

nem is merem bevallani
de valahol, létem
egy elrejtett zugában
unom ezt az egészet
ami van...

de tudom, hogy a halál
még unalmasabb

ezért hát
megbecsülöm az életem
s magam!

HIGGY

higgy a csodában!

a csoda te vagy
legalább is benned van

EMBERI TRAGÉDIA ISTENI COMÉDIA

a lét tragikuma mindent behálóz

de ahogy *Madách* mondta
nézd legott KOMÉDLÁNAK
s mulattatni fog

de azért ő se nézte annak
hiszen az EMBER TRAGÉDIÁJÁT
írta meg

nem úgy *Dante*
ő COMEDIÁT írt
igaz, ISTENIT

...

nem mindegy
honnán nézed
az életet!

S hogyan...

NYOLCVAN UTÁN

in honorem Dávid Katalin

Mikor is voltam nyolcvan?
kérdelte mosolygósan
évekkal utána
akkor áldotta meg a pápa
kinek keze már jócskán reszketett
de Kata csak lobogott s nevetett
ma már mindjárt százéves

én meg csak néztem
a számítógépen
nyolcvan évemre várva
s kicsit félve

de láttam
lehet élni utána
sőt lobogni is

hát váltok
határoztam el
hirtelen

nem szomorkodom
hiszen még élek
teszek
ezért

s ez legyen elég

HOMÁLY

elhaladunk, elfakulunk
hajunk, arcunk színe
jaj, a szemünk se csillog
sűrű hályog fedi
s szürkül minden
körülöttünk
ha nap süt becsukjuk
vagy hunyorgunk
mindent homály lep

félúton a teljes
sötétség felé

vagy *az örök világosság*
fényeskedik?
annak, aki hiszi...

KÖSZÖNET LÁNYOMNAK

köszönöm, hogy
megszülettél (nekem)

köszönöm a kedvességed
szeretetted, bölcsességed
okosságod, csodáságod
kacagásod, sok mondásod

a rajzaid, zenéidet
a jelesek

a ragyogásod, rendességed
cikkeidet, könyveidet

s hogy szüdtél egy
drága unokát (nekem)

s hogy még mindig
úgy-ahogy, de elviselsz

MÉG

még itt ülök a napon
tél van –
nem várom a tavaszt
ha Isten úgy akarja
(vagy a sorsom)
úgyis itt talál –
sőt lesz még nyár
is –
talán

(ez a nap
olyan biztató –
még ha fúj is a szél

azt súgja:
ne félj!)

AZ ELHAGYOTT KERTI PAD

de sokszor eszembe jár!

többször megyek ki hozzá
mostanában gondolatban
mint azelőtt a valóságban

ha süt a nap
s ülök egy utcai padon
mindig rá gondolok

szemem becsukom
s máris ott vagyok
a fehér kerti padon

viesszafelé álmodom

ÓTHONTALAN HONVÁGY

honvágyam van
egy (ott)hon után
ami nincs már
egy szoba után
amit letaroltak

a beszökő napsugár fénye
ami remeg csak
a spaletta szűk résein
a barna öreg bútorok
tompán fénylenek
a vázák, terítők, díszek
ez mind miénk volt régen
(néha idegesített
de most hiányzik)
nem építhető vissza semmi
csak képzeletben –
s a múltba visszajárva
hova tilos a bemenetel
mert a végén odaleszel
és mégis folyton ott bolyongsz
dobogó szíved ott tart fogva
s mégis szabadon –

ez a múlt hatalma
bevon

SZERETNI

szeretni
mindig
lehet

köszönöm
hogy
szerethetek

VÉGÜL

annyi minden voltam már
annyiféle voltam már
leegyszerűsödtem
de bennem él
múltam minden porcikája

így volt szép
így volt gazdag
így volt teljes
az életem

minden tragédiával
furcsasággal
nevetéssel
sírással
kalanddal
elpihenéssel
együtt

hálás vagyok
mindenért
a rosszért
is mi jóvá
lett –
mert azzá
tettem

(már csak
el kell
simítani
a kitüremkedéseket)

ISTEN MELLETT

közel Istenhez
mellé kuporodom
ő nagy, én kicsi
de hozzá tartozom

VERSEIMET OLVASOM

s úgy látom
fanyar vagyok
bennük

de miért is ne
lennék az

fanyar az anyag
miből táplálkoznak

ÖRÜLJ

örülj, hogy látsz
még ha homályosan is

örülj, hogy jársz
még ha botladozva is

örülj, hogy süt rád a nap
s annak is, ha fagy

örülj, ha zenét hallhatsz
de a csöndnek is

örülj, ha rád köszönnek
örülj, ha békén hagynak

mindennek örülj

örülj, hogy élsz
még ha alig is

az is több
a semminél

A VÉGSŐ KÉRDÉS

Belesimulok valamibe – érzem
De hogy mibe – ez a nagy kérdésem

AZ ÉBREDÉS PILLANATAI

az különös...

az ébredés pillanatai
mikor küzd benned
a maradás, felnemelés
és a felkelés kósza ígérete
(mert sose vagy kipihenve
teljesen) és vonz az ágy
a semmitse csinálás tengere...

és tulajdonképpen csodálatos
hogy mindig győz az élet!
és felkelsz és csinálod tovább
(néha, igaz, a semmiséget)

BE ÉS KI

ha soká élsz
végül mindenből kiábrándulsz

nem kellett volna beleábrándulni?
dehogynem!

így volt szép
az életem!

HÁNYINGER

bizonytalan hányingerem
van
mintha ki akarnám hányni
az életem

ÉVSZAKOK

végül úgy csupaszodik le az ember
ahogy a fa a levelektől tél fele
csak a lényeg marad, a kopasz ágak
mik nem hoznak tavaszra
új leveleket

mert csak egyszer élhetsz
egy tavaszod van
s egy teled

JÖVŐK

jövök!

erre az egy szóra ébredtem
nade honnan hova?

az álomból a valóságba?

és ki?

és kihez?
magamhoz?

egyáltalán kinek mondhattam?
ha én –
egyáltalán ki figyel(t) rám?

csakis én
az örök öntudat

jövök?

már magamnál vagyok

felébredtem

HŰSÉG

hűséges voltam egész életemben

hadd ne részletezzem
bár nem volt minden
hűség nyilvánvaló
és mégis...

talán nem is kellett volna
hiszen miért vagyunk hűségesek
a hozzánk hűtlenekhez?

de a legfőbb
hogyan magamhoz
hű legyek...

(még ha néha magam is
cserben hagytam)

JÓ VOLT

azt hiszem
nem soká
elmondhatom
– ha mondhatok
bármit is –
hogyan igenis
mindenek ellenére
jó volt
embernek
lenni

KÖLTÉSNET NAPJA 2023

Megpezsduült a szívem

Piros tulipánokra süt a nap
A költészet szent napja van
De szép is ez
Újra élek!

Ünneplőben a szívem

A TAVASZ MELEGE

a nap melege
belül is melegít

búcsút nehezít

semmi kedvem
nem lenne
itt hagyni
ezt a napsütött
világot

még várok

egy darabig
legalább
ősz vagy tél
utánig

maradok még

s majd újra
prolongálok
akár a természet

ahol a dermedtség
csak tetszhalál

s alatta mindig
él az élet

VOLT

Nyolcvanéves lettem
(meg pár hónapos)
Hihetetlen
Mennyi év!
S mind az enyém
Volt

HOVA TEMETKEZEM

Hova temetkezem?

A törődő szomszéd
kíváncsian megkérdezte

De tényleg,
milyen figyelmes!

Nade ennyire
időszerű lenne?

Azóta csak
ezen jár
az eszem...

hova is temetkezem

TAVASSZAL

hiába az emberi
lehúzó letargia

én kinyílok
minden virággal

minden
tavasszal

NŐI (H)ŐSÖK

születtek
szültek
helytálltak
haltak

jövőkét
hagytak
köztük
engem
is

köszönet
nekik

LEGESLEGVÉGÜL

tulajdonképpen végül
mindig megadtam
magam

rövidebb-hosszabb
ideig
nem

de legvégül
mindig
igen

mintha tudtam volna

hogy legeslegvégül
úgyis minden
fuccsba megy

és feladsz
mindent

akár tetszik
akár nem

az élet rendje
ez

ÖNKÉNTES SZÁMŰZETÉS

önkéntes száműzetésben élek
ittthon, a hazá(m)ban

bár egyszer már száműztek
innen kisgyerekként a halálba

azt hiszem, felnőttként
nem jöttem volna vissza ide

de ragaszkodó típus lettem
ahhoz is, ami nincsen

SZAKADÁS

én benned vagyok
ha csak felerészt is

de te már nem vagy enyém
mióta megszülettél

ezért is még ragaszkodnék
ha megérthetnéd

elvesztettelek
szétágazó utunk közben

lehagytál rég
pedig benned maradtam
örökké

s gyermekedben
unokámban is
negyedrészt

kitörölhetetlen

nem tudsz tenni
ellene semmit

bár azért remélem
titokban
nem is nagyon
akarsz...

SOSE JÖTTEK

Hányszor feladtam

A legkisebb nehézségekre
hivatkozva ürügyként
Pedig csak ki kellett volna várni
míg kedvezőbb idők jönnek rám

Ámbár
azok sose jöttek

A TEREMTÉS UTÁN

Isten ránk hagyta a világot
neki is csak a teremtés volt érdekes
a hetedik nap megpihent
és úgy is maradt –

azóta csak nézi
mivé lett a műve

ám sokszor
el is fordítja
fejét
hogyan néz
ami van

ANYUVAL ÖRÖKKÉ

anyuval egymás mellett a kertben
megyünk, megyünk
(a fotót különben férjem csinálta
de ez most mellékes is)

megyünk előre, mosolyogva
anyun pongyola, kezében van valami
mint mindig...
de főleg én vagyok ott a keze ügyében
mint mindig...

mindig együtt
elválaszthatatlan

még most is

túl a halálon

(mi talán nincs is)

megyünk, megyünk...

HÁROM ANYÁM MELLETT

anyu mellett nem unatkoztam
három ember volt – felváltva
hol depressziósan magába hulló
hol a legharmonikusabb barát
hol meg izgalmas-izgató mániás

én meg hasonultam hozzá
mint egy kiszolgáltatott kaméleon
azt hiszem, semmilyen se voltam
csak alkalmazkodtam
empatikusan

(kollégáim rólam tudták mindig
hogyan anyu hogy van)

most meg csak kutatom
milyen is voltam
valaha...
mert valamilyen
azért biztosan

azt hiszem nélküle
most lettem igazán
semmilyen

se szomorú
se vidám
se harmonikus
se

nagy teher volt nekem
hogyan nem volt
önálló életem

most túlságosan is az
lehet, hogy könnyebb volt régen
irányított s változatosabb

ÁLMAIMBAN BUJDOSÓ

a legváratlanabb helyeken tűnsz fel
és el – újra meg újra

mi lehet az oka

csakis az, hogy *vagy*
bár mindig meghalsz

újra és újra

feltűnsz és
eltűnsz

bujdokolsz
álmaimban

de vagy

meghalsz
és feltámadsz

hiszen
az anyám vagy

jelen – és
jövő időben

most és mindörökre
ámen

NEM JÓ

Nem jó, ha a halál torkában érzed magad
Pedig kiköp onnan minduntalan...
(egyelőre)

A ROSSZ ANYA

jaj anyukám!

kiért e reggeli
vészkiáltás
anyám, hallod
eljut a hangom
odaát?

lányom nem kiált
ő megvan
nélkülem...
fia is jól...
szerencsére

azt hiszem
saját magam
anyja lettem
idővel

igen...
az vagyok

de rossz...

PIHENEK

Süt a nap

Csicserögnek a madarak
Mögöttem muskátlik nyílnak
Pihenek
Szép az élet
A természet...
Bár néha
Egy-egy ember
Megzavarja
Azért őket
Is elviselem...

CSALÁDFAKUTATÁS

nehézebb lettem
mióta őseim sorsát is
cipelem

néha szünetelek is
a sok sors között
s reménykedem
jól végződik
de nem mindig

akik rosszkor születtek
és rossz helyen
nem úszták meg
miről hallgattunk
sokáig
oly sokat

egyszerre túl sok
az áldozat
egyszerre túl sok
a gyász
túl sok az üldöztetés
túl sok a gyűrődés
bár túl, túl sok
az érdem is

de már minden
az enyészeté

születtek, éltek s haltak
ez a summázat
mindenütt

az jó
ahol sok a gyerek
a leszármazott
és a művészet
a tudomány
az alkotás

a tevés
az emberekért

de minden, minden
végül az enyészeté

...

azért míg én még nem –
ha már itt vagyok
maradok
felkutatni őket
ahogy csak lehet
s éltetem őket
amíg lehet

Legyenek!

Löajlom voed

A SZÁZHÚSZ ÉVES ZSINAGÓGÁBAN

állok a százhusz éves
zsinagóga hátsó sorában
előttem kápráztató fény
mögöttem s bennem
az őseim kik építették
a Lövingerek
meg ki előbb
zsinagóga nélkül is
vezette a hitközséget
ötvennégy éven át
rabbi Zwi Bak Hirsch
ősapám
s talmudtudós fia
Bak Jozsef Eliaser
hitközségi elnök
dédunoka:
dr. Papp Róbert
(vérszidőben)

velük vagyok viselő
és oly erős
fordított
Matrjoska baba

CSALÁDFAKUTATÁS KÖZBEN

most itt állok
ennyi élettel
a kezem alatt
(s többnyire ennyi halállal is)
családfát kutatok
hol voltak eddig
ennyi rokon?
s most, hogy megszülettek
már meg is halt szinte mind

csak én állok itt
tőlük árván
de szerencsére
utódaim
utódaitok is!

már csak ez, mi
fontos

hiszen ezért is
voltatok

távoli rokonok

VETERÁNOK

mennyit rongálnak
rajtunk az évek

mit évek
hónapok, napok

azért álljuk a sarat
de ingatagon

igazi veterán
harcosok

A GÉNEK KÉSEI MANIFESZTÁLÓDÁSA

mondják
s tükörben
én is látom
egyre jobban
hasonlítok
anyámra
pedig korábban
nem...

vigyázz hát lányom

Isten mindig figyel

te következel
(s velem)!

RABBIK UTÓDAI

rabbik leszármazottai vagyunk
évszázadok óta
itt imádkoznak bennem
innen tudom héberül az imákat
előtanulmányok nélkül is
már rájöttem...

jó, hogy megtaláltam őket
jó, hogy tudom
kikből lettem
ha tízezen is vagyunk

de követőik vagyunk
tudjuk
vagy nem tudjuk

zsidók vagyunk
halálunkig
s azon is túl

örökre

*lőajlom
voed*

MINEK

mennyit, de mennyit magyarázkodtam
Úristen, süket füleknek, vak szemeknek
és visszhangtalan kőszíveknek

minek?

FÓKUSZÁLÁS

mióta nem rohangálok össze-vissza
hozzám jönnek az emberek
eddig hogy is jöhettek volna
mikor nem volt állandó helyem

de most, mint egy fókuszba
hip-hop mind itt terem

hallgatom őket
mit is beszélnek

mennyi történet
mennyi élet

s egy se velem
esett

jó nekem

(elég ez az
egyetlen egy)

HAJLÉKONYSÁGOM ODA

testem hajlékonysága is oda
próbálom pótolni lelke mével
de félek, megmerevedtem
mindenképpen

EMLÉKEK ÖRÖKÜL

a riporternő mondja
mikor hóhérként
akasztják
őt faggatva
s könnyes a szeme...

mindent el kell engedni
végül semmi nem számít
legfeljebb csak az emlékek...

ja, jut eszembe
ne dobjátok ki
az emlékeimet

azokat gyűjtöttem
egész életemben

rakosgattam
írogattam –

ne dobjátok el...
vigyétek
vegyétek

egész
múltam
minden kincsem

a tiétek...

is

nemsoká
csak a tiétek
lesz

(lehet-nemlehet:
átörökítem)

UNTERMANN-SORS

Untermann voltam egész életemben
rajtam álltak (vagy buktak?) a dolgok
erősnek kellett lennem és sziklaszilárdnak
még ha nem is voltam az valójában
de csatába másokért álltam
kiket segitettem
repülni
olyan magasságba
s akkora távolságra
hogy már nyomukat se látni...
azaz a nyomukat igen!
mindenütt, szerte a világban

Megtettem, amit lehetett
most már szállnak maguktól is
én meg annak is örülhetek
ha magamat meg tudom tartani

ÉLETÜNK TÖRTÉNELEM

Vakon végigporoszkáltam az életem

Nem vettem észre, hogy
történetem –
történelem

CSALÁDFÁM ÉS ÉN

családfám nézve
már kb. tudom
ki is vagyok
azaz kiktől lettem

s akár büszke is...
mert az őseim
rászolgáltak...

s nem taposhatom el
őket magamban

HÁBOROG

háborog a lelkem
viharban élek
örökös ádáz viharban

de inkább így
mint hogy hazugul
elcsitítсам...

*

Istenem
hallgatsz te engem
vagy csak a levegőbe
beszélék?

de hát annyian
szólnak hozzád
állandóan
annyian beszélnek

miért épp
rám figyelnél
ki csak néha-
néha

...

*Isten mindig figyel
akkor is, ha te nem!*

NÉHA

Néha rámtör az írás: az érzések, gondolatok áradata.
Olyankor otthonabb vagyok, mint máskor, máshol
(mert az írás az otthonom).

VERS ÉS KÖLTÉSZET

egy vers lehet anakronisztikus
de *a költészet* soha!
(az halhatatlan)

ANYU ÖRÖK

anyámat nem tudom feltámasztani
már 115 éves lenne s 35 éve halott
de különben sem számítanak az évek
az örökkévalósághoz képest

ahol van, kell, hogy legyen
valamilyen *attributum*
vagy mint sugallta
fluidum

s különben is
ha tükörbe nézek
ő van ott
valahogyan
ő bujkál ott
egyre jobban
romló vonásaimban
romlatlanul

AKKOR IS

vitakozhatsz, veszekedhetsz
akkor is a lányom vagy

megsértődhatsz, haragudhatsz
akkor is a lányom vagy

elutasíthatsz, elüldözhatsz
akkor is a lányom vagy

anyád vagyok
nincs mit tenned
lányom vagy

összeszidhatlak
megölelhetlek

anyád vagyok
s lányom vagy

nézz csak
a tükörbe

s a jövőbe...

FÖLD- ÉS ÉGTULAJ

földtelen lettem
jutott eszembe
nemhogy a ház
de a kert, az udvar
se enyém már
sőt nincs is föld
a talpam alatt

földönfutó vagyok
hol itt hol ott
vetem meg lábam
s szeretek a járda szélén
a füves földön haladni
(tán épp ezért)

legyen már egy kis földem
még ha átmeneti is

de az ég fölöttem
korlátlanul az enyém

ugyanúgy, mint a
földbirtokosoknak

tán egy kicsit jobban
is!

ÁLMAIMBAN HALOTTAIM

álmaimban halottaim
sorra látogatnak

mintha még élnének
frissek, virgoncak

s ez valahogy megnyugtat
(persze csak álomban)

A CSALÁDFAKUTATÁS HÁTULÜTŐJE

mióta megismertem rabbi őseim
kik értelemszerűen *kóser* zsidók lehettek
ha netán *tréflít* eszem
mindig rám szólnak
ne tegyem
(de teszem...)

A SZEKRÉNY TETEJÉN

a szekrény tetején
két méterrel közelebb
Istenhez
meg akartuk váltani
a világot
s magunkat se tudtuk

mégis akkor közelebb
voltunk Istenhez
ha nem is tudtuk

fiatalok voltunk
tudálékosan
öntudatlanok

s nem mertünk
örülni
semminek sem

de már mindegy
szép emlék lett
és szentség

a szekrény teteje

*ma is felemel
s vissz
két méterrel
közelebb*

Istenhez

KI

Mintha az emberekben
találná meg Istent
Pedig fordítva kéne
Ő van legfölül

Csak hát ki látja...

De „*Ki látott engem?*”
Is...

ZSIDÓ BÁNAT

ki törli ki
szemünkből a szomorúságot
hány évszázadnak kell
lepörögnie ahhoz
hogy helyreálljon
valami *üldözöttség*
(ami tán sose volt)
én egyre szomorúbb
szemeket látok
egyelőre mindenhol

bár lehet bennem a hiba
tán engem tükröznek

empatikusan

az én örökölt
ősi zsidó
bánatomat

KUPOLÁK

este van, koncert
kupolák között
s egyszer csak
rájövök
hogy a legfőbb kupola
köztük van
mindenek fölött
mindent beborítva

az örök ég

ameddig a zene ér

MEGNYOMORÍTÓ KOROK

megnyomorított
a korom
utólag látom

azon, amivé
nem lehettem

de sosem késő

a baj csak az
hogy minden kor
nyomorít

s nélküle
meg nem
lehetünk

EGY BAGOLY

Kuvikol egy bagoly
Bele a világba
Nincs visszhangja
Önmagát visszhangozza

ÖRÖK HULLÁMZÁS

felbukkannak
s letűnnek

előbb
vagy később
de mind...

újabb hullámok
jönnek messziről

s elmosják
az előbbieket
nyomát

valamit
hagyni kéne
magu(n)k után

...

már nem nyugtat
a hullámozó tenger
se

bár van abban
valami vigasz

hogy új hullámok
szakadatlan vannak!

FELSEBZETTEN

felsebzett a lelkem
valami bántja, marja
valami felszakadt rajta
valami jóvátehetetlen

nem tudom, csak érzem
folyik a vérem

A FEHÉR SZÉKEN

ott ültem a fehér széken
s mintha nem is rólam lenne szó
firtattuk a kilátásaim
mik nem túl jók

vége lesz – a halállal
de valószínű másban
hal(ok) meg –
mellesleg

nem kéne előbbre hozni?

míg dönthet(ek)

máris túl sokat élt(em)

és csak nevetgélt(em)

REJTŐZKÖDJ

a *cadikok* mindig rejtőzködnek
önmaguk elől is
nem ők a fontosak
hanem, amit tesznek

Isten is rejtőzködik
ki látta?
valójában senki

te mért akarsz mindig
látszani?!

s előtérben lenni?!

AZ ÉLET GAZDAGSÁGA

mikor kiüresedek
mindig újból megtelek

ÁTVÁLTOZÁSOK

a hamv eltűnik az arcról
s helyébe ráncok települnek
ilyen az élet
ilyen az élet

minél hamvasabb voltál egykor
annál ráncosabb vagy most
jaj, az idő mindent elmos

jól adagol és nivellál
de ne sírj a múlt után
értelmetlen

milyen szép a ráncos arc is
egy koponyához képest

A VÉGSŐ FELESLEGESSÉGÉRZÉS FELOLDÁSA

(teherré vált)
nyolcvan évem
hova vigyem?

senkinek se kell!

tartsam meg
amíg lehet!
s növeljem(?)

míg be nem telek
az étellel

mint a bibliai
öregék

NEM UGRÁLOK

már nem ugrálok
jobbra-balra
ki-be s le-föl
mára lenyugodtam
rájöttem
amit el akarok érni
az el akar érni
ő jön hozzám
ami meg elkerül
azzal nincs dolgom
(meg hát valljuk be
nem is tudnék már
ugrálni)

MIBŐL LESZ A CSEREBOGÁR

lányomat kiskorába'
mikor nem mehetett
bölcsibe-oviba
iskolába
beültettem a
gimnáziumi
osztályaim
utolsó padjába

később kiderült
hogy akkor jött az ötlete
miközben én a költőket
interpretáltam
hogy megpróbálja
hátha tud írni
ő is ilyeneket

azóta úgy látom
mintha némileg
sikerült volna neki!

MI AZ IDŐBEN

lányom
akármilyen szófukar
és szerény
(félre sose beszél)
szívósan írja bele magát
az irodalomtörténetbe
és máris hat
a kortársak
jelenére

én csak a porba
írok
firkálok
nyomtalanul
(s nyomtatlanul)
(ami most a facebook)
de így is megszabadulok
gondjaimtól
s hébe-hóba
másokat is
meg/felszabadítok...
pár hason-öreget
a múlt a mienk

unokámé a jövő
ki tudja mi lesz ő
de az biztos
hogymenki se fogja
az orránál fogva
vezetni –
még az Isten se...
(hiszen mindent
megkérdőjelez
és ez lényeges!)

INKÁBB

Inkább legyek
százszor-üldözött
mint csak egyszer is
üldöző!

ANYÁM EMLÉKE

bárkinék, ha említtem anyám
ki még ismerte
könnybe lábad a szeme
szerette

így szeretném
ha emlékeznének
rám is

de erről már
lekéstem

azt hiszem

UNOKÁM KÉRDI

Ez miért jó Istennek?

kérdezte *dróse* közben unokám
hm... neki mindegy, azt hiszem
neki minden mindegy már

de ha betartanánk parancsait

nekünk lenne jobb

Az ám!

FÉLTÉS

engem kiskoromban nem féltett senki
persze később se nagyon
nem féltettem magamat se
talán ezért is még vagyok

mert valaki mégis
(ki mindennél nagyobb...)

PILLÉREIM

lányom-anyám
pilléreim
kettejük közt
világokon át
a szív hazatalál
míg egyik múltba ránt
a másik jövőbe visz
de mindkettő szilárdan áll
nem viszi el árvíz
tartanak
engem is
hiszen oly erősek
hogy köztük
gyengének lennem
vétek!

SZÉP ELMÚLÁS

ősz hajtincseim nézegetve
rádöbbsentem valamire

szép volt egykor
hajam sötétsége
de az a mostani
fehérsége
is

mert szép az elmúlás is

NEM A TENGER

nem a tenger
csak egyetlen hulláma voltam

egyszer felbukkantam
s eltűntem a homokban

RABBIK UTÓDA

rabbik utóda vagyok
mintha mindig is tudtam volna
pedig a családfámtól csak ma –
de például tudtam *bencsolni*
előtanulmányok nélkül is
és éreztem a szívemben mindig
valami mély elhivatottságot
hogy mi után?
nem tudom ma sem
csak érzem
rabbi őseim megtalálva
haza találtam
kacsaringós utamon

*bát itt vagyok
Liebele lánya, Aviva
a Kedves Tavaszra
kinek lánya Remény – Tikva
unokája meg az erős Sámson*

ÉLETTERV

végül is
beváltottam élettervem
a legfontosabbakat
megtettem

elvégeztem az egyetemet
világrahoztam egy gyereket
végigtanítottam az életet

mi hiányzik?
mért vagyok elégedetlen?
(s csinálnék még annyi mindent)

van unokám is!
ne legyek hát telhetetlen!

ELŐSZOBÁKBAN

azt hiszem
egész életemben
előszobákban toporogtam

nem mentem be
a belső terekbe
tán még a sajátomba se

S/IRÁSAIM VÉGE

egész életemben s/írtam

végül kiapadtak
a könnyeim

és a betűim is

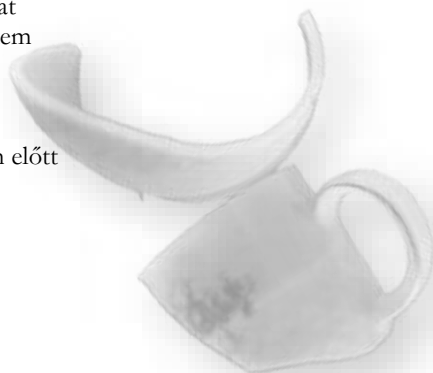
MINDENT ÖSSZETÖRTEM

apránként
mindent összetörtem

anyám kedvenc bögréjét
nagynéném képe üvegét
karcsú vázákat
herendi tányérokat
csillogó kristálypoharat
meissenai kávékészletem

jaj, az egész életem!

(most itt hever lábaim előtt
tehetetlenül
darabokban)

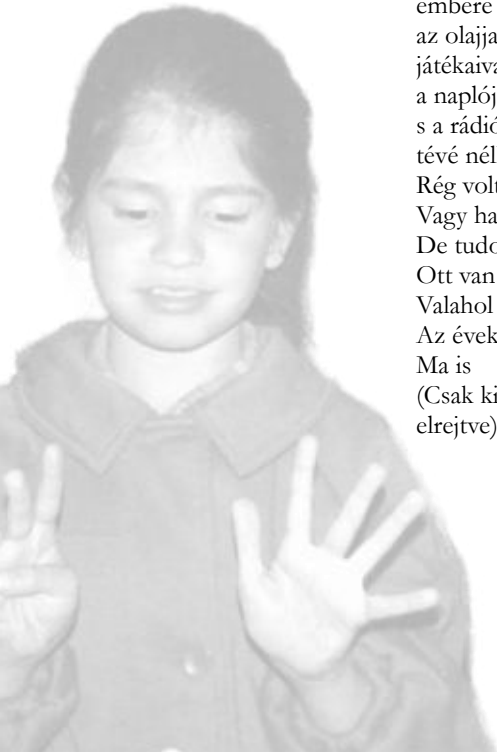
DE PROFUNDIS

mélyből jövő szavak
el se hangozhatnak
legfeljebb leírva
bénán-némán sírva

HOL VAN

Hol van ez a kislány?

Anyucinak becézett
Nem akart megbántani
S ha mégis, bántotta
Mert úgy szeretett
Csak nézte, hogy dolgozom
Írok, sírok, mosok...
S örült, ha észrevettem
ő mit csinál, hogy olvas
belemerülve egy könyvbe
kedvére
és ő volt
a világ legboldogabb
embere
az olajjal fűtött szobában
játékaival, könyveivel
a naplójával
s a rádióval
tévé nélkül is...
Rég volt
Vagy harminc éve
De tudom
Ott van
Valahol
Az évek alján
Ma is
(Csak kicsit
elrejtve)

NYOLCVANON TÚL

már túléltem anyámat
egy kicsikét
már jogtalanul élek
ajándék minden nap
az örökkévalóságból
elvéve

hol így vagyok
hol úgy vagyok
anyám ment el
túl korán –
élhetett volna
még éveket
hiába mondták
szép kort élt meg
az öreg kor nem szép
csak adomány
ráadás
(míg adják)
és élni kell
míg csak lehet

de nem lehet
perccel sem

tovább...

ŰZÖTT VAD

hajsolt voltam – egy űzött vad
hogyan ki űzött? hol ez, hol az

de leginkább én – magamat

SÍRUNK S NEM

Sírunk születésünk után
Milyen keservesen!
De ha halunk... nem

ROKONTEKINTETEK

mikor fölmerül
a végtelenből
egy régi-régi fotó
régi rokon szeme
az valami csodálatos

mert ott van benne
ugyanaz a tekintet
amivel én nézem őt

bár ő már nem
lát(hat) engem

sokkal később
de megszülettem

UNOKÁM VERSE

*unokám verse nekem,
a tizenegyedik születésnapján*

És elhitte...
(ez a cím, épp erről tanulnak)

A nagyon-nagyon
öreg nagyanyám
ment az utcán
előtte fiatalok
mint az angyalok
akiket Isten küldött
de látszatra ördögök
utat adtak a nagyon-
nagyon öreg
nagyanyámnak
„Ezek a mai fiatalok” –
szólt egyik a nagyon-nagyon
öreg nagymamám után
ő megállt, s visszafordulva
mondta:
„Ilyet én sohase mondtam”
És a fiú elhitte...

80

nem szabad
minden nap
arra gondolni
elmúltál nyolcvan

így nem leszel
soha kilencven
kötve az ebet
a karóhoz

(ami adott esetben
a nyolcvan)

80 80 80 80 80 80 80 80
(90)

legalább fektesd le
elejét
a végtelenbe...

ÖRÜLÖK

örülök a levegőnek
örülök a napnak
örülök a folyónak
örülök az égnek
örülök a fénynek

és örülök
igen, örülök
magamnak

annak
hogy
(még)
élek

s mindebben
részem...

VÉGELSZÁMOLÁS

Főúr, fizetek!

még eszem egy kis desszertet
de már elfogyasztottam a főételem
régén

tán még ücsörgök itt egy darabig
nem tartozván önnek
sem senkinek

kávét már nem kérek
minek buzdulnék fel
és mire

már csak nézek
a világba bele

s kicsit még magamba

jó volt a lakoma
szép az előadás

de mindjárt vége
la finita commedia...

FELTÁMADÁS?

élünk és meghalunk
ez, ami biztos

de hogy
feltámadunk?!

hagyjuk!

bár a lélek útja kifürkészhetetlen
vele minden megtörténhet

AJÁNDÉKNAPOK

az jutott eszembe, így aggastyánként
(ma is aktív ügyvéd osztálytársam mesélte mosolyogva-
elképedve, hogy a mi korosztályunkat már
annak nevezik... aggastyánnak)

szóval, hogy már nyolcvan is elmúltam...
s apámat meg harminchét évesen ölték meg
én már több mint kétszer annyit éltem
hogy tán ez valami hülye „kárpótlás”
érte, az ő hiányzó éveieért?
megjutalmazni a gyermekeket
az apákat ért galádságokért?
(fordított büntetés?)

de hát már anyám is túléltem
ki megmenekített bennünket
annak idején a halálból
hősiesen

ki kell(ene) érdemelni
ezeket az ajándék, jutaloméveket(?)

de azt hiszem
ezt teszem...

GÁTFUTÁS MINDHALÁLIG

egy gátfutás volt az életem
már magzatkoromban
eddig vettem minden akadályt
nem hagyom, hogy most
egy kis megfázásba
(vagy akár a covidba)
felbotoljak!

ÉLETÚT

az életem most vált úttá
a vége felé...

CSODÁLATOS ANYÁM

csodálatos anyám volt
csak nem tudtam
csodálni
amíg élt

akár mackóruhában
akár elegánsan
akár fürdőruhában
pongyolában...

egy csoda volt
betöltve a teret
alkalmazkodott
a rohadttörténelemhez
átszáguldván
vérgigtáncolta
végül belerokkanva
hányatott életét

értünk élt
míg tudott

aztán lehullt
mint fáradt levél
az őszi avarba

de míg élt
ő volt a csoda...

(ha nem is tudtam róla)

OSZD SZÉT

Oszd el mindened, míg élsz
Oszd el magad, hogy megmaradj
Némileg, s ha töredékekben is!

KICSORDUL

kicsordult a szívem
hogy férne egy könnybe(?)
(legfeljebb könnytengerbe)
mikor eláraszt mindent
bennem és körülöttem?!

ENCIÁNKÉK

enciánkék, enciánkék
álmban ezt a szót
ismételgettem egy versben
drapp ruhámban, hatévesen
felül a nyakánál piké
azt hiszem enciánkék...

de a szó jelentését
reggel a google-ban
megnéztem
biztonság kedvéért
enciánkék, enciánkék

nappal nem használtam soha
a hatéves mellett ott álltam
álmban, én a felnőtt
de a szó nem ismerős

csak hallom, amint mondja
a hatéves gyerek (aki voltam)
enciánkék, enciánkék
ott a ruhaszegély
enciánkék...

ó, de szép

SZÜRKE PULÓVERBEN

szürke pulóverben vitted a lelked
ahogy írtad, *versversenyünkre*
azon az *ősz*i napon
Rilke után szabadon...

vagy hatvan éve

azóta célba értél vele
vagy most is bolyongsz
égi utadon

én még a földön csodállak
s most látom csak

nekem
is
szürke a pulóverem

(csak én nem zárom
a lelkem bele

kirepedne)

SZÁZHALÁL

ma megint anyámról álmodtam
már harmincöt éve ugyanazt
hányadszorra ugyanazt...

hogyan élünk, él...
és egyszerre csak
a legkülönbözőbb utakon
de újra elveszítem

és ezt mindig újra élem

és mindig újra belehalok

[Amíg az
ember él
2024 – 2025]

I . . . .

Istent ne fent keresd
s ne is kívüled

azaz ott is
de benned is

s az emberek között
a kapcsolatokban

fűben, fában
mindenben

mert mindenütt
ott van
ha te is ott vagy

ha úgy vagy ott
hogy *veled is van*

ÁTROHANTAM AZ ÉLETET

Mindig rohantam
Átszáguldtam
Évtizedeket, az életet...

Nem tudtam megállni
Körülnézni, élvezni
Miben is lehetek

Csak rohantam előre
Azt hittem, ott vár
A boldogság

valahol

De az a Semmi volt!

És az volt a boldogság
Amin átszaladtam
Esztelen

Most már tudom

VELED VAGYOK

mondta egy nyugodt hang
ébredéskor
megnyugtatón

Ki lehetett?
Hát én!
Én vagyok magammal
örökké...

még szerencse...

Kivel lennék, ha nem önmagammal?
S ki lenne velem, ha nem önmagam?

Milyen jó, hogy így megvagyunk
egymással egymásnak

még

De van egy másik értelmezés
a Bibliából:

Ézsaiástól
Ne félj, mert én *veled vagyok*
ne csüggedj, mert én vagyok Istened!

S ez még megnyugtatóbb

DÉLUTÁN NÉGY

gyengül a nap
gyengülök a nappal
én is

de holnap
felkelünk újra

ha Isten is úgy akarja

LÉTÉVEL VAN JELEN

De tanít, inspirál
Bár már nem akarja
Nem is tudja
Csak él
Néha már nehezen

Éljen is!
S ne is tudja, ki!
Akár *Tersánszky*...

RECIPROK

Minél homályosabb a kinti világ
Annál élesebben nézek magamba

ÁLOMHIÁNY

fiatal éveimet
álmodozással
töltöttem
azt hiszem
s vak voltam
a valóságra
menekültem?
nem tudom
de mégis csak
felébredtem
valahogy
végre valahára

de mostanában
nem tudok
álmodni

s hiányzik!

HATÁRTALAN?

az élet határtalan
ne szabj határt neki
egyszer vége lesz
nade addig...

ÖNAZONOS

jó, legyél önazonos
de azt ne feledd
hogy több is lehetsz!

Több is lehetsz!
(Lehetnél...)

MIRE NEM TANÍTOTTAK

mennyi fölöslegeset tanultam
az iskolapadokban...

csak élni nem tanítottak
meg

MI ÉS A KOR

csöpögős, giccses dalok közt
nőttem fel, s lettem szerelmes
legalábbis azt hittem
hogyan az vagyok

mik vagyunk mi
és mi a kor
mi belénk szorul

még ha ellene is vagyunk
alulmaradunk

SZERELMEIM, SZERELMEM

egyik szerelemből másikba estem
a fiúk változtak, az érzés maradt
azt hiszem, a szerelmet szerettem
s nem a mindig változó másikat

MAJDANI HÜLT HELYEIM

A menza hátsó sorában
A cuki oldalasztalánál
Irodalmi körünk alhelyén
A műzliklub oldalszékén
Kiállításon széleken
Hagymaház tizedik sor egyesén
*És minden utcai padon
Mindenütt és majd sehol*

SZÉDÜLÖK

még bennem az ifjonti hév és lendület
de lefékeztem magam mesterségesen
nehogy elessek
(pofára)
mert szédülök egyre
s nem tudom merre

EGYEDÜL

csupa ismeretlen –
ez nem, nem az én világom
kikoptam, kikoptak mellőlem
kik voltak, mindahányan
körön kívül állok
magányosan, árván
mire várok?
már nem is láttok!

A LÁTHATATLAN KARMESTER

A láthatatlan karmester beint
S intésére megszólalnak fák s virágok
Elkezdődött a tavasz szimfóniája
Boldogon hallgatom

HIÁBA

Keresek egy csendes zugot
Hol nem zavar senki és semmi
De hiába minden
Ha bennem
Dübörög
A lelkem

TÚLÉLÉS

ajándékidőt élek
úgy érzem
mióta túléltem
anyámat

nem szeretem
az ajándékokat

különösen akkor
ha nem tudom
(kinek)
viszonozni

de élni
szeretek

mégis

ESÉS

esés közben már benne vagy
nem tudod visszacsinálni
pedig még nem estél el
minden lelassult
de nem állt meg
majd csak a földön szétterülve
de hiszen tudtad is előre

fájsz, de nem tört el semmid
míg konstátalod, ülsz egy darabig
összeszedve szétszórt csontjaid
segít is egy jóember talpra állni
megtartva a hónod alatt

megköszönöd neki
de köszönni kéne *annak* is

ki megint csak vigyázott rád

RECIPROK 2

idővel megkopik a test

de fényesedik a lélek

LÁTHATATLAN KÉKEK

Igy vagyunk a legtöbb traumánkkal
Csak később jönnek ki rajtunk a kék foltok
De fájnak –
(már láthatatlanul is)

KIBUGGYANÓ REGGELI SÓHAJ

Jajistenem,
néha úgy érzem
hogy már nem bírom el
az életem!

KISZORÍTVÁ

kiszorítom magam az életemből

nincs már egy üres asztalom
sem egy jó fotelom –
redőnyöm rég leszakadt
ha bekukucsálna a nap
inkább felhőbe borul

még élek itt
de már rabul

VÉGRE

leszakadt a redőnyöm
és lőn világosság
az idő mindent megold

csak időben-e?

(merthogy a sötét órák
már nem világosodnak ki
visszafele)

OTTHONTALANUL

anyu a falak közé
otthont varázsolt

mi volt a titka?
nem tudom!

csak hogy belőlem
ez mindig hiányzott

ezért hát most
otthonatlan vagyok

KÉSLEKEDŐ FA

van egy fa az ablakom előtt
legutoljára borul lombba
rontja a tavaszi összképet
kopasz ágaival
míg csak lehet –

kínban, keservben
lassan nyitja
a leveleket

megfontolt
de célt ér –

majd megfigyelem
azt hiszem
ősszel
tovább is él
mint a többi levél(?)

MENEKÜLNEK

Menekülnek előlem, el
Pedig bélpoklos nem vagyok
S telefonon úgyse fertőzhetnék...

De unokám leráz egy
Akarsz még valamit mondani? -val

Apja meg kérdésemre egy igen után
már adja is vissza feleségének a telefont

aki a lányom

ő még végighallgat
jótékony rámeréssel

(bár ő a legelfoglaltabb)
(s bár tegnap ő se hívott)

de a többiek
a fiúk
menekülnek

FÉNYKÉP VS ÉLET

még le akartam fotózni
egy virágzó gesztenyefát

de útbaesett a fűvön
egy halom százsorszép

azt exponáltam
s máris pittyegés
elsötétült a mobilom
kész, vége, nincs tovább
fényképezés...

így lesz vége egyszer
az életemnek is?

ki tudja...

mi marad rögzítetlen?

mindenesetre azt a gesztenyefát
még életemben élvezhettem
szerencsére...
le is kaptam belső szemlencsémre

és még a nap is
sütött hozzá melegen

sutba a fényképekkel!

SZÁLLNAK AZ ÉVEK

Szállnak az évek

„*Múlik az élet*”
Ja, a darvak...?
Az csak metafora!

TESTAMENTUM

végül is
teljesítettem
mire születtem

szültem egy gyereket
tanítottam jóra, szépre
a diákjaim
rendeztem is
zenéltem
írtam, rajzoltam
fotóztam kicsit

valami nyomot
tán hagytam
az emberekben
e rohanó világban is(?)

béke poraimra!

A CSEND HANGJAI

a zeneiskolából skálázás szűrődik ki
valaki szívósan gyakorolgat
néha egy-egy autózaj suhan bele
vagy egy-egy motor felbrekeg

bennem most nincs zene
minden csak lehetőség
halálra-életre

TÖBBÉ NEM

Többé nem incselkedem a halállal
Komoly hatalom az
S még majd komolyan veszi
Akasztófahumoromat

KÉSŐ BÁNAT

már senki se él, aki szeretett
valaha
úgy igazán, testestül-lelkestül
(legalábbis azt hiszem
hogy úgy...)
de most már mindegy

nincsenek tanúk
ezután már
senki se hiheti el
hogy szerethető
voltam „úgy”

hogy én még
megvagyok
bár romjaimban
az élet fura firtora
mert sose voltam
bősz hedonista

inkább pesszimista
ki most is
mindenkit
sirat itt
egymagába'
még valameddig

jobban kellett volna
élni
s szeretni is –
míg volt kit

A FOLYAMAT

lassulok
halkulok

félreállok

meghalok

LASSAN
DE BIZTOSAN

úgy érzem

lassan belesimulok
a semmibe

de addig
míg
végleg...
még élek
s nem is
akárhogy

még mindent
kipróbálok
amire csak
képes vagyok

ha nem is sokra
de csakazértis

nem halok meg
idő előtt
csak mikor
eljön az ideje

s akkor sem
önszántamból

dehogysis!
nem

bár végül is
ha menni kell

megyek

MEGSZÓLÍTANÁM

megszólítanám őket
de már késő!
s hallatszanék-e odaát?

ó, mikor még
egy térben voltunk!
pár centire, ideát!

ó, szent, félszeg gyávaság!

MAJDNEM

tényleg rosszul voltam a szívemmel, nagyon
pedig már befújtam a *nitromintet*

arra gondoltam, most lehet
hogy tényleg meghalok

de arra is, hogy

mindjárt elmúlik

s elmúlt

egyszeriben

(s egyelőre)

NEM IS

mire megöregszel
rájössz, hogy
nem is olyan nagy dolog
nem, nem a *halál*
balázsoló *Babitsom...*
hanem az élet
bár mindig is
túl komolyan vetted

ÖSSZEZSÚFOLÓDVA

össze vagyok zsúfolódva
a lakásban és magamban
ki kéne dobálni ezt-azt
vagy újba költözni netán

node mi lesz
a régi holmikkal
s régi magammal?

egy költözés kockázatos

inkább maradok
(a zsúfoltságban)

CSAK A KÉPEID

„szikár, szigorú, nagy” festő
igen, az voltál

már csak a képeid vannak
de tulajdonképpen mindig is
csak a képeid voltál

a többi csak
olcsó ráadás

egymásra találásunk
és elszakadásunk is

futóhomok
a tenger partján

de a tenger áll

(állóhullám)

HAJNALOKON

hajnalokon ébredek
mostanába'
ne vesszen perc se kárba
míg élhetek

ANYU 116. SZÜLETÉSNAPJÁRA

Isten éltesse anyámat
Az örökkévalóságban
Ha van
De van
Ha ő is van
Miért ne lenne?
Örökké vagyunk
Ha már így lettünk
A létbe belevetve
Kitörölhetetlenül

Érzem
Így kell lennie

IDŐK

Az *idő* végtelen
Az én időm véges

Vagy mégsem?
Részem!

RÖVIDZÁRLAT

Vagyok

De nem tudom
hol és mikor

Csak vagyok...

SOKSZOR NEM HALUNK MEG

sokszor nem halunk meg
s csak egyszer igen
de nem tudod, mikor
lehet, hogy váratlanul

de addig éljünk
zavartalanul

sokszor éreztem
hogymégem –
rosszul

de egyre gyakrabban
van úgy

s egyszer
az én mókamesterem
ki eddig becsapott
ráun

s hamarosan...
tudom

VAGONKIÁLLÍTÁS-MEGNYITÓ UTÁN

*„Az Örökkévaló azért tartott életben
bogy ezt elmondjam
bogy bogy maradtam életben”?*

hát lehet
de szerintem
megtarthatta volna
a többieket is!

MENEKÜLÉSEK

Régebben mindig volt egy szigetem
hova menekülhettem
(Szeged, Budapest, Balaton, tengerek)

De most egyszerre
vagyok a hely
ahova
menekülhetek
s ahonnan

Ez bizony kelepce

ÁLMOK

a sok kis álom közt
egyszer átfordulni
egy nagyba

honnan már
nincs ébredés
soha

...

ki tudja

hogyan van
megírva

ADYVAL

*Istenhez hanyatló árnyék
az vagyok, az lettem...*

Segíts hát hinni benned
ki létlenül is leglevőbb!

PONTOK

sose fogom kitenni a pontot

pontokat szoktam, nagyon is
lányom stilisztikailag gyűlöli
de ez a mi generációnk privilégiuma
a továbbgondolás és elhallgatás
pont-os kifejezői egyszerre

igaz, lassan kivesznek a kortársaim
a notórius pontjainkkal (s velem együtt)
kiteszik azt az egy-pontot végre helyettünk
a mondat végére (s végünkre)

lassan mindnyájan elhallgatunk
s tovább se gondolnak bennünket

pedig úgy lenne szép
ha meglenne a folytonosság

a nemzedékek között...

MOSOLY

öntudatlan mosoly
az életé

hogyan van
mire, kire
mosolyogni
még

hát mosolyogj!

akárkire
akármire

örökké

KÉT ÚT

Én nem fejezem be a dolgaimat
sokszor el se kezdem
nem járulok hozzá a történelemhez
mosom kezeimet
a világ ilyen
nélkülem lett olyan
amilyen

Öreg hiba
változtathattál volna rajta
a jó irányba
elmulasztottál lehetőségeket
már jóvá nem
teheted

El veled

VERSENYFUTÁS AZ IDŐVEL

versenyt futok az idővel
de úgyis, tudom
ő fog győzni
csakis ő győzhet
mert ez a természete
az enyém meg
a vesztés
de addig is
futok

kifulladásig

MENNI ÉS MARADNI

miért is szeretek folyóparton állni?

mert ugyanakkor megyek is a folyóval...
míg maradok mellette

VÉGNÉLKÜLI VÉGEM

testem s lelkem mélyén valami nyugtalanság
érzem hogy nem tudom befejezni
mit elkezdtem
régen

*csak az a vég!
csak azt tudnám feledni! –*

s végnélküli végem

MIKOR FELÉBREDEK

mikor felébredek
még hosszan nem
nyitom ki
a szememet

mintha ólom zárná össze
ki tudja miért
jobb még a sötétség

mikor már fent vagyok
még aludni akarok?

néha sikerül is
prolongálni –

pedig a fentlétet kellene
így, vége fele

KÖZELEBB A NYOLCVANKETTŐHÖZ

már egy hónapja
közelebb a nyolcvankettőhöz
mint a nyolcvanegyhez

sietnem kell
magam utolérnem
még a cél előtt!

ELMÚLÓ TEKINTETEK

az utolsó tekintet is
elborult
mi egykor nem tudott
nem meglátni
nincs látó
s már alig a látott
mert *minden*
mint a kás nefelejcs
enyész
megtanultad *Berzsenyitől*
de csak későn, utólag látod
ez a baj
különben jobban értékelnél
minden tekintetet
mi rád vetül
s minden nézést
mi még
a tiéd

JÓ-ROSSZ

pedig olyan jó lenne
elhagyni magam
vagy nem is tudom
mi lenne jó
inkább csak
kevésbé rossz
mint ami van

de mégse hagyom el magam
mert egyértelműen
rossz lenne a vége

ámbár így is
úgy is az

TANITANI FOR EVER

mikor óra végén odajöttek
hozzám a gyerekek
mert még kérdezni
akartak valamit

most is
évtizedek múltán

újra velük
(mert az ifjúság nem változik)

micsoda boldogság!

mit hagytam el a
nyugdíjazással?

tanár nem mehet nyugdíjba
annak a tanítás a dolga

mindhalálig

akárhogy is!

MÚLÓ LÁNYKORAINK

Anyám leánykora előttem rejtély
Ugyanígy az enyém lányom előtt
De jól van ez így
Mert az anyaságunkkal
Kezdődött minden

BOLDOGSÁG-BOLDOGTALANSÁG

azért tudok boldog lenni
mert boldogtalan is

IGEN ÉS NEM

egész tanári életemben
kimondatlanul is
ez az intés vezérelt
add tovább fiaidnak
(fiaimat egész tágon értve)

ma eszembe jutott
mikor odajött hozzám
egy unokámforma zsidó kisfiú
ki a holokausztról faggatott

megsajnáltam!

azt hiszem,
a mondd el fiaidnak
nem teljesen érvényes...

vannak esetek
mikor nem kell
elmondani mindent!

ÉLNI KELL

(idővel)
olyan könnyű lenne meghalni
azt hiszem

élni nehezebb

de élni kell
míg csak lehet!

MÚLTAM SZEREPLŐI

Kavarognak bennem múltam képei
Szereplőkkel, kik már nincsenek
Nincs kedvem monológba esni
Súgjatok! Segítsetek!

SZÉPSÉG A DOLGOK MÉLYÉN

megtalálod a szépséget
mindenhol, mindenben
csak keresni kell
vagy amúgy is rád talál
váratlanul

mert mindig ott lapul
a dolgok mélyén
hát ne törődj a felszínnel
az sokszor rút
de csak álca
észre se vedd
ne adj jelentőséget
neki a figyelmeddel

az legyen csak
a szépségé!

benned

hiszen te látod meg!

EGYETLEN LÁNCSZEM

egyetlen láncszem

kihunyó lángnyelv

de nélküled
nem lett volna
semmi

ami most
lásd
milyen szépen
virágzik
a romokon

AMÍG AZ EMBER ÉL

amíg az ember él
nem szabadna
a végre gondolnia

mióta is búcsúzkodom az élettől?
s lám még mindig élek!
de ezek szerint
érdemtelen

már megfogadtam, hogy
„jól vagyok” akárhogy
is vagyok...
most megfogadom
hogy „a halálról egy szót se
beszélek”
éljek, amíg élek
mint a mesékben

(hol
„boldogan *élnék*
míg meg nem halnak”!)

TÖRLESZTHETETLEN ADÓSSÁGOK

mennyi adósságom marad!
mit nem tudok már törleszteni
nem anyagi, hanem szellemi javak
emberi tettek, mozzanatok
pótolhatatlanok –

nincs hova átvigyelem
törlesztenem kéne
míg még élek

de tudom, marad –

nincs annyi időm, hogy
minden adósságom
beleférjen

kéne egy másik élet!

TÚL –

túlírtam magam
nem fér egy kötetbe...

túl is éltem magam?
nem férek bele

egy-életbe!

NEMES VADAK

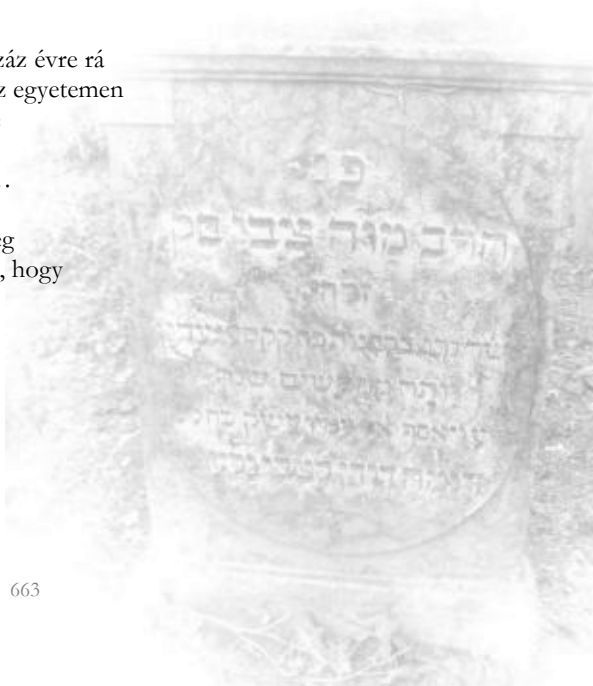
nemes vad leszármazottja vagyok
Zvi Bak Hirsch ősapám
jött Szlovákiából, Prágából
héber imák nyomán
rabbinak Szegedre

*Olyan szerelmesem
mint a szarvas
mint a gazella*

áll sírkövén
az *Énekek Éneke*
ötvenhárom év rabbiság után –

tőlem meg
több mint száz évre rá
a tanárom az egyetlen
gólya létemre
azt kérdezte
őzike őzik-e...

de ekkor még
nem tudtam, hogy
szarvas volt
az ősapám

KIEGYENLITŐDÉS

álmaim valóságosak lettek
valóságom meg álomszerű

CSAK ELKEZDENI

miért van az, hogy
én mindent csak
elkezdeni tudok
s semmit se befejezni

(csak egyvalamit majd...
de azt se én teszem
csak megtörténik velem)

VERSEIM SZOMORÚSÁGA

a verseim milyen szomorúak!
de nem annyira én magam...

tán mert az írás mélyről jön
s igazabb

mint (felszínen)
ami van

A TÁNC

...végén egy nagy piruett...
és meghajlás a földig

ZÁRÁS ELŐTT

Lassan bezárhatom a boltot.
Nem adtam el semmit.
Csak vitték ingyen.
Ami kellett.
Nem sok.

Maradt...
Ki kéne árusítani.
Persze ingyen.
Csak ne hidd,
hogy értéktelen!

Mert mindennek ára van.

Csak nekem nincsen!

TOMI ÉS AZ IFJÚSÁGUNK

Tomi,
túlértékelted ifjúkori (hosszú)verseimet
(vagy én alul magam, már mindegy)
de lehet, hogy teljesítem kívánságodat.
Ha (én) még élek – kiadom... magam...
lázás ifjúságunkat,
ahol találkozhattak
külön-szenvedélyeink.
Azok is rokonok voltak,
s nem csak mi magunk.

Drága unokatestvérem!
Hát itt hagyta te is!
Nincs már ki szidjon, s
nincs ki dicsérjen...

s ifjúságunk már rég halott...

ELRÖPÜLŐ ÉVEK

*„s fejünk fölött elröpül a nikkell szamovár”
(Kassák Lajos)*

Hirtelen nyolcvan!
(Sőt már nyolcvankettő!)
De a nyolcvan vízvázasztó
Lányomnak az lett a fele
Ő írta: „hirtelen negyven”
S meglepett vele –
Én azt hittem
Csak én öregszem
Ő meg örök kislány(om) marad
Olyan is! De mégsem!
Unokám is már tizenkét éves
Majdnem kész fiatalember –
Ha megszülettünk
az idő egyformán
elröpül felettünk
mint az a bizonyos
nikkel szamovár...

KONTRA VÁCI MIHÁLY

*Mindenütt otthon
(Váci Mihály)*

mint ki száműzetésben
saját szülőföldjén...

de hol is lehetne
sehelse-otthon

(nem lehet mindenki
Váci Mihály!)

EPILÓG

*akinek többeszeréves profilja van
az tud táncolni* – mondtad
s végül én szakítottam félbe a táncunkat

de sok minden történt közben –
a legszebb mégis az volt
mikor lefeküdtél a padlóra előttem
keresztre feszített pózban...

valóban
évezredekkel éltünk meg
akkor...

(de legalábbis
a közelmúlt
csúfos
történelmét

hol más-más oldalon
álltunk, apáinkkal:

az áldozatén én
és te a bűnösén

vezekeltél?)

ELNYŰTT BÚTORDARABOK

úgy pusztult le
az egykor féltett
óvott szalongarnitúránk

akárcsak én

nem volt számára szabad tér
csak az elhasználódás, a nyűvés

most aztán összeillünk
öreg, elnyűtt bútordarabok

(foteljában pusztulok)

MI MINDENT SZERETTEM

szerettem tanítani
szerettem tanulni
szerettem remélni
szerettem szeretni

tornázni, biciklizni
korcsolyázni, szánkózni
énekelni, beszélgetni
rajzolni, hegedülni
labdázni, kártyázni
rejtvényt fejteni
szerettem néha sírni
szerettem verset írni
szerettem rendezni
színházba, moziba járni
kiállításra, koncertre
gyerekem nevelni
unokámmal lenni
anyámra emlékezni
virágot ültetni
családfám kutatni
rabbi ősökre lelteni
templomba menni
étteremben enni
szép ruhákat venni
zenekarban játszani
balettozni, táncolni
kötni, horgolni, varrni
verset mondani
papírszalvétát gyűjteni
mezei virágot szedni
hóhullást nézni
egy jó kávé meginni
valamin elmélázni
semmit se csinálni
nem megalkudni
igazamért pörbe szállni
gondolkodni, filozofálni
titkokat feltárni
matekpéldát megoldani
érdekeseket álmodni
teliszájjal kacagni

nagyokat vitázni
megoldásokat találni
magas fára felmászni
tűző napon sütkérezni
hajnalokig beszélgetni
randevúkra járni
rokonaim látni
finomakat enni
cukrászdába menni
vanília fagyit nyalni
oroszkrémtortát falni
hideg kólát inni
friss levegőt szívni
újságcikket írni
regényekbe elmélyedni
irodalmi rovatot vezetni
nyáron szenet lapátolni
földből krumplit szedni
gyümölcsöt a fáról megenni
mákoskészítőt enni
krumplit sütni
meditálni
babakocsit tolni
mindent lefotózni
nagyokat hallgatni
mást is meghallgatni
egyetértőn bólogatni
ellent is mondani
tömegben elbújni
néha meg kitűnni
szavalóversenyt nyerni
kitüntetést kapni
egy nagyot kiáltani
csendben is maradni
értő szemekbe nézni
amit kell, elmagyarázni
barnára lesülni
a Marost átúszni
kézen állni
cigánykereket hányni
spárgázni
csöpögtetővárat építeni
tenger hullámain felülkerekedni
elutazni és haza térni
frizurám cserélgetni

héberül olvasgatni
szerelmesnek lenni
mindent mindenkinek elhinni
nyálkicsordulásig durmolni
teniszezni, szolmizálni
hosszú leveleket írni
naplót titkokkal teleróni
tévét nézni
színészekért lelkesedni
riportokat hallgatni
délután szunyókálni
mosni, vasalni, főzni
zenét hallgatni
fogorvoshoz járni
barátnókkal trécselni
mondatot elemezni
főtt kukoricát rágsálni
kettesben sétálni
ölelésért meg-megállni
valamit, valakit várni
ablakot kitárni
zöldellő fát látni
fáradtan egy padra lerogyni
hulló levéllel azonosulni
valaki mellett kiállni
felhőket, kék eget bámulni
lexikonokat bújni
lányomnak tapsolni
unokámmal játszani
fogócskázni, bújócskázni
betegségből meggyógyulni
rendet rakni
a korról haladni

és Istenem
még mi mindent
szerettem
csinálni!

szerettem *élni*

(nem szeretek halni)

BLUES

Eső szítál, az aszfalt tükre csúsz
Lépteim lassúk, mint egy makacs blúz
Neonfény pislog, hív valahová
De én csak bámulom lábam nyomát
Ó, nagy terveim, hol vagytok ma már
Levelekként sárgultok a fákon tán
Mosolygok rajtuk, mert én vagyok a bohóc
Aki világot vált, de marad ugyanott
A szél fülembé súg valami szépet
Hogy minden rendben, csak ne rontsam széjjel
A szívem tudja, az út mindig kanyargós
De én választom meg, hol botorkáljak még
Én, a bús...

ANYU - BENNEM

mára elfogytak a szavaim róla?
harminchat éve csak bennem szólal...
nincs mi megújítsa?

de néha ő szól
helyettem is
bennem

mióta ő én lettem
félíg-meddig

ő is!

KORT FELEDNI

Egyetlen dolgot szeretnék feledni:
Csak az időtlenségben lebegni
És lenni, tenni, lenni. tenni, lenni...

NAGYAPÁM LIEBELÉI

nagyapám minden
péntek este
megáldotta
minden gyermekét

köztük anyámat is
a *kedves Liebelét*

de mielőtt meghalt volna
őt a többi gyerekére bízta

vigyáztatok
Liebelére
mondta

így vigyázott
közvetve később
rám is

mert vigyáztak
a nagynénik
s a nagybácsik

meghaltak már ők is
valamennyien
régen

de nagyapám áldó kezét
ma is fejem fölött érzem

(s áldását az én *liebelémnek*
továbbközvetítem)

Versek

2012 – 2025

Apaidézés	7	Már megint Vörösmartyval hadakozom?!	37
MACSKAKŐ		Holokauszt konferencián	38
2012		Hans és Tonio a 9-es buszon	38
A nap süt	15	Hűség a hűtlenekhez	39
De hol vannak a madarak?	15	Strasshof, 1944, 2014	40
Nem...	16	Andrássy úti séták	41
Ne tagadd le	17	Örök áldozat	42
Ez a gyerek	17	Aki vár és akit várnak	43
Macskakő	18	Hazátlanabb	44
		Botlások	44
		Nagyapa ablaka	45
CSUPASZ LÉLEKKEL		Régi, családi csoportkép előtt	47
2013		Aranka néni megkövetése	48
Istenközelenben	21	Erzsi néni	51
Egy könyv?	21	Erzsi néni élete	52
Minden és/vagy semmi	22	A mi történelmünk	55
Bízgatás (fentről?)	22	Isten hallgat	55
Az élet értelme	22	Öreg, örök Marosom	56
Töredékhelyesbítés	22	Isteni szerelem	60
A karma ideje	23	Unokám tekintete	61
Csupasz lélekkal	23	Nyoma veszett 1944-ben	62
Utazás	23	Teremtő tekintet	62
Anyám elvesztegetett szavai	24	Mint kertben a gaz	62
Napsütötte, kósza gondolatok	25	Utazó	63
Hull a hó a kabátomra	26	Fordított átváltozás	63
Örökanyapanasz	26	Lányom álma	64
Mit hagytak rád a századok?	27	Korai sirató	64
T. M. veszteségei nyomán	29		
Lánc, lánc	30		
A MI TÖRTÉNELMÜNK		MINT A MADÁR	
2014		2015	
Vonatokon	33	Jön, mosolyogva	67
Fordított	34	Restauráltatni dédapát	69
Fanyar	34	Ősök, utódok	71
A híd	34	Szilánkok	71
Quo Vadis, 1944	35	Hogy lehet emlékezni?	72
Túl	36	Isten magánya	73
		Mert	73
		Ne...!	74
		Szívem	74

A nyomok a nyomtalanságba vezettek	75
Hiány	76
Diadal	77
Már mindent megbeszéltünk?	77
Körsóhaj	80
Kettős záróima	80
Fordulat	80
Zsidó	80
Válsághaiku	82
Mindennek ideje	82
A magány alternatívái	83
A teás nénikék	83
Ajtó előtt	83
Mint a madár	84
Közvetlen kapcsolat	84
Felriadás	85
Padon	86
Proust nyomában	87
Sabat Tsuva, a megtérés szombatja	88
Engesztelő	93
Emberek harca	94
Be- és kilégzés	95
Más	96
Kedves dédanyáim	97
Anyám sírjánál	99
Idegenbe szakadt hazánkfia	99
(Do you) understand	100
Cappuccinók	102
Szerencsés fordulat	104
Titoklánc	104
Ennyi	105
Útjaink végül összeérnek	105
Inverz	105
Különös duett	106
Elhaladva a gyerekkor udvara mellett	107
Kert, csillagok	109
Kulcskereső	110

ESTEFELÉ, HAZAFELÉ

2016	
Századsirató	113
Hála az írásért	116
Emlékláncolatok	116
Valami sír bennem	117
Zsidósors haikuban	117
Csúszó, havas úton anyámra gondolok	118
Vissza-	118
Isa	118
Kvantumhalhatatlanság	120
Ritenuto	120
Reménytelen	121
Ajtó	122
Láttam a hanyatlást	123
Estefelé, hazafelé	124
Anyák napján	126
Bét Hahajim	126
Vágás a hasamon	127
Az öregek és a gravitáció	128
Apairígység	130
Időhonvágy	131
Még nem	132
A kert végében	133
Isten ölén	134
Minden hiábavaló	134
Kíváncsiság	135
Zárvány - haikuba zárva	136
Csöndvágy, honvágy	136
Haikuk holddal	136
A történet vége ismeretlen	137
Lehangolva	137
Őszi	137
Téli napsütés, ablak mögül	137
Korán van késő	138
Honnan tudja?	139
A kor	140
Uram	144
Testemlékezet vagy jelenemlék	145

A boldog/boldogtalan gyerekkor	147	Szinkron -	185
A diófa hiánya	149	Koraősz, padon	185
Menjünk, menjünk	150	Nem szeret a lányom	186
Ha nagynehezen elindul	151	Álmomban	186
Szövedék	153	Az árnyas erdőben	186
Úgy vagyok magammal is	153	Ég, levelek, faágyon, folyóparton	187
Az én mesém nem mese	154	Megyünk	187
Ha meghalok	155	Színháték ablak előtt és mögött	189
A töltésen és erdőn át a Maros fele	156	Őszi séta, hulló levelekkel	191
Volt egyszer egy kert	158	Cím-cum	191
Fent és lent	159	Leonard Cohen has passed away	191
Hajam dús barnasága	160	Elment mellettem az élet	192
Budapest, Nizza, 2016. július 14-én	160	Csak a saját hangomon	192
Anyuuuu!	165	Ma kétszer is	193
Poszt-Üvöltés	166	Negatív	194
Ború	167	Cipelek	195
Kor - és kórképek	168	Nem volt igazi életem	196
Prenatális meghatározottság vagy determináció vagy predestináció	169	Markó Iván a Nagymező utca közepén	197
Reggeli zajok, prolongálva	170	Egy gyerekkori fénykép	198
Senki, senki	171		
Szegény kisöregasszony	172	ALBATROSZ A BICIKLIN	
Csak természetesen	173	2017	
Mégse kóser	174	Mindjárt hetvennégy	201
Ima testvérekért	175	Kapaszkodni	203
Folytonosság	177	Aki	203
Vigyázni	178	Hol	205
Szélben	179	Levélszimfónia	206
Mesemorfondírok	180	Rigócsapda	206
Hiány, többlet és...	181	Fluktuáció	207
Gyötrő kérdések, postumus	181	Helyzetjelentés	207
Panoráma kép	183	Nemzedéki anomáliák	207
A vakáció vége felé	183	Régi képek	208
Emocionális disszonancia	184	Semmi se volt tökéletes	208
Ellenpont	184	A nem-elvesztett Paradicsom	210
Csillagok éjjel - nappal	185	Nem semmi	210
		Az én igazi házam	210
		A kultúra	211

Mint egy burleszkfilm	261	Ovinu Malkenu	292
Zajin Adarkor	262	Egy pont	293
Vakító fényben	263	Foltok tündöklése és bukása	294
Saját szoba	263	Könnyek kapuja	295
A kislány	264	Isten mosolyog	296
A kisiú	265	Az utolsó mosoly	296
Szegény nagyapám	266	Azt	297
Ima helyett	267	Beborult	297
Tíz napja	268	Születésnapra	298
Hárman, számárháton	268	Vénasszony nyara	299
Ő	270	Otthon, a nap alatt	299
Ébredéskor	271	Az	299
Anyák napján – Anyám, anyák	272	Mosolyog	301
Katarzis	273	A legyintés	301
Múlt és jövő a jelenben	274	Még ücsörgök itt egy darabig	301
Anyám: Ladányi Ida	274	Beágyazva	302
Időtlenység	278	Unokámmal	302
Az érzelmek szabadsága – retrospektive	278	Az unokám éltet	302
Hasonmások	279	Add tovább	303
Hetvenöt	280	A csoda	303
Ébredés után	281	Azt a tekintetet	303
Kányádi halálára	281	Anyám álomban	304
Mert vannak költői szerelmek...	282	Az ősi parancs	304
Szívem	284	Leszakadoznak	304
Verák	285	Ars poetica	305
Egy kép a múltból, 1954	285	Nagynénik, nagybácsik	305
Talán el kéne költözni	286	A természet	306
Befejezetlen történetek	287	Fantomfájdalom	306
Messze	288	Diákok emlékezetében	307
Szentség	288	Tétova hozsanna	308
Nekem van	288	A nagy nevetések kora	308
Az unokámban	289	Kimondhatatlan	309
Egy festményt álmodtam	289	Utoljára csak magyarul	309
Védve	289	A nagy búcsúszimfónia	310
Allegória	289	Hanuka csodái	311
Istent keresem	290	Hirtelen	311
Fehér függöny	290	A legfőbb kertésznek	312
Felelet	290	Kimondani	313

AMI FÁJ

2019

Végül is	317	Anyu emléke	333
Újra látni a tengert	317	Mint	333
Az a puszkagolyó	318	Nem köszöntünk el	334
Ami fáj	318	Napimádat	334
Vakfoltok	318	Újra és újra	335
Hála szerveimnek	319	Aki menni akar menjen	335
Unokám és Isten	319	Öregek fohásza	336
Nem tudom...	320	Azt hiszem	336
Két fa	320	Rég volt	336
A nagy paradoxon	320	Sarok	337
Hetvenhatodik évem első gondolatai	321	Egyetlen verset	337
Csak jóra	321	Ekvivalencia	337
Áldozatok	322	Karma	338
Kései kiáltó	322	Istenem	338
A bajok természete	323	Apám neve	339
Istenvágy (Életvágy)	323	Soha soha soha	340
Ha nem lenne...	323	A csoda	340
Anyám harminc éve	324	Utolsó széderek	341
Elárulásom	324	Mimikri	341
Furcsa lány	325	Rossz emlék	342
Anyám művészete	325	Gyerekkorból	342
Kerek és szögletes	326	Újra?	342
Bárány Mózes ükapám	326	Apátlanul	343
Dobozok	327	Apám gyilkosa	343
Halottaim	327	Rövid pórázon	344
Terhek	328	... hol vagy	344
Egy angyal	328	Illanások	345
A sors	328	Mi marad?	345
Kettős lét	329	Boldog percek	346
Egyszer elhallgatok	329	Szavak, könnyek	346
Elhallgatások kora	330	Ad Sidera 2	347
Anyám	330	Míg élek	347
A kék virágos bögrére	331	Szeretetlen	348
Emlékek rabja	332	A kert hiánya	348
A régi ház, anyám	332	Álmomban az álomról	349
Nagyapai örökség	332	Fehér kövek	349
Rontás	333	Anyám nyoma	350
		Csillagunk	351
		A lét titka	352
		Arcaink	352

Érthetetlen	353	Az ősz zaja	369
Homályosuló múltam	353	Búcsú felfüggesztve	370
Lefelé	353	Szeretem az őszt	370
Vakok és boldogok	354	Salto mortale	370
A múlt őre	354	Fordítva	371
Köznapiság	355	Mikor	371
A kérdés és a válasz	355	Mindennek ideje	372
Lehanyaglás	356	Anyám virágai	372
Gordiuszi csomók	356	Életunt?	373
Isteni fuga	356	?	373
A jelen van	357	Alig	374
Ezüstös fák	357	Fáradtság	374
A madár se	357	Talány	374
A vers felé	358	Omen	375
Két megboldogult házaspár	358	Napon	375
Élni, írni	359	Istenem, adj erőt	375
Nem bírom	359	Egyszer, hátha	376
H.Á.	360	Végső ima	376
Így	360	Barátnőm végrendelete	377
Tudati háló	360	Oldd ki	377
Hála	361	A múlt	377
Fotókiállításon	361	Sötétben	378
Beérni kevesebbel	362	Szürke	378
Múlt és jövő	362	Anyu	378
A megfeszített	363	Együgyű őszi dalocska	379
Helyettem	363	Árnyak	379
Másodvonalban	363	Miért teszük	380
Örökszombat	364	Égbe vivő sínek	380
Az alap	364	Elfogadás	381
Nagyanyám még hajdanán	364	Kidőlt fa	381
Mi legyen a múlttal	365	Próza	382
Áldottak	365	A maradék	382
Séták a Marosban	365	Taposom az avart	383
In memoriam	366	A múlt üzenetei	383
Ragyogás	367	Szküllák és Charibdiszek	
Vázlatban	367	között	383
Az emlékjel előtt	368	Tanács	384
Istenkereső	369	Mozaikképek nagyanyámról	384
A kötél táncos	369	Elalvás előtt	384
Sorsok	369	A múzeumkert elkerülése	385

Szétszóratás	385	A túlélés fájdalma	408
A Macsu Pikcsu	386	Akkor	409
A legjobb üzlet	386	Kóserság	409
A bűn útjai	387	Nyaraím	409
Jajkiáltás	387	Mint egy idegen	410
Utólag	388	Ők ketten	410
Az én nagycsaládom	388	Légy tiszta	411
Fuss	388	Megmaradtunk	411
Kései, komor karácsony	389	Hajolj le!	412
Karácsonyi rapszódia	390	Más világok	412
Zárszámadás	391	A múlt rétegei	412
Bocsássatok meg	392	Régi kertek	413
A zene rám gyakorolt hatása	392	Az ég kapuja	413
Mi is	393	Jelenmúlt	414
Álmodozás - emlékezés	393	A múlt ablaka	414
A zsák	394	Isteni árukapcsolás	414
Kavicsok előttem	394	Legboldogabb	415
Csodálkozom	395	Da Capo	415
Búfelejtő	396	Megírni	416
		Zug	416
		Olvadás?	416
		Az élet - öregem	417
		31. Zajin Adar	417
		Fogalmuk sincs	418
		Korunk	418
		Szabadnak lenni	419
		Apák	419
		Töredékvariáció	419
		Találkozóhely	420
		Rabbi ősök	420
		Családfakutatásaim summázata	421
		Lábjegyzékben	421
		Anyám, ki...	422
		Őseim sorfala előtt	422
		Elválás	422
		Lesz még nyár?	423
		Soha	424
		Isten helyett	424
		A köszönet végessége	424
		Emlékek őr	425
ŐSEIM SORFALA ELŐTT			
2020			
Unokám és a megváltás	399		
Szeretném	399		
A rózsza intett	400		
Vigyázz, törékeny	400		
X. születésnapomra	401		
Ave	401		
Gyerekszobánk	402		
Felhúztam a redőnyt	402		
Schulmann bácsi	403		
Majd	404		
Pont	404		
Nemén	405		
Gonda kétszer	405		
Serény anyám	406		
Örökkévalóság	407		
Testvér	407		
A létra tetején	407		
Halott szem	408		

A nagybátyám és én meg az írás	425	Julimama	441
Időtlen szó	425	A bennünk élő gyerek	442
A kör	426	Anyám karja	442
Tudósítok	426	A lényeg	442
Fogas kérdés	426	Jajok	443
Arctalan	427	Fehér kövek, sárga levelek	443
A régi ház	427	Insufficiencia	444
Harangok	428	Majd el kell búcsúzni	444
Egy kisgyerek mindörökké	428	Nagyanyám hült helye	445
Napos sarokban	428	Miért is írok	445
Arcom	429	Válasz	445
Kivárni	429	A múlt virága	446
A megnevezhetetlen	430	Sófár	446
Utolsó...	430	Vajon	446
Írni, sírni	431	Lefokozva	447
Estére	431	Őszen	447
Egyszer se	432	Összekötő	447
Virágok és emberek	432	Alázat és méltóság	447
Anya örök	433	A Maros meglátása	447
Lenne legalább keserédes	433	A kos szarva	448
Üzenet	434	Szép verseim	448
Aszimmetria	434	Imám	448
Hiányok	434	Aki voltam	449
Metaforák testvérisége	435	Anyám szíve	449
Arcaim	435	Diófám	449
Minden vagy semmi	435	Én és anyám	450
Az élet	435	Szép voltam?	450
A zsinagóga fellegei	436	Isten és mi	450
Mózes magánya	436	Idegen arcom	451
Nem akar nyár lenni	436	Tanítványaimnak	451
Égfák alatt	437	Nem írok verset	452
Kívülről	437	Nincs	453
Káddis	437	A kegyes	453
Anyu?	438	Jom Kippur előtt	454
Hübrisz	438	Egyszerűen	454
Anyám hajnalokon	439	Előböjt	455
Tendencia	439	Antiböjt	455
Borzalmas igazságtalanságok	440	Depresszió	455
Jól vagyok	441	Burkok	456
		Az ősök súlya	456

Teher nélkül	456	A TENGER HULLÁMAIBAN	
Az ellenség	457	2021	
A régi otthon	458	Élni	477
Rá se ránts	459	Ajándék	478
Minden Isten	459	Árukapcsolás	478
Bóbiskolunk	460	Atyai szeretet	478
Ősök a máglyán	460	Miért írok	478
Kör	461	Régi tárgyak	479
Együtt...?	461	Pajzs nélkül	479
Anyu és barátnői	462	Fejlövés	479
Angyalszárny a küszöbön	462	Jaj	480
Sírunk, mosolygunk	462	Névtelenül	480
Bűn és bűnhődés	463	Évek	481
Örökös helyem	463	Mártírjaim	481
Szédülés	464	Karcsi	482
Konyhamalac	464	Egyre nehezebb	483
Levelek tavaszok	465	Itthon vagyok	483
A feltámadás korai reménye	465	Az idő rétegei - talán	
Rabbi őseim	466	megmaradt az éterben valami	484
Egyszer...	466	A csillagnál	485
Zuhatag	466	Álom és való	485
Voltatok	467	A gyerekeket hagyjátok!	485
Növekvő fények	467	Szakraális	486
Furcsa lesz	467	Álomban élők	486
Mi van ott	468	Húsvéti eretnek gondolatok	487
Szellemi végrendelet	468	Testvérhiány és oka	488
Elsimulunk	469	A helyem	489
Megvilágosodni	469	Nem én...	489
Valahooool	469	Síri csönd	490
Legyél!	470	A költőóriás	490
Mindenki	471	Mandelbrotok	491
Köszönet	471	Átmenet	491
Nehéz napok	471	A kinőhetetlen	491
Régi karácsonyok	472	HKÉ	492
Kegyelem	472	Lövés	493
Mint Oidipusz	473	Estére kisüt	493
Szép, embertelen világom	473	A nap és az ember	494
Nincs béke	474	Határon	494
Beteg haiku	474	Kézenfogva	494
Maszokban	474	Ha a nap süt	495

Ha...	495	Ülések	510
Írásaim sora	495	Verseim születése	510
Dalom	495	Rabszolgák utódai	510
Világtudat	496	Lábaimon	510
Egy évfolyamtárs halálhírére	496	Utolsó álmom anyámról	511
Félálomban	497	Gyönyörködöm	511
Bent is ég	497	Élet - játék	511
Fehér kövek jelentése	497	Után	512
Mi voltam, s mi leszek	498	Itt vagy	512
Freskóm	499	Aszinkronban	513
Változó múltak	499	Ha újrakezdehetném	513
Fény	500	Éljenek	513
Rossz ór	500	A tenger hullámaiban	514
Coda	500	Irodalom és élet	514
Szabad lélek	501	Egy pillanat	515
A jelenlét hiánya	501	Egy kisgyerek	515
A halál rokona	501	Gyerekeink	516
Búcsúk	502	Azt hittem	516
Az érzés	503	Katonadolog?	517
Nem tudod befejezni	503	Isten órája	517
Remény	504	Így egész	517
Menny és pokol	504	Pompás	518
Szeret	504	Nap	518
Hósköltemény	504	Hieroglifáim	518
Keretben	505	Postumus	519
Örökség	505	A szerelem	519
Börtönben	505	A kiheverhetetlen	520
Mást találsz	505	Minden reggel	520
Hazáim	506	Szegény kisgyerek	520
Vagy	506	Fejtegetjük	521
Nincs repeta	507	Nyolc és fél	521
Mindig minden	507	Élet - halál	522
Engedd el	507	Credo	522
Örökkévalóság?	508	Árnyék	522
Megfogalmazni	508	Élő halottaim	523
Nylás?	508	Mint mikor...	523
Óseim igaza	508		
Ígéret-stornó	509		
Miért	509		
Teremteni?	509		

A VONAT KITOLAT

2022

Isten tanít	527	Zen	544
Befagyott tó	527	Valami	545
Anyám álmaimban	527	Hirtelen-nyár	546
Anyám titka	528	Csak	546
Jajistenem	528	Műfajok	546
Harminchárom éve	529	Szembeszéd	547
Január	530	A szeretet természete	547
Nincs visszaút	530	Elsüllyedünk	548
Még néhány történet	530	Hullámzom	548
Lány az ablakban	531	Emlékek le	548
És megint füst	532	A világ átalakul	549
A régi házban	532	Isten?	549
Háborúban	533	Isten kertjében	550
Közhangulat	533	A hársak alatt	550
Béklyóban	533	Ki tudja már	551
Színészálom	534	Fényfolyó	551
Ősök	534	A túli tudat	552
Múlt-jelen	535	Egy puskagolyó	552
A szívem	535	Gyönyörű	552
Nébó hegyén	535	A múlt varázslata	553
A régi ház...	536	Úgy élvezném	553
Arcán a bánat	536	Árnyékban	553
Istennek is fájhat	537	A nagy térségek	554
Súlyfelesleg	537	Háztalan, otthontalan	555
Egy régi-új paradigmára	538	Viharban	555
Élet	538	Mindennek ideje	556
Styx	539	Labirintusban	556
Bocsánatok	539	Nem szeret senki?!	556
Ki, mi	540	Egymás	556
Köszönő tulipánok	540	A mű bemutatása	557
Ugyanaz a szív	541	Nem megállni	557
Szük-ség	542	A sor(s)	558
Hála mindenért	542	Poszttraumás stressz	558
A vonat kitolat	543	Parancsnokaink	559
Mindent el-	543	Ki érti?	559
Álmaimban	543	Decrescendo	560
Nem bátor	544	Mire	560
A várakozás	544	Antiima	560
		Paradoxon	561
		Ápolt emlékeim	561

Táslich	561	Hegedű	576
Együgyű sorok	562	Hasonlóságok	577
Fáj	562	Feleselés Jónás Istenével	577
Már, még	563	Mi atyánk, én atyám	578
Versszerű	563	Élet-játék	578
Jom Kippur	563	Izsákok	579
Négyszemközt Istennel	564	Csak élni	579
Fordított világ	564	Test, lélek	580
Furcsa gépezet	564	Balek vigasza	580
Néha írok jót is	565	Zsinagógai emlék	580
Lemaradunk	565	Apám albérlete	581
Tiszteld apádat és anyádat, hogyan	565	Egy kritikusomhoz	581
Kettősség	566	Reggeli forgács	582
Szeles indián nyár	566	Új őseim	582
Szélcibálva	566	Számadás	582
Utánad	567		
Unokám táncol	568	NYOLCVANON TÚL	
Tél előtt	568	2023	
Anyu mosolya	569	A múlt sorsa	585
Engem nem érdemes bántani	569	Attitűd	585
Vagyok	570	Csillagok	585
Álmok, életek	570	Bedugulva	585
Félkészen	570	Titok	586
Adj	571	Emberi tragédia, Isteni comedia	586
A lelke	571	Higgy	586
Dobozaim	571	Nyolcvan után	587
Mondani	571	Homály	588
Télre készülve	572	Köszönet lányomnak	588
A fotózás védelmében	572	Még	589
Levél és/vagy fa	572	Az elhagyott kerti pad	589
Ismerős neszek	573	Ottfontalan honvágy	590
Ki a napra	573	Szeretni	590
Örök jelen	573	Végül	591
Bölcs, ki	574	Isten mellett	591
Nem félek	574	Verseimet olvasom	592
Egy lány a varrógépnél	574	Örülj	592
Az én Picassom	575	A végső kérdés	592
Túlsúly	575	Az ébredés pillanatai	593
Hogy vagyok	576	Be és ki	593

Hányinger	593	Akkor is	612
Évszakok	594	Föld- és égtulaj	613
Jövők	594	Álmaimban halottaim	613
Hűség	595	A családfakutatás hátulütője	614
Jó volt	595	A szekrény tetején	614
Költészet napja 2023	595	Ki	615
A tavasz melege	596	Zsidó bánat	615
Volt	590	Kupolák	616
Hova temetkezem	597	Megnyomorító korok	616
Tavasszal	597	Egy bagoly	616
Női (h)ősök	597	Örök hullámzás	617
Legeslegvégül	598	Felsebzetten	617
Önkéntes száműzetés	598	A fehér széken	618
Szakadás	599	Rejtőzködj	618
Sose jöttek	599	Az élet gazdagsága	618
A teremtés után	600	Átváltozások	619
Anyuval örökké	600	A végső feleslegességérzés feloldása	619
Három anyám mellett	601	Nem ugrálok	620
Álmaimban bujdosó	602	Miből lesz a cserebogár	620
Nem jó	602	Mi az időben	621
A rossz anya	603	Inkább	621
Pihenek	603	Anyám emléke	622
Családfakutatás	604	Unokám kérdi	622
A százshusz éves zsinagógában	605	Féltés	622
Családfakutatás közben	606	Pilléreim	623
Veteránok	606	Szép elmúlás	623
A gének kései manifesztálódása	607	Nem a tenger	623
Rabbik utódai	607	Rabbik utóda	624
Mínek	608	Életterv	624
Fókuszálás	608	Előszobákban	625
Hajlékonyságom oda	608	S/írásaim vége	625
Emlékek örökül	609	Mindent összetörtem	625
Untermann-sors	610	De profundis	626
Életünk történelem	610	Hol van	626
Családfám és én	610	Nyolevanon túl	627
Háborog	611	Űzött vad	627
Néha	611	Sírunk s nem	627
Vers és költészet	611	Rokontekintetek	628
Anyu örök	612	Unokám verse	628

80	629	Végre	644
Örülök	629	Otthonatlanul	644
Végelszámolás	630	Késlekedő fa	645
Feltámadás?	630	Menekülnek	645
Ajándéknapok	631	Fénykép vs élet	646
Gátfutás mindhalálíg	631	Szállnak az évek	646
Életút	631	Testamentum	647
Csodálatos anyám	632	A csend hangjai	647
Oszd szét	632	Többé nem	647
Kicsordul	633	Késő bánat	648
Enciánkék	633	A folyamat	648
Szürke pulóverben	634	Lassan de biztosan	649
Százhalál	634	Megszólítanám	650
		Majdnem	650
		Nem is	650
		Összezsúfolódva	
		Csak a képeid	651
		Hajnalokon	652
		Anyu 116. születésnapjára	652
		Idők	652
		Rövidzárlat	652
		Sokszor nem halunk meg	653
		Vagonkiállítás - megnyitó után	653
		Menekülések	654
		Álmok	654
		Adyval	654
		Pontok	655
		Mosoly	655
		Két út	656
		Versenyfutás az idővel	656
		Menni és maradni	656
		Végnélküli végem	657
		Mikor felébredek	657
		Közelebb a nyolcvankettőhöz	657
		Elmúló tekintetek	658
		Jó - rossz	658
		Tanítani for ever	659
		Múló lánykorainak	659
		Boldogság - boldogtalanság	659
		Igen és nem	660
AMÍG AZ EMBER ÉL			
2024 – 2025			
I	637		
Átrohantam az életet	637		
Veled vagyok	638		
Délután négy	638		
Létével van jelen	639		
Reciprok	639		
Álomhiány	639		
Határtalan	640		
Önazonos	640		
Mire nem tanítottak	640		
Mi és a kor	640		
Szerelmeim, szerelmem	641		
Majdani hült helyeim	641		
Szédülök	641		
Egyedül	641		
A láthatatlan karmester	642		
Hiába	642		
Túlélés	642		
Esés	643		
Reciprok 2	643		
Láthatatlan kékek	643		
Kibuggyanó reggeli sóhaj	643		
Kiszorítva	644		

Élni kell	660
Múltam szereplői	660
Szépség a dolgok mélyén	661
Egyetlen láncszem	661
Amíg az ember él	662
Törleszthetetlen adósságok	662
Túl -	663
Nemes vadak	663
Kiegyenlítődé	664
Csak elkezdni	664
Verseim szomorúsága	664
A tánc	664
Zárás előtt	665
Tom	665
Elröpülő évek	666
Kontra Váci Mihály	666
Epilóg	667
Elnyűtt bútordarabok	667
Mi mindent szerettem	668
Anyu bennem	671
Blues	671
Kort feledni	671
Nagyapám liebeléi	672

A verseskötetben található képek többsége Gonda Júlia saját és családi gyűjteményéből származik.

232., 272., 372., 589. oldal: Gonda Károlyné Ladányi Ida rajzai
84., 328., 509., 551., 558., 666. oldal: Turi Tímea rajzai

A kötetben felhasznált más képek:

27. oldal:

35. oldal: Auschwitz album. (Yad Vashem Intézet, Jeruzsálem)

340-341. oldal: Az utolsó széder a varsói gettóban (Yad Vashem Intézet, Jeruzsálem)

403. oldal: Schulmann Henrik kántor, Homonnai Nándor fotója (József Attila Múzeum és Könyvtár, Makó)

Minden jog fenntartva.
Bármilyen másolás, sokszorosítás,
valamint adatfeldolgozó rendszerben tárolás
a szerző előzetes írásbeli hozzájárulásához van kötve.

Kiadó:
Magyar Nemzeti Levéltár
Csongrád-Csanád Vármegyei Levéltára
Szeged

Szerkesztés, borító, tipográfia:
Urbancsok Zsolt

Innovariant Nyomdaipari Kft, Algyő

ISBN
978-963-7237-92-8